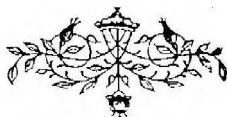

דברים עתיקים

מפנקסי הקהל בקראקא לקורות ישראל וחכמיו רבניו ומנהיגיו
בפולניא בכלל ובקראקא בפרט.

מאת

פ. ה. וועטשטיין.

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2019

קראקא תרס"א.

בדפוסו של יוסף פֿישֶׁר (גראדנאססע נ" 62).

MATERIALIEN

zur Geschichte der Juden in Polen, insbesondere in Krakau

von F. H. Wetstein.

Krakau, 1900.

Druck von Josef Fischer. — Commissions-Verlag von A. Faust's Buch-
handlung, Krakau.

מבוא.

„המפורסמות אינן צריכות ראיה.“ לא תמול פנקסי הקהל בקראקא וכבר יצאו מוניטין שלהם, מהותם ואיכותם, יקרים וערכם, בעולם הספרה לרגלי ה„קדמוניות“, אשר הוצאתי בשנת תרנ”ב ותשאינה הן מלפני הבקרת העברית והלועזית, מלפני חכמי ישראל ומלפני חכמי האמות. הפנקסים, שהיו לנו בשעתם כעין ספרי הפקודות של הממשלה, יכולו שטרי חוב, מכירה, קניה, אמנה, שובר, מקרים, מעשים, גזרות, צואות, הרמות, קנסות, פסקים, גדרים נגד המותרות והפריצות, ותקנות השוק, העניים, החזקה, המס, הבריאות, הנקיון, המכס, החכירה, ההנוך, הלמוד, והזכרות שמות אנשי שם, גדולי ישראל, בקצור „דברים עתיקים“ אשר יעבירו לפנינו כבני מרון דור ודור ובניו, דור ודור, מנהיגיו וקציניו, חכמיו ומטיביו, אפיטרופסי האומה ופטרונים, ויצינו לעינינו כמו הי את דרכי הייהם והלך רוחם, את דרכי הנמוס והתרבות, המדות והמנהגים, התוס והגדיבות, הקדושה והטהרה של אבותינו בימי קדם, בימי הבינים, הראוים להיות לנו לעינים, להרימם על נס למופת בדורנו הנאור הזה. אין לך מקורות יותר נאמנים ומוסמכים לקורות ישראל מפנקסים כאלה המסיחים לפי תמם, דברים כהויתם, פשוטים וערומים מכל כהל ומכל שרק, מכל הפרדה ומכל הזיה, ומשויים לנגדנו תמונות היות, תמונות נאמנות מכל המקרים אשר עברו על עמנו במאות הקודמות, כמו היו בזמננו ובעינינו ראויים ובאזנינו שמענום. מי מקוראי ה„קדמוניות“, ממביני דבר לאשורו, לא יודה כי „הרבה יש ללמוד מהן לקורות ישראל הפנימיות, לתולדות המנהגים והמדות, דברי ימי ההנוך והלמוד, ותפיצינה לפעמים אור בהיר על פרק שלם בתולדות עמנו והן מקורות יקרים לשאוב מהן דעת קורותינו“¹; מי מקוראיהן הנבונים לא ידע ולא יבין כי מהן פנה ומהן יתר לבנין קורות ישראל ולשכלולו ממסד עד הטפחות בשלש מאות השנים האחרונות, התקופות הגדולות,

¹ דברי הרב החכם המטיף ד”ר פוזנאנסקי ב„המגיד“ שנה ל”ו ג’ ל”ב, ראה גם העמודים, ע”מ. וזכ”ה. נו’ 19 משנה 1892 ו”שרון“ נו’ 12 משנה 1892 ו”קווארטל“. היסטור. מראשית שנה 1894, מ”ע לרצט שנה צפחה פולניס”מ”ע. יומים, שבועים ומדעים כאלה וכאלה בכל אומה ולשון דברו ע”ז וכדמות.

רבות הערך וכבירות העליליה, בהי יהודים בפולניה בחמר וברוח. הכל רואים את האור הגדול, את הברכה המרובה הגנוזה בפנקסים האלה; הכל יודעים כי ספרי העדה הישנים הם גנוי נסתרות, משמונים, סגולות ומכמונים, אשר כל הפצים וכל שביות החמדה לא ישוו בהם; הכל יודעים כי כל זכר וכל רושם, כל מלה וכל אות הנמצאה בפנקסים היא רבת הערך וקובעת ברכה לעצמה, יען כי לפעמים תפארתו מהמון וכוהים, השערות ומבוכות בחקירות ההסטוריות; הכל יודעים כי הפנקסים הם עלים בלים, עלים נובלים, ובהם אותיות שנמחקו לגמרי ולא נתנו עוד להקרא ואותיות אשר בנס הן עומדות והפרוצה מרובה על העומדת ובמעט פורחות הן באור; הכל יודעים כל אלה נאמנה ואין איש דורש להם מכל שלשים הראשים, עיני העדה, נטורי קרתא, אשר בידם טובה והם אחראים לכל עניניה. אין איש דואג לאחריתם להצילם מתהום הנשיה, אין איש שלבו נוקפו פן ברבות הימים ירדו לטמיון גם יתר העלים והאותיות הנשארים לנו לפליטה גדולה ולא לברות למלתעות הזמן המבלה ומכלה את הכל, המעתיק גם היום ממקומם, כאותם הפנקסים והדפים, אשר לפני שנים כבירות עלו בתהו ויאבדו וכאותם אשר לפני זמן קצר, בדורנו בימינו, שלטה בהם יד הכליון ואינם, או מפני כי עש אכלם והיו כמסוס נוסס או מפני כי בעצלותם ובאשמתם חלו בהם ידי אנשים מן השוק ואבד זכרם המה. הכל יודעים כל זאת נאמנה, הכל יודעים את האמת ומתכוונים למרוד בה, כל עם ועם יחבב קדמוניותו, יסלסלן וירוממן, יפזר כסף תועפות להוציא תעלומות שרידי קדם אורה, אם כי עשיר הוא בספרי זכרונות נדפסים לקורותיו, ועמנו המותר והמבובו ממונו לכל ענין תחת השמש, הנתבע לעגל ונותן, חוזר ונותן; „עם הספר“, עם הזותר עתיק בזכרונות קדומים והדל בגוים בספרי הרשומות, ולרש אין כל, לא ארץ ולא ממלכה, לא מקורות יקרים ולא די חמר לדברי ימיו, כ"א זעיר שם זכרונות עברו, שבריו לוחות, דברים מקוטעים, ועליו לפתור חידות קדם ולברוא יש מאין, קופץ את ידו מהוציא אף פרוטה למטרה זו ונקל לו למלא את אמתותיהם של הנוצרים כסף וזהב לענינים טפלים, מאשר להרים תרומת אגורת כסף אחת להדפסת „דברים עתיקים“, דברים נוגעים לבני בריתו, לקורות אבותיו, לקורות עצמו. כמה דיו כבר נישפך וכמה קולמסים כבר נשברו ע"ז וכמעט אחשב כטוהן קמחא טחינא, כשונה „הלכות פסוקות“ שנאמרו ונשנו לא אחת ולא שנים, אבל „יש מן האמתיות שראוי לשנותן אפילו מאה פעמים“. אמנם „הדברים עתיקים“, ובכ"ז חדשים הם בעינינו. „דבר ישן הוא, ובכ"ז חדש הנה, ובמי נוגע, את לבו קולע“.

א. ר' משה אויערבך

במצבה שמצאנו שקועה בארץ בבית החיים הישן, סמוכה למעקה של קברות
הנאונים המפורסמים הרמ"א וניסו ר' יוסף כהן צדק מצד אחד ואצל קבר האשה
החשובה הגדולה הרבנית מרת גולדה, אשתו הראשונה של הרמ"א מצד שני ⁽¹⁾,
אנחנו קוראים את הדברים האלה :

מה.

טמונה : אשה

הנונה : כל מעשיה

היה באמונה : מרת גיטל :

בת ר' משה א..ערבך ⁽²⁾ ז"ל :

כל עין תול : נדיבה היתה :

לעניים כל ימי חייתה :

לבית הכנסת השכימה

והעריבה : בשיבה טובה :

הלכה לעולמה

ביום הראשון כ"ז

סיון שי"ב לפריק

ע"ש ש' צ' ע' ⁽³⁾ בן עדן.

ר' משה אויערבך, אביה של האשה "הנונה" והנדיבה מרת גיטל השוכנת
בכור תחת המצבה הנ"ל, הוא אדם חשוב גדול, אבי הרבה משפחות מיוחסות בישראל,
אבי אמו של הראש והקצין הנודע ר' ישראל ב"ר יוסף הנקרא איסר לאורש, שהיה
אבי רבן של כל בני הגולה הרמ"א זצ"ל. בפנקס החזק דף ט"ז ע"א נזכרת האשה
מ' גיטל בזה"ל : "ונשמת מ' גיטלי בת ר' משה ז"ל אם הח' איסרל לאורש".
ובפנקס ישן של בהב"ג - הרמ"א דף כ' ע"א נמצא כתוב עליה ועל בעלה בזה :
"יבור אלקים נשמי הנכבד ר' יוסף ז"ל ונשמת אשתו הצנועה מרת גיטל בת ר' משה
ז"ל שהלכו לעולמם בעבור שבנו הקצין והגדיב ר' ישראל ב"ר יוסף ז"ל נתן צדקה
בעד הזכרת נפשם עולמות בשכר זה תהא נשמת צרורה בצרור החיים עם נשמת
איי שרריל ועם שאר צדיקים וצדקניות שבנן עדן אמין". וידוע כי הקצין והגדיב
ר' ישראל ב"ר יוסף הוא ר' ישראל איסרל לאורש, אביו של הרמ"א, ונקרא "לאורש"
ע"ש הותנו. וכן יוכיח גם נוסח מצבתו (ומצבת אשתו) הבא להלן בפרק שלאחר זה.

⁽¹⁾ ראה לתולדות ישראל ותכמיו בסולין I ע' 21 פיק הא' - ע' 22 פיק הא'.

⁽²⁾ האותיות "אויערבך" נראות יפות והמקום המשושמש שאחרי האות "א" הוא שמש

במלוא המקום של אותיות "ו" ו" ובמובן ציל "אויערבך".

⁽³⁾ שאר צדיקי עולם.

פרידברג מעתיק במכה"ע החדשי „מונטשטרייפֿש פֿיר געשיכטע אונד וויססנשאַפֿט דעם יודענטהומס" שנת 1900 את נוסח המצבה של האשה מ' גיטל הנ"ל (וכן גם וסחי מצבות חשובות אחרות) שלא כהוגן ומביא י"א שורות תחת י"ג שורות. א...עבבך" במקום „א...ערבך" והחיה" תחת „היית". הוא כותב שם כי הדברים „אם הח' איסרל לאורש" המזכאים בפנקס הח"ק נוספו מידי סופר מאוחר, כמו הדבר היה עדיין שקול, כי האשה מ' גיטל ב"ר משה היתה אמו זקנתו של הרמ"א. ובאמת אין כאן לא שום ספק ולא שום ספק ספיקא ודים דברי הפנקס דבהכ"נ הרמ"א המועתקים למעלה להוכיח, כי צדקה דעתי ואין לפקפק בה אף פקפוק כל שהוא ¹. בשנת רנ"ז בערך חי איש השם ר' משה אויערבך, שהיו לו מהלכים בהצר ההנמון מעיר רנינסבורג ², ואולי הוא אביה של אותה האשה החשובה מ' גיטל שהיתה אם אביו של הרמ"א.

ב. ר' אלעזר ור' איסרל לאורש.

על מצבת איש רב הערך, אדם חשוב גדול, ר' אלעזר ב"ר יהואל, שאחזר קברו שוכן כבוד הרב הגאון הדרשן והמקובל ר' משה מרדכי מרגלית, ראש ישיבה בקראקא. ואצלו נקבר הרב הגאון ר' משה הלוי לנדא, שבא התום פה על פסק דין (ביום ט"ז סיון שנת שי"ח) בראש הרבנים הגאונים המפורסמים הרמ"א וגיסו ר' יוסף כהן צדק, בעל שו"ת שארית יוסף ¹, הרוותים הדברים האלה:

.
(²)

במקום אחד נמצא בשורה :

צדקתו עומדת לעד לכל בני

ישראל שמורה : באשר

ביתו לכל עובר ושב היתה

פתוחה מכל עברה : ולכל

הלך ודל אומר אלי סורה :

ומאהלו לא משו רובצי

עדרה : הוגי תורה : והוא

כאחד מהם ועמהם הסביר

סברא : שמו נודעת בכל

שערה : ליפמן ארי בחבורה :

המכונה אלעזר ביום ה' כ"ב אדר שי"ח לפ"ק

פטירתו.

¹ מאמרו של פרידברג, שנדפס במה"ע החדשי „הנ"ל ע' 377—366 בשם „נייע אויף דעם יודישען פֿרידהאָף אין קראקוי אויפֿגעפֿונדענע גראבשריפֿטען" (ובמחברת מיוחדת), שלא הוא כל כך טעויות גסות והשמכות תיבות ושורות רבות, עד כי ירדיו ההכס המפורסם בראשו עורך מה"ע החדשי הנ"ל, בקשני שם בהערחתו על אותו המאמר, לתקן ולהשלים אותו בכל המקומות הצריכים תקן והשלמה. והנה כל אותם התקונים והמלואים שכאו מסני במה"ע הנ"ל שנת 1901 ע' 165—175, לקח פרידברג ושם בכלית, בספרו לזהות זכרון (פפריט, תרס"ד) מבלי הזכיר אף דבר אחד בשם אכריו. ² Jew, Encycl. II 298.

¹ ראה שו"ת הרמ"א סי' י"ב וז"ו ושו"ת שארית יוסף סי' ע"ז ולהלן פקד ר'.

² בראש המצבה כפושטטשטות שתי שורות שלמות לגמרי. ובסדומה חסרות כספיק השורה

ר' ליפמן המכונה אלעזר, למדן מופלג ונדיב מצוין, שביתו היה פתוח לרוחה לכל הלך ודלי. לכל עובר ושבי, ומאהלו לא משו הוגי תורה, והוא נחשב לארי בהבורה של גדולי הלומדים של "רוב צי עדרה", ושמו היה נודע בכל שיערה — נזכר בפנקס הח"ק דף י"ט ע"ב בהזכרה מיוחדת בזה"ל: "זכור אלקים נשמת ר' אלעזר בן הר"ר יחיאל זצ"ל". וכפי הנראה היו לו בקראקא שלשה אחים השובים, נשואי פנים: א) ר' שמעון, שנהרג על קדושת השם לערך שנת ש"ח³; ב) ר' משה, איש מלא תורה, שנפטר בשנת ש"א⁴ ונקבר אצל הרב הגימ משה הלוי לנדא הנ"ל⁵; ג) ר' משלם פרנס העדה, שמת בימי זקנה יום ה' אדר שני שנת של"ט⁶. וזה נוסח המצבה של ר' משה, אחיו השני של ר' אלעזר ב"ר יחיאל:

. . . אבינו אדונינו: ר'

משה בכמר יחיאל

תמים לר' במצוה

. . . משה היה עניו:

. . . ונאמן בכל

עניינו: ואיש מלא

תורה: והנס ובעל

סברה: תנביה צרורה.

ואלה דברי המצבה של ר' משלם, אחיו השלישי של ר' אלעזר הנ"ל:

פה בקברה:

ביאת המערה:

נשוא פנים זקן

בהדרה: שלם במעשי

ובמצוה ברה: בימיו

פרנס עדה טהורה:

במטה עז ומקל תפ

ארה: ר' משלם בן הר"ר

יחיאל יצתה נשמתו יום

ד' ה' אדר שני של"ט ליצירה:

ת' נ' צ' ב' ה'.

השניה שתי התיבות: "תורה וגדולה" הסתאימות עם מה שלאחריהן בתחלת השורה השלישית היינו עם "במקום אחר".

⁽⁶⁾ "ונשמת הקדוש ר' שמעון בר יחיאל ז"ל הי"ד" (פנקס הח"ק דף ג' ע"ב).

⁽⁴⁾ "ונשמת ר' יוסף משה בר יחיאל ז"ל" (שם דף כ"ג ע"ב). ומפני שזכור הוא שם אהר הזכרת נשמתו של הג"מ כשה' הלוי לנדא, שמת יום י"ט אדר ש"כ"א (ראה להלן פרק ד'), נמצא שר' יוסף משה לא נפטר קודם ליום הנ"ל. בשנת ש"ח בערך מתו לר' משה ב"ר יחיאל בסגפה שלש בנות זאיו כמ"ש בפנקס הח"ק דף ו' ע"ב: "ונשמת מר' רייכיל בת ר' יוסף משה בר יחיאל ז"ל ונשמת מר' אסתר בת ר' יוסף משה בר יחיאל ז"ל ונשמת מר' לא' בת ר' יוסף משה בר יחיאל ז"ל בעבור שניתן צדקה בעד הזכרת נשמתם בשכר זה תהא נשמתם צרורה וכו'".

⁽⁵⁾ האחים, גדולי תורה, ר' אלעזר ור' משה בני ר' יתאל שנקבים שניהם אצל הגימ משה הלוי לנדא, אחד מיטין ואחד משמאל.

⁽⁶⁾ "זכור אלהים נשמת ר' משלם בן הר"ר יחיאל ז"ל" (פנקס הח"ק דף מ' ע"א). ואולי הוא גיסו של הרמ"א, שמוכיר בשו"ת שלו סו"ס ז'.

במצבה העומדת אצל מצבת ה.חכם ובעל סברה⁷. איש מלא תורה⁸ ר' משה ב"ר יהיאל, אנחנו מוצאים כתוב כזה :

בשבועי של פסח : שכ"ב לפ"ק

מר איש וסח : . . . מעיול : ⁷

מתה אמי מרת דרעול : בת

רבי בונים לפ"ק : מי יוכל להת

אפק : לבכתה : לספר אותה :

צנועה וחסידה בכבודה א

התמיד : פורת במונה ⁸

לאביונים נתנה : רוחה

השיבה : תנצב"ה.

האישה הנדיבה מ' דרעול ב"ר בונם, שפורה נתנה לאביונים, נזכרה בפנקס הה"ק דף כ"ד ע"ב : „ונשמת מר' דרעויל בת ר' שמחה ז"ל. וכפי הנראה היתה היא אשתו של אותו משה ב"ר יהיאל, שאצלו מנוחתה כבוד.

בן ובת, רמי המעלה, היו לארי בחבורת הלומדים והנגידים ר' אלעזר : א) האלוף המרומם הגאון ר' משה המכונה ר' משה הייגרליך, דודו ורבו של הרמ"א, שנדב כוס של כסף לביהכ"נ של זה האחרון ⁹ ומובא בסוף ההקדמה לספר „בן דוד“, השנות על מהרי"ם די לונזאנו וינע, לדעת הרב לעוונישטיין אבד"ק סערעצק, בשנת ש"נ ¹⁰; ב) הגבירה מרת מלכה, אשת השוע וראש העדה הנודע ר' ישראל ב"ר יוסף, הנקרא ע"ש חותנו ר' איסרל לאורש, אביו של הרמ"א, ר' איסרל לאורש, אבי הרמ"א, היה סוחר כביר, עשיר עצום, שעסקיו הרבים פרצו למרחקים, הניעו עד ארץ ליטא חכיות נתן לו המלך ויגמונד אויגוסט (יום ²² 1551) שנת 1551 בעניני מו"מ שונים גם בוויילנא וכל גבולי נסיכותיה ¹¹). ר' איסרל לאורש, העסקן הגדול בפרקמטיא, היה גם עסקן צבורי גדול, גם עסקן אדיר בתורה, נשיא בישראל, פרנס הדור, שמובא בפנקס הה"ק בתואר „גאון“, דבר יקר מאד בימי קדם, עת תארי כבוד כאלה טרם עברו כל גבול וקצב ובר אוריון השוב לא נקרא אפילו „חבר“ אלא בקושי גדול ור' יוסף ב"ר משה ממינשטר, תלמיד הפוסק המפורסם מהר"א

⁷ „מעיול“ הוא כסרומה, ר"ת של : „מים עיני יול“.

⁸ צ"ל „במכונה“, כמובן.

⁹ „יוזור אלקים לטובה את נשמת היקר האלוף המרומם מוהר"ר משה בן מ' לאור ז"ל בעבור שגור כוס של כסף לביהכ"נ ומגדבת לבו בעד הזכרת נשמתו עולמית בזכות זה וכו'“ (פנקס קטן דביהכ"נ הרמ"א דף כ"ה ע"ב).

¹⁰ ראה „דוד דוד ודורשיו“ ע' 88 סי' רפ"א. הספר „בן דוד“ (אמשטרדם, תפ"ט) מכיל השגות עה"ם „עמר מנ" (פירוש האדרא ווטא) להמקובל הגאון סה"ם די לונזאנו ומחברו הוא הג"מ נפתלי ב"ר דוד מאמשטרדם וידפוס מסנו רק מאה אב" (הקדמת זרע בירך שלישי על ברכות) והוא ממשפחת הג"מ משה הייגרליך, דודו ורבו של הרמ"א (סוף הקדמת בן דוד). הג"מ נפתלי אהובו כנפשו של כעל זרע בירך שלישי, חבר מלבד חספר בן דוד א"ל פ"ע מים כחבור הזה בנגלה ובנסתר, ומרוב צניעותו וחסידותו לא היה כגלה את הרושיו אלא לבצל זרע בירך הנ"ל (ע"ש בהקדמה ובשם הגדולים ח"ב סי' ע"ט).

¹¹ פין, קריה נאמנה ע' 9—10 ומחברתי „לתולדות ישראל וחכמיו בפולין“ (בבית א' ע' 25.

(כעל תרומת הדשן) ומחבר "לקט יושר", לא זכה להכבד בשם הזה גם בהיותו כבר בן ארבעים שנה¹²).

בשנת שי"ג, עשרה בטבת, מתה אשתו של ר' איסרל לאורש, ולזכרה בנה בעלה באותה שנה מנכסי עזבונה בכ"ג הנקרא בהכ"ג החדש ולעומת בהכ"ג הישן (פה) וגם בהכ"ג הרמ"א ע"ש בנם המפורסם ר' משה איסרלש¹³). ובשנת שכ"ה י"ג אדיר נפטר ר' איסרל לאורש, וזה נוסח מצבתו:

פה נקבר הר"ר ישראל איסור
בנה בית הכנסת לאל: נקרא איסרל
לאורש מקראקא עשה עם ישראל:
משפט וצדקה וגדול זכותו: יעמוד
למתפלל על קבורתו: נתבקש ל
למעלה שנת ח'ש"ך י"ג אדר
הראשון: עלינו יבקש רחמים
לפני לא יגום ולא יישן:
ת' נ' צ' ב' ה'.

המשת מצבות קבורות הגאונים
האז' נ"ע נתחדשו והוסבו בצלעות
ברזל מעשה שבכה ע"י הגבאים
דח"ק שנת תקצ"ג לפ"ק¹⁴.

בפנקס הח"ק דף כ"ה ע"ב נזכר ר' איסרל לאורש כדברים האלה: "וזכור אלקים נשמת הגאון החבר ישראל בן יוסף ז"ל שתהא נצב"ה עם אי"ו ועם שרר"ל ועם שאר צדיקים וצדקניות שבנן עדן וגאמר אמין". ובפנקס הקטן של בהכ"ג הרמ"א (דף ט' ע"א ודף כ' ע"ב) כתוב לאמר: "וזכור של הנדיב המנהיג והנשיא כהר"ר ישראל זצ"ל. יזכור אלקים לטובה נשמת החסיד השלם אשר בנה מקדש מעט הנדיב לכל דבר שבקדושה המנהיג ונשיא בישראל הר"ר ישראל בר יוסף בעבור שבניו כבוד הגאון מהר"ר משה ואהיו נדרו צדקה בעד הזכרת נשמתו עולמים בשכר זה תהא נשמתו צרורה בצרור החיים עם נשמת אי"ו שרר"ל וזכותו יעמוד לנו יליין בעדנו וגאמר אמין". ר' איסרל הגיע לימי זקנה כנראה מדברי בנו הרמ"א בשו"ת שלו סוף סי' ז' במכתבו למהרש"ל: "ואלף שלומים יקבל מר מאבי הזקן ש"ן ומניסי משלם¹⁵". הוא היה גם רבו של הרמ"א, ולכן מזכירו האחרון אצל "אדוני" גם בשם "מורו"¹⁶). הרמ"א מביאו גם להלכה¹⁷). הרמ"א התימר בכבוד

¹² ראה הקדמת הספר לקט יושר (לר' יוסף ב"ר משה סמינשטר), שנרפס מכ"י בשנת תרס"ג עם הערות יקרות מאת ידידי החכם פריימן, רב בהעלישו.

¹³ נוסח מצבת אשתו של ר' איסרל לאורש—גבור-דברים אחרים הנוגעים בו ואינם ספורטים כאן, הבאתים כבר במחברת הראשונה של לחולדות ישראל וחכמיו בפולין ש' 23—25.

¹⁴ ר' איסרל לאורש שוכב בין בנו הרמ"א ובין בתו מ' מרים בילה ואצל הרמ"א נקבר אהיו ר' יצחק ואצל ר' יצחק—ר' יוסף כהן צדק בעל שו"ת שארית יוסף (גוסו של הרמ"א), והמשת הקברים של הצדיקים הגאונים האלה הוסבו בשנת תקצ"ג, כאמור למעלה, במעקה סיוח של צלעות ברזל גבוהות עד ראשי המצבות (העוסדות על מקום גבוה) לכבוד ולתפארת.

¹⁵ ראה למעלה הערה 6. ¹⁶ עי' למשל בשו"ת הרמ"א סי' פ"ג והקדמת תורת העולה ותורת המאמ. ¹⁷ ד"ם או"ח סי' ש"ך וסי' ת"ד.

אביו וידגול בשמו, לאמר: בן לא"א מורי היה קצין וראש רב ישראל וציל הנקרא משה איסרלש מקראקא" (הקדמה לתורת חטאת); איש הוא בקראקא ושמו ישראל. אשר נדבה רוחו ובנה בהכינ לאל. והיה בדורו כעין נאם הגבר אוכל ואיתאל. והפרנס הנהיג וכלכל דורו כיקותיאל" (הקדמה לדרכי משה או"ח).

ארבעה בנים וארבע בנות הניח ר' איסרל לאורש אחריו במותו: א) הרמ"א; ב) ר' יצחק המובא בשו"ת הרמ"א סי' קיג; ג) ר' אליעזר חתן מהרש"ל; ד) ר' יוסף שנסא אשה בבריסק דליט"א והרמ"א נסע עמו שמה על חתונתו¹⁸; ה) מרת מינדל, שמתה בשנת ש"ל¹⁹; ו) מרת קענדל, שנפטרה בשנת שלי"ב²⁰; ז) מ' הינדה, שנעדרה בשנת שמי' ²¹; ח) מ' מרים בילה, אשת הנימ פנחס הלוי הורביץ²².

ידידי הרב קרענגל מחבר שם הגדולים השלם כותב שם דף ק"ה סי' קכ"ט, וכן פרידברג בלוחות זכרון ע' 51 סי' ל"ג, כי אולי ר' איסרל לאורש הוא ר' ישראל"ן, ראש ישיבה בקראקא בשנת ש', שמביאו בעל סדר הדורות (ח"א, ש"א, הוצאת משכיל לאיתן. אבל אין הדבר כן. כי בכל המקומות הרבים, שמוזכר בהם ר' איסרל לאורש למעלה, לא נזכר הוא אף פעם אחת בשם "ישראל"ן" ואלו נהג הוא בכלל ישיבה, היה בנו הרמ"א או מחבר נוסח מצבתו ופנקס הח"ק ופנקס בהכ"נ הרמ"א (המרבים כלם לספר בשבתו), לכל המצער אחד מהם, מזכיר את הדבר החשוב הגדול הזה, וכן בעל צמח דוד, שלמד בקראקא בישיבתו של הרמ"א עוד בחייו אביו²³ והרמ"א אמר וגדל אותו²⁴ והוא (בעל צמח דוד) ידע נאמנה את אבי הרמ"א ואת ערכו פה, לא עבר ע"ז בשתיקה לגמרי. זאת ועוד אחרת; ר' ישראל"ן מובא בסדר הדורות בין אלה ראשי הישיבות, שמתו בשנת ש' או קרוב לה, ור' איסרל לאורש נפטר הרבה שנים אה"כ והיינו בשנת שכ"ה, אולי ר' ישראל"ן הוא הרב ר' ישראל זק, ששמש ברבנות בקראקא בשנת רס"ז (כנראה מכתבי הארכיב פה) והיה חי עד לערך שנת ש'.

ר' יוסף כהן צדק כותב במאמרו "שם ושארית" ע' 64 (אוצר הספרות כרך חמישי), כי חותנו של ר' איסרל לאורש היה ר' אליעזר שרענצל מלובוב, וזה אינו

¹⁸ "הנה לא הייתי בביתי והלכתי לנשואי אחי יוסף ש"ן בבריסק דליט"א (שו"ת הרמ"א סי' מ' וסי' צ"ט). הרב לעוונישטיין כותב בעיר תהלה ע' 168 בשם דרישה יו"ד סי' שלי"א ס"ק י"א, כי ר' יוסף אחי הרמ"א נפטר בפוזנא, ואולם משם לא מוכח זה כלל.

¹⁹ "יזכור אלקים נשמת מרת מינדל בת הקצין החבר ר' ישראל בעבור וכו'" (פנקס הח"ק דף ל' ע"ב).

²⁰ "ונשמת מרת קענדל בת החבר ר' ישראל זל"י (שם דף ל"ד ע"א).

²¹ "ונשמת מרת הינדה בת הקצין הר"ר ישראל זל"ל" (שם דף מ"ד ע"ב). הרמ"א מביא בשו"ת סי' ז' את גיסו ר' משלם ובסי' ס"ז שם מזכיר מהרש"ל את ר' אליהו, גיסו של הרמ"א, ושם בס' קס"ד מובא ר' ליב גיסו של זה האחרון, ואולי היו אלה השלשה גיסיו של הרמ"א, בעליהן של שלש האחיות ההן.

²² "ע"ד הרמ"א ואחיו ר' יצחק ור' אליעזר וגיסו ר' פנחס הורביץ עוד אשוב ארבר בפרטות בתולדותם הם.

²³ ר"ד גאנז, בעל צמח דוד נולד בשנת שי"א (ע"ש ח"ב, ש"א), ונמצא, כי למד תורה מפי הרמ"א עוד בחייו אביו, שמת שכ"ה.

²⁴ "והחסיד מורי ורבי, אשר אמנני וגדלני מוהר"ר משה איסרלס זל"י" (תקדמת ספרו נחמד ונעים).

נכון. כי בכל המקומות הרבים המובאים למעלה בנדרון ר' איסרל לאורש וחמיו מובא "אלעזר" ולא "אליעזר", ומעולם לא נקרא איש בשם חותנו. שלא דר אתו בעיר מגוריו הוא אלא בעיר אחרת. וכן לא נכון הוא מה שאומר שם, כי ר' יצחק אחי הרמ"א נקרא "יצחק" ע"ש ר' יצחק שרענצל מלבו. הן ר' יצחק אחי הרמ"א מת בשנת שמ"ה ור' יצחק שרענצל חי עוד בשנת שמי"ב ויכן באותה שנה בכ"ג בלבו²⁵.
ג. ר' משה עברלש.

בשורה השניה, אשר מאחורי המעקה של קברות הגאונים הרמ"א וניסו ר' יוסף כהן צדק, בעל שו"ת שארית יוסף, עומדות ביהר שלש מצבות גדולות משנת שי"ז ושי"ט, זקופות בקומתן כיום הקמתן, לא שקועות ולא כפופות, ואולם אותיותיהן ממושטשות מאד. והנה את אשר עלה בידי להציל בעמל רב מפי הכתב של שלש המצבות האלה, אותו שמרתי ואמרתי להעתיק בזה בשביל השיבותן כצורתן וכדמותן, מלה במלה, אות באות :

א.

מנהיג

(1) . . . טמונה : אשה

הנונה : כל מעשיה היה

באמונה : לבית הכנסת

השכימה והעריכה : לעניים

היה נדיבה : ביה ו' י"ט מרהשון

שי"ז לפ"ק הלכה : ואזל : על

פטירתה כל * עין * תול

וזאת הצנועה הלכה

לעולמה עם שאר צדיקי

עולם * (2) ת' נ' צ' ב' ה' .

ב.

(3)

להספקה : לכל לומדי תורה :

פיהו היה מצויה לאורחים

תדירה : האיש משה עניו :

בגמילות חסדים רעיניו (4) :

נפטר ביום השבת סמוך

לאישון : כ"א אב יום א' ש'

" ד' לפ"ק קבורתו : תצב"ה.

²⁵ פרידברג נגזר אחר ר"י כהן צדק בענין הזה בספרו לוחות זכרון (הוצאה ראשונה) ע' 38 ס' כ"ו וע' 40 ס' כ"ט (ראה הערותי עליו במה"ע. הברשע. פונסשניפט פֿיר געשיכסע אונד וויסענשאפט דעס יורענטהומס" שנת 1901 ע' 170 הערה 1).

⁽¹⁾ בתחלת השורה הראשונה והשניה נמחקות חיבות אחדות.

⁽²⁾ אצל החיבות "כלי", "עין" ו"עולם" נמצא כוכב כזה *.

⁽³⁾ בראש המצבה בס' ב' ממושטשות ארבע שורות.

⁽⁴⁾ בפירוש כתוב "רעיניו" וצ"ל, כמובן, "רעיניו".

ג.

הטובה :
 צדקה ומכנסת אורחים :
 העניים אליה צורחים :
 עשתה עמם נמילת חסדים :
 על-זה כל הקהל עדים :
 נקברה ט' אדר שי"ט לפ"ק.

זה האיש משה עניו, אשר שם „בנמילות חסדים רעיונותיו, הפתו היתה מצויה לאורחים תדירה“, והספיק לכל לומדי תורה, הוא כפי הנראה, הקצין ומנהיג העיר קראקא והמדינה ר' משה עברלש, שהיה הותן הגאון המפורסם, ראש הישיבה פה, ר' יוסף כהן צדק, אחי אשתו השניה של הרמ"א ומחבר שירת שארית יוסף. שתי הנשים, רבות הערך, המובאות למעלה בסי' א' ובסי' ג', מונחות אחת בצד ימינו ואחת בצד שמאלו של ר' משה עברלש, וקרוב הדבר לאמת, כי אחת מהנה היא אשתו והיינו זו שנוסח מצבתה נעתק למעלה בסי' ג' וסגנונו דומה לסגנון של מצבתו (של ר' משה עברלש בסי' ב') ושניהם מספרים מגודל עסקיהם בצדקה „נמילות חסדים“ והכנסת אורחים. ר' משה עברלש נזכר בפנקס הח"ק דף י"ה ע"א: „ונשמת ר' משה בר' מנחם ז"ל שנתן לצדקה בעד הזכרת נשמתם בשכר זה תנצב"ה עם נשמת איז"י שרר"ל ועם שאר צדיקים וצדקניות שבין ערן ונאמר אמין. הוא נקרא „עברלש“ „ע"ש הותנו כמו הקצין והפרנס ר' איסרל (אבי הרמ"א), שנקרא איסרל „לאורש" ע"ש חמיו, ולא נכון הוא מה שכתוב בדור ישרים ע' 20—21 לר"י כהן צדק ז"ל (שנדפס בהגהן כרך א' וגם במחברת מיוחדת), כי ר' משה עברלש היה בנו של ר' אברהם עבד מפרגא וע"ש אביו שם נקרא הוא בקראקא „עברלש“. מאז מקדם היו רגילים לקרוא איש ע"ש אותו האב או החותן, שהיה יושב עמו (עם בנו או התנו) יחד באותה קהלה ולא שדר הוא פה ואביו או חמיו בעיר או ארץ אחרת, ומה שכתוב שם ג"כ, כי ר' משה עברלש היה בעל אחות אביו של הגימ אליעזר טרויש, הוא רק השערה בעלמא.

מבניו של הקצין והמנהיג ר' משה עברלש נודעים לנו שני בנים ובת אחת: א) ר' ליב, שמת במגפה, שהיתה בקראקא מחצי אלול שנת שמ"ה עד שנת שמ"ט ואשתו מ' רחלנה בת ר' מנחם מתה י"ג תמוז שנת"ה⁽⁶⁾; ב) הפרנס ר' יעקב, הותן הגימ משה הלוי לנדא ואחד משבעה טובי העיר קראקא וחכמיה, שחברו פה ביום

⁽⁵⁾ בראש המצבה נחקית שורות אחדות ובשורה הראשונה אשר לפנינו תיבה אחת.
⁽⁶⁾ בין אותם הנפטרים, שמתו במגפה מחצי אלול שמ"ה עד שמ"ט נמצא נזכר בפנקס החיק דף מ"ה ע"א: כמ' „ליב משה עברלש“. ושם דף נ"ב ע"ב נמצא כתוב: „ונשמת מ' רחלנה אשת ליב מ"ע (משה עברלש) בת ר' מנחם יום ד' י"ח תמוז חש"ן לפ"ק“. ולר' ליב היו שלשה בנים: תנחום ושלמה ואברהם כמובא בפנקס הח"ק: א) „ונשמת כמ' תנחום בר יודא ליב מ"ע (משה עברלש) יום א' עשרה כסליו שני לפ"ק" (דף נ' ע"ב); ב) „ונשמת כמ' שלמה בר יודא ליב מ"ע יו' ב' י"א אב שני"ט" (דף נ"ד ע"א); ג) „ונשמת מ' אסתר בת דוד טעביל ז"ל אשת הר"ר אברהם ליב מ"ע יום ה' כ"ז תמוז שס"ח לפ"ק" (דף ס"א ע"ב). ר' תנחום היה חתן הכנהיג וגבאי צדקה ר' ישעיה בר' משה מכאיר ונקרא ע"ש חמיו ר' תנחום ישעיה"ס ואשתו השניה היתה אחותו של הרב ר' יהודה ב"ר גרשם הלוי מפה.

יז' אב, שנת שני"ה תקנות הגונות לצורך שעה ולדורות ונמצא הוא התוס עליהן שלישי להנאונים ר' אברהם מייזלש (מחותנו של הרמ"א) ור' פנחס הורביץ (ניסו של הרמ"א) ונפטר בשנת כ"ט ניסן שני' ואשתו מ' גיטל בהנ"מ משה לנדא סג"ל — ארבעה ימים לפני מותו והיינו ביום כ"ד ניסן⁷; ו הרבנית מ' שפרינצא, אשת הנ"מ יוסף כהן צדק בעל שארית יוסף, שמתה יום ד' טבת שנת של"ה, ובעלה הגאון ר"י כהן צדק — ג' שבט שני"א⁸, וזה נוסח מצבת בנו השני של ר' משה עברלש :

(⁷ ,ונשמת כמ"ר יעקב בן משה עברלו יום שבת פ' אחרי כ"ט ניסן שני' לפ"ק (פנקס הה"ק דף ג"א ע"א) ,ונשבת מרת גיטל בת מהר"ר משה לנדא הלוי יום ב' כ"ד ניסן שני' לפ"ק אשת הצ"ח כמ' יעקב מ"ע (שם). ידידי חרב קרענגיל בעל שם הגדולים השלם מסופק שם (חלס, פליטח סופרים" ע' 218 סי' מ"ט) אם בלח "מ"ע" הנ"ל היא ר"ת "משה עברלש", ולדעתי אין שום ספק בזה, כי כן הוא, כי כך אנחנו מוצאים בפנקס הח"ק גם במקומות אחרים, ואין לך ראיה טובה ומוכחת מזה שנמצא כן גם אצל הוכרות נשמות בניו ואשתו של ר' ליב עברלש, אחיו של ר' יעקב עברלש (ע"י למעלה הערה 6). וטעה בזה החכם צונץ בספרו עיר הצדק בהביאו שם (בהקדמה סוף צד IV) בשם פנקס הח"ק את הקצין ר' יעקב חתן הג"מ משה לנדא הלוי בשם ר' יעקב, "מנ"ג" במקום "מ"ע" כלומר משה "עברלש". וכן כתוב בטעות בדור ישרים הנ"ל ע' 23, כי אשתו של הקצין ר' יעקב ב"ר משה עברלש היתה אחותו של הג"מ ישראל יחיאל ב"ר גרשון כ"ץ ראפאפורט, אביו של בעל איתן האזרחי, אבל כה שמוא שם, כי אותו הקצין ר' יעקב עברלש הוא אבי משפחת "יעקלש" בקראקא, אביהם של האחים הקצינים והמנהיגים המפורסמים ר' איזיק ר' יעקלש (בעל ביהכ"נ הנקרא על שמו ובעל אחותו של מחבר איתן האזרחי) ור' משה ר' יעקלש (חתן הג"מ יצחק שרענציל אבד"ק לבוב וחתן הג"מ נתן נטע שפירא בעל מגלה עמוקות). נראה הדבר לאמת, כאשר העירותי כבר ע"ז במחברתי "דברים עתיקים" ע' 24 וכמאמרי "דברי קדם" בלוח שעשועים תרס"ב ע' 214. התקנות, שנמצא ר' יעקב עברלש חתים עליהן שלישי להנאונים ר' אברהם מייזלש ור' פנחס הורביץ, הוצאה באוצר הספרות שנה רביעית ביחד עם דברים חשובים אחרים בשם "קדמוניות מפנקסאות ישנים" שנדפסו ב"בני עצימן בשנת תרנ"ב. פרידברג כותב בלוחות זכרון (דראהאביטש, תרנ"ז) ע' 42 סי' ל"ה וכן גם בהוצאתו השניה (פ"ד, תרס"ד) ע' 54 סי' מ"ד, כי "נמצאה חתימתו (של ר' יעקב עברלש) בפנקס העדה פה על התקנות הגונות וישרות להנצל ערי מאיש ואשה". ולא ידע כה הוא סת. לא רק על התקנה בעניני תכשיטים אלא גם על תקנות רבות וחשובות אחרות נמצאה חתימתו של ר' יעקב עברלש. התקנה בעניני הכשיטים נדפסה בקדמוניות הנ"ל ע' 22 בסוף כל התקנות ושם ראה אותה פרידברג (ולא בפנקס העדה, כי אותו פנקס, ששם נכתבו התקנות אבד כבר ואינו זה שנים רבות) והוא בראותו שם בסוף התקנה האחרונה התוס שמו של ר' יעקב עברלש, דמה בשטחיותו, כדרכו, כי חתימת שמו מוסכת רק על תקנה זו ולא על כל התקנות שלפניה.

(⁸ ,ונשמת הרבנית מרת שפרינצא בת משה ז"ל" (פנקס הח"ק דף ל"ט ע"ב). בעל עיר הצדק ע' 174 ובעל כלילת יוסף ח"א דף ה' ע"ב בהערה ובעל שם הגדולים השלם חלק "שארית ציון" ע' 242 סי' מ"ז ובעל לוחות זכרון (דראהאביטש, תרנ"ז) ע' 9 סי' ג' ושם [פרידס תרס"ד] ע' 4 סי' ג', כלם כותבים בטענם בשם מצבת הג"מ יוסף כהן צדק, כי אשתו הרבנית מ' שפרינצא כותה בשנת של"ה. כי בפנקס הח"ק דף ל"ז ע"ב נזכר מירנו הרב ר' יצחק בהק"ר משה, שמת בשנת של"ז (כמ"ש שם בפירושו), ואהרי כי מ' שפרינצא נזכרה שם דף ל"ט ע"ב והנזכר מאוחר נפטר מאוחר, א"כ נמצא, כי מרת שפרינצא הנוכרה אחר ר' יצחק הנ"ל, נפטרה אחריו והיינו בשנת של"ה וצ"ל במצבה "של"ה" במקום "של"ה".

„פה נקבר הראש והקצין והמנהיג יעקב בר
משה עברלשׁ

בשבת כ"ט ניסן שני׳

לפ"ק בהדורים : יעקב

לא מת רק לדורו ראשו

בני עלב לשמים בשערים :

הלך כל ימיו בדרך ישרים :

..... (9)

במצבה הרביעית או החמישית למצבתו של הקצין והראש ר' משה ב"ר מנחם
הנקרא ר' משה עברלשׁ. אנו מוצאים חרותים עליה הדברים האלה (ושתי המצבות
עומדות בשורה השניה שאחורי המעקה של הרמ"א) :

„הרבנית מר' שיינדל בת ר'

מן ז"ל : פה טמונה : אשה

הגונה : כל מעשיה היה

באמונה : לבית הכנסת

השכימה והעריבה : (10)

וכפי הנראה, הרבנית מ' שיינדל ב"ר מן הנ"ל היא אחותו של המנהיג והשוע
ר' משה עברלשׁ ב"ר מנחם המכונה מן. היא מתה אחרי מותו של אחיה בסוף
שנת שי"ז או לכל היותר בשנת שי"ה, ח"ל פנקס הח"ק דף י"ח ע"ב : „ונשמת
הרבנית מר' שיינדל בת ר' מנחם ז"ל". שם בפנקס דף ס"ג ע"ב נמצא רשום :
„ונשמת הזקן ר' מנחם מן בר יונה עברלשׁ יום ה' ח"י השון שע"א". ולא זהו
הדבר, כי אותו הזקן ר' מנחם מן בר יונה עברלשׁ, שנפטר שנת שע"א, היה בן
בנו או בן בתו של הקצין והפרנס ר' משה (ב"ר מנחם מן) עברלשׁ.

ד. ר' בשה לנדא.

ר' משה ב"ר יקותיאל הלוי לנדא, אשר צאצאיו אחריו מדור דור, עד היום
הזה מתייחסים אליו ומתימרים בכבודו זה שלש מאות והמשים שנה. היה מראשי
חכמי קראקא המצוינים בהלכה ובכל פנות הספרות התלמודית ונמצא חתום פה על
פס"ד מיום ט"ז סיון שנת שי"ה ראשון לנאונים, אנשי השם, הרמ"א וניסו ר' יוסף
בהן צדק, מהבר שוית שארית יוסף : „מה שנראה לנו פסקנו וחתמנו יום ה' ט"ז
ימים חדש סיון שי"ה לפ"ק נאם משה בן יקותיאל ז"ל סג"ל איש לנדא ונאם יוסף

(9) מכאן ואילך מטושטשות עשר שורות לגמרי. המצבה הזאת היא הרביעית למצבת
הרופא ר' דוד סבא ועומדת בשורה השניה שאחורי המעקה לקברות הנאונים הרמ"א ובעל
שארית יוסף. פרידבערג סעתיק בלוחות זכרון ע' 42 ס' ל"ה וכן בהוצאתו השניה ע' 54 ס'
מיר את נוסח מצבתו של הקצין והמנהיג ר' יעקב עברלשׁ שלא כהוגן ומביא „הדורים" תחת
„הדורים", יעקב לא מת רק אשר כי עלה שמים כמקום, יעקב לא מת רק לדורו ראשו כי עלה
לשמים. רק סופר, שאינו מבין עברית כדבעי וחכר לו חיש חשכל, יכול לצרף אותיות מגוונות
והסירות טעם כאלה : „רק אשר כ"י". מדברי המצבה נראה, כי ר' יעקב עברלשׁ היה גם מנהיג
המדינה, פרנס הדור כאביו וכבנו ר' משה הנקרא ר' משור ר' יעקלשׁ, חמיו של הג"מ נתן נטע
שפירא. בעל כגלה עמוקות.

(10) אחרי השורה הזאת מטושטשות איוו שורות.

בן הר' מרדכי גרשון כ"ץ זלה"ה וגאם משה בן לא"א ישראל שלי"ט נקרא משה איסרלש מקראקא (שו"ת הרמ"א סו"ס י"ב); .מעשה בא לפנינו והיינו בפני זקן חכם מופלג כמהר"ר משה סג"ל לנדא ובפני ניסי הגאון כמהר"ר משה בהר"ר ישראל י"ל ובפני" (שו"ת שארית יוסף סי' ע"ז). הוא נקרא 'לנדא' ע"ש עיר באשכנז הדרומית, עיר מושבו או מולדתו ורבנותו לפניו, וכן נראה מדברי מהרש"ל ונוסח מצבתו הקוראים אותו בשם 'מלנדא'¹. כפי הנראה למד הוא תורה בנירנברג בישיבתו של הני"מ יעקב מרגליות (שנפטר בשנת רנ"ב) ושם בישיבה בשבתו לפני רבו זה ראה אותו אוסר כל החתיכות שנמלחו ביהד עם התיכה שנמצאה בה חטה בפסח. .מעשה' — כותב הני"מ יוסף כהן צדק מקראקא בספרו שו"ת שארית יוסף סי' מ"ז — .שנמצאה חטה בפסח על התיכה מלוחה ונמלחו ביהד בכלי הרבה התיכות ונמצאה החטה על אחת מההתיכות בהיותם יחד בסל ונשאלתי ואסרתי כל ההתיכות שנמלחו שנמצאו בכלי בשעה שנמצאה החטה ... ורבים מבני החבורה להטו עלי בזה לאמר ראה זה דבר חידוש ואין לנו אלא מה שאסרו לנו קדמונינו בפירוש עד ש בא לכאן כמהר"ר משה לנדא זקן א' מופלג בהכמה ועמד והעיר שהגאון מהר"ר יעקב מרגליות אסר כל ההתיכות בנירנברג, אנהנו רואים אותו נוטה לדעת בנירנברג. כבר בשנת ש"י היה יושב אותו, זקן מופלג בהכמה ר' משה לנדא בכבודו של קראקא, ברומה של היהדות, ומפורסם בדורו ביהוד בין חכמי אשכנז, ארץ הורתו ולידתו, הנוכו וגדולו, למודו ושמושו, ומלפניו ומלפני הרמ"א יצא באותה שנה אסור על ספרים שנדפסו אז מחדש². ר' משה לנדא ש.עמד והעיר, שהגאון מהר"ר יעקב מרגליות אסר כל ההתיכות בנירנברג, אנהנו רואים אותו נוטה לדעת המקילים וכה דהתיירא עדיף ליה, והוא לעינים לגדולי הפוסקים, שמהם יצאה הוראה לכל בני הגולה, ודברי תורתו הם אצלם דברים נשמעים ומתקבלים להלכה ולמעשה. הרמ"א, עמוד ההוראה, שעליו נשען כל בית ישראל מקצה הארץ ועד קצה, קובע דין ומנהג כמותו ומביא ראיה ממנו לדת ולקולא לעומת מהרש"ל המחמיר בדבר, ועומת האילן הגדול, האשלא הרבבא, שתולין בו תילי תילים של הלכות. באמתי — יאמר הרמ"א למהרש"ל — .אלו בא מעשה לידי הכשרתו ... ושאלתי על זה להכח א' מופלג בהכמה ובזקנה הנמצא אצלינו הנקרא מהר"ר משה לנדא יתראתי לו טענותיה דמר וחשובתי עליהו ותמה בדברי מר'³. והמנהגי — כתוב בד"מ יו"ד סי' ת"ב — .אותן שהיו אצל המיתה ואצל הקבורה לו שלא היו בשתיקה מתענין יום המיתה אבל אותן שהיו אצל הקבורה ולא אצל המיתה מתענין יום הקבורה בן שמעתי מזקן מופלג בהכמה וזקנה מוהר"ר משה לנדא ז"ל שהמנהג כן. בפראג הוציא איש לעז על אשמה כי נטמאה והביא עדים ע"ז וראשי העיר עמדו לימינו והובא הדבר לפני הביד הגדול בקראקא, שבראשו עמד והתום למעלה ר' משה הלוי לנדא, והוא צדד בזכות האשה העלובה והתאמץ לפסול את העדים ולהוציאה נקייה בהשפטה⁴. ואלה

¹ .הוקן כמהר"ם כלנדא יצ"ו" (שו"ת הרמ"א סי' ס"ו) "מהר"ר משה סג"ל מלנדא" (נוסח מצבתו הבא להלן).

² שו"ת הרמ"א סי' י'; רבינוביץ, דברי ימי ישראל ח"ז ע' 343.

³ שו"ת הרמ"א סי' ז'.

⁴ שם סי' י"ב — י"ה.

דברי הרמ"א בענין זה: כבר נודעו אותן הדברים, אשר עברו בשערים, בפראג הבורה שמעשה רע כזה קרה, משנה שעברה, ובא הדין לפני חכמי קראקא, הא' הישיש מורה לצדקה, הנאון מהריר משה לנדו והשני אשר בצדו הנאון גיסו מויה יוסף כ"ץ, אשר מתוך הלחץ, שאין בית דין שוה שלא יחק, נמנתי לשליש עמהם, ואני הקטן שבהם, ונבררנו אנחנו השלשה, להורות להם הדרך המפולשה, וכן עשינו לפי דעתינו והבאנו ראיות מופתיות לדברינו, שעדות כזה אינו לא מעלה ולא מוריד, וחמנכיהו ראוי להוריד, ואין לו עלייה, רק בפיוס וכפיה" (5).

בשנת שכ"א יום י"ט אדר נפטר ר' משה לנדא ונזכר בפנקס חזיק דף כ"ג ע"ב: "ונשמת מהריר משה ביד יקותיאל הלוי זיל איש לנדא הוא הנאון הוקן המופלג ד' משה לנדא". וזה נוסח מצבתו:

הדור אתם ראו כי נמצא קבר איש קדוש מימים קדמונים: מיו משה סג"ל לנדא הנזכר בתשובת הנאונים: היה רמ"א ושאריט יוסף שישב עמהם בשבת תחכמונים: כנזכר בתשובת רמ"א (6) בזה הלשין ובא הדין לפני חכמי קראקא: האחד הישיש מורה לצדקה: הנאון מיו משה סג"ל לנדו: והשני אשר בצדו: הנאון גיסו מה"ו יוסף כ"ץ: ונמנתי לשליש עמהם: ואני הקטן שבהם: עד כאן לשונו: ואם היה נמנה ראשון שבחבורה: זה האות שהיה שר וגדול בחורה: וזכותו יעמוד להגן על העיר הזאת להנצל מכל צוקה וצרה: ע"כ נתחדש הציון הלוי בהוצאת החברה: ע"י המתעסקים בשנת תקס"ח לפ"ק (7).

נוסחת המצבה הזאת היא, כמובן, נוסחה מאוחרת, שנכתבה, כאמור, בשנת תקס"ח, ובעבר השני של המצבה נמצא ממושטשת הכתבת הישנה והראשונה, ואנחנו קוראים מתוכה עוד את הדברים האלה:

לפרט יקירא

והסידא: מחריר משה

סג"ל מלנדא: זה משה

. זקן מורה

. כחדא:

.

.

. דא:

משה קבל אייר פקודא:

ושבק לן היים הינא והסדא:

י"ט אדר."

(5) שו"ת הרמ"א סי' י"ז.

(6) שם.

(7) ב"עיר הצדק" ע' 173 סי' ו' נעתק נוסח המצבה לא כהוגן וב"לוחות זכרון" ע' 50

ששה בנים ושלוש בנות היו להנימ משה הלוי לנדא: (א) ר' אליעזר; (ב) ר' מנחם, שמתו שניהם בחיי אביהם בשנת שכי'א, ומן קצר מאד קודם לפטירתו, ונזכרו שניהם יחד לפניו ואצלו בפנקס הח'ק דף כ"ג ע"ב: „ונשמת אליעזר ומנחם בני משה הלוי שלישי"; (ג) ר' יונה, שנפטר בשנת שמ"ג: „ונשמת ר' יונה ב"ר משה הלוי ז"ל" (דף מ"ב ע"ב); (ד) ר' אברהם, אלוף, שמוכא בפנקס הצדקה יום כ"ב השון שס"ה ונ' חשון שס"ט בשם חתן ר' זלמן ר' זיסל, שהיו ר' זיסל חמיו זקנו של פרנס קראקא ור' ארצות ר' שמחה בונם ב"ר אברהם מוילנא בוזוג ראשון בפנקס הח'ק קפ"ג ע"א; (ה) ר' יקותיאל זלמן, מנהיג קראקא והמדינה שנמצא חתום ד' תמוז שנת שניה בוער דר' ארצות ביריד לובלין⁽⁶⁾ וימת ג' חשון שע"ד: „ונשמת כמ' יקותיאל זלמן בן מהר"ר משה לנדא הלוי ז"ל ביום ו' ג' חשון שע"ד לפ"ק" (דף ס"ו ע"ב); (ו) ר' בענדט אכסלראד, שמש בבהכ"נ מושב זקנים, שנעדר ז' אב שע"ח: „ונשמת הר"ר בענדט אכסלראד בן הר"ר משה הלוי השמש בביה הקטנה במושב זקנים ביום א' ו' אב, ונקבר למחר ביום ב' ערב ט' באב שע"ה לפ"ק" (דף ע"ג ע"א; ז) מרת מלכה, אשה השובה גדולה, שמתה בשנת של"ה ונכתבה עליה הזכרה מיוחדת ומובאה בשם „זצ"ל, ו"תנצב"ה", היוון בלתי נפרץ בזמן ההוא: „יזכור אלקי' נשמת מרת מלכה זצ"ל בת משה הלוי ת' ג' צ' ב' ה" (דף ל"ו ע"א); (ח) מרת אסתר, שהלכה לעולמה בשנת של"ז: „ונשמת מרת אסתר בת הר"ר משה הלוי" (דף ל"ה ע"ב); (ט) מרת גיטל, אשת הקצין, פרנס הדור, ראש העיר ומדינת פולין קטן ר' יעקב (ב"ר משה) עברלש, אחי אשתו של הגימ' יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף, שנפטר ר' יעקב) כ"ט ניסן שני' ואשתו הנזכרה כ"ד ניסן שנה זו⁽¹⁰⁾). ר' יקותיאל זלמן לנדא נזכר גם בפנקס בהכ"נ של הרמ"א דף כ"א ע"ב: „יזכור אלהים לטוב נשמי' היקר והמשכיל החיר יקותיאל בר משה ז"ל בעבור

ס" לא — לא בריוק, ב"עיר הצדק" מובא „ויקרא", במקום „יקרא" לפ"ק, ושעות זו הביאה את מחברו לשעות שניה ולכתוב שם במכוא ע' 4, כי ר' משה לנדא כתב בשנת שכי'א, פריהברג כותב שם בלוחות זכרון, כי בעל „עיר הצדק" ואיש ריבו בעל „מפלת עיר הצדק" (ע' 14) החליטו שניהם, כי ר"ם לנדא נפטר בשנת שכי'א, וזה אינו נכון, רק בעל עיר הצדק החליט כן, ואולם בעל מפלת עיר הצדק לא דבר מזה סאומה, ורק מרשית ק ולא העיר עליו גם על אותו הרבר אולי חשב גם הוא, כי ר"ם לנדא מת בשנת שכי'א, ולא שהחליט גם הוא כן.

(8) באותו דף ועמוד מובא נפטר לפניו (לפני ר' יונה ב"ר משה הלוי) מיום ה' אדר שמינ. (9) „נגמר ונעשה יום א' ד' תמוז שנה לפ"ק נאים פינחס הלוי הירוויני מקראקא ונאום מרדכי אופלר מפוזנא ונאום יקותיאל בן מהר"ר משה הלוי ז"ל איש לנדא ונאום יהודה ליוון במהירר מרדכי ולהיה ונאום משה בן לא"א יעקב ישראל הנקרא משה ציפורש" (פראנקל מונטשריפט שנת 1862 ע' 154; סוקולוב, האסף שנה שניה ע' 458). בטעות כותב החכם הרבכי ב"חדשים גם ישנים ע' 26 (הוספה לזכרי ימי ישראל מנרץ תרגום שפיר חלק ו'), כי אותו ר' יקותיאל ב"ר משה הלוי, שחתום שלישי ביום הנ"ל ב"דמנה"ג" ד' ארצות הוא ר' יקותיאל ב"ר משה מחבר ספר קצור עמודי גולה (קראקא, שליט) החתום שמו: „הדר בק"ק פוזנ" ונעלם מסנו, כי הם שני אנשים שנים והראשון דר בקראקא והוא היה מנהיג מדינת פולין קטן ולא פולין גדול. את ספרו של ר' יקותיאל זלמן ב"ר משה מפוזנא מביאים כל החכמים בשם קצור עמודי גולה כגון בן יעקב באוצר הספרים ופערלס בסונטסשריפט לר"ז פראנקל שנת 1864 ע' 416 והרכבי בחדשים גם ישנים הנ"ל, מלבד חיד פריהברג (ח"ד בדרא, כביכול) שמביאו ב"הדפוס העברי בקראקא ע' 10 בשם „קצור סמיג" (?).!

(10) ראה למעלה פרק: „ר' משה עברלש".

שששתו רעכיל בת כמר אברהם ז"ל נהנה צדקה בעד הזכרת נשמתו עולמית בשכר זה וכו'".

ולר' יקותיאל זלמן בהנ"מ משה הלוי לנדא, מנהיג קראקא ור' ארצות. היו ששה בנים וחמש בנות: א) ר' יוסף יוחל, שמת בחיי אביו ביום ט' תמוז שנת ש"ס: "ונשמת כמ' יוסף יוחל בר יקותיאל זלמן סג"ל יום ד' ט' תמוז ש"ס" (פנקס החזק דף ג"ח ע"א); ב) ר' אליעזר ליפמן, שנפטר ח' אייר שע"ט: "ונשמת כמ' אליעזר ליפמן בר יקותיאל זלמן לנדא סג"ל ביום ד' ח' אייר שע"ט" (דף ע"ג ע"ב); ג) ר' אברהם פריץ, דיין, נשוא פנים, שגוע בבואו בימים כ"ד כסלו שפ"א: "ונשמת כבוד האלוקה התורני הזקן ונשוא כמהר"ר אברהם פריץ במהר"ר יקותיאל סג"ל ז"ל בליל שנת כ"ד כסליו ונקבר ביום א' דחנוכה שפ"א" (דף ע"ו ע"א); ד) ר' יהודה ליב, שנאסף ט' אדר שצ"ב: "ונשמת כמ' יודא ליב בר יקותיאל זלמן סג"ל ביום ג' ט' אדר שצ"ב" (דף צ"ו ע"א); ה) ר' משה, מורה הוראה, הנקרא ר' משה זעלמלש (ע"ש אביו ר' זלמן), שהיה בשנת שצ"ד כבר בעולם האמת: "ונשמת מ' רעכיל בת מנחם מענדל אל מנת מהר"ר משה זעלמלש לנדא סג"ל ז"ל ביום ג' ו' כסליו שצ"ד" (דף צ"ו ע"ב); ו) ר' יונה, למדן מופלג, המכונה גיב ע"ש אביו ר' יונה זעלמלש, שנעדר כ"ו אייר ת"ו ואשתו מ' אסתר, בת מהר"ר אברהם (פרנס או דיין) ר' וואלפיש מלבוב י"ד אדר שנת ת"ט וכתו מ' חנה אשת ר' פינחס — י"ח שבט ח"ט: "ונשמת ההכם כהר"ר יונה בר יקותיאל ז"ל לנדא ביום ו' כ"ו אייר נקרא יונה זעלמלש הלוי" (דף ק"ו ע"א) "ונשמת מרת אסתר בת מהר"ר אברהם ר' וואלפיש מלבוב י"ד אדר אלמנת יונה זעלמלש לנדא" (דף קכ"א ע"א, לפניה ולאחריה נזכרו שם מתים משנת ת"ט ולפני בעלה ולאחריה — משנת ת"ט) "ונשמת מרת חנה בת יונה לנדא ז"ל יום ח"י שבט אשת ר' פינחס יונה זעלמלש" (דף קכ"ב ע"ב)¹¹; ז) מרת חנה, אשת ר' יעקב בהמנהיג ודיין בקראקא ר' יוסף פיגלש, שמתה בחיי אביה יום כ' אייר שס"ו: "ונשמת מ' חנה בת יקותיאל זלמן לנדא אשת יעקב בן יוסף פיגלש יום ה' י' אייר שס"ו" (דף ס"א ע"א); ח) מ' בריינדל, שנפטרה בשבת ו' כסלו שצ"ג: "ונשמת מ' בריינדל בת יקותיאל זלמן לנדא סג"ל בשבת ונקברה ביום א' ה' כסליו שצ"ג" (דף צ"ג ע"ב); ט) מ' מרים, אשת זייל ומשכלת, נדיבה וגומלת חסד, אשת הדיין ר' משה ב"ר משה שניאור, שנמצאה עליה הזכרה מיוחדת בפנקס קטן, ישן נושן, (דף כ"ג ע"ב), של דבה"ג הרמ"א: "וזכור אלהים נשמת הצנועה והחסידה אשת חיל יראת ד' ומשכלת מרים בת ר' קותיאל סג"ל אשת האלוקה התורני מהר"ר משה בן הר"ר משה שניאור בעבור שהיתה פושטת ידיה לעניים וגומלת חסד בשכר זה תנצב"ה עם נשמת אייו שרר"ל וכו'"; י) אשת האלוקה ר' מאיר, ש"ץ דבה"ג הישן, שנקרא ע"ש חמיו מאיר

¹¹ בפנקס הח"ק דף ע"ח ע"ב אנחנו קוראים: "ונשמת הקדוש ר' משה בר נתן נהרג ביום ח' סיון שפ"ב סמוך לעיר בייטום והובא לכאן ביום ג' אסרו חג דשבעות שפ"ב ונקבר ביום ההוא ונשמת הנער משרת כמ' יונה לנדא הקדוש כמ' סרדכי גוספריכט בר... נהרג ביום הג"ל והובא לכאן עם הקדוש הג"ל רק גופו לבר ואת ראשו לא מצאו ונקבר גם ביום הג"ל ואת"כ ביום ד' כ"ג סיון... הובא ראשו לכאן ונקבר למחרתו ביום ה' כ"ד סיון שפ"ב". וכפי הנראה, היו להחכם ר' יונה לנדא עסקים כסדינית שלווה ומשרתו נהרג כעיר בייטעהן להגל מסחרו שם באותה מדינה.

זעלמליש: „ונשמת האשה מרים בת הרר מאיר ש"ן דבהכ"י היה נקרא ר' מאיר זעלמליש יום א' ד' תמוז ת"נ" (דף קי"ב ע"א)¹²; (יא) אשת האלוף ר' אברהם ב"ר רפאל כ"ץ. סופר של מנהיגי העדה, בעלי החשבונות. שנקרא ג"כ ע"ש חותנו ר' אברהם זעלמלש ונפטר זקן ושבע ימים יום כ' אב ת"ט: „ונשמת הישיש הרר"ר אברהם בר רפאל כ"ץ ז"ל סופר ה' ד' מנחם זעלמלש לנדא סופר אצל בעלי חשבונות דקהילתנו יצ"ו" (דף קכ"ב ע"א)¹³.

הדיין ר' אברהם פריץ ב"ר יקותיאל זלמן סג"ל לנדא היה אבי אביו של הג"מ אברהם ב"ר יוסף הלוי מקראקא (שלא נודע עד היום בן משפחת מי הוא). שבא בשנת תשי"ז, שנת הנזרות והמהומות בפולין, מפה להמבורג, ויהבר שם פירוש וחדושים על המסכת מגלת תענית, שנדפסו באמשטרדם בשנת ת"ט. המסכת באמצע ועל צדה האחר הפירוש בשם „פירוש של מהרא"ה" והוא מלוקט מפרשי ויאר מפרשים על מאמרי מגלה זו בשים בבלי וירושלמי, ועל צדה השני החדושים בשם „חידושי מהרא"ה", מה שחדש המחבר ומה שנמצא בספרים אחרים. הפירוש והחדושים נדפסו ארבע פעמים. בעל מגן אברהם או"ח ריש סי' תק"פ כתב: „ואף שבס' מ"ת שנדפסו מהדש באמשטרדם כתוב בצדו נ"א", וכונתו לס' מגלת תענית עם אותם הפירושים והחדושים של ר' אברהם ב"ר יוסף (ב"ר אברהם פריץ ב"ר יקותיאל זלמן בהג"מ משה) הלוי לנדא. וכן מובא הבורו בשו"ת שער אפרים (וולצבאך, תמ"ה) להג"מ אפרים ב"ר יעקב כהן מווילנא: „וראיתי בס' שנדפס מהדש זהו פ"י על מס' מגילת תענית וכו' וכתב עליו בעל הספר הנזכר ונקרא שמו בשם פ"י מהרא"ה"¹⁴. ר' אברהם ב"ר יוסף הלוי לנדא מקראקא, מחבר הפירוש והחדושים על מגלת תענית כתב בהקדמה וגם בפירושו למאמר האחרון שם, כי בער"ה אייר תשי"ז לפ"ק היה הוא בתוך המהפכה בפולין בשעת ההרג הרב בישראל וראה רבים שקפצו בתוך המים על קדושת השם וכפשע היה בינו ובין המים ובהסדר ד' נצל וקבל עליו בנדר לשבת ביום ההוא עם כל בני ביתו בתענית ולשמוח בלילה אחר

¹² שני ר' מאיר שיץ נזכרו בימים ההם בפנקס הח"ק ולא נודע מי מהם היה ש"ץ בבכה"ג הישן וחתן ר' יקותיאל זלמן לנדא: א) „ונשמת כמ"ר מאיר בר שמחה ש"ץ יום ה' כ"ה אדר שני שס"א לפ"ק" (דף נ"ה ע"ב); ב) „ונשמת הר"ר מאיר שיץ בן הר"ר שלמה זלמן הכהן יצ"ל יום ג' ר"ח אלול שצ"ה לפ"ק" (דף ע"ד ע"א). גם בנו של ר' מאיר חתן ר' יקותיאל זלמן לנדא היה חתן בקראקא כמ"ש בפנקס דף צ' ע"ב: „ונשמת הר"ר ישראל חתן בהר"ר סאיר חתן זלמלש ז"ל ביום ג' כ' תמוז שפ"ו". ר' מאיר חתן ר' יקותיאל זלמן לנדא החתן במשפחת הג"מ משה שטורץ ראש ישיבה פה בימי הג"מ שלום שכנא מלובלין (עי' לה"ן פרק: ר' משה שטורץ): „ונשמת אשת הר"ר משה שטורץ חנה בת הר"ר מאיר חתן זלמלש יום א' תשרי שפ"ג" (דף פ' ע"א).

¹³ שלשה בעלי חשבונות נחמנו (ע' ספרי קדמוניות מפנקסאות ישנים בהאשכול' ע' 10). ואולי היה אותו הסופר ר' אברהם כ"ץ אביו של הג"מ יצחק ב"ר אברהם כ"ץ מקראקא מחבר „תולדות יצחק בן אברהם" (פפריא, תניא), חתן המנהיג וגבאי צדקה ר' יוסף ב"ר יצחק לנדא (המובא להלן) וחמיו של הג"מ משה דרשן מקראקא בעל דרש משה על התורה (לבוב, חרל"א). כן אפשר הדבר כי מ' ברוינדל הנ"ל היתה אשתו של ר' אברהם כ"ץ או של ר' מאיר ש"ץ או כי אחת מבנות ר' זלמן לנדא הנוכרות היתה נשואה שתי פעמים והיו לו לפיז רק ארבע או שלש בנות. ¹⁴ (בן יעקב, אוצר הספרים ע' 295 סי' 476: חיים מיכל, אור החיים ע' 48 סי' 124:

התענית כשמתה פורים. בהקדמה הנ"ל מזכיר הוא גם פירושו על התורה עפ"י הדין המדרש והקבלה⁽¹⁵⁾.

בשנות מהר"ם מלובלין סי' קכ"ב מובא, כי ר' יצחק במהר"ר אברהם ר' וואלפס מלבוב, בן ט"ז שנה, נתן בוויין בהליו גט לאשתו (ילדה) מרת בת שבע, בה הקצין. הר"ר לייביש, כדי להצילה במותו מזיקת היבם, ואח"כ בקומו מהליו לא הפצה האשה לשוב ולהנשא אליו אלא אם יכתוב הוא לה תנאים חדשים ויתן לה — נוסף על הכתובה עם התוספת של ארבעה אלפים ושש מאות זהו מכבר — במתנה גם הבית שחיה לו בלבוב. כאלו לא היתה מעולם אשתו וזה עתה באה אתו בקשר השדוך. והגאון מהר"ם מלובלין אבד"ק לבוב בזמן ההוא ערער על הגט והוציא פס"ד (וכן גאונים אחרים כגון מהר"ם יפה בעל הלבוש ועוד), כי הוא גט מוטעה ואסור להאשה להנשא לאיש אחר עד שבעלה יתן לה גט שני כדין וכהלכה. והנה אותו ר' יצחק במהר"ר אברהם ר' וואלפס מלבוב המובא שם בשו"ת מהר"ם מלובלין, הוא אחי אשתו של החכם ר' יונה בהמנהיג ר' יקותיאל הלוי לנדא מקראקא⁽¹⁶⁾.

שני בנים ושתי בנות היו לר' אליעזר ליפמאן ב"ר יקותיאל זלמן לנדא :
 א) ר' יצחק, שנפטר ז' אייר שפ"ב : „ונשמת כמ' יצחק במהר"ר אליעזר ליפמאן ביום א' ונקבר ביום ב' ח' אייר שפ"ב" (פנקס הח"ק דף ע"ה ע"א ; ב) ר' משה, אדם גדול בתורה, צורבא מרבנן, שמת כ"ד תשרי שפ"ג : „ונשמת הגדול בתורה מהר"ר משה ב"ר אליעזר לנדא ונקבר יום ד' כ"ד תשרי שפ"ג" (דף פ' ע"א) ;
 ג) מרת הענדל, שמתה י"ט חשון שפ"ד : „ונשמת מ' הענדל בת אליעזר ליפמאן לנדא סג"ל ביום א' י"ט חשון שפ"ד" (דף פ"ב ע"ב ; ד) מ' מינדל, כלתו של הדיין ר' אברהם חתן הג"מ משה בהג"מ יוסף כ"ץ, בעל שו"ת שארית יוסף (עי' מחברתי דברים עתיקים ב"האשכול" ע' 23 סי' כ"ח), שנפטר י"ד טבת ת"ט : „ונשמת מ' מינדל בת מהר"ר אליעזר ליפמאן ז"ל י"ד טבת, כלתו של מהר"ר אברהם דיין ר"מ ר"י (ר' משה ר' יוסבש, פנקס הח"ק דף ק"ב ע"א, לפניו ולאחריה נזכרו נפטרים משנת ת"ט).

ולר' יהודה ריב ב"ר יקותיאל זלמן לנדא היו בן ושלוש בנות : א) האלוקה ר' אברהם, שמת ט' אלול ת"ה : „ונשמת הר"ר אברהם ב"ר יהודה ז"ל סג"ל ח' ר' בערל ר' מאירש ז"ל ביום ה' ט' אלול תהא"ל" (דף ק"ד ע"ב ; ב) מ' צירל, אשת האלוקה הקצין המפורסם ר' וואלף פאפער הכהן בעל בהכ"ג הנקרא על שמו⁽¹⁷⁾ ;
 ג) מ' גיטל שי"נ כיג אדר שפ"ב : „ונשמת מ' גיטל בת הר"ר יודא ליב סג"ל ביום השבת ונקברה למהרתו ביום א' כ"ד שפ"ב" (דף ע"ה ע"ב ; ד) מ' חנה, שהלכה לעולמה י"ט טבת ת"ט : „ונשמת מרת חנה בת יהודה ליב זעלמלש לנדא יום א' י"ט טבת" (דף ק"ב ע"א, ושם מובאים מתים לפניו ולאחריה משנת ת"ט).

⁽¹⁵⁾ גירונדי, תולדות גדולי ישראל ע' 19 סי' מ'.

⁽¹⁶⁾ ירדני החכם ד"ר ב. וואכשטיין בוויין העירנו על שו"ת מהר"ם מלובלין הנ"ל. הגט נעשה בשנת ש"ע"א ובערסה ותחבולה של אחי האשה האלוקה מהר"ר וייטל בהצין הר"ר וייביש וגיסה האלוקה מהר"ר הירץ במהר"ר שמואל והגאון מהר"ם מלובלין היה בעל דורתו של כהר"ר יצחק (במהר"ר אברהם ר' וואלפס מלבוב). נתן הגט, גיסו של ר' יונה לנדא (עי' שו"ת מהר"ם מלובלין סי' קכ"ג).

⁽¹⁷⁾ עי' להלן פרק : „ר' משה שטארך ור' וואלף פאפער“.

מבני לנדא החשובים בכלל. יושבי העיר קראקא בימי הג'מ משה ב"ר יקותיאל הלוי לנדא. בניו ונכדיו. נודעים לנו עוד: (א) ר' שמואל לנדא, בר אוריין גדול. מורה הוראה. שמת בראש השנה ש"ה: "ונשמט מהר"ר שמואל לנדא ז"ל ר"ה ש"ה לפ"ק" (18) (פנקס הח"ק דף כ"ו ע"א; ב) האלוף ר' צבי הירש במהר"ר משה לנדא מלבו. שנפטר בקראקא ב' שבט ש"פ: "ונשמט כהר"ר צבי הירש במהר"ר משה לנדא מק"ק לבוב ביום נ' ב' שבט ש"פ" (19) (דף ס"ה ע"ב); (ג) ר' אברהם לנדא. שהיה חייב בשנת שצ"א י"ד זה' פו' מעות מצוה (פנקס הצדקה) ואולי הוא בנו של ר' יהודה ליב סג"ל לנדא. חמיו של הקצין המפורסם ר"ו פאפר או בנו של ר' יוסף (בהדיין ר' אברהם פריץ) סג"ל לנדא ומחבר הפירוש והחדושים על מגלת תענית (ע"י למעלה); (ד) ר' יצחק סג"ל לנדא. מנהיג ונבאי צדקה. שנמצא התום ראשון ביום כ"ה תמוז תמ"ו וג' תמוז תמ"ז וא' פ' לך תי"ח (20); (ה) ר' יוסף (כ"ר יצחק הג"ל) סג"ל לנדא. נ"כ פרנס ונבאי צדקה. שנזכר ד' תמוז ת"ל (21) ומובא התום ב' אייר תל"א (בראש המנהיגים) זה' אב תמ"נ וי' שבט תמ"ה וי"ב סיון תמ"ט כ"ד כסלו תנ"א (22) והוא חותן הג"מ יצחק כ"ץ ראב"ד בקראקא ובעל תולדות יצחק בן אברהם (נפדיא. תנ"א על התורה) (23); ו' ר' שמעון לנדא. חמיו של הדיין ר' מאיר במהר"ר יהודה. שמת (בהדיין) ב' יתרו ט"ו שבט תל"א; "ונשמט הלמדן מופלג התורני מהר"ר מאיר בן מהר"ר יהודה ח' ר' שמעון לנדא ביום ב' יתרו ט"ו שבט תל"א" (דף קע"ה ע"א); ו' החבר ר' יהודה לנדא. שבתו מ' היה אשת ר' נתן מתה ג' כסלו תנ"ג. "ונשמט האשה מ' חיי בת הח"ר יודא לנדא אשת ר' נתן ר"י לנדא מתה ונקברה ביום ב' ג' כסלו תננ"ל" (דף רי"ב ע"ב).

החכם צונץ כותב במבוא לספרו עיר הצדק ע' 4. כי הג'מ משה ב"ר יקותיאל הלוי לנדא היה לפנינו ד"ר בפראג ומשם בא לקראקא וקבע פה את מושבו בין שנת ש"י לש"י. והוא אותו הג'מ משה לנדא המובא בשו"ת הרמ"א סי' נ"ו בין חכמי פראג מיום ד' כ"ב אלול ש"י. וע"ז משיג עליו החכם ר"י דעמביצער במפלת עיר הצדק ע' 14—15 ומחליט, כי הם שני אנשים שונים ושנים וגם שלשה ר' י

(18) פנקס הח"ק דף כ"ו ע"א. בתו של ר' שמואל לנדא מ' יובלי מתה י"ו שבט שניט "ונשמט מ' יובלי בת מהר"ר שמואל לנדא ביום ו' י"ז שבט שניט לפ"ק" (דף ג"ג ע"א).

(19) פנקס הח"ק דף ס"ה ע"ב. "כהר"ר צבי הירש במהר"ר משה לנדא מלבו" הוא, כפי הגרסה, אבי הינוק וחכים כהר"ר משה (בן הר"ר צבי וחתן ר' הירש פאפר) סג"ל לנדא, שמת בקראקא ו"א חשון שצ"ו (ע"י להלן פרק: "ר' משה שטארך ור' וואלף פאפר) ובנו של מהר"ר משה בהמנהיג ר' יקותיאל זלמן (כהג"ט משה) סג"ל לנדא, שאשתו (של מהר"ר משה) האלמנה מ' רעכל ב"ר מנחם מענדל מתה כאן ו' כסלו שצ"ד (ע"י למעלה ע' 160). הוא מובא בשם "מלבו" על שבתו שם בקביעות הרבה שנים אחר חתונתו כמו אברהם שרעניצל, בעל איתן האזרחי, שמוכר בפנקס הח"ק (דף קפ"ג ע"ב) בקראקא ג"כ בשם "מלבו" אף כי היה מילודי קראקא, בנו של ר' ישראל יחיאל הכהן רפאפורט, פרנס ודיין העיר (מחברתו לתולדות גדולי ישראל ע' 28).

(20) מחברתי, מפנקסי הקהל בקראקא ע' 16 ומאמרי "דברי חפץ" (במאסף תרפ"ב הוצאת רבינוביץ מו"ל המליץ) ע' 11 ס' ה' וע' 12 ס' ו'.

(21) דברי חפץ הג"ל ע' 19—20 ס' ט"ו.

(22) דברי חפץ הג"ל ע' 20 ס' י"ז וע' 31 ס' כ"ז וע' 38 ס' ל"ז וע' 39 ס' ל"ד וע' 43 ס' ל"ה.

(23) פנקס הקהל דף ע"ח ע"ב יום ט"ז אדר ב' תס"ה.

משה לנדא היו בזמן אחד: אחד בפראג, אחד בקראקא ואחד בלבוב (אבי ר' צבי הניל). ונראים דברי דעמביצער מדברי צונץ ולא צדקו לא טענותיו של אב"ן יליד במענה" (על מפלת עיר הצדק) ע' 16 ולא חלומותיו של פרידברג ב"לוחות זכרון" ע' 49 סי' ל"א והבני לנדא למשפחותם ע' 11—12. אב"ן יליד טוען, כי קשה להאמין, כי נמצאו שני גדולים שיום בשם העצם והמשפחה בזמן אחד, ור' משה לנדא מלבוב היה איש פשוט כאלפים וזולתו. שנוכרו בפנקס הח"ק בתאר ר' או כה. ופרידברג העמקן, העוסק במעשה מרכבה ודבר גדול מעשה מרכבה. בהרכבת שני אנשים שונים לאיש אחד כמה וכמה פעמים, מוסף ומערבב עוד פרשיות ומביא ערבוביא על ערבוביא בתולדות. לדעתו היה הג"מ משה ב"ר יקותיאל הלוי לנדא בן בנו של ר' יעקב לנדא בעל האגור ור' שמואל לנדא מפראג המוכב בשו"ת הרמ"א סי' נ"ו הוא ר' שמואל לנדא, שמת בקראקא בריה שביה והוא בנו של הג"מ משה לנדא הניל. ור' יקותיאל בנו של אותו הג"מ משה הוא אבי המנהיג ונבאי צדקה ר' יצחק לנדא הג"ל. אבל כל זה אינו אלא דברי הבאי, קלושים מן האויר, בלי שום ראיה ורמה. הן בשם "יקותיאל" לא נמצא בשום מקום לא בנו של בעל האגור ולא אביו של המנהיג ונבאי צדקה ר' יצחק לנדא וגם ר' שמואל לאנדא לית מאן דכר שמייה של אביו בשם "משה". וכן רחוק מאד הדבר, כי ר' משה לנדא, דיין בפראג בסוף שנת ש"י הוא אותו ר' משה לנדא מקראקא, שהוציא פה כבר באותה שנה אסור על ספרים, שנדפסו אז מחדש, ור' שמואל לנדא מפראג, שבתו מ' צארט מתה שם ער"ה שצ"ד²⁴), הוא אותו ר' שמואל לנדא מקראקא, שנפטר כאן ששים ותשע שנים קודם לכן. ובאמת כמה תרי יוסף בן שמעון ומכיש כמה תרי יוסף, גדולי תורה בעת אחת איכא בשוקא, כגון: ר' יקותיאל ב"ר משה בפוזנא, מחבר "קצור עמודי גולה" ור' יקותיאל ב"ר משה (לנדא) בקראקא, מנהיג העיר ור' ארצות²⁵); ר' אליעזר מורפטישק דרשן גדול בפראג, שמת שם בשנת שנ"ט²⁶) ור' אליעזר מורפטישק, פרנס קראקא והמדינה (מהותנו של הג"מ יצחק חיות, מחבר פני יצחק), שנפטר פה כ"ו כסליו שנ"א²⁷); ר' שלמה רופא מלובלין המוכב בט"ז או"ה סי' ס"ז סק"ו ובשו"ת מהרים מלובלין סי' קי"א, ור' שלמה רופא מקראקא הנזכר בשו"ת מהרש"ל סי' כ"א ובשו"ת הרמ"א סי' ר' 28); ר' אבא הלוי מפה, שמוכב בשו"ת הבי"ח החדשות סי' מ"ב ור' אבא הלוי מלבוב, שנוכר ניכ שם סי' ס"ז ובספרים אחרים²⁹); ר' משה לבוב אב"ד על כל מדינת מורביה ור' משה לבוב

²⁴) האק, משפחות ק"ק פראג ע' 19.

²⁵) ע"י למעלה פרק זה.

²⁶) ליעבן, גל עד ע' 65 סי' 128.

²⁷) פנקס הח"ק דף ט"ז ע"א ונוסח מצבתו.

²⁸) דעמביצער, כלילת יופי ח"א דף כ"ג ע"א וע"ב הערה י'.

²⁹) כגון שו"ת איתן האזרחי סי' ל"ט ושו"ת מהר"ם מלובלין סי' י"ט. ההכס צונץ מסופק בספרו עיר הצדק (בהערותיו שם בסוף הספר ע' 41 סי' 40): אם לא השמות האלה ור' אבא הלוי מקראקא ור' אבא הלוי מלבוב (לאיש אחד המה). ונעלם כמנו, כי ר' אבא הלוי מלבוב היה ב"ר יוחנן ונפטר שם בריה המון ת"ג (מצבת קרש ק"ג וחד"ד סי' י"א ואנשי שם ע' 21 סי' מ"ג) ור' אבא הלוי מקראקא מת פה בחדש אייר ה"א ואביו היה נקרא "איווק" ולא "יוחנן". ואלה דברי פנקס הח"ק דף ק"ט ע"א: "וגשמת האלוף המרוסס הישיש נאמן הגאון כהר"ד אבא

אבד"ק פרעשבורג, שבאו שניהם בהסכמות על שו"ת השיב ר' אליעזר³⁰). וכן שני משה לנדא ושמואל לנדא היו בזמן אחד, ר' משה לנדא ור' שמואל לנדא בפראג ור' משה לנדא ור' שמואל לנדא בקראקא, ור' שמואל לנדא מפראג לא היה בנו של ר' משה לנדא משם ור' שמואל לנדא מקראקא לא היה בנו של ר' משה לנדא מפה. ולא עוד אלא שאנחנו רואים בימים ההם גם ר' שמואל לנדא שלישי, ג"כ איש חשוב גדול, "איש צדיק, פרנס בדורותיו, נאמן בהשתדלותו בחצר הקיסר" שנעדר בפפד"מ י"ט חשון של"ו³¹). ור' משה לנדא (מלבוב) השלישי באותו זמן היה ג"כ נברא רבה ולא איש פשוט כאלפים זולתו והוא נזכר אמנם בפנקס החזק (דף ס"ח ע"ב) כתאר הגדול מהר"ר (עיי' למעלה) ולא בשם ר' או כה', ומלבד זה אין להוציא בכלל משפט מתוארים קטנים בפנקס על מיעוט ערכם והשיבותם של גושאיהם, כי ידי סופרים שונים היו ממשמשים בספרי הקהלות והמתים, סופר סופר כפי תזונתו והעולה על לבו. זה קצר ברשימות וזה האריך בהזכרות נשמות. זה היה דיין בשמא ובטעמא וכתב זכרון בספר לא רק את שמו ושם אביו וזונתו וחמותו של הנפטר, אלא גם את שם משפחתו וכוניו, מסחרו (או מלאכתו) ופעולתו תוך קהל ועדה, וזה לא שם לבו לפרטים ורקדוקים כאלה, ורשם בפנקס רק את שם העצם של המת ולא יותר, לא שם אביו ולא שם חמיו ואף לא יום ושנת פטירתו או הריגתו על קדושת השם, ובאשמתי של סופר אידיין כזה אנהנו קוראים בפנקס החזק הרבה שמות סתומים וכמה דברים מקוטעים, שאין כל אפשרות לעמוד עליהם, הן במקצוע הביוגרפיה והן בפנת ההיסטוריה, ומוצאים אנהנו שם הרבה הרבה אנשי שם (כגון ר' יעקב פולק, בעל החלוקים ור"מ בפראג וקראקא ור' יעקב עברלש ור' יקותיאל זלמן לנדא, מנהיגי העיר ור' ארצות) מובאים רק בשם ר', כמ' או בשמם לבדו, בלי שום תואר הכבוד כלל.

באמת אין כל בני לנדא הם ממשפחה אחת; הלויים שבהם הם על הרוב צאצאי הג"מ משה סג"ל לנדא, בן דורו ועירו של הרמ"א, ויש שאינם לויים ונקראו (הם ובניהם והתניהם אהריהם מדור דור) בשם לנדא על שם הותניהם, וכשם שר' שאול וואל, בן בנו של מהר"ם מפדובה ור' מאיר וואל, חמיו של ר' היים בוכנר מקראקא, בעל אור חדש, לא קרבו זא"ז מעולם ולא נקבו בשם "וואל" (איטלקי) מכה אבותיהם (כי הם היו אשכנזים ולא איטלקים), אלא מכה עצמם ע"ש ארץ איטליא, ארץ מגוריהם לפנים, כך היו גם ראשי בתי אבות לנדא שונים ואיש איש מהם נקרא לנדא ע"ש מקום מוצאם ולא היו מקורבים כלל איש אל אחיו, וכן הדבר בענין המשפחות אשכנזי, הורביין, שפירא, היילפרין, מייזלש, מורפטישין ולבוב ודומיהם ולא כלם הם שארי בשר איש אל רעהו.

וכן לא נכון הוא מה שכתוב במבוא לעיר-הדק-ע' 4, כי הג"מ משה לנדא היה מבית דינו של הרמ"א. כאלו הרמ"א היה האב"ד ור' משה לנדא הדיין שלו. ובאמת לא שמש הרמ"א בתור אב"ד ור' משה לנדא לא עמד תחת מרותו של הרמ"א בתור דיין, אלא שניהם ועמהם הג"מ יוסף כהן צדק, בעל שו"ת שארית הלוי בן החסיד מהר"ר אייזק, באוהו דף ועמוד של הזכרת הג"מ אבא הלוי מקראקא נזכר לפניו נפטר יום ו' אייר ת"א ולאחיו יום כ"ה אייר ת"א.

³⁰ דעמביצר, כלילת יופי ח"א דף ל' ע"א וע"ב.

³¹ הורבין, אבני זכרון ע' 24 סי' 264.

יוסף. כהנו יחד פאר בתור ראשי חכמי קראקא ורבניה וכה שלשתם היה שוה בתוקף הרבנות ושום איש מהם לא היה כפוף תחת יד רעהו. ואלו עמד ר' משה לנדא תחת מרותו של הרמ"א והיה זקוק לה לא היה בא חתום ראשון על פסק דין. שיצא מלפניהם. אף כי היה קשיש מהם הרבה.

בפנקס דקהלת פירעמיסלא נמצא חתום על פסיד מיום ג' סיון שנת ת"כ שיצא מאת הראב"ך שם הנ"מ אריה ליב בהג"מ זכריה מענדל קלויזנר מקראקא: "גרשון ענויל בהגאון מהר"ר יקותיאל סג"ל מקראקא".³² ואולי היה הדיין ר' גרשון ענויל ג"כ בנו של ר' יקותיאל ולמן סג"ל לנדא מקראקא. מנהיג העיר והמדינה.

ה. ר' אליעזר טריוש.

בסוף שנות המאה השלישית ובתחלת ימין המאה הרביעית לאלף הששי למספרנו הרביין תורה בקראקא ר' אליעזר טריוש. שהיה אחד מעמודי התנועה המשיחית. שהתעוררה בימיו בישראל ע"י דוד הראובני ושלמה מולכו. הוא נולד בשנת רנ"ה ואביו ר' נפתלי הירץ טריוש היה חזן בפרנקפורט ע"נ מאין. גדול בדורו. "מקובל גדול" (כן כתבו עליו) ובה במגע מדעי גם עם חכמי האומות וחבר בחכמת הקבלה את החבורים האלה: א) "נפתולי אלהים". באור דרך קבלה על פירוש רבנו בחיי עה"ת ועם סימנים מס' הבחיי (הערנוס, ש"ו 1); ב) "דקדוק תפלה". פירוש על התפלות ע"פ קבלה (טהינגען, ש"ך); ג) "יסוד שירים". פירוש על מגלת רות בדרך פשוט ונסתר וסוד מלכות בית דוד, והוא מדרש הזהר על רות. שנדפס בשם מדרש הנעלם על רות בוויניציא בשנת שכ"ו.³³ הג"מ יוסף יוזפא האן מנורלינגען מחבר ספר "יוסף אומץ". דינים ומנהגים לכל השנה (פפד"מ, תפ"ג) מדבר בספרו זה ובהקדמתו כמה פעמים נכבדות ברנ"ה טריוש ושם לו את הגהותיו ופירושו לכן ואת דיניו ומנהגיו למשקלת ונגד דעת הריב"ש. "מהר"ל" — כותב הוא — "הגיה בכתב ידו בתפלה בק"ק ווירמיישא בצור ישראל קומה בעזרת: לאפוקי לעזרת ע"ד רוכב שמים בעורך וא"כ מי ימלאו לבו לשנות מדברי מהרי"ל. שעשה הלכה למעשה להגיה ובפרט אהר ש"ה ע"ד כן מהר"ה ש (מהר"ר הירץ טריוש) ז"ל שהיה חסיד וש"ץ פה (פפד"מ) ודקדק מאד בדקדוקי התפלה ע"י שקבלוהו עליהם פה בעירנו לש"ץ כמו שהארץ בהקדמתו הנדפסת בפרישתו אחר ישתבח" (יוסף אומץ סי' רצח). "כתב מהר"ה טריוש הנ"ל. שהמנהג פה ורנקבורש

³² כפי שכתב לי מר מאיר דוד הערצבערג מפרעמיסלא.

¹ לפי אוצר הספרים לכן יעקב נדפס הבחיי עם נפתולי אלהים (כלי הסימנים מס' הבחיי) בשנת ש"ו גם בקראקא. בנפתולי אלהים דף י"ט ע"א כותב המחבר: "קבלתי מפי זקן הרב רבי נתן ז"ל, שקבל ושמע מפי ברוך בחור טשנייטץ, שקבל מהגאון מהר"י פולק ז"ל. וכנראה היה ר' נפתלי הירץ טריוש תלמידו של איתו הגאון.

² אור החיים לר' חיים מיכל ע' 202 סי' 426. ר' אליעזר ור' יוסף בני ר' נפתלי הירץ טריוש הביאו כל חבורי אביהם לרפוס (בריל, יאהרביכער I ע' 104). הוא חזר גם פירוש על פירש"י עה"ת שנשאר בכ"י רד"א (ע"ש). ההכס שטוינשניידר מכיבא בשם נפתלי טריוש את מו"ל הסליחה (קטלוג בורל. ע' 431 סי' 2831) ולדעת ידידי ההכס פריימן (כעתונן הביבליוגרפי ע' 47 שנת 1904) הוא אותו ר' נפתלי טריוש. שנמנה בשלישלת הקבלה (רפוס ואלקווי) דף ג' ע"א בין גדולי איטליא ואינו ר' נפתלי טריוש החזן והמקובל מפפד"מ (היפך מדעתו של בריל יאהרביכער I ע' 104 הערה 75). וכנראה ר' נפתלי טריוש מאטליא הוא אותו ר' נפתלי טריוש המחבר של צו"ת המובא במזכרת רבני איטליא ע' 50 לריש וויוגר.

לומר בהודש ואדר ולכפרת פשע, שיש בנוסה י"ב לישנא בקשה, לכן בעיבור אנו מוסיפין עוד לשון אחד וכן מנהג פשוט פה" (שם סי' תרצ"א). "בסוים זכרונות אומרים פה ועקידת יצחק לזרעו של יעקב וכו' תזכור (נגד דעת הריב"ש) ואין לנו לזוז ממנהג החזנים הקדושים הקדמונים, שהיו פה וא' מהם גדול בדורו מהרר"ה טריוש ז"ל מקובל גדולי (שם סי' תתקע"ב וראה גם בהקדמת הספר וסי' כ"ה כ"ט, מ"ה, מ"ה ונ"ט).

בנו הנאון ר' אליעזר היה, כאמור, ראש ישיבה בקראקא וטבעו ושמעו יצא בעולם ונתקבל משם בשנת ש"ה לאבד"ק בפד"מ וגדולי הדור שמו עיניהם בו בשנת ש"י, להציע לפניו את דברי ריבוחם להלכה ולמעשה (שו"ת הרמ"א סי' נ"ה) והרמ"א כתב עליו, כי הוא "ראוי שכל התורה תהיה נפסקת על ידו" (שם סי' צ"א). הקיסר פרידיננד הראשון בחר בו (ובנאונים הנודעים ר' יעקב מוורמיוז ומהרים מפרוכה) בשנת ש"ה, להנהיג תקנות ולקבוע סדרים בעניני בחירת רבנים ופרנסים בקהלת פראג. שנללו בה קלקולים וסכסוכים, שפרצו כל גדר הנמוס והקהלה החשובה היתה פרועה לשמצה (גרין ה"ט ע' 361 ושפ"ר ד"י היז ע' 265).

ר' אליעזר טריוש, הנקרא והנודע גם בשם ליור מפראנקפורט, עסק הרבה גם בהכמת הקבלה והעתיק בעודנו בקראקא כתבי המקובל ההווה שלמה מולכו, שבאו הנה מקאפו והאמין בו ובהיותו המשיחיות, שמשכו עליהן עיני כל היהודים והגיע מארצות הקדם עד העיר קראקא. "שנת רצ"א" — אומר אביו בספרו דקדוק תפלה דף ד' ע"ב — בא אלי מכתב מבני יקירי הר' אליעזר טריוש, אשר העתיק כתבי קדש הובאו מקאפו לקהלת בודקו (בודק — בודא?) ומשם קרקוב (קראקא), אשר בני דר שם נגד הגאולה, כי התחילה וכבר החל בני ברית עם קדש ירושלים עד שלוניקה, תקנו תעניות ותשובה בה"ב בכל שבע... „גם הנשים ישפכו לבם בצום" (ראה גרין ה"ט ע' 533 ושפ"ר ד"י היז ע' 405). מכתבי קדש אלה נדפסו, כפי הנראה, בספרו „נפתולי אלקים" אותן ההעתקות, שהתום עליהן „שלמה גר" (דף כ' ע"א) ו„שלמה מולכו" (דף ט"ז וז"ה ע"א) (בריל, יאהרביכער I ע' 105 הערה 77). התנועה המשיחית של ר' אשר לעמלין בשנות ר"ס — רס"ב היתה בעיני ר' אליעזר טריוש לא משאת שוא, לא חלום ודבר ריק, אלא דבר של ממש, של יעודים אלקיים לקבוע גלויות וביאת גואל אמת, שרק עונותינו הם אולי עכבו קיומם. הלא כה דברי תלמידו ר' דוד גאנו בספרו צמח דוד (ה"א, ר"ס): „ר' לעמלין היה מבשר על ביאת משיח בשנת ר"ס וכל תפוצות ישראל האמינו לדבריו. גם בין הגוים היה הקול הולך וגדול ורבים מהם גם האמינו לדבריו וא"מ זקני ועליקמן גאנו ז"ל הרס ונתן תנור המיוחד למצות בהבשחתו הנמורה שלשנה הבאה יאפה מצות בארץ הקדושה. ואני הכותב שמעתי מפי מורי הזקן גמ"ה ר' אליעזר טריוש אבד"ק ורנקבורט. שאמר כי לא דבר ריק היה ושתן אות' אמופת" ואמר אולי הטאתינו נרמו ועכבוהו".

עשרים ושתים שנה שמש ר' אליעזר טריוש ברבנות בפד"מ ושם מת בן ע"ב שנה וכמדומה בשנת שכ"ו. בצמח דוד (ה"ר) כתוב, כי הוא נפטר בשנת שכ"ג, וזה אינו נכון, כי הוא נמצא התום במכתבי הרבנים מפד"מ, (שנודפסו בתולדות משפחות „ניצבורג" לר"ד מניד) בערב פסח שכ"ד וט"ז טבת שכ"ה וכן בפנקס הקהל

שם ע' שנת שב"ז (ע"ש ע' 126—127 וע' 130 ובריל, יאהרביכער I ע' 106). וקרוב הוא אפוא, כי מת בשנה שאחריה וצ"ל בצמח דור, שב"ז במקום, שב"ז ואותיות ג' ה' נתחלפו בדפוס. הוא הניח אחריו בכתובים קונטרס, שממנו נעתקה תפלה (שהיא בקבלה לר"ת) בספר יוסף אומץ הנ"ל סי' תפ"ד, ובטעות מיהסים לו כ"י בשם, באור על שערי דורא (בריל, שם הערה 84).

לפי דברי ר"י בהן צדק בדור ישרים (ע' 21—22) נשא ר' אליעזר טרויש אשה מפראג ממשפחת טויסיק ואחרי מות חותנו העשיר נעשה שותף בעסקי דודו הקצין ר' משה עברלש (בעל אחות אביו). חותנו של הג"מ יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף (ראה למעלה פרק ג') ובערך שנת ר"פ בימי גרוש היהודים מביהם, באו הוא ודודו לקראקא ודודו נתמנה פה למנהיג העיר והמדינה והוא לר"ם ולאב"ד בקהלה הביהמית, שהיתה בקראקא בימים ההם. אך הדברים האלה הם רק דברי הגדה, בלי ראייה מוכחת על אמתתם.

משפחת טרויש (או טרויש) מוצאה מעיר Troyes בצרפת ומגזע רש"י. מלבד ר' אליעזר טרויש ישבו בפולין בימיו ובזמנים מאוחרים עוד השוכים אחרים מן המשפחה הזאת, כגון: א) ר' מנחם אליקים טרויש, דיין בוויילנא בשנת שי"ז; ב) ר' נחום ב"ר יצחק טרויש ראב"ד שם בשנת תקמ"א; ג) ר' דוב בער ב"ר יהודה טרויש אבד"ק זאנער הדש ואח"כ ספרא ודיינא בוויילנא משנת תקכ"ז ועד יום מותו בשנת תקס"ד, מחבר רביד הזהב על התורה (הורדנא, תקנ"ז) ושיר הדש על שיר השירים (ווילנא, תק"ס); ד) ר' הנדק זונדל ב"ר יצחק טרויש, שמת בוויילנא בשנת תקע"ב וגלה תרמית הסיד הצוק שהיה נע וגד בכל ארץ אשכנז והוציא קול על עצמו שהוא בן הגר"א מווילנא והגר"א מתחרט מאד על התנגדותו להסידרים (פי', קריה נאמנה ע' 62, 196, 200 — 201, 140, 225). משפחת טרויש, הן באשכנז והן בפולין, היתה נוהגת, שלא לאכול בסוכה ליל ש"ע ע"פ מנהג אבותיהם וראש משפחתם רש"י ז"ל, ר' דוב בער טרויש הנ"ל, בן בנו של ר' יצחק טרויש אבד"ק קופישאק בהג"מ שניאור טרויש מפפדי"ם כותב בספרו רביד הזהב (פ' אמור): „מצאתי בחבור אא"ז הגאון מוהר"ר שניאור טרויש מק"ק פפד"מ שהיה נוהג שלא לאכול בסוכה ליל ש"ע עפ"י מעשה דרש"י ראש משפחתנו". „בש"ע" — כתוב בספר יוסף אומץ הנ"ל סי' תתנ"ה — „היב לאכול כל הסעודות בסוכה וכו' ולא שפיר עבדו האוכלים קצת מן סעודת שחרית בש"ע חוץ לסוכה רק משפחת טרויש האוכלים כל הסעודות ליל ש"ע חוץ לסוכה יש להם על מה שיסמכו". וכמוכן סמכו הם על רש"י, ראש משפחתם, ולאחר בני טרויש, יושבי מדינות פולין, כונת המג"א אר"ה סי' תרס"ה אות ב': „ויש שאין יושבין בה (בסוכה) כלילה (ליל ש"ע) וביום יושבים בה ואינו מנהג ובמדינתנו יש קצת אנשים שנוהגין כך לפי שראו כך מאבותיהם”.

החכם בריל אומר (יאהרביכער I ע' 117 סי' 41), כי הג"מ אליעזר אשכנזי הנקרא גם בשם איש צבי, אבד"ק אפסא ומחבר דמשק אליעזר (לובלין, ת"ז), היה בן בנו של ר' נפתלי הירץ טרויש מפפד"מ, וזה אינו נכון, ובעל דמשק אליעזר אינו בן בנו של ר' נפתלי הירץ, טרויש הנ"ל אלא בן בנו של ר' צבי העלמאן ב"ר היים טוירמיווא (ע"י כלילת יופי ה"א דף פ"ד ע"א). בן מוכא בטעות באוצר ישראל לאייזנשטיין (כרך ה' ע' 23), כי ר' יוסף ב"ר יהונן טרויש דר בקראקא

בשנות 5 – 1430 וצ"ל „בקאָרנשען“ במקום „קראקא“ (ראה בריל, „יאהרביכער I ע' 100 סי' 7).

ו. ר' פייבל ור' זלמן זידיש. ר' ליוור פייבלש ור' אברהם הזקוני.

בשער הספר יוסיפון לר"י בן נוריון הכהן, דפוס קראקא שנת שמ"ט, נמצא כתוב כזה: „ע"י הר' שמריה בר' אהרן ז"ל נכד פרום ווייבל הנקרא זלמן זידיש“. וראוים אותם האנשים החשובים הבלתי נודעים מי הם, ר' זלמן זידיש, מוציא היוסיפון, ואביו זקנו ר' פייבל, שבשמו ידגול הוא בשער הספר, שנפיץ עליהם אור ונעשה להם יד ושם.

ר' יחזקיה ב"ר יהודה הנקרא ר' פייבל, אביו אביו שר ר' זלמן זידיש, נמנה בסוף ימי המאה השלישית ובתחלת שנות המאה הרביעית על קציני קראקא והכמיה, על גדולי העיר ועל אנשי השם, והיה חותנו זקנו של הגי"מ משה בהג"מ יוסף כ"ה, מחבר שו"ת שארית יוסף (ניסו של הרמ"א). ויכהן פה פאר בתור מוהל, תוקע, מנהיג וגבאי צדקה, ובתור מוהל או תוקע ואצ"ל מנהיג וגבאי צדקה⁽¹⁾ לא כהן בקראקא בימי קדם וביהוד בימים ההם, בימי המאה השלישית והרביעית אלא איש גדול, נשוא פנים, למדן מופלג, צורבא מרבנן, כנוז ר' צבי ב"ר יצחק יעקב באבטינש, בעל פירוש והגהות על שחיטות ובדיקות למהר"ר ווייל (קראקא, של"ז)⁽²⁾ ור' משולם פייבוש (ב"ר ישראל שמואל) הנודע והמוכר בספרי הפוסקים בשם „ר' פייבוש מקראקא“, רבו של בעל הב"ה ור"מ ואב"ד כאן במהצח השניה לשנות המאה הרביעית⁽³⁾, בפנקס הה"ק דף י"ט ע"א אנהנו מוצאים כתובה הזכרת נשמה מיוחדת על אותו הפינס ר' פייבל, וז"ל: „זכור אלהים את נשמת ר' יחזקיה בר' יודא ז"ל“. הוא הלך לעולמו בשנת שי"ז בערך, וכן מוכיח מקום הזכרת נשמתו, אשר נמצא הוא בדף ועמוד הג"ל. סמוכה למצבת הגי"מ משה הלוי לנדא וכן דורו ועירו של הרמ"א, בשורה השלישית, שאחורי המעקה לקברות הגאונים הרמ"א וניסו ר' יוסף כהן צדק בעל שו"ת שארית יוסף, אנהנו מוצאים עומדת שם אבן קבורתו של האדם החשוב הגדול ר' פייבל, אבן גדולה, שקועה ולא רעועה, בת י"ג שורות, אשר שש

(¹) גבאי דתלמוד תורה ידע לרדן ולהירות הלכה ונמצא כתוב עליו בפנקסי הקהלות בפולין, יש לו דין במקום דיין, והמדרשים המפורסם ר' נחום ב"ר משה מייזלש למשל, גבאי דתלמוד תורה בקראקא, היה פה מדייני הכת השלישית וחתום כ"א כסלו ת"ז בראש הדיינים התחתונים (פנקס הקהל סי' רנ"א), וגבאי צדקה גדל עוד כחוכמתלמוד מנבאי דתלמוד תורה, ועמד עוד על מדרגה יותר גבוהה מזו של זה האחרון ונחשב בין הדיינים הגבוהים, דייני הכת הראשונה, כגון הגבאים של צדקה הגי"מ תנחום בהג"מ יוסף כ"ץ (בעל שו"ת שארית יוסף) והגי"מ יעקב בהג"מ ישעיה סג"ל הורביץ (בעל השליה) והג"מ יוסף-בהג"מ פינפיש (רבו של בעל הבית) והגי"מ ישעיה מהירדסהיים (חתן בעל סגלה עמוקת) והגי"מ נתן נטע בהג"מ חיים סתם מן (אבד"ק וויגא והמדינה) והגי"מ משה בהג"מ יהושע (בעל מגיני שלמה) וכאלה וכאלה גדולי תורה ורבי החשיבות, וכן היה הדבר גם בערים אחרות הן בפולין קטן והן בפולין גדול (ע"י להג"מ, לעווין, געשיכטע דער יודען אין ליסא ע' 92–91).

(²) בסוף הלך החיטות כתוב הגי"מ צבי באבטינש: „זבני השו"ת שאני מוהל“.

(³) „שמעתי שתנאן הרב מו"ה פייבוש מקראקא ז"ל היה מל בריה ולא קנה פיו אהר המילה אלא בפה המלוכלך בהם מילה תקע בשופר לערבב מצות מילה בשופר“ (טו"ז או"ח סי' תקפ"ד סק"ב).

שורותיה הראשונות מטשטשות כמעט כלן ורק שבע שורותיה האחרונות עלו ביד
לקראן ולהעתיקן עוד במלואן. ואלו הן:

אוצרו.

פרום וייבל חזקיה בר

יהודא : ז"ל זה קרבן וזה

תעורה : היה תוקע גם

מוהל וגבאי דצדקה :

פה ק"ק קראקא : בזכו

זה יושב ברום שורה : עם

ג' א' י' י' י' ת' צ' ⁴.

מבניו של ר' יחזקיה בר יהודה המכונה ר' פייבל נודעים לנו בן ובת :
(א) האלוף ר' אהרן (אביו של ר' זלמן וידישו), שמת עודו רך בשנים לערך בן
עשרים שנה. בהיי אביו במגפה בשנת שמי' ⁵ ואשתו מרת וידישו (שעל שמה
נקרא בנם ר' זלמן וידישו) בהאלוף ר' משה — בריה חשון שעיד ⁶ ; (ב) מרת
סולקה, אשת המנהיג ר' אליעזר בר יעקב המכונה ר' ליוור פייבלש (עיש חמיו).
שהיה גבאי צדקה כל ימיו וימת כ"ו אלול שג' ואשתו הנ"ל — ר' אב שמי' ⁷.
ר' זלמן וידישו, בן בנו של ר' פייבל, היה חזן בקראקא בבחיג' הגבוה ⁸.

⁴ נישמת אברהם יצחק יעקב נשמתו תחא צורוה. בשם "פרום" נקרא גם הג"מ יעקב
ב"ר אליהו הלוי מטעפליץ, שתרגם את הסליחות (פראג, שמי' ⁵) לשפת יהודית-אשכנזית
(ע' הסאמר "שפת יהודית אשכנזית וספרותה" ע' 59 והערה 1 להחכם שולמן, שגדפס במאסף
הוספה להזמן שנת תרס"ג). ופלא כי השם "פרום" לא נמצא בספרי הפוסקים על שמות אנשים
כגון "ברכת המים", "טיב גיטין", "בית שמואל", "אהל שם" ו"דברי הימים". להג"מ יעקב הלוי
מטעפליץ הנקרא פרום, מתרגם הסליחות הנ"ל, היה בן חשוב גדול בקראקא. שתדלן היהודים
פה בעיר קאזימיר (הסמוכה וגראה לקראקא) הוצקה והמוגבלה להם למקום מושבם, שנפטר
באן ביום טוב ראשון של פסח שנת שס"ח, במוכת מפנקס הח"ק דף ס"א ע"א : "ונשמת כמ"ר
יוסף במהר"ר יעקב הלוי ז"ל שתדלן מקאזמר והוא ה' בנו של פרום ר' יאקב מטעפליץ יוס' ג'
י"ט ראשון ש"פ ט"ו ניסן שס"ח. בימי ר' יוסף הנ"ל, השתדלן של קראקא, היה ר' שאול בר
משה בצלאל הלוי השתדלן של כל מדינת פולין קטן והוא מת בקראקא כ"ו אדר ראשון שס"ד :
"ונשמת כמ"ר שאול בר משה בצלאל הלוי בע"ש יוס' ו' כ"ו אדר ראשון שס"ד לפיכ השתדלן
של בני המדינה" (שם דף נ"ח ע"א). על הסכמות הגאונים בועד יערסלב. על הספר דמשק
אליעזר (לובלין, ת"ו) על הולין התומים ר' מרדכי שאולס ור' וואלף דיין (חתן הג"מ מענדל
ר' אביגדורש האב"ד ור"ם) מקראקא בשנת ת"ר, ואולי ר' מרדכי שאולס מקראקא הוא בנו
של אהרן ר' שאול, שתדלן המדינה, שמת פה בשנת שס"ד.

⁵ "יזכור אלהי" נשמת ר' אהרן בר יחזקיה שלי"ט" (פנקס הה"ק דף י"ח ע"ב). ויען
כי נכתב עליו "יזכור" מיוחד (כעל אביו). נראה לי כי גם הוא היה אדם חשוב גדול. שנת
שט"ז היתה שנת מגפה והרמ"א ברח מקראקא לעיר שירלוב (מפני המגפה) ויהבר שם את
הספר סחיר יין (כמ"ש שם בהקדמה) ומעה בזה צונץ בעל עיר הצדק (ראה מחברתי לחולדות
ישראל והכסמיו בפולין (מחברת ראשונה) ע' 23).

⁶ "ונשמת ס' וידישו בת הר"ר משה ביום ד' ר"ח חשון שע"ה לפ"ק אמו של ר' זלמן
חזן" (פנקס הח"ק דף ס"ו ע"ב).

⁷ "ונשמת כמ' אליעזר בר יעקב יו' ה' כ"ו אלול גשין לפיכ והיה גבאי צדקה כל
ימיו" (דף ס"ט ע"א). "ונשמת ס' סולקה בת ר' חזקי' הנקרא פיוול אלכנת ליוורן וייבלש יוס'
ד' ר' מנחם שס"ב" (דף נ"ז ע"א).

⁸ כה"ג הגבוה נבנה לערך חצי ימי המאה הרביעית ע"י הקצין והנדיב ר' יצחק ב"ר

ונפטר פה ביום כ' אייר שעי' ואשתו מרת שרה האלוף ר' יעקב — כ"ו אייר שעי' ובנו האלוף ר' משה (כשם אבי אמו של אביו) — י"ב אייר ת"ב: .ונשמת הר"ר שמרי' זלמן ב'ר' אהרן ז"ל חזן יום ג' ד' אייר שעי' לפ"ק היה חזן בב"ה הגבוה' (פנקס הח"ק דף ס"ד ע"א) .ונשמת מ' שרה בת הר"ר יעקב ז"ל אלמנת הר"ר זלמן חזן ז"ל יום ו' כ"ו אייר שעי' לפ"ק (דף ס"ו ע"ב) .ונשמת הישר כהר"ר משה בן הר"ר זלמן חזן דק"ק קראקא נפטר ביום ב' י"ב אייר תב"ל (דף ק"מ ע"ב).

הפרנס וגבאי צדקה ר' ליזר פייבלש. בעל אחות אביו של ר' זלמן זידיש. היה חותן הג"מ משה בהג"מ יוסף כ"ץ (בעל שרת שארית יוסף). שמת בשבת ט' אדר שעי' ואשתו מ' טאנה (ב"ד ליזר פייבלש הג"ל) — ב' שבת שס"ג (לערך ששה הדשים אחרי מות אמה). בהיותה עוד רכה בשנים ⁹. אשתו ובתו של ר' ליזר פייבלש נקברו שתיהן יחד בקבר אהר. ומנוחתן כבוד אצל אשתו של הג"מ אליעזר אשכנזי בעל מעשה ד', ואכן אהר בת שתי כתובות להנה. לאם עם הבת. וזה נוסחה:

אב	פה
מוכן לביטול	טמונה:
שמחה: גם לנו	אשה הנונה:
הביא יגון ואנה:	צנועה נכונה:
ובו אמינו היק	כחנה ופנינה:
רה ברוח פרה:	היקרה מרת
צנוע נעימה:	טאנה: רכה
עולה תמימה:	בשנים: יקרה
בלי שמץ ופני	מפניני: אשת
מה: מר' סולק	הר"ר משה בן
בת ר' יהזקיה	הגאון מוהר"ר
עלתה השמימי:	יוסף כ"ץ וצ"ל
אל הקודש פני	שמו נוד' בשער

יעקב ואשתו מ' רעכיל ב"ר שלמה כס ובניו הקצינים. הוא נפטר ב' אלול שס"ו בדרך כבואו מיריד יערסלב כמ"ש בפנקס הח"ק דף ס' ע"ב: .ונשמת הר"ר יצחק בר' יעקב ז"ל חתן שלמה כס יום ב' ב' אלול שס"ו לפ"ק בדרך כבואו מיריד יערסלאי. השם במ"ה הוא שם משפחה חשובה בקראקא, שנקראו כן פה קצינים, מנהיגים ורבנים. כגון הג"מ מנחם מענדל כס (תלמיד בעל הבי"ח). שהיה דיין העיר (עי' שו"ת צמח צדק סי' ט"ו, סי' ע"ו) ואח"כ אבד"ק פפ"מ וגפטר שם ערב סוכות תכ"ו (הורביץ, אכני וזרוע ע' 96) והאלוף הקצין הפרנס וגבאי צדקה ר' משה כס (בהר"ר יעקב), שהתום בפנקס הצדקה (סי' תר"ן) ב' אדר שני תמ"ה, וימה כ"ה השון תמ"ו (פנקס הח"ק דף ר"ג ע"ב). בפנקס קטן של כהנ"ל הגבוה נמצא כתוב על הקצינים הג"ל בזה"ל: „וזכור אלהים נשמת הקצין והנדיב ר' יצחק ב"ר יצחק יעקב ואשתו החסידה מרת רעכיל בת מ' שלמה בעבור בית הכנסת הזאת ואת בנו הקצין כמר משה בעבור שנרב חלקו בב"ה הזאת גם השתדל כיוכ השתדלותו את הרחוב החדשה ונרב ממנו סך רב להקדש וקופה ולב"ה חדשה בשכר זאת תהא נשמותיהם צדורה וכו'". באותו פנקס מובאים גם הדברים האלה: „מי שבוירך אבותינו וכו' הוא יברך את האחים בני ר' יצחק ב"ר יעקב בעבור שהתנדבו בית הכנסת הזאת לצדקה בשכר זה הקב"ה ישמרם מכל צרה וכו'".

(⁹) „ונשמת מהר"ר אהרן משה בן הגאון מהר"ר יוסף כ"ץ ז"ל יום שבת ט' אדר שעי' (°)

מה : שסיב לפיק.
תנציב החיים.

ים : מתה בהרו
רים : שסיג ליצי:
תנביה צרורה :

מלכד הבת. האשה ההשוכה. האשה הגונה. כחנה ופנינה, אשתו של הנ"מ משה כ"ן. היו להמנהיג וגבאי צדקה ר' לויזר פייבלש עוד שלשה בנים השוכים : א) ר' אברהם הנקרא ר' אבוש לויזר פייבלש, שמת יום א' של ראש השנה שס"ט¹⁰ ; ב) ר' צבי הירש, שנפטר כ"ו שבט ש"ע ואשתו מ' רוחמה ב"ר יעקב מעיר פרערו במדינת מורביה. אדם גדול בתורה (וכנראה רב העדה שם) כמוכח מתואר "מהר"ר" שנכתב עליו — "שבת שס"ד¹¹ ; ג) ר' חיים, שנאסף אל עמיו כ"ו אדר שני שצ"ד ואשתו מ' עלה בת המנהיג והמהול ר' משה גבאי — י"א כסלו שס"ה¹². בספרי העדה בקראקא נמצא כתוב, נזכר והתום בין מנהיגי העיר ואלופיה כמה פעמים : יאקב רחל"פ, יעקב חל"פ, יעקב ר' חל"פ, והאלוף בהר"ר יעקב ר"ה ל"פ, וזה בסוף ימי המאה הרביעית ובתחלת שנות המאה החמישית. והנה כל אלה הם איש אחד והיינו האלופ והפרנס ר' יעקב התן ר' חיים בהמנהיג וגבאי צדקה ר' לויזר פייבלש הנ"ל. ר' יעקב חל"פ נמצא פה התום בתור מנהיג וגבאי צדקה הרבה פעמים וביום ג' ניסן שנת ת"ז בראש המנהיגים וגבאי צדקה ר' אברהם ר' מאשילס (המיו של הנ"מ שמואל דרשן מקראקא, שהסכים כ"ז טבת תנ"ה על הספר מקור החיים לר' חיים קרוכמל) ור' שלמה כ"ן רפאפורט (בנו של הגימ שמהה כהן רפאפורט, מחבר קול שמהה), פרנס העיר והמדינה¹³. וכך הוא התום ביום ובשנה הנ"ל : נאם יעקב בן א"א הגאון מוהר"ר יהודה ליב שליט"א לצ"צ. ובמדינה ר' יעקב בהגאון ר' יהודה ליב הנקרא (ע"ש הוחנו) ר' יעקב חיים לויזר פייבלש, הוא בנו של הגימ יהודה ליב (במהר"ר ישראל) מקראקא, שהיה ר"מ בלבוב ימובא בשו"ת איתן האזרחי סי' י"ט ונפטר שם י"ג אדר ת"ט¹⁴ או בנו של הגימ יהודה ליב (במהר"ר נחום) מאוסטרא, שהיה דרשן בקראקא וימת פ' ט' כסלו ת"ט¹⁵.

(פנקס הח"ק דף ס"ט ע"א) "ונשמתי מ' טאנה בת ר' אליעזר וייבלש יום ג' ב' שבט שס"ג אשת ר' משה ר' יוסף כ"ן. (דף נ"ו ע"א). בשנת שליט נדפס בקראקא שיר השירים ("היהלעלער") מר' יצחק סולקש בשפה יהודית-אשכנזית, ואולי הוא בנה של מרת סילקה ב"ר פייבל הנ"ל ועל שמה נקרא ר' יצחק סולקש.

¹⁰ "ונשמתי כמ' אברהם בר אליעזר ו"ל הנקרא אבוש לויזר וייבלש יום א' דר"ה שס"ט לפ"ק" (דף ס"ב ע"א).

¹¹ "ונשמתי כמ"ר צבי בר אליעזר ווייבלז ז"ל יום ו' כ"ז שבט ש"ן ע"ן לפ"ק" (דף ס"ג ע"א) "ונשמתי מ' רוחמה בת מהר"ר יעקב ז"ל מ"ק פרערא אשת הירש בן לויזר ווייבלז ז"ל יום ד' י' שבט שס"ו לפ"ק" (דף ס' ע"א).

¹² "ונשמתי הישיש כמ' חיים בר אליעזר לויזר פייולש ו"ל ביום ב' ז'ך אדר שני שצ"ד" (דף צ"ו ע"ב) "ונשמתי מ' עלה בת משה גבאי אשת חיים לויזר ווייבלש יום ו' י"א כסלו שס"ה" (דף נ"ח ע"ב).

¹³ פנקס הקהל יום ג' ו' תמוז תכ"ד. ראה מאמרי "דברי קדם" בלוח שעשועים תרס"ב ע' 202—203 הערה 21 ומחברתי לתולדות גדולי ישראל ע' 12 וסדר ווינער העברעאישע עפיטאפיצן ע' 12 לידודי ההכם וואבשמיין.

¹⁴ מצבת קדש ח"ד דף צ"א ע"א ואנשי שם ע' 76 סי' קפ"ב.

¹⁵ "ויזכור אלהים נשמת הגאון הישיש מהר"ר יהודא ליב בהח"ר נחום ז"ל יום ג' ט' כסליו דרשן מאוסטרא" (פנקס הח"ק דף קי"ט ע"א. לפניו ולאחריו נזכרו שם נפטרם מצבת ת"ט).

ר' יעקב חיים ליוזר פייבלש התחתן בגדולי חשובי העיר והתנו ר' ליבל נבאי היה בן בתו של ר' שמואל ר' יצחק (אחי הרמ"א) איסרלש ונתו מ' ציפרל (שמתה בערב סכות שנת תכ"ה) היתה אשת הדיין המצוין ר' פייבש (שמת ז' אב תכ"ז). נכד פרנס ודיין קראקא והמדינה ר' וואלף במהר"ר כלב אברהם מווינא והתן הנאון המפורסם ר' מענדל ר' אביגדורש אבדיק קראקא. שבא (ר' וואלף) התום בין רבני הועד ביריד יערסלב על הסכמתם בחדש אלול ת"ד על הספר דמשק אליעזר (לובלי ת"ס) על הולין. ואלה דברי פנקס הה"ק: „ונשמח אשה מטיל דאדלש בת ר' שמואל ר' יצחק ר' איסרלש אמו של ר' ליבל נבאי ר"י הל"פ ביום ב' ט"ו כסלו" (תכ"ו). כמזכר מהוכרות לפניו ולאחריה בדף ק"ע ע"ב). „ונשמח אשה מרת ציפרל בת הה"ר יעקב ר' חיים ל"פ אשת האלוף התורני מהר"ר פייבוש דיין בערב סוכות הכ"ה (דף קס"ט ע"א). „ונשמח אלוף התורני דיין מצוין הרוף ובקי מהר"ר אור שרגא המכונה פייבוש בהר"ר יעקב קאפל ר' וואלף דיינש זיל מת בליל ה' ונקבר ביום ה' ז' מנחם תאו כ"ז לפ"ק" (דף קע"ב ע"א). כי ר' וואלף דיין זה, דיין ומנהיג קראקא והמדינה שמת פה י"ד תשרי בערב יו"ט סוכות שנת ת"ז (ראה מהברתי דברים עתיקים ע' 33 בנוספות סי' ג). היה חתן הנאון המפורסם ר' מענדל ר' אביגדורש האב"ד וה"מ פה. יבורד הדבר במקומו בתולדותיו של זה האחרון. ר' פייבש דיין חתן ר' יעקב חיים ליוזר פייבלש שמש בתור דיין בקראקא כבר בימי הנימ יואל סירקיש בעל הב"ה ונמצא התום עמו כאן יום כ"ה טבת שצ"ה על תקנות ההנוד והלמוד (ראה ספרי קדמוניות מפנקסאות ישנים ע' 7); גם בן חשוב היה גר' יעקב חתן חיים ליוזר פייבוש ושמו יהודה ועלקא. שדר בעיר פינטשוב בשנת תל"ה כאשר עינינו רואות משטר מכירה (של חלק בית בקראקא) שנכתב באותה שנה ובעיר פינטשוב ונמצאה ממנו העתקה בפנקס העיר קראקא והוא התום עליו ראשון בתור עד: „יום י"ד אלול תל"ז נא' יהודה ועלקא בן הנאמן הר"ר יעקב ר"ה ליוזר פייבלש זיל מקראקא ונא' איסרל ליפשיין שמש לע"ע בפנטשוב.

בן בנו של ר' שלמה שמריה הנקרא ר' זלמן זיידיש, חזן בבחכ"נ הנכונה ומוציא הספר „ויספין בקראקא בשנת שמי' (כן אחי אשתו של המנהיג ונבאי צדקה ר' ליוזר פייבלש, חמיו של הנימ משה בהנימ יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף). הוא הרב הדרשן המקובל הגדול ר' אברהם ב"ר יחזקיה המכונה (ע"ש אביו) ר' אברהם חזקוני. הוא נולד בקראקא בשנת שפ"ז ולמד פה תורה בישיבתו של האב"ד והר"מ הנימ יום טוב ליפמן הלוי העליוה. בעל תוספות יום טוב. אביו ר' יחזקיה הנקרא ר' פייבל (כשם אבי זקנו הפרנס ר' פייבל התוקע והמוהל ונבאי צדקה) היה שמש פה בבחכ"נ הישן בעל משמרת יקרה ונכונה בימים ההם. שרק למדן מצוין איש השם, רב הערך והחשיבות, וזה אז לה. ונמצא הוא התום כאן יום י"ד אדר ראשון שנת ת"ז על כתב הצואה של הקצין והדיין ר' טודרוס ב"ר אברהם אשכנזי. מנהיג העיר והמדינה, מהותנו של ראש הישיבה הנימ יהושע בעל מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, וכן על דברים חשובים אחרים בשנים שונות והרבה מקומות שבפנקסי העדה כגון י"ב אדר שפ"ז וה' כסלו שצ"ב (פנקס הצדקה) וכ"ה סיון ור"ה תמוז שצ"ב וי"א ניסן שצ"ד ור' שבט ת"ב (ראה מהברתי דברים עתיקים ע' 10 סי' י"ג וע' 11 סי' י"ד וע' 13 סי' ט"ז וע' 20 סי' כ"ד). על כתב הצואה התום הוא כזה: „ונאם חוקי בן אב"י הר"ר שלמה שמריה הנקרא וויבל שמש. הנימ משה אברהם מתתיהו

דלאקרוט נכהג"מ יוסף דלאקרוט ר"מ ואבד"ק שעברשין, שהסכים על הספר ייש
נוהלין להג"מ אברהם הורביץ. ספרא מתא דק"ק קראקא. שמעתיק את גוף הכתב
של הצואה. מביא אותו ר' הוקיה הנקרא פייבל בשם. שמש בבהכ"נ הישנה" (ראה
ספרי קדמוניות מפנקסאות ישנים ע' 37).

גדול היה כחו של ר' אברהם חוקוני בתלמוד ופוסקים. בפלפול והריפות
ובקיאיות וביחוד בהכמת הקבלה, והרביץ בקראקא תורה והסידות, נגלה ונסתר כאחד.
וכבר בשנת תי"ט בהיותו בן שלשים ושנתיים ימים, נדפס ממנו בוויניציאה הספר
„זאת חקת התורה“¹⁶. קיצוצי-ספר הזוונות להאר"י, וגדולי המקובלים כר' משה
זכות ורבו ר' בנימין הלוי, תלמיד מגורי האר"י הקדוש, מלאו פיהם תהלתו¹⁷.
ר' אברהם חוקוני נפטר בטריפולי והניה אחריו עוד ארבעה חבורים יקרים: א) „שתי
ידות“, פשטים ודרושים כסדר פרשיות התורה, עפי' הדין והקבלה, שבנו מהר"ר יעקב
חוקוני, סדרו והוסיף עליו בסופו מפתח והוציאו עם הקדמה בראשו באמשטרדם
בשנת תפ"ו; ב) „יד רמה“ ו„יד ד"י“ (חלק שני מספר שתי ידות הנ"ל), שני פירושים
על הוזהר עם באור המלות, שנדפס מהם רק הקונטרס הראשון בקונשטנטינא (מפני
שברה המדפיס עם סך מסוים וכמעט שזה קרב מיתתו) ולערך ששה דפים נמצאו
מהחבור בכתובים בין ספרי הרב ר' דוד אפענהיים¹⁸; ג) „זרע אברהם“ בשני
חלקים, ח"א דרשות על סדר התורה ע"פ ש"ס ותוספות בדרך הריפות וח"ב חדושים
על מס' ביצה ומועד קטן וכמה סוגיות, ומובא מאת המחבר בהקדמתו לספרו זאת
חקת התורה; ד) „יודעי בינה“, שבנו ר' יעקב חוקוני מזכירו בהקדמתו להספר „שתי
ידות“, מדברי בנו שם בהקדמה נראה, כי אביו כתב גם הרבה תשובות לדין ולהלכה
ויחבר מלבד כל אותם החבורים הנזכרים עוד, הבילות חדושים על תלמוד בבלי.

ז. ר' משה גבאי ור' דוד דרשין.

„משה גבאי“ (חותנו של ר' חיים ליור פייבלש, אחי אשתו של הג"מ משה
בהג"מ יוסף כ"ץ בעל „שארית יוסף“) שמוכא בפנקס הה"ק דף נ"ה ע"ב (וכן במקומות
אחרים בספרי העדה בקראקא) בלי שום תואר הכבוד „מהר"ר“, „ר"י“, „כמ"י, כי אם
בשם העצם והכנוי בלבד (ראה פרק שלפני זה והערה 12 שם), היה גברא רבה,
גבר בגוכריין, גדול מרבן שמו ומלבד שהיה מוהל ומנהיג היה גם „משורר“, „גודע
בשערים“, כאשר יעידו הדברים ההרותים על מצבתו:

לפרט מיתת צדיק

מִכְפָּר : מִשׁ עַר אָמִי¹

מעשיו שיפר² : פרנס

¹⁶ בשעות בותב ההכס פין בכנסת ישראל ע' 24, כי אברהם חוקוני חבר את הספר
זאת חקת התורה בהיותו בן ל"ו שנה. הן בשנת שפ"ו נולד (כנראה מהקדמתו שם) ובשנת
תי"ט נדפס ספרו זה, ונמצא איפוא, כי לא חברו בהיותו בן ל"ו אלא בן ל"ב שנה.

¹⁷ ראה הסכמות על ספרו „זאת חקת התורה“.

¹⁸ ע'י הקדמת הספר „שתי ידות“ ו„אוצר הספרים“ לבן יעקב ע' 612 ו„אור החיים“
לר' חיים מיכל ע' 34.

¹ תיבת „מכפר“ עולה בגימטריא, שם „כתיבת מ"ש“ הכוללת שם הנפטר ושנת
פטירתו, ור"ת של „ע"ר א"מ" הם „עשרת ראשי אבי מורו“.

² שתי האותיות „מ"ש“ (שם הנפטר ושנת פטירתו) הן ראשי התיבות „מעשיו שיפר“.

ועניו היה: לעניים

נתן מחיה: בקי בכ"ד

ספרים: גם מל את

ערלת בשרים: ושר

בשירים: נודע שמו

בשערים: משה בר

מרדכי זיל יום ה' כ"א⁽³⁾

ס"ש⁽⁴⁾ ת' נ' צ' ב' ה' ⁽⁵⁾.

לא מעט ירחב לב ויתעוררו רעיונות למקרא המצבה. למראה המרהיב עין הזה, כי בעוד שבדורנו בושים "לומדים" לעסוק בתנ"ך ובוועטים בלמוד לשוננו הקדושה, שהגנו נוהרים עליה כעל מצוה המורה (כדברי הרמב"ם על: "הזהיר במצוה קלה כבחמורה": "זה למוד לשון הקדושה") וכתבי עברית, "מליצה ושיר", נבזים בעיניהם גמאסים, הנה בימים ההם, בימי דורו ובעיר מושבו של הרמ"א, שגו באהבת המקרא, השפה והפיוט ועסקו גם גברו בהם חיל מנהיגים, מוהלים, צדיקים, גדולי תורה, בעלי תריסין, אנשים של צורה, אשר שמם היה נודע בשערים, ויהי להם ולבניהם אחריהם, לבנים מופלגים בתלמוד ופוסקים, אשר עמדו בצותא חדא ובמהיצה אחת עם גאונים פרנסי הדור (כאשר נוכח להלך), תואר, משורר, או בקי בכ"ד ספרים עוד לכבוד ולתפארת, להתימר ולדגול בו. להקרא ולהכתב זאת זכרון במצבה או בפנקס עד דור אחרון על עפר יקום. אמיתי, או בפנקס, כי כיוצא בזה אנחנו מוצאים גם בפנקס העדה והיינו בפנקס הה"ק נזכר למדן מופלג והוא "מהר"ר אלקנה בהר"ר נח", יום כ"א סיון שצ"ט, כי היה, בעל מקרא אין כמוהו⁽⁶⁾. ולא עוד אלא שאותם הפגנים, הלומדים הגדולים, חסידים ואנשי מעשה, מתקנים בשנת שי"א תקנה, שתלמידי החברה, תלמוד תורה" פה, ילמדו, לזה הפעלים כדי שידעו מהות לשון הקודש עבר הוה עתיד יחיד רבים נוכח נסתר שלימים חסידים כפולים וכן כל הגזרות והבנינים והגאון המפורסם ר' יואל סירקש האב"ד ור"מ, בעל הביה, וכל בתי דין קבועים כאן נותנים כלם ביום כ"ה טבת שנת שצ"ה תוקף ועז לאותה התקנה (וכן לתקנות טובות אחרות, שהן לפי רוחם ושעמם של המשכילים) ופאר וכבוד לאותם המנהיגים המתקנים וקוראים אותם בשם "מחוקקי הגאונים הקדמונים"⁽⁷⁾.

⁽³⁾ כ' אב או כ' אלול.

⁽⁴⁾ במצבה בתיב בפירוש בזה: "ס"ש" במי"ם חתימה והמי"ם היא קודם לשיין.

⁽⁵⁾ בפנקס הה"ק דף מ"א ע"א נזכר ר' משה גבאי: "וגשמת ר' משה בר מרדכי זיל הנצב"ה".

⁽⁶⁾ "וגשמת הישיש מהר"ר אלקנה בהר"ר נח בעל מקרא אין כמוהו תנצב"ה יום ה' איך סיון (פנקס הה"ק דף ק"ה ע"ב). לפניו ולאחרי' נזכר שם (באותו דף ועמוד) נפטרים כפירוש משנת שצ"ט. ובתואר "מהר"ר לא נזכר בימים ההם אלא למדן מופלג, רב או דיין, לערך שלשים שנה מתו בקראקא שני משכילים עבריים, יראים ושלמים, נוצרי אמונה ושומרי תורה כהלכתה, ושניהם כתבו סאמרים שונים בהמגיד וחברו ספרים, אחד על קירות העז לם ועל מליצה ושיר, ואחד על תולדות רבני העיר וחכמיה, ובניהם של אותם הסופרים העבריים, בניס לוסדי תירה, בושים הם (ואז לאותה בוששה), כי אבותם עסקו בלשוננו ובספרותנו וחברו הכורים כאלה!

⁽⁷⁾ ראה "קדמוניות מפנקסאות ישנים" ע' 4—7. הגאונים הקדמונים תקנו ג"כ בשנת שי"א, כי "בבוא הנער לארבעה עשר שנים ולא יהיה מסוגל לגמרא ויתן לאיוו אומנות או

שני בנים ושלש בנות. רבי הערך. היו להפרנס והמוהל והפייטן ר' משה ב"ר מרדכי נבאי : א) האלוף המהולל. המוהל המומחה ר' מרדכי. שהלך לעולמו יום ו' אייר שנת שניא⁸ ; ב) האלוף הראש הקצין והגדיב ר' יהוקאל. שעסק ותמך הרבה בצרכי צבור החומרים והרוחנים והי לעזר בכסף להדפסת ספרים מועילים. דרושים ונחוצים. וימת יום כ"ה ניסן שפ"ב⁹ ; ג) מרת עלה אשת ר' חיים בהמנהיג ונבאי צדקה ר' לויזר פייבלש. שמתה י"א כסלו שס"ה ובעלה — כ"ז אדר שני שצ"ד¹⁰ ; ד) אשת האלוף ר' ישראל (במהריר אברהם. דיין או רב). שנפטר ז' כסלו שס"ו¹¹ ; ה) מרת זעלדה אשת הדיין ר' אברהם עברל שור (ב"ר מרדכי). שנעדר י"ח שס"ט ואשתו הנזכרה — ט"ז סיון שפ"ב ובתו מ' פעסל — ה' אדר ראשון שע"ה ובנו ר' אפרים זלמן המכונה בס (ע"ש חמיו) — י' טבת שפ"ב¹². וזאת הכתובת שעל גבי מצבתו של ר' מרדכי ב"ר משה נבאי השקועה בארץ בשורת הקבר של הנאון הנודע ר' נתן נטע שפירא. בעל מגלה עמוקות :

מרדכי בר' משה ז"ל

זכרונם משוכחים :

שניהם היו מהלים

מומחים : רוח של

מקום ובריות מהם

נוחים : על מיתתם

אנו נאנחים :

מת ו' אייר שני"א.

ר' יהוקאל ב"ר משה נבאי השתתף בהוצאות הדפוס של המהווז (קראקא. שם"ה)¹³ וחמשה חומשי תורה עם פירושים שונים (קראקא. שם"ה)¹⁴ וארכה

להיות משרת אצל בעה"ב (שם ע' 5). והנאון בעל הב"ה בצרוף כל כתי דין פה עוד יחיה עשו והוסיפו תקנה (כ"ה טבת שצ"ה), כי "המלמד דת"ת לא יתחיל עם איזה תלמיד גמרא זולת שיבהן שלשה שבועות ע"י השלשה אנשים המפקחים בזמנם אם ראוי ומסוגל ושכלו זך ללימוד אי"ה" (שם ע' 6).

⁸ "ונשמת מרדכי בן משה נבאי ז"ל יום ד' ו' אייר גש"א לפ"ק" (פנקס הח"ק דף ס"ו ע"ב).

⁹ "ונשמת הישיש והזקן כהר"ר יהוקאל בר משה נבאי ביום ג' כ"ה ניסן שפ"ב" (שם דף ע"ח ע"א).

¹⁰ ראה פ"ק שלפני זה והערה 12.

¹¹ "ונשמת הר"ר ישראל במהריר אברהם ז"ל חתן משה נבאי יום ה' ו' כסלו שס"ו" (שם דף ג"ט ע"ב).

¹² "ונשמת הר"ר אברהם עברל דיין בר מרדכי זצ"ל יום ו' ח' שבט שז"ז לפ"ק" (דף ס"ב ע"א). "ונשמת מ' זעלדה 'כת כט' משה נבאי אלמנת הר"ר אברל שור ביום ד' ט"ז סיון שפ"ב" (דף ע"ה ע"ב). "ונשמת מ' פעסל בת הר"ר עברל שור יום ד' ה' אדר ראשון שע"ה לפ"ק" (דף ס"ו ע"ב). "ונשמת הר"ר אפרים זלמן בס במהריר אברהם עברל שור ביום ה' ג' טבת שפ"ו (דף צ' ע"א). ואולי היתה מ' זעלדה מקורם אשתו של הר"ר ישראל במהריר אברהם ואח"כ נשאת להדיין ר' אברהם עברל שור והיו לפ"ו רק שתי בנות ר' משה נבאי.

¹³ שטיינשניידר קטלוג בודל. נומ' 2458.

¹⁴ "תורה ע"פ תאוי"ב ופירש"י והרמב"ן ועם פי' הר' יצחק אביהב על הרמב"ן וה"כ עם תרגום ורש"י ועם הפטרות ועם פי' הרה"ק על הפטרות".

הלקי שלהן ערוך עם הגהות הרמ"א (קראקא, שני"ד) ונמנה על שבעה טובי העיר.
ראשי עמי, על הגאונים ר' אברהם מייזלש (מחותנו של הרמ"א) ור' פנחס הורביץ
(ניסו של הרמ"א) ויעש בחברתם תקנות חשובות מאד לצורך שעה ויודות ויבוא
עמם חתום עליהן יום י"ז אב שנת שניה¹⁵). בסוף החמשה חומשי תורה הגיל,
שהשתתף הוא בהוצאתם והוא ועוד שלשה נדיבים השוברים בקראקא), נמצא כתוב
עליהם כדברים האלה: אין המצוה נקראת אלא על שם הגומר. לכבוד ארבע
אנשים. והיו לארבעיה ראשים¹⁶). שם האחד פישון. כהן צדק לכל הבר קדוש
הוא ראשון. לפני לא ינום ולא יישן. השם ישמרהו כאישון: ושם השני נחון.
מבית הלוי שומרי אמת ובטחון. מקים לכל הולך על נחון. והנה אמת הדבר נכון:
ושם השלישי חידקל. בצרכי צבור ח"ד וק"ל. בעבודת האל כנשר קל. נקרא בשמו
הריר יחזק אל: והרביעי הוא פרת יוסף. ידו שנית יוסף. משבש דין לכל המהנות
מאסף. וריו במצות כצפורה אלה שמותם. אשר נדבו לבם. פתוהי הותם. לקרבה
אל מלאכת הקדש האלוף הר"ר שלמה בר מאיר כ"ץ¹⁷). האלוף הר"ר יהזקאל בר
משה גבאי וצ"ל¹⁸). האלוף מהר"ר מנחם סג"ל בן מהר"ר יצחק סג"ל¹⁹). הקצין
כמר יוסף ברדן ז"ל הנקרא יוסף פילגש²⁰). ובסוף החלק יורה דעה" (קראקא) שניד
כתוב לאמר: "ואני עבדו בן אמתו יהזקאל בן לא"א כא"מ ר' משה ז"ל עלי לשלם
תודתי להודות ולהלל להשיית על שהחזיקני וכו' להויל פעם שלישית וכו' ד' טורין".
ועל אותם הדברים האחרונים מעיר פרידברג בהדפוס העברי בקראקא ע'
15: "וכנראה היה הר' יהזקאל זה מסדר הארבעה טורים בדפוס" (!). ולא ידע
פרידברג מה הוא שם. וכמה לא הלי ולא מרגיש הוא, כי ר' יהזקאל ב"ר
משה זה שהויל ד' טורין בשנת שני"ד בקראקא הוא ר' יהזקאל ב"ר משה
גבאי, שנדבו לבו ג"כ להיות לעזר להדפסת החמשה חומשי תורה כבר בשנת
שמי' וכן להדפסת המהזור כבר בשנת שמי' (ושני הספרים האחרונים נדפסו ג"כ

¹⁵ ראה "קדמוניות מפנקסאות ישנים" ע' 9—29.

¹⁶ ראשים הם רית של שמות ארבעת הנדיבים הנקובים בשמותם להלן: א) ר' אברהם
יוסף ב"ר דן הסכונה יוסף פילגש; ב) שלמה ב"ר מאיר כ"ץ; ג) יהזקאל ב"ר משה גבאי;
ד) מנחם ב"ר יצחק סג"ל.

¹⁷ בפנקס הח"ק נזכר "מהר"ר מאיר ב"ר פרץ הכהן" (דף ל"ב ע"א). שמת לפרך שנת
שיל ו"ר מאיר ב"ר יחיאל כ"ץ" (דף ס"ד ע"א), שנפטר בשנת שס"ה, ואולי היה אחר סהם
אביו של האלוף ר' שלמה ב"ר מאיר כ"ץ הג"ל.

¹⁸ ר' יהזקאל ב"ר משה גבאי מובא כאן שני ולמעלה שלישי לארבעה הנדיבים.
¹⁹ "מהר"ר מנחם בטהריר יצחק סג"ל, נפטר במגפה בחדש אלול שנת שמי"ח (כשמונה
הרשים והצי אחר שנמרה הדפסת החמשה חומשי תורה ברי"ח טבת) ונזכר בפנקס הח"ק דף
ס"ה ע"א שני בין אלה שנפטרו באותה מגפה, שהיתה סהצי אלול שמי"ח עד שס"ט. שם
בפנקס הח"ק דף ס"א ע"א נזכר: "גשמת ר"מ מהר"ר שלמה ב"ר מנחם הלוי יום ד' ז' אייר
שס"ח לפ"ק". וכנראה ריש מתיבתא מהר"ר שלמה ב"ר מנחם הלוי" זה, הוא בנו של האלוף
הנדיב מהר"ר סנהם במהר"ר יצחק סג"ל הג"ל.

²⁰ ר' אברהם יוסף ב"ר דן הנקרא יוסף פילגש (ולכן המליצו עליו. זריו במצות
כצפורה" ו"משבש דן לכל המהנות מאסף") היה מנהיג וריון בקראקא (כסוכת מנוסח
מזבתו) ומהותנו של פרנס העיר והמדינה ר' יקותיאל זלמן בהג"מ משה הלוי לגרא (ראה
למעלה פרק ד') ונפטר פה י"ח סיון שס"א: "וגשמת כמ"ר אברהם יוסף בר דן הנקרא יוסף
פילגש יום ב' חיי סיון שס"א לפ"ק" (פנקס הח"ק דף ע"ה ע"א).

דפוס קראקא) והוא היה ראש וקצין ולא מסדר הארבעה טורים בדפוס" והוא אותו ר' יחזקאל ב"ר משה, שנמנה על שבעה טובי העיר. ראשי עמ', שתקנו בשנת שניה פה את התקנות הנעלות המפורסמות כלן בספרי. קדמוניות מפקסאות ישנים" ושמנו נמצא שם התוס עליהן בין מתקניהן, פרנסי הדור, מחוקקי הנאונים הקדמונים ע"ש ע' 23 סוף סי' ד').

השם, נבאי" הוא שם משפחה כשם, נבאי" של הרבה חכמים ובתוכם גם פייטנים. כגון: ר' משה נבאי המוכא בשו"ת הרש"י (ח א, סי' פ"ג ואילך) ובשו"ת הריב"ש פ"עמים רבות (למשל בסי' כ"ה, מ"ה נ"ג קפ"א, רצ"ב ושי"ה) ור' מאיר ב"ר יחזקאל גבאי מחבר עבודת הקודש (נמנוכה, שי"ה), תולעת יעקב (קושטנטינא, שי"ב) ודרך אמונה (פאדובה, שכי"ט) ⁽²¹⁾ ור' יצחק גבאי בעל כה נחת (וויניציא, שס"ט) על משניות ור' שלמה גבאי מקושטנטינא, שהדושו על התורה נזכרים באוני יהושע (קושטנטינא, תל"ז) ובית ישראל (שם תל"ח) ור' יוסף שפרוש די גבאי, פייטן, שנדפס ממנו שיר על הספר דברי דוד, הדושי גפ"ת ושו"ת (ד"א, תקי"ג) ומוכא שם בסי' פ"ג ופ"ד בשם, תפארת הפייטנים" ור' אברהם איזידורו גבאי, ג"כ פייטן, בעל יד אברהם" (ד"א, תקע"ד), אזהרות באורח שיר, והרבה שנים קודם לומנו של ר' משה גבאי, פרנס העיר קראקא, כבר אנחנו פוגשים פה בבני משפחת גבאי והיינו ר' שמואל גבאי, בר אוריון גדול ובנו ר' אהרן, שחייו שניהם עוד בשנות המאה השלישית והראשון ואשתו מרת חוואלש מתו במגפה בשנת ש"יב והאחרון נהרג באותה שנה ⁽²²⁾). בשם, נבאי" נקראו בקראקא ונרשמו ונזכרו בספרי העדה בימי קדם כמה וכמה אנשים חשובים, כמו, הנעלה כהר"ר אהרן יצ"ו בהישיש האלוף במהר"ר זלמן גבאי יצ"ו, יום ג' ב' דר"ח טבת ת"ז (פנקס הקהל סי' תמ"ו) והאלוף במהר"ר יצחק דיין ר' שמעון גבאי ⁽²³⁾, יום י' סיון ת"ז (שם סי' תקי"ע) והנעלה כהר"ר הירש במהר"ר שמעון גבאי, ג' אדר ת"ח (שם סי' תקמ"ז) ור' אלעזר גבאי בהרב"ר, שמת ר"ח ניסן ת"ח ⁽²⁴⁾ והג"מ מנחם ציון ב"ר זלמן רבינו הנקרא ר' מנחם ר' זלמן גבאישי, מחבר נחמות ציון על דרושים (פפד"מ, תל"ז).

⁽²¹⁾ הספרים דרך אמונה ועבודת הקודש ותולעת יעקב נדפסו כלם בקראקא והיינו הראשון בשנת שליו והשני בשנת של"ח והשלישי בשנת שס"א, ואולי היה סהברס ר' מאיר ב"ר יהונקאל גבאי הספרדי קרובו של ר' משה גבאי סקראקא ובסיועת בנו של זה האחרון ר' יחזקאל (שנקרא בשם אביו של ר' מאיר גבאי הנ"ל), שרבו היה לסייע להדפסת ספרים, כאשר ראינו למעלה, נדפסו פה גם הספרים האלה.

⁽²²⁾ ונשמח הר"ר שמואל גבאי ואשתו מר' חוואלש ז"ל ובני ההר"ר ר' אהרן ז"ל (פנקס הח"ק דף י"א ע"ב).

⁽²³⁾ בפנקס הח"ק דף ע"ז ע"א נמצא כתוב: "ונשמח האלוף התורני מהר"ר שמעון בר משולם החכם הכולל היה ראש ומנהיג הקהילה וגבאי צדיק כמה שנים מת' ביום ו' י"א טבת תנצב"ה שפ"ב. וכנראה הוא אותו ר' שמעון גבאי, שרבים מאנשי שם פה התייחסו בו ונקראו על שמו. ר' יצחק דיין ר' שמעון גבאי" הוא כמדותה היום יצחק במהר"ר אברהם ישראל איזלנברג — פריפסל וסקראקא, שהיה (ר' יצחק) חתן החכם הכולל ר' שמעון גבאי הנ"ל ודרשן ודיין פה בימי בעל הב"ח ובעל מגיני שלמה ואח"כ אבד"ק ליסא ולייפניק ונפטר שם בשנת ת"יו (ע') מחברתי לתולדות גדולי ישראל ע' 24 סי' כ"א וע' 32 בנוספות ותקונים וכפרו של ידידי החכם לעווין, געשיכטע דער יודען אין ליסא ע' 174).

⁽²⁴⁾ ונשמח כס' אלעזר בהר"ר אהרן ז"ל ברי"ה ניסן נקרא אלעזר גבאי בהרב ח' שלמה ברוך רשקין ז"ל (פנקס הח"ק דף קי"ח ע"א), שם נזכרו נפטרים (לפני ולאחריו) משנת ת"ח. בקראקא ישנם עוד עתה אנשים שנקראו בשם "רשקין".

לא. אחד ואין שני לו" במקצוע השירה העברית בפולין; לא פייטן יהוד בדורו ובעירו היה המזהל והפרנס הנודע בשערים ר' משה ב"ר מרדכי נבאי. בימי ובקריה מושבו קראקא הי עוד אדם גדול בתורה, איש השם, שעסק גם הוא במליצה ושיר ויתנוסס פה בתור משורר חשוב, שגם רבנים מפורסמים, ראשי ישיבות, גאוני עולם, נתנו שבה ויקר לשמו ושיריו נדפסו בספריהם לכבודם ולתפארתם הם לזכר עולמים: הוא, ההכם הכולל.²⁵ ר' דוד ב"ר מנשה, בן למדן מופלג (ואולי דיין או רב), שידע לדון ולהורות ונהרג על קדושת השם (*). ר' דרשן נולד בסוף ימי המאה השלישית ולמד תורה מפי הגאונים ר' יצחק (אחי מהר"ל מפראג) ב"ר בצלאל מהרש"ל והרמ"א. כמוכה מדברי השער של ספרו, התנצלות לדרשנים, שאעתיק להלן, בשנת ש"ה הוציא בלובלין את חבורו "כתב התנצלות, להגן על הדרשות ולהוכיח שנהלקן באמת לכמה פנים.²⁶ ונמצאים ממנו שאלה בשו"ת הרמ"א סי' פ"א ושיר (מיום כ"ט אב ש"ט) בסוף ספר פירוש למדרש חמש מגילות רבה (קראקא, ש"ט) לכבוד מחברו הג"מ נפתלי הירץ ב"ר מנחם, ראש ישיבה בלוב, שמת שם י"ז ניסן ש"מ.²⁷ על השאלה להרמ"א חתם א"ע: "תלמידך הקטן דוד דרשן, ובראש השיר לכבוד מחבר הספר הנ"ל כתובים הדברים האלה: וכאשר ראה המשורר מהר"ר דוד דרשן מקראקא יופי פרישת הגאון מוהר"ר הירץ, מכל חמש מגילות רבות מלות קשות ושעמים תירץ, וגם יופי הדפוס לא נפל דבר ארץ, או פתח פיו בשיר פשוט ומדובע במרץ". השיר הפשוט והמדובע כתוב, כמובן, באותו הסעם, הסגנון והדיו של הפייטנים בפולין, שעמדו בכלל על מדרגה נמוכה בפנת הפיוט העברי בימים ההם.

בשנת של"א הדפיס ר' דרשן בקראקא את חבורו השני, שיר המעלות, דוגמאות מקצת ספריו הרבים, שחבר הוא, דרושים בפרשיות התורה ושו"ת וקבלה ומכתבי מליצה וכדומה ענינים אחרים כאלה וכאלה, שנשארו אחריו בכתובים ולא זכו עד היום לצאת אורה, כגון: (א) אביר יעקב; (ב) בית דוד; (ג) הגבול; (ד) כסא דוד; (ה) מגדל דוד; (ו) מגן דוד; (ז) משכיל לדוד; (ח) נחל עדנים; (ט) נפש דוד; י סגלת מלכים; (יא) עין הקורא; (יב) קול ד' בכה; (יג) שבה הנשים; (יד) תהלה לדוד.²⁸ המשורר ר' דרשן חפץ להעמיד מדרש ולא עלתה בידו וידור נדר לעלות מקראקא — שכהן פה בתור דרשן כמה שנים — לארץ הקדושה ולסדר שם שלשה מהחבורים הנזכרים והם: "מגדל דוד", "משכיל לדוד", "שכר חכם", "תהלה לדוד", שעדיין לא גמרו כל, ובטחם עלה לא"י והיינו בשנת של"ד התגורר בלובלין וידפיס שם את ספרו "כתב התנצלות" בהוצאה שניה ובשם "התנצלות לדרשנים"

(*) ראה להלן הערה 29

²⁵ בשם "ההכם הכולל" כתבו עליו בחייו על שער הכפר "שערי דורא" עם "כבוא שערים".

²⁶ צונץ, במאמרו "יכרון לישנות" ע' 4 באוצר הספרות שנה ראשונה; חיים מיכל, אור החיים ע' 323; בן יעקב, אוצר הספרים ע' 248 סי' 133.

²⁷ בובה, אנשי שם ע' 175 סי' תס"ה. ובטעות כותב הרב לעוונישצין אבד"ק סערצאק בעיר תהלה ע' 165, כי ר' דרשן סובא גם בברכת המים ונתחלק לו בזה ר' דרשן שם, שהיה ג"כ מקראקא.

²⁸ "מגדל דוד" יכול אגרות בלשון צחה ומשכיל לדוד — דרשות כסדר התורה ותהלה לדוד — פירוש על הרייג מצות עם רמזים (אור החיים הנ"ל בשם שפתי ישנים). ויש מיוחסים קצת הספרים הנשארים בכ"י לוולתו (אוצר הספרים הנ"ל ע' 577 סי' 686).

(והוא חקדמת ספרו „משכיל לדוד“). בראותו, כי קצת אנשים רוחם אינה נוחה מהדרשות ומלעיבים בחן, וכל זה אנחנו רואים מדברי השער של אותו הספר, ומפני השיבות אמרתי להעתיקם בזה: „וכבר ראו אותו גאוני עולם וקלסוהו, כגון מורי יצחק צלאל זיל והרשיל והרמ״א זיל, שהגיהו חיים לכל ישראל וכו׳ חיבר אותו... מהר״ר דוד דרשן מקראקא וכו׳ דורש טוב לעמו לעת הזאת בקהלה מפוארה לובלין. הגיהו להדפיסו אחרי שלא זכה להעמיד מדרש באלו הגלילות כמוזכר בהקדמת ס׳ שיר המעלות, הוא רוצה לשלם נדרו לשם פעמיו לאה״ק, ושם רוצה אי״ה לסדר החבורים השלשה, והם ס׳ משכיל לדוד וס׳ מגדל דוד שכבר חיבר, וס׳ תהלה לדוד שעדיין לא נסתיים בו-הדבור, ובעבור שראה קצת מלעינים על הדרשות, הוציא לאור הדרשות, הקדמת ס׳ משכיל לדוד מבהר הפנינים, והוא באמת כתב התנצלות לדרשנים וכו׳. בהתגורר ר״ד דרשן בלובלין ובהוציאו שם בשנת של״ד את ספרו „התנצלות לדרשנים“, הגיה שם באותה שנה את הספר „שערי דורא“ עם „מבוא שערים“ (לובלין, חש״ד) ורק עד השער החמישי ⁽²⁹⁾, וזה מפני שירט הדרך לנגדו וימחר „לשלם נדרו, לשם פעמיו לאה״ק“.

לדעת החכמים הביבליוגרפיים נדפס הספר „שערי דורא“ עם „מבוא שערים“ (שהגיה ר״ד דרשן והסרה שנת דפוסו) בשנת שנה ⁽³⁰⁾ וזה אינו נכון, כי בשער הספר נמצא כתוב: „נדפס פה ק״ק לובלין הבידה אשר תחת ממשלת אדונינו המלך העניקוס ירום הודו ותנשא מלכותו“. והמלך העניקוס אינו אלא Henryk Walezyusz, הדוכס הצרפתי היינריך (אחי קארל התשיעי מלך צרפת) שנמשה ונכתר בקראקא למלך ביום כ״ה סיון שנת שליג ⁽³¹⁾, והוא מלך על פולין רק חמשה חדשים (כי בשמעו ממות אחיו הגיל ברה מפה בהבא בלילה לצרפת ונבחר שם למלך), ונמצא איפוא, כי הספר נדפס בסוף שנת שליג או בתחלת שנת שליג, ואחרי כי בשער הספר „התנצלות לדרשנים“, שנדפס בשנת שליג, כתוב על ר״ד דרשן: „דורש טוב לעמו לעת הזאת (עת שנת שליג) בקהלה מפוארה לובלין יוצא מזה כי הס׳ שערי דורא עם מבוא שערים, שהגיה ר״ד דרשן בהיותו שם, נדפס בתחלת אותה שנה, שנת של״ד, ואו, כטרם נגמרה הדפסת הספר, כאמצע ההגהה, עזב את לובלין וילך הלך גסוע לא״י, ולכן הגיה אותו רק עד השער החמישי, רק את מקצתו ולא כלו, ואלמלי יצא הספר בסוף שנת שליג היה מגיה אותו בודאי מתחלתו ועד סופו, ולפי דברי בעל „צמח דוד“ (חיב, שליג), בן דורו של המלך היינריך, עלה הוא על כסא מלכותו בפולין בשנת של״ד וימשול עליה רק באותה שנה, וז״ל: „היניקוס בן מלך צרפת נמשה ונכתר בקראקא למלך על כל ארצות מלכות פולין ולא האריך ימים על ממלכתו, כי לאחר שלשה חדשים ובין יום כאשר מת אחיו קראלוס מלך צרפת עזב הוא את המלכות ומלט מקראקא בכ״א יוניס בשנת שליג אלף תקע״ד לנוצרים ומלך בצרפת“.

⁽²⁹⁾ „שערי דורא הנקרא איסור והיתר וכו׳ הוגה בעיון רב ע״י החכם הבולל מהר״ר דוד דרשן וצ״ו“ (שער הספר). הוגה על ידי מהר״ר דוד בן הקדוש מהר״ר מנשה הנזכר בתחלת הספר עד שער החמישי״ (סוף הספר).

⁽³⁰⁾ כן יעקב, אוצר הספרים, ערך: השערים.

⁽³¹⁾ ראה מחברתי, לתולדות ישראל וחכמיו בפולין (מחברת I) ע׳ 16.

ח. ר' משה שטארך ור' וואלף פאפר.

ר' משה שטארך היה ראש ישיבה בקראקא ונמנה בין גדולי עולם. אנשי שם בימי הנאון המפורסם ר' שלום שכנא ⁽¹⁾, רבו וחזתו של הרמ"א ואבדק לובלין וכל פולין קטן ⁽²⁾, שמת שם בדיה כסלו ש"ט ⁽³⁾. הג"מ יוסף כ"ץ, מחבר שו"ת שארית יוסף, מזכירו (שם סי' נ) בשם "י"ץ" (ישמרהו צורו), וכמדומה, נכתבה אותה התשובה בראשית ימי המאה הרביעית ור' משה שטארך היה הי עוד בזמן ההוא. וקריב הדבר, כי הוא אותו ר' משה (ב"ר יהואל), שנפטר בקראקא בשנת שב"א אהרי מות הג"מ משה הלוי לנדא ונקבר אצלו ועל מצבתו נחרתו עליו הדברים: "איש מלא תורה, חכם ובעל סברה" והוא אחי השוע הנודע הג"מ ליפמן (ב"ר יהואל) המכונה אלעזר, שהיה אבי אמו של הרמ"א ⁽⁴⁾.

בשם "שטארך" אנהנו מוצאים נזכרים בפנקס הח"ק פה בשנות המאה הרביעית והמאה שלאחריה הרבה נפטרים חשובים, כגון: (א) "האלוף הר"ר ישראל ב"ר יצחק מלמד ה' ר' אלי" שטארך א' אלול שס"א" ⁽⁵⁾; (ב) מלכת בת מהר"ר דוד שטארך כי סיון שע"ו" ⁽⁶⁾; (ג) מרת חנה אשת הר"ר משה שטארך ובת הר"ר מאיר הון חתן מנהיג קראקא והמדינה ר' יקותיאל זלמן בהג"מ משה הלוי לנדא ⁽⁷⁾ א' תשרי שפ"י ⁽⁸⁾; (ד) הולדת מ' רייכל בת ר' שמואל שטארך ואשת ר' מענדל סופר ט"ו אלול שצ"ה" ⁽⁹⁾; (ה) ר' שמואל במהר"ר דוד שטארך כ"ה תשרי ת"ז" ⁽¹⁰⁾; (ו) הר"ר משה שטארך בן החיד יהושע פנחס ישראל י"א ניסן תמ"ד" ⁽¹¹⁾; (ז) מגלי ב"ר ליובלי שטארך א' דרי"ה תצ"ז, שנכתב עליו "זיכור" מיוחד ⁽¹²⁾, ובכתבי האר"י בקראקא נמצא רשום יהודי בשם Bocian והיינו שטארך (כי לשטארך קוראים פולנית Bocian) כבר בשנת רס"ה הרבה שנים עוד קודם לזמנו של הג"מ משה שטארך והוא ר' שמואל Bocian, שרצה הוא ועוד ארבעה עשר יהודים בשנת 1507 ביום 4 יוני להעתיק את מושבם מפה לארץ אחרת ושר העיר הומינס לפניו, והם הבטיחוהו בקנס אלף פלוזין והרם הרכוש, שלא יעזו איש מהם לצאת

(1) צמח דוד ח"ר, ש"י.

(2) ראה מהברותי, לתולדות גדולי ישראל, ו"לתולדות ישראל והכמיו בפולין" ע' 4.

(3) בצמח דוד הג"ל כוכב, כי ר"ש שכנא מת בשנת ש"י, אבל סעודת הרמ"א סוף כ"ו כ"ה נוסח מצבתו בישרון לקאבאק (שנה חמישית ע' קנ"ד) סוכה, כי נפטר בדיה כסלו ש"ט.

(4) ראה למעלה פרק: "ר' אלעזר ור' איסרל לאורש" ופרק ר' משה לנדא.

(5) פנקס הח"ק דף ע"ה ע"ב.

(6) שם דף ע"א ע"א.

(7) ראה למעלה פרק: ר' משה לנדא.

(8) פנקס הח"ק דף פ' ע"א.

(9) שם דף ק"א ע"א.

(10) דף קי"ד ע"ב.

(11) דף ר"א ע"א.

(12) דף רס"ט ע"א. בפנקס הקהל דף רנ"ב ע"ב כוכבא ר' צבי הנקרא הירשל ב"ר מנחם שטארך, שהיה לו יום כ"ה אלול תק"ג דין ודברים עם ניסו ר' לייב שינדלרש. במצבות העיר פפר"מ נזכרו ג"כ כמה אנשים בשם "שטארך", ולמשל: (א) ר' אברהם שערך, שאשתו מתה ב"ז השני שפ"ו (הורוויץ אבני זכרון ע' 54 סי' 535); (ב) הקצין סהר"ר שמעון שטארך כהן, שנפטר ר' אייר שצ"ב (שם ע' 62 סי' 605); (ג) ההבס ר' אשר אנשיל בסהר"ר אליעזר הכהן שטארך, שמת כ"ד שבט ת"ר (שם ע' 81 סי' 789); (ד) האילוף הפרנס הר"ר וואלף שטארך במהר"ר אליעזר כ"ץ, ש"נ"ג ב"ב חצון חמ"ב (שם ע' 113 סי' 1115).

מקראקא ⁽¹³⁾). כן מובא בכתבי הארכיב פה האלוף הקצין המפורסם. ראש הנדיבים. ר' בנימין וואלף ב"ר ישראל גרשון כהן פאפר גיב בשם Bocian בכתב הצואה. שעשה הוא בשנת 1625 (שפ"ה) בביתו (בנפלו פתאום למשכב) בפני ראש האזרחים ואחד מיועציה ⁽¹⁴⁾.

ר' וואלף פאפר היה אחד מעשרי קראקא הגדולים בימיו ויתעסק הרבה בעסקי מלח ויבן פה בשנת ש"פ בית כנסת העומד עד היום תלי תלים וקוראים אותו על שמו "בכ"ר"ו פאפר". גם בית מדרש (שלא נמצא עוד) הקים ר"ו פאפר כאן כנראה מפנקס הח"ק ורף ק"ס ע"ב: "ונשמח הרב מהור"ר מיכלי בן מהור"ר יעקל ר"א ר"י ז"ל שהיה דרשן ודיין בבית המדרש הקלויז של ר' וואלף פאפירש ז"ל נפטר בשבת יום שני דר"ה אייר ונקבר יום א' ב' דר"ה אייר תיז"ל". ואותו בהמ"ד היה בעליה של בהכ"נ ר"ו פאפר והדיין והדרשן ר' מיכלי ב"ר יעקל. הוא בן בנו של הקצין והמנהיג הנודע ר' אייוק ר' יעקלש. שהקים בקראקא בשנת ת"ד ג"כ בכ"נ הנקרא על שמו. ר"ו פאפר היה חתן ר' יהודה ליב ב"ר יקותיאל זלמן הלוי לנדא (פרנס העיר וד' ארצות) ונפטר הוא ג' כסלו שפ"ו ואשתו מ' צירל — ב' אב שפ"א ⁽¹⁵⁾). הוא הניח אחריו חמשה בנים ובת אחת: א) האלוף הותיק ר' אליעזר. שנפטר ד' תמוז שצ"ה: "ונשמח הותיק כהר"ר אליעזר בן הה"ר בנימין וואלף פאפר הכהן יום ד' ד' תמוז שצ"ה" (פנקס הח"ק דף צ"ט ע"א); ב) ר' צבי הירש. אלוף וקצין, שחלה בדרך בהיותו בעיר יערומסלב (ואולי בעת היריד) והובא משם לקראקא כ"ו אלול ת"ו ונפטר שם באותו יום (שם דף קט"ו ע"ב) וחתנו ר' משה ב"ר צבי לנדא הלוי, למדן מופלג. שמובא כבר בימי שחרותו בשם "מהר"ר", תואר חשוב

Lib. inscript. castren. Cracov. T. 26 p. 1666 ⁽¹³⁾

⁽¹⁴⁾ הקצין ר' וואלף Bocian, עושה הצואה (משנת 1625); הסובאה בכתבי האקטים (T. I p. 2486) של הווייזורים מקראקא (Palatinalia) אינו אלא ר' וואלף פאפר. שמת באותו זמן (כמובא להלן). כאשר העירוני ע"ז את ירדיי החכם דר. באלאבאן מלכוב בהודיעו לי את הצואה ואת התוכן שלה. וכן יזכירו גם שמות העצם של כל בניו, ששה במספר, שנקראו בלם בכתב הצואה ממש כן כמו שזכרו בפנקס הח"ק (כמ"ש להלן), ומוצאים אבחנו כיצא בזה שמות כנוי כפולים גם אצל אחרים כגון הגאונים ר' אברהם רמפורט — שרענציל, ר' יצחק פרופסל — איילנבורג, ר' יונה קראכמל — מורפטשיק, ר' אלי' ליפשיץ — רמליש, ר' וואלף הורוויץ — סירקיש, ר' מרדכי ח"ר — יאלעס, ר' גרשון אשכנזי — פאס ובאלה רבים.

⁽¹⁵⁾ "ונשמח הנדיב לכל דבר שבקדושה הר"ר בנימין וואלף ב"ר ישראל גרשון פאפר הכהן ביום ג' ג' כסלו שפ"ו" (פנקס הח"ק דף פ"ט ע"ב); "ונשמח מ' צירל בת הר"ר יורא ליב סג"ל אשת כ"ס וואלף פאפר ביום ג' ב' אב שפ"א" (דף ע"ו ע"ב). מ' צירל ב"ר יהודה ליב סג"ל לנדא היה, כמובא, אשתו השניה של ר"ו פאפר. כי בפנקס הח"ק דף ע"ד ע"א אנחנו קוראים: "ונשמח מ' הינדל בת ר' ליור אלמנת הר"ר ליב ז"ל חמותו של כ"ס וואלף פאפר יום ה' כ"ו תמוז שצ"ה". ור' יהודה ליב, אביה של צירל, היה ביום כ"ו תמוז שצ"ה עורגו בחיים וימת מ' אדר שצ"ב כמ"ש בפנקס הח"ק דף צ"ו ע"א: "ונשמח כמ' יהורא ליב בר יקותיאל זלמן סג"ל ביום ג' מ' אדר שצ"ב". ואולי היתה חמותו הראשונה של ר"ו פאפר בתו של המנהיג וגבאי צדקה ר' ליור פייבלש, חתנו של הג"מ משה בהג"מ יוסף כ"ק בעל שו"ת שארית יוסף, שנפטר (ר' ליור) כ"ו אלול שניג (פנקס הח"ק דף מ"ט ע"א) או בתו של פרנס קראקא והמדינה הנקרא ר' ליור, מחותנו של הג"מ יצחק חיות בעל פני יצחק (ע"ש דברי בני הג"מ מאניש חיות אל הקינה על שריפת פוזנא ועל כות אהיו הברור, צורבא מרבנן, כמ"ר שבואל) שמת (ר' ליור) בקראקא כ"ו כסלו שנ"א (פנקס הח"ק דף מ"ו ע"א).

נדול בימים ההם, שרק איש יודע לדון ולהורות זכה לו ונסמך בו אז — י"א חשוך שצ"ו: והנשמת היניק והכניס מהר"ר משה בן הר"ר צבי לנדא סג"ל ח' ר' הירש פאפר, שמת בליל ג' ונקבר למחרתו ביום ג' י"א חשוך שצ"ו (דף צ"ט ע"א); ג' ר' יהודה ליב, שנמצא התום בשנת שצ"א ושצ"ב ושצ"ג בין מנהיגי העיר. נבאי צדקה ¹⁶, וימת לערך שנת ת"ז כנראה מהעזובין של מאתים וחמשים זהו פו, שנתנו יורשיו מכספו לאחר מותו באותה שנה לצורך נדן בשביל בת אחיו ר' יששכר בער המובא בס"י שלאחר זה ¹⁷; ד' ר' יששכר בער, חתן הג"מ זכריה מענדל קלוזנר מקראקא, אביהם של האחים הגאונים ר' אריה ליב אבד"ק ווינא ופרעמיסלא וקראקא ור' צבי הירש אבד"ק לבוב ולובלין, שמת (ר' יששכר בער) כ"ה טבת ת"ה ¹⁸ ואשתו מ' מלכה מכרה ד' אלול ת"ט לאחיה הג"מ צבי הירש הג"ל את הזקת הכיפה, שהייתה לה במקום קראקא (במקום מושב הנוצרים) עם כל הסחורות והארגונים, המנעולים והבגדים שבתוכה ¹⁹; ה' האלוף כהר"ר שלמה, שמת בר"ה כסלו ת"ב, שנת המגפה: "ונשמת הר"ר שלמה בן הר"ר בנימן וואלף פאפר כ"ץ ז"ל בר"ה כסלו תי"ב ור"ה הג"ל היה רק יום אחד" (דף קכ"ה ע"א); ו' מרת מלכה, שמתה ד' סיון ת"ג: "ונשמת האשה מלכה בת הנדיב הר"ר בנימן וואלף פאפר כ"ץ ז"ל יום ו' ד' סיון ת"ג" (דף קי"ב ע"א).

בפנקס הקהל מובא, כי הנעלה כהר"ר יששכר בער בהמנוה כהר"ר וואלף פאפרש כ"ץ מכר כ"ז תשרי שנת ת"ו את חלקי המקום, שהיה לאביו בבהב"ג בעיר נניון וירשוהו הוא ואחיו אחרי מותו (ע"י מחברתי דברים עתיקים ע' 31 ס"י ל"ו). וכפי הנראה, דר ר"ו פאפר לפניו בנניון (בשרם שבא לקראקא) או כי התגורר שם לעתים קרובות לרגלי עסקיו הרבים, שרחבו ונסכו והגיעו עד לפולין גדול. גם את אחיו ר' אורי ליפמן כהר"ר ישראל גרשון הכהן אנהנו פוגשים באותה מדינה (פולין גדול) ורואים, כי גם לו היתה שם והיינו בעיר לונטשיץ רביעית מקום בבהב"ג והוא נתן אותה במתנה לבנו ר' גרשון והוא מכר ט' שבט שנת ת"ו את החלק הזה להאלוף ר' שמעון חתן ר' אברהם ר' מאשילש מקראקא (ע"י שם ע' 32 ס"י ל"ה). אחותו של ר"ו פאפר מ' מלכה היתה אשת רב כמ"ש בפנקס הח"ק דף קט"ז ע"א: "ונשמת הרבנית מרת מלכה בת ר' גרשון ז"ל כ"ץ פאפרש מתה בשבת ונקברה יום א' י"ז כסלו ת"ז". בשם "פאפר" נקראו בפראג הרבה אנשים חשובים, קצינים מנהיגים ורבנים, והרבה שנים עוד קודם לזמנו של ר"ו פאפר מקראקא ²⁶). וכפי הנראה, מוצא השם הזה הוא מפראג ור"ו פאפר הוא בנו של אותו ר' גרשון ב"ר שלמה כ"ץ פאפר, שאשתו (של ר' גרשון) מתה שם בהרש חשוך שנת שס"ט ²¹). בשנת תק"י או תקל"ז נפטר בפראג הראש ר' יצחק בהאלוף מהור"ר יהודה

¹⁶ מחברתי, דברים עתיקים ע' 8 ס"י ח' וצ" 9 ס"י ט' וצ" 10 ס"י י"ב וצ" 12 ס"י ל"ו.

¹⁷ מחברתי, מפנקסי הקהל בקראקא ע' 8 ס"י ח'.

¹⁸ "ונשמת הר"ר משה שאול יששכר בער כהר"ר בנימן וואלף פאפרש כ"ץ יום כ' כ"ה טבת" (פנקס הח"ק דף קי"ז ע"ב). שם נרשמו מתים לפניו ולאחריו בפירוש משנת ת"ח.

¹⁹ פנקס הקהל י"ג אב ת"ד ור' אלול ת"ט. ר' יששכר בער ב"ר וואלף פאפר הניח אחריו כמותו ארבע בנות, ואחיו ר' צבי הירש היה נשוא אישה מ' הינדא ב"ר יוסף מפראג ואחותו מ' מליכה (הבאה להלן) היתה אשת ר' יונה מווינא וישבה בקראקא.

²⁰ ראה גל עד ע' 83 ס"י 661 ומשפחות ק"ק פראג ע' 254—259.

²¹ ע"ש ע' 254 ס"י 2398 והערה 3. בשם שלמה נקרא גם בנו של ר"ו פאפר.

ליב ב"ץ סאפר, שנסמך בתור „מורנו" מאביד דקראקא⁽²⁾, וקרוב הדבר, כי הוא היה מפה ומבני בניו של הקצין ר"ז סאפר.

ט. ר' צבי באכטינש ור' משה ברוינשוויינ.

אנשי שם גדולי תורה, מורי הוראה, נודעים בשערים, שערי תורה המצוינים בהלכה, היו השוחטים והבודקים, המנקרים וגם הקצבים בקראקא לפני שלש מאות שנה, ופוק, הוי' מאן קא מסהיד על אמתת העובדה החשובה הזאת; ולכן הוו את התלמיד הגדול, איש האשכולות, הארי בחבורה, שהעמיד אחר השוחטים פה; הוא הגי' יעקב ב"ר יוסף יוספה סוראזינה, איש קאשטילאין, מרבני וויניצא, בעל סדר הניקור (וויניצא שניה), שגדפסה ממנו תשובה בסוף שו"ת הרא"ש (וויניצא, שס"ה) להרופא המומחה והמצוין הגי' שמואל קוזאני, תשובה מכרעת בין רבני קנדיאה וקונשטאנדינה בנדון תרבי דתותי מתני, שמובאה בקצרה גם בספר ראש אפרים הלכות טריפות הריאה (ס"י ל"ט סוף ס"ק ר"ב), ר' יעקב סוראזינה למד תורה בקראקא מפי השוחט והבודק ר' צבי באכטינש הנקרא ג"כ ר' הירש שוחט מחבר הגהות והדושים על שחיטות ובדיקות להפוסק המפורסם הג"מ יעקב ווייל (קראקא שלי"ז), שגדפסו במהדורות רבות ושונות, ונודעו בשם „הגהות מהר"ץ" או „שחיטות ובדיקות מהר"ץ". ר' יעקב סוראזינה ראה בעיניו כאן את כל השוחטים והבודקים ואת כל המנקרים והקצבים, בהן את ידיעתם, תכן את רוחם ויבוא עד תכונתם, ונאמנה עליהם עדותו של גברא רבא, איש מהומן ועד ראייה כזה, ואל יעלה על דעתכם! — כותב הוא על אדותם — „שהקצבים והבודקים מקראקא הטה הדושים ועמי הארץ שאין בידיהם רק מצות אנשים מלומדה ולא יותר, זה אינו אדרבה גלוי וידוע הוא ומפורסם לכל מי שהיה בקראקא שכל הקצבים ומנקרי הבשר הטה רבנים חכמים יודעים ספר ומלומדים במלחמתה של תורה⁽¹⁾, כי כהם של השוחטים, הבודקים מנקרים בקראקא היה גרול בתלמוד, במלחמתה של תורה, וידעו להדור לעומקה של ההלכה ולפלפל לאמתו של הדין, ויכחו גם עובדות היסטוריות, מאורעות דתיים שארעו בימיהם והבאורים, ההדושים וההגהות, שאנו חקריהם, תקנו הם בספריהם ואשר נתקבלו בכל תפוצות ישראל, וגאנו דורם ועירם, הרמ"א וגיסו ר' יוסף כהן צדק בעל שו"ת שארית יוסף, בטלו דעתם ופסקי הוראתם הם מפני דעתם ופסקיהם של אותם השוחטים, מעשה בריאה, שהיו בצד ימין ארבע אונות ובאונה העליונה היתה אונה קטנה והאונה האמצעית היתה גדולה יותר מהאונה הסמוכה לאומה והכשירה הרמ"א ואח"כ הודה לר' צבי באכטינש, שהוא טריפה⁽²⁾, הג"מ יוסף כהן צדק הג"ל, שהקשה לר' צבי באכטינש בענין בועה שהכשיר האחרון, נחה אח"כ, דעתו מהכשרו של אותו השור⁽³⁾, ריצ באכטינש היה נוטה יותר להקל ולהתיר

⁽²²⁾ ע"ש ע' 259 סי' 945.

⁽¹⁾ סוף שו"ת הרא"ש (וויניצא שס"ה) וכלילת יופי ה"א דף ד' ע"ב.

⁽²⁾ שחיטות ובדיקות מהר"ץ דף י"ז ע"א וע"ב (דפוס אסטנרס, חס"ב).

⁽³⁾ שם דף ט"ו ע"א.

מלאסור ולהחמיה, כמוכה ממקומות שונים בהנהותיו וחדושי⁴). פעם נשחטה אוהא ונמצא טבעת אחת שלמה מהגרנד על חוד הסבין והרמ"א הטריפה ולריץ באכטינש נראה היתר גמור⁵). מעשה בא לידי — מביא ר"צ באכטינש — באווא שנסחטה כראוי והיתה חיה לילה אחת וחצי יום ולא היינו יכולים להמית אותה לא במקל ולא כקופי והתכתי את הראש כולה בקדרום ואז יצא הם ממנה כמו בתחלת שחיטתה ומתה לאלתר והתרת נורה⁶). וכן אני צבי שוחט — אומר הוא להלן בנדון יתרת לפנים — קבלתי מרבתי שנוהגין בו היתר ומנהג דבותינו תורה היא וכן נהגתי⁷). הוא מזכיר את אביו ר' יצחק יעקב, גיב שוחט ובודק בקראקא וצורבא מרבנן, תלמידו של הגימ אליעזר טריוש ר"מ פה ואבדיק ספרים⁸ כמה פעמים ומביא סיוע ממנו לפסקי ההוראה והקולא⁹). בכתובים נשאר אחר מותו חבור על דיני ניקור הנקרא „ספר הניקור למהר"ץ מקראקא" ושם (דף ט ע"א) מביא את אביו רבו (וכן את רבו של אביו הגימ אליעזר טריוש) גיב לדינא ולקולא בדין הלב דתותי מתני דבני בודין מנקרין חלב זה רק עד חצי רחבו: „ושאלתי את פי הגאון מוהר"ר משה איסרלש (הרמ"א) האיד אנו צריכין לנהוג פה ואמר לי מאחר שהמנהג היה כבר מקדמונים כאן קי"ק קראקא שאין מנקרין אלא עד חצי רחבו כמו בני בודין לכן אל ישנה את המנהג עד כאן. ושמעתי הפעם מן אבי מורי הריר יצחק יעקב ז"ל שלמד הלכות ניקור אצל הגאון מוהר"ר אליעזר מוראנקפורט ז"ל כשהיה דירתו כאן בקי"ק קראקא ואמר לי משה ה טעם מ פ נ י ש ה ב מ ו ת ה ר ק ין מ ר ק ד ין י ו ת ר מן הנסות, לכן בבהמה דקה צריכין לפתוח עד החוש השדרה, אבל בהמות נסות שאין מרקדין כל כך לכן אין צריכין לפתוח אלא עד הצו¹⁰). לריצ באכטינש היה שיח הלכתי ושיג מדעי גם עם החכם והתלמודי הגדול, הרופא המומחה ר' שלמה קלוהרי (בדבר פרה שהיו לה שני לבבות) מקראקא¹¹). רופא המלך זיגמונד אויגוסט¹²). ומלבד שהיה שוחט, בודק, מנקר ומחבר, היה גם חזן, חוקע ומוהל, ומביא בסוף חלק השחיטות (של ספרו) סמי תרופה בדוקים ומנוסים, בעניני המילה. וימת הוא בית השון שניג ואשתו מ' ציפירל כ"ט אדר שס"ג ואביו בשנת שי"ה או ש"ט ואמו מ' באכטנה (שעל שמה נקרא בשם הכנוי „באכטינש") — שביה. ז"ל הפנקס דה"ק: „ונשמת האלוקה הריר צבי ב"ר יעקב באכטינש זצ"ל היה היה חזן מוהל חוקע שוחט ובודק ועשה חבור על השחיטות ובדיקות ודיני ניקור ונתבקש בישיבה של מעלה ביום ג' בית השון נשין לפ"ק (דף מ"ה ע"ב); „ונשמת מ' ציפירל אשת ר' הירש שוחט באכטינש

⁴ כגון דף ה' ע"א ודף י' ע"א וע"ב וי"א ע"א וס"ו ע"ב וס"ו ע"א וע"ב.

⁵ דף ד' ע"א.

⁶ דף ו' ע"א.

⁷ דף ח' ע"ב.

⁸ ראה למעלה פרק: „ר' אליעזר טריוש".

⁹ למשל דף י' ע"ב וי"ג ע"א וי"ד ע"ב.

¹⁰ כלילת יומי ח"א דף ג' ע"ב.

¹¹ שחיטות ובדיקות מהר"ץ דף י"ו ע"א.

¹² כמ"ש בכתבי הארכיב בקראקא ועוד אדבר עליו ביחיד ובפירוט.

יום ד' כיט אדר שסיני' (דף נ"ז ע"ב)⁽¹⁴⁾; ונשמת ר' יצחק יעקב בר צלאל ז"ל.⁽¹⁵⁾ ונשמת באכטנה בת אלי' ז"ל.⁽¹⁶⁾

לא פחות מריצ באכטינש, בעל שחיטות ובדיקות מהרי"ן, היה גדול גם ערכו של בן נילו ומשמרתו, בן דורו ועירו, השוחט ובודק ר' משה ב"ר מרדכי ברוינשווייג. כריצ באכטינש כן גם הוא כביר מצאה ידו בתלמוד ובפוסקים והרבה הרבה קרא, שנה, שמש ויחבר ג"כ ספר במקצוע השחיטה והבדיקה וגדול היה כחו במלחמה של תורה. הוא יצק מים ע"י הנאונים, גדולי הדור, אנשי השם, הרמ"א⁽¹⁶⁾ ור' יוסף כהן צדק מחבר שארית יוסף⁽¹⁷⁾ ור' מענדל ר' אבינדורש בעל התקן על צד היתר עסקא ברבית (תקון מהרי"ם בענין שטר)⁽¹⁸⁾. ויוציא בפראג בשנת שס"ד, בהסכמת הראשים ומנהיגים של שלש הארצות (פולין, ליטא ורוסיה) וקהלת פראג⁽¹⁹⁾ את ספרו תקוני זבה, ספר חשוב גדול, שגדולי הפוסקים, בעלי הט"ז והשי"ך מזכירים אותו הרבה פעמים לדינא והג"מ אפרים זלמן מרגליות שמה עליו בהשינו אותו שמחה גדולה ועל ידו עמד על אמתת כונת הט"ז והשי"ך וממנו הוציא כמה דרושי דינים, ובה הראני ד' אות לטובה — כותב הוא בהקדמתו השניה לשוית בית אפרים על טריפות הריאה — כי בעת עסקי בזה (בבית אפרים) הובא ספר מחזיק ברכ ובדק הבית ותיקון הבדק (הם הבאורים והנהגות של הספר המכונה בשם הכולל תקוני זבה, כאשר תראה להלן) שמביאו השי"ך בהלכות אלו פעמים רבות. וגם הט"ז ... הספר הלו אינו מצוי במדינתנו ור' הקרה אותו לפני ושמחתי בו בשמחת קציר כי על ידו עמדתי על אמתת כוונת הט"ז והשי"ך במקומות שהבאים אחריהם לא ירדו לסוף דעתם גם הוצאתי ממנו כמה הידושי דינים והיצר לי שלא בא לידי בא אחר שנמרתי כמעט רוב ספרי. הספר תקוני זבה כולל באורים ונהגות משולשים בשם: (א) תיקון הזבח; (ב) זבח צדק; (ג) זבחי ריב על דיני שחיטות, ובשם: (א) תיקון הבדק; (ב) מחזיק ברכ; (ג) בדק הבית על דיני בדיקות, הבאורים כס"א מראים מקור כל דין ואלה שבס"ב מביאים את הדין ע"פ התלמוד והפוסקים, והפירושים זבחי ריב ובדק הבית (שבס"ג) הם השגות על הספר שחיטות ובדיקות מהרי"ן לריצ באכטינש. מה שבאכטינש

⁽¹⁴⁾ בסעות קורא הרב דעסביצר ז"ל (כלילת יופי ח"א דף ג' ע"ב) את אביו של ר"צ בעל שחיטות ובדיקות מהרי"ן בשם "באכטינש", ונעלם מסנו, כי לא הוא אלא בנו נקרא כן ע"ש אמו "באכטנה", כמובח מלהלן. כן נעלם מסנו (שם דף ד' ע"א), כי מהרי"ן היה גם חזן ושבע סעולות היו מונים לו נוסף על תורתו: "שוחט, בודק, מנקה, תוקע, מוהל, חזן ומחבר". בתולדות גדולי ישראל להחכם גרינר ע' 164 סי' ס"ט מובא, כי מהרי"ן היה תלמיד הרמ"א, והוה רחוק מהאמת, מפני כי בכל המקומות הרבים שזכירו אינו מביאו אף פעם אחת בשם "סורי" או "רבי".

⁽¹⁵⁾ ר' יצחק יעקב, אביו של רי"צ באכטינש, נזכר בפנקס הח"ק דף כ' ע"ב ושם לאחריו נזכרה האשה ס' לאה ב"ר משה זקש והיא מתה בחדש אדר שיש"ס כס"ש בפירוש כנוסה מצבתה. ⁽¹⁶⁾ פנקס הח"ק דף כ"ז ע"ב. משם נראה, כי ס' באכטנה מתה לא קודם ליום כיב ניסן שנת שכ"ה, כי היא נזכרה שם אחר נפטר סיום הנ"ל והטאחר בהזכרת נשבתו מאוחר נב בזכר.

⁽¹⁶⁾ ראה תקוני זבח ופירוש מחזיק הבדק ס' י"ד אות ה'.

⁽¹⁷⁾ ע"ש ס' א' אות ד'.

⁽¹⁸⁾ י"ש תיקון הזבח ס' א'.

⁽¹⁹⁾ ע"ש.

מתיר אוסר ברוינשווייג ומה שהראשון מטריף מבשיר האחרון ⁽²⁰⁾. באכטינש מבשיר שהייה בושט ופוסק שמותר לשהוט בסכין שדומה לסאסאה וברוינשווייג מטריף אותה שהייה ⁽²¹⁾ ואוסר סכין כזה ⁽²²⁾. ובעוד שבאכטינש כותב שאין אוכלין משחיטתו של מדבר ואינו שומע (ע"פ הוראת הרא"ש) ומטריף בענין אונה עליונה הימנית שנפרדה מן הגרגרת, מבשיר ברוינשווייג אותן ולא עוד אלא פוסק כי כשרה היא אף שחיטתו של אינו שומע ואינו מדבר ⁽²³⁾. יפה היה עוד כח דהתיירא של ברוינשווייג מוז של באכטינש. בהשגותיו של הראשון על האחרון אנחנו שומעים אותו מערער על הטריפות ועל ההומרות בכלל. לאמר: אין לנו להוסיף על הטריפות ואין לנו רק דברי מהרי"ו והוא החמיר לנו כל מה שראוי להחמיר... ואין להוסיף עוד דהא אף בימי חכמי התלמוד אמרו וכי להוסיף על הטריפות יש כ"ש ברורותינו שכבר החמירו לנו הפוסקים ואין לנו לכלות ממוץ ישראל ומי יתן שנחזיק ביושר בכל מקום מה שהם כתבו ולא ניקל על דבריהם ואיך נאמר להוסיף עוד ממקום אחר ⁽²⁴⁾. לא דק אחר האמת — מתרעם ברוינשווייג על באכטינש — וסברא דנפשיה קאמר ולא הם על ממונא של ישראל... כתב הריץ מצאתי שאסור לשהוט בהמה בסכין שאין חדרו יפה... תמיהני עליו שכבר מצאתי... איזה מציאה מצא והלא דין זה כתוב בי"ד בשם ר' ישעיה... וכן הוא באשרי ור"ן לכן אומר אני שלא ראה את דברי הקדמונים ואם ראה לא דק בהם ולא במפרשי התלמוד כ"ש בתלמוד עצמו לידע מקור הדין רק מה שמצא כתוב באיזה בדיקת ישנים ולפעמים סברת עצמו לפי שכלו ואם כוון כוון ואם לא שגגתו מעיד עליו וכבודו במקומו מונה ע"כ צריך לדקדק בו שלא יכשילו רבים אחריו ⁽²⁵⁾. הדברים הקשים האלה על אדם גדול כריצ באכטינש, שמוכא בספרי הפוסקים להלכה ולמעשה כמה פעמים, נראים כאלו אוריייתא וכה דהתיירא היו מרתחים ליה לרימ ברוינשווייג. ושמים אותם (הדברים ההדים) בפיו ומדברים מתוך גרונו. ונפלא הדבר, כי בכל חשיבותו הגדולה של הספר תקוני זכה, לא נדפס הוא בכל משך הזמן המרובה אלא עוד פעם אחת (פיעטרקוב, תרי"ט). לאחר שתי מאות ושבעים והמש שנה מעת צאתו לאור העולם. ולעומת זה נדפס ספריו של ר"צ באכטינש, למרות כל ההשגות והערעורים עליו, במהדורות רבות ושונות, רצופות ותכופות וא"י ⁽²⁶⁾ ועם תוספות דינים ולשון יהודית ⁽²⁷⁾ והג"מ יעקב ב"ר יוסף יחיפא סוראוינה הוציא ממנו בקיצור את חבורו סדר הניקור והביא את דבריו ר"צ באכטינש לדינא ולראיה מכרעת בין חכמי קנדיאה בענין תרבי דתותי מתני, לאמר: בן מצאנו הלכה למעשה ה

⁽²⁰⁾ זכתי ריב סי' י"ב אות א'; בדק הבית סי' א' אות א'; שם סי' ב' אות ו' וסי' י"ד אות א' וסי' י"ז אות א'.

⁽²¹⁾ זכתי ריב סי' ח'.

⁽²²⁾ שם סי' י"ד אות א'.

⁽²³⁾ בדק הבית סי' ג' אות א'; זכתי ריב סי' ו'.

⁽²⁴⁾ בדק הבית סי' ג' אות א'.

⁽²⁵⁾ זכתי ריב סי' ח' אות א'.

⁽²⁶⁾ כנון קראקא שטיה, באסעל שטיב, פראג שטיד, שם תכ"ד, פ"ד-ט' תניג אסשטרייב תפ"ב. באויל שטיא, קראקא שטיא.

⁽²⁷⁾ קראקא ת"ד, פ"ד-ט' תניג.

למורי ורבי האלוף מוהר"ר צבי ז"ל מקראקא בשרש הריאה²⁸ והגים אליהו ב"ר טודרוס מפראנ מתרעם בהקדמת ספרו מנחת אליהו (פראג, ת"ס) על ר' יצחק ב"ר ישעיה מטרניגראד בעל עולת יצחק (נפד' תמ"ה) על כי אינו מזכיר שם גם את ר"צ באכשניש²⁹. וכפי הנראה, אריכות הלשון, הפלפול, החריפות, הקשויות והתירוצים של הספר תקוני זבח נרמו הרבה, שרבים נלאו למצוא בו מבוקשם ומשכו ידיהם ממנו ולא נדפס עוד זה שנות מאות, וכן מוכח גם מהקדמת הספר זבחי טוביה (אמשטרדם, תמ"ג) לר' טוביה גוטמן ב"ר שמואל הלמן מליסא. מהר"ם מלובלין הרניש בזה ובראותו את הס' תקוני זבח עודנו בכתובים הקפיד על אותן האריכות והעיר את המחבר עליהן כמ"ש בהסכמתו שם: "ועלה בידו חידושי דינים והלכות פסוקות גם השנות על דברי הראשונים מהבודקים... תהמתי בקנקנו וטעמתי בקצה מסת עיוני ועברתי בין גורי הלכותי וישרו בעיני ובראותי בו רב התועלת צויתיו לחקק הדברים הארוכים ולקצר אותם כדי לקרב התועלת לשוחטים ולבודקים אשר קצר יד שכלם להשיג שורש הדין מתוך דקדוקי אריכות דברי הפוסקים שהאר"ך הוא בהם". אבל שתים דבר מהר"ם מלובלין ואחת שמע מהר"ם ברוינשווייג ופקודתו של הראשון נעשתה רק מהצחצח. ברוינשווייג חלק אמנם את דבריו הארוכים לבאורים משולשים. באור באור לבדו ואולם לא קצר אותם כראוי. כפי הדרוש והצרף לחפץ כל שוחט ובודק, לחבבו עליו ולהקל ולקרב לו את התועלת המרובה הצפונה בו ולכן לא רבו הדורשים אחריו והקופצים עליו זה שנות מאות מאז ועד זמננו שנת תר"ם.

מהר"ם ברוינשווייג יצא מגזע הגאון יחיד בדורו ר' יעקב קורביל וקדושים שנהרגו על קדוש השם ואבותיו ואבות אבותיו מדור דור דור כלם גדולי תורה ומביא בשמם דינים, שהיו להם בקבלה איש מפי איש: כך קבלתי מא"מ כמזהיר מרדכי ולהיה איש ברוינשווייג (זבחי צדק סי' ב'); "וכן ראיתי גם אני מא"מ החסיד ולה"ה כמזהיר מרדכי ברוינשווייג בימי חרפי ושאלתי את פיו מנין לו זה ואמר שהיה זה קבלה בידו (תיקון הזבח סי' י"א אות ט'); כן שמעתי בימי חורפי מא"מ החסיד הר"ר מרדכי ברוינשווייג בן אי"מ זקני הר"ר מרדכי וצק"ל הי"ד בן הקדוש רבי עקיבא ברנבורג וצק"ל הי"ד המתיהם לבית אבותיו עד דור ששי להגאון יחיד בדורו מוהר"ר יעקב קורביל שחיבר ותיקן ויסד ספר עין החיים שהוא מכתב ידו ואני הכותב שביעי הקמן והיה דין זה קבלה להן איש מפי איש (מהזיק הבדק סי' ג' אות ג'). ר' משה ברוינשווייג היה התן ר' נתן בלומש מקראקא ונפטר פה ה' אב שע"א³⁰ בבואו כבר בימים³¹).

בשם ברוינשווייג מקראקא נודע לנו הבהור אברהם ברוינשווייג, שהיה משודך

²⁸ ס"ף 'צוית הראש' וכלילת יופי ח"א דף ד' ע"ב.

²⁹ שם דף ד' ע"א.

³⁰ ונשטת כהר"ד משה בן מהר"ר מרדכי ברוינשווייג ז"ל התן נתן משה בלומש יום ו' ה' אב שע"א (פנקס החיק דף ס"ד ע"ב). ובטעות כתוב בשם הגדולים השלם, ע' ק"י סי' ב', כי ר' משה ברוינשווייג נפטר בשנת שיעי שם בפנקס דף נ"ח ע"ב נזכרה אחותו של ר' משה ברוינשווייג מ' לאה, שמתה יום א' ד' שבט שס"א. והנ"מ יעקב קורבילי הוא הג"ס יעקב מקורבילי ב"ד יוסף, שמת ב' כסליו כ"ח אייר שנת ה"א מ'לפ"ק (ראה בכורים לקעללער ח"ב ע' IX).
³¹ כמות מרדכי כהר"ם מלובלין הכותב עליו בהסכמתו על תקוני זבח יום ה' פ' וזאת הברכה שנת שס"ב (וברוינשווייג סת, באמור, בשנת שע"א): "ראיתי וכן עולה במעלות שלמות".

פה לעלמה חשובה, אחות אשתו של הרופא הגדול ר' שלמה קלוהרי, רופא המלך זימנונד אויגוסט ואביו של ר' ישראל שמואל קליפארי, בעל ישמה ישראל (קראקא, שפ"ג), והוא טען שקדש אותה בסבלונות והונבה עדות ע"ז כאן בבית דינו של הרמ"א יום י"ב שבט שנת ש"ט (שו"ת הרמ"א סי' ל' ושו"ת מהרש"ל סי' כ"א)³².

בימי ר"צ באכטיניש ור"מ ברוינשווייג היו בקראקא עוד שני שוחטים גדולי תורה: א) ר' יצחק ב"ר משה קראשניק, שמת כאן כ"ג ניסן שני"ג³³ והוא היה מבני בניו של ר' שלמה קראשניק (שנקרא בן ע"ש ע"ר מוצאו קראשניק בניהם), אחד המנהיגים והראשים של קהלת קראקא, שקנו פה בשנת ש"ד כרים וקרקעות מאת הממשלה, להרחיב את הוג מושבם של ב"י המוקצה והמונבל לחם משנת רנ"ד בעיר קאזימיר הסמוכה ונראה לקראקא; ב) ר' מרדכי ב"ר מנחם (המכונה מן), שנפטר פה ד' כסלו שס"ה³⁴, נינו ונכדו של הרופא המצוין ר' שמואל, רופא הירורני בחצר המלכה בונה (אשת המלך זימנונד הראשון)³⁵, ואביו של הקדוש ר' אשר אנשיל, שנשרף בקראקא על קד"ה בשבת הגדול י' ניסן שנת אנשיל (שצ"א) והג"מ נתן נטע שפירא, מחבר מגלה עמוקות, חבר והדפיס עליו סליחה (באותה שנה) עם הצרות ע"פ קבלה³⁶.

בפראג נדפס ספר שחיטות ובדיקות עם לשון יהודית (שהסרה שנת הדפסת הספר) ע"י ר' משה שוחט, ואולי הוא ר' משה ב"ר יצחק קראשניק מקראקא (הנ"ל) הנקרא ר' משה שוחט ונפטר פה כ"ג אדר שפ"ד³⁷, וכן אנהנו מוצאים מקראקא בזמן ההוא או קרוב לאותה העת עוד שוחט למדן מופלג, מקובל ומחבר, והוא ר' ליב שוחט, שהגיה אחריו בכתובים ספר תפלות כמנהג האר"י, מסודר ע"פ קבלה עם פירוש וכונות³⁸.

הרב דעמביצר ז"ל מביא בכלילת יופי (היא דף ד' ע"א) את ר' משה ברוינשווייג, שהשיג על ר"צ באכטיניש ואת ר' מאיר שהבדק ספר תקון הבדק ומחזיק בדק המובא בט"ז ובש"ך, ונעלם ממנו כי שניהם הם איש אחד ומחבר תקון הבדק ומחזיק בדק הוא אותו ר' משה ברוינשווייג (ולא איזה ר' מאיר) שהשיג על ר"צ באכטיניש, הרב דעמביצר לא ראה את הספר תקוני זכה (מפני שהיה יקר במציאות) אלא מצאו נזכר בספרי הפוסקים פעם בשם הבולל "תקוני זכה" ופעם בשם הבאורים, תקון

³² בטעות כתוב בכלילת יופי היא דף כ"ג ע"א: "אחותו" במקום "אשתו" של ר' שלמה קלוהרי.

³³ "ונשמת הר"ר יצחק בר משה קראשניק שוחט ובורק ומוהל יום הנ"ל" (יום א' כ"ג ניסן גש"ן לפ"ק כסובב סוף מ"ט ע"א של פנקס הד"ק).

³⁴ "ונשמת הר"ר מרדכי ב"ר מנחם הנקרא סורכי שהו" ז"ל יום ו' ד' כסליו שס"ה לפ"ק" (שם דף נ"ה ע"ב).

³⁵ ראה מחברתי להולדות ישראל וחכמיו בפולין (מהפכת ראשונה) ע' 9 וז' 13.

³⁶ "והדפסתי אותה בסליחה שלי שחכרתי על הק' ר' אנשיל בשנת אנשיל בק"ק קראקא" (מגלה עמוקות על ואתחנן אופן ק"א).

³⁷ "ונשמת הר"ר משה בר יצחק שוחט הנקרא ר' משה שוחט יום ה' כ"ג אדר שפ"ד" (פנקס הח"ק דף פ"ג ע"א).

³⁸ בן יעקב, אוצר הספרים ע' 666 סי' 806.

הבדק". בדרך הבית' או מחזיק בדרך' ודמה הוא. כי תקוני זבח ומחזיק בדרך הם שני ספרים ומשני מהברים שונים.

י. רשימה סטטיסטית של המתים והחיים בקראקא במשך שלש מאות וחמשים שנה ויותר.

בסקירה כללית של רשימה סטטיסטית הנני להקיף פה את כל המתים והחיים מביי בקראקא מתהלת ימי המאה הרביעית בערך ועד השנים האחרונות. שאנחנו עומדים בהן. קשה אמנם לעמוד על מספר הנפטרים בשנות המחצה הראשונה של ימי המאה הרביעית, ומה גם בדיוק ובפרטות השנים, כי משנת שיג ועד שנת שמי"ה לא נרשם בפנקס הח"ק (והפנקס הוא רק משנת ש"ג ולא קודם לכן) לא יום ולא שנת המות של כל נפטר ונפטר. אלא לפעמים רחוקות מאד. ואולם למדים אנו את הסתום בפנקס מן המפורש במצבות, שנזכר בהן יום ושנת פטירתם של נוסאיהן, ומהמצבות והפנקס הסתיים המלחא וכל דבר יבוא על מכונו. "דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר".

במחצה הראשונה של ימי המאה הרביעית והיינו משנת שיג ועד שנת שיג (1543—1590), מתו לערך אלף ושבע מאות וחמשים איש, ובמחצה השניה — 2850 איש; במחצה הראשונה של שנות המאה החמשית מתו ששת אלפים ושלש מאות, ובמחצה השניה — רק 2650; משנת ת"ק ועד תקיז — שני אלפים ושש מאות איש, ומשנת תקיז ועד שנת ת"ר — ארבעת אלפים ושבע מאות, ומשנת ת"ר ועד שנת תרי"ן — 10,680. מספר המתים של כל תקופה ותקופה היה לפי מספר החיים של ביי בקראקא, ולפי האקלים ששלט בה בשנות המאות ההן.

בשנים כתקונן, בשנות אקלים בינוני, מתו בשנה, בימי המאה הרביעית, מעשרים ועד חמשים איש בערך. ולדוגמא: מן י"ט אדר שבי"א ועד ניסן שב"ב — 26; מניסן שבי"ב ועד ניסן שבי"ג — 43; מניסן שבי"ג ועד פסח שב"ד — 34; מפסח שב"ד ועד ראש השנה שבי"ה, במשך חמשה חדשים ומחצה, מתו פה מביי רק שנים (ומייד לא דק יפה בכתבו בהמניד הוצאת ליק שנה שניה נליון 12 ע' 46, כי במשך ההרשים האלה לא מת מיהודי קראקא רק איש אחד); מן ראש השנה שבי"ה ועד ב' אלול שבי"ז — 85, ובתוכם עשר נפשות, שנמבעו במקוה ביום ה' ב' אלול שבי"ז; מביי אלול שבי"ז ועד י"ה ניסן שבי"ט — 46; מן י"ה ניסן שבי"ט ועד כ"ב אב ש"ל — 40; מן כ"ב אב ש"ל ועד חשון שלי"ב — 32; מריח אדר שלי"ד ועד י"ט טבת שלי"ז — 70; מן י"ט טבת שלי"ז ועד תשרי שלי"ט — 100; מן תשרי שלי"ט ועד ט"ז אלול שמי"ב — 120; מן ט"ז אלול שמי"ב ועד כ"ב כסלו שמו" — 86; משנת שמי"ז ועד ר"ה שבט ש"ן — 32; מרי"ה שבט ש"ן ועד א' סוכות שני"א, במשך שמונה חדשים ומחצה, לא מת מביי בקראקא אף אחד (ובטעות כותב מו"ה בהמניד הנ"ל, כי מיום כ"ה חשון ש"ן עד א' סוכות שני"א, לא מת מביי גם אחד, הן מיום כ"ה חשון ועד ר"ה שבט ש"ן מתו שתי נשים, אחת בר"ה טבת ואחת בר"ה שבט, כמ"ש בפנקס הח"ק דף מ"ה ע"א); בשנת שני"ה מתו 44; שני"ז — 47; ש"ע — 36; שפ"ה — 34; שצ"ד — 40, ובימי המאה החמישית נפטרו בשנה מארבעים ועד שבעים איש, ולמשל: בשנת ת"י — 73; ת"ך — 44; תמ"ה — 60; תס"ה — 44; תע"ד — 53; תצ"ב — 36. וכן ממחצה הראשונה של ימי המאה הששית ועד השנים

הראשונות של המהצהה השניה שלה. ואולם בסוף המהצהה השניה של שנות המאה
הששית נוספו נפטרים ומתו בשנה עד שבעים. שמונים ומאה איש. כגון: בשנת
תקס"ה — 67; תקפ"ד — 82; תקצ"ג — 100. ומשנת ת"ר ועד שנת תרס"א.
נכפלו המתים פי שנים ושלשה מאשר בסוף ימי המאה הששית. ולדוגמא: בשנת
תרי"ד — 188; תרכ"ט — 192; תרמ"א — 272; תרמ"ה — 302; תרס"א — 303.

ובשנים שלא כתקונן, בשנות שניו האקלים ועפוש האויר. מתו משנת ש"ג
עד ש"ט א'. עד יום מותה של האשה מרת קילא ב"ר מרדכי (שנוכרה בפנקס
הח"ק דף ה' ע"ב ובמצבתה כתוב בפירוש שמתה היא בשנת ש"ט) במשך שש שנים
לערך מאתים וחמשים איש. בעוד אשר בשנים כתקונן, בראשית ימי המאה הרביעית,
מתו במשך מספר שנים כזה רק כמאה ועשרים איש; מיום ה' אייר ש"א. יום
מותה של האשה מרת הענדיל ב"ר גרשון (שנוכר יום ושנת מותה בפנקס הח"ק דף
ה' ע"ב) ועד יום י"א סיון ש"ב. יום פטירת אשתו הראשונה של הרמ"א (כמ"ש
בנוסח מצבתה. שהבאתי בלתיולדות ישראל וחכמיו בפולין I ע' 21—22), נפטרו
במשך שנה אחת וחדש אחד וששה ימים, כמאתים ועשרים איש; מחדש כסלו
ש"ה ועד י"ט אדר ש"א. במשך שלש שנים ושלשה חדשים ותשעה עשר יום
— 175²; מחצי אלול שמי"ה עד שמי"ט. במשך שני שבועות — 61³; בשנת
שנ"ב — שלשים ובתוכם ארבעה אנשים בעפוש; בשנת שנ"ג — שבעה עשר
ובתוכם איש אחד בעפוש; בשנת שנ"ט — 60; ש"ס — 69; שס"א — 44;
שע"ה — 66; שפ"ב — 150; שפ"ג — 100⁴; שפ"ד — 170; שפ"ה —
120; שפ"ו — 65; שצ"ה — 74; שצ"ט — 133; ת"י"ב — אלף ושמונה
מאות⁵; תכ"ב — כארבעים; תכ"ג — כתשעים; תל"ז — כמאה ועשרים; תל"ח

¹ בשנת שי"ג וש"ד היתה מגפה גדולה ואיימה בקראקא, שהפילה כה בשנת 1543
שנים עשר אלף נפש כמ"ש בכתבי הארכיב של העיר. ראה Piekoksinski, Praw, Przyw. I p. 183 N. 112.

² שנת 1559 (ש"ט) היתה שנת מגפה בקראקא (ע"ש ע' 1044).

³ מו"ח כותב בהמגיד (הוצאת לוק) שנה שניה גליון 12, כי בשנת שמי"ה נפלו מב"י
בקראקא בימי המגפה לערך שש מאות איש, וזה גוזמא. בפנקס הח"ק ובספרי זכרונות אחרים,
לא נמצא מזה שום זכר ורשום.

⁴ בשנת שפ"ג, בימי המגפה בקראקא, התעכב הגי"מ נתן נטע שפירא, ראש ישיבה פה
ומחבר. מגלה עמוקות, בכפר קאסאווא הרחוק מפה כשתי פרסאות, ובנו בכורו הג"מ שלמה
(שהיה אבד"ק סטאנוב) דרש שם דרשה בהיותו כבן שבע שנים (עו" מגלה עמוקות פ' בא). על
אותה הכגפה ועל זו של שפ"ב חבר ר' יחיאל מיכל-שמש-דסמנר בקראקא קינה, שנכתבה בשנת
שפ"ג ונדפסה בהמגיד הג"ל גליונות 14—15 ובהאסף שנה ששית בהרבה שבועים נסים
והשמשות ובלוח שעשועים שנת תרס"ג כהוגן ובשלמות עם הערות ממני. מקינה זו נראה, כי
באותן המגפות כתו לערך חמש מאות נפש, מנער ועד זקן, טף וגושים, ובתוכם דיינים וראשי
ישיבות. גם במגפות של ש"ג וש"ד נפלו בו כסה גרולי תורה ורבנים כמו. מורינו הרב ר' שלום
בן קלונימוס הכהן" ומורינו הרב ר' שאול בן יצחק הלוי" (פנקס הח"ק דף כ' ע"א) וכן
בשנת ש"א.

⁵ בשנת ת"ג מתו ג"כ איזו אנשים בעפוש כמ"ש בפנקס הח"ק.

⁶ מכיון אב שנת תס"ז ואילך חזרים ילזו דפים בפנאקס הח"ק, ויש העיר, כי מספר

ותליט — אלף ומאה; ת"ס — כשמונים; תס"ז (עד כ"ו אב) ⁶ — 75; תקי"ז — 184; תקצ"א — 583 ⁷; תרל"ג — 569.

מן י"א סיון שייב ועד עשרה בטבת שיי"ג מתו במשך שבעה חדשים חסרי יום אחד, לערך ארבעים איש. וכפי הנראה, היתה גם שנת שיי"ב שנת עפוש האור, ואשת הרמ"א, בת עשרים שנה, שנפטרה י"א סיון שיי"ב, מתה במנפה. גם שנת שט"ז היתה שנת דבר והרמ"א ברח אז מפני העפוש מקראקא לעיר שידלוב ושם הבראת ספרו. מהזר יין (ע"ש בהקדמה ומחברתי "לתולדות ישראל והכמיו בפולין" I ע' 23—24). בשנת שט"ז לא היתה המנפה חקפה כי, כי מעשרה בטבת שיי"ג ועד חדש כסלו שיי"ה מתו במשך חמש שנים, חסרות חדש אחד ועשרה ימים, רק מאז ושלשה אנשים. העפוש היה בסוף שנת 1555 והיינו כתהלת שנת שט"ז (ע"ש). מן השון שלי"ב ועד כ"ה סיון שלי"ב, מתו במשך שבעה חדשים וכ"ה יום 61 איש, ומן כ"ה סיון שלי"ב ועד ר"ה אדר שלי"ה, מתו במשך שנה אחת ושמונה חדשים והמשה ימים 79 איש. וכפי הנראה היתה גם שנת של"ב, שנת מותו של הרמ"א, שנפטר יום ל"ג בעומר בדמי ימיו בהיותו כבן ארבעים שנה (כמו שהוכחתי כבר במחברתי הנ"ל ע' 21—23), גיב שנת העפוש, בראותנו, כי נפטרו באותה שנה הרבה הרבה אנשים יותר מכפי הרגיל בשנים כתקונן, בשנות המאה הרביעית.

המנפות ששלטו בקראקא רצופות ותכופות וא"ז הרעו מאד את מצב הערה בקרבה ועשו שמות גדולות ואיומות וכ"כ רבתה העזובה בקרב העיר, עד כי החברה הראשית והעקרית, תלמוד תורה' שלה, נהרסה לגמרי ורב העיר האב"ד הג"מ יואל סירקיש, בעל ה"בה", עורר בצירוף בית דינו, ביום עשרה בטבת שצ"ה, את ראשי העדה וטוביה להדש את החברה ולהשיבה לאיתנה, כימי קדם (ראה קדמוניות מפנקסאות ישנים' ע' 3 סי' א').

כל מספר ומספר של הנפטרים, מתהלת ימי המאה הרביעית ועד ראשית שנות המאה השביעית, שהבאנו למעלה, הן משנים כתקונן והן משנים שלא כתקונן, הוא רק של אנשים ונשים, הוין מנערים ונערות, ילדים וילדות, שלא נזכרו בפנקס הח"ק, אלא לעתים רחוקות מאד, ומספר מתייהם עלה, לפחות, כזה של האנשים והנשים הנזכרים בו. וזה אנו למדים בהשוותנו מספר הנזכרים בפנקס הח"ק למספר הנפטרים הנרשמים בספרי העדה. בפנקס הח"ק נזכרו למשל, משנת תקנ"ה (1798) 64 נפטרים ומשנת תרי"ב (1842) — 108, ולעומתם בספרי העדה נרשמו 164 מתים משנת 1798 (וספרי העדה משנת 1798 הם הישנים בכל ספרי המתים הנמצאים אצלנו), ומשנת 1842 סך 330. לפי פנקס הח"ק מתו בשנת תרל"ב 220 נפש ⁸; תרל"ג — 569; תרל"ד — 231; תרל"ה 224; תרל"ו — 202, סך הכל: 1446. ואולם

הנפטרים בכלל, משנת ת"ן ועד ת"ק, שחבאתי למעלה, אינו בדיוק גמול.

⁷ לפי ספרי המתים של העדה מתו בשנת 1830 (תק"ץ) 388 ובשנת 1831 (תקצ"א) 448 נפשות מכ"י. בקראקא היו נוהגים כימי קדם קדמתה לקבור עד ארבעה וחמשה מתים זה על זה, להביא עפר במקום אחר ולשפכו על חקרקע של בות העלמין הישן ולעשות חלי תלים של קברים. ובשנת תקס"ד, כאשר הפריעה הממשלה לעשות הלאה בדבר הזה, קנו ראשי העדה מכת ארץ לאחוזת קבר בכסף מלא, ובשנת תקצ"ב הגדילו וירחיבו עוד את בית הקברות החדש הזה, מרוב החללים, שהפילה המנפה בשנות תקי"ז ותקצ"א.

⁸ ואז, בשנת תרל"ב, נהגו כבר לחזיר בפנקס הח"ק גם נערים ונערות מבן חמש ושש שנים ומעלה.

לפי ספרי העדה נפטרו בשנת 1872 (תרל"ב) 526 נפש; בשנת 1873 — 1051 נפש; 1874 — 648; 1875 — 367; 1876 — 395, ס"ה 2987 נפש העולה יותר מכפלים על הטכום של פנקס הח"ק. עוד היום נוהגים בקראקא, שלא להזכיר בפנקס הח"ק ילד או ילדה, ולכן אנחנו מוצאים בו נזכרים, לדוגמא, משנת 1901, כמעט רק הצי הנפטרים, שהיו באותה שנה בקראקא. בפנקס הח"ק נזכרו 307 משנת 1901 והיינו מיום "טבת תרס"א ועד כ"ב טבת תרס"ב; ובספרי העדה נרשמו 472 מתים מאותה שנה, כמעט הכפל, מאשר בפנקס הח"ק. ונהמתים הנזכרים בפנקס הח"ק ונרשמים בספרי העדה הם בצירוף הנפטרים של הסכיבות השייכות לקראקא, ובספרי המתים של העדה, שאינם אלא משנת 1798 ואילך, כאמיה, לא נרשמו ג"כ לפני הנפטרים של כל שנה ושנה כהוגן, כלומר בדיוק נמדין, וע"כ אנו מוצאים נרשמים בהם, למשל, משנת 1815 רק 62 נפטרים, בעוד שבפנקס הח"ק אנחנו מוצאים נזכרים משנת תקע"ה (1815): 77 מתים, מלבד נערים ונערות, ילדים וילדות, שלא נזכרו בו, ומספרם עולה ג"כ 77 נפשות.

וממספר המתים בשנים כתקונן, אנו יכולים לעמוד בערך גם על מספר ההיים מב"י בקראקא בשנות המאות הקודמות, דבר חשוב, אשר לא נוכל לעמוד עליו באופן אחר. הן ידענו, כי בערך שנים אהווים ממאה (20%) ימותו פה בשנה, ונמצא לפי כי מספר היהודים בקראקא בימי המאה הרביעית, שמתו בה בשנה, בתחלת המאה, בערך ארבעים, ובמחציתה השניה, בערך שמונים ומאה איש (בשנים כתקונן ובצירוף נערים ונערות, ילדים וילדות), היה למצער בתחלת המאה הרביעית לערך שני אלפים,⁹ ובמחציתה השניה — ארבעה וחמשה אלפים, ובראשית ימי המאה החמישית, שמתו בה בשנת ת"י 146 היו שבעת אלפים, ובסוף המאה הששית, שמתו בה בשנת תקצ"ג 200 היו עשרת אלפים נפש. ההכם הנוצרי והחוקר הפולני דר. Krzyżanowski, ראש בית הארכיבי של העיר קראקא, כותב במהברתו "יושבי קראקא בסוף ימי המאה השמונה עשרה"¹⁰, כי מספר היהודים בקראקא היה בשנת 1790: 1,970, ובשנת 1842 — 11,794, והיהודים התרבו פה משנת 1790 ועד היום (שמספרם עולה 25,670) יותר מפי שלשה עשר, ולעומתם הנוצרים (שמספרם עולה 65,644) — רק כמעט פי ארבעה (ע"ש ע' 6 וע' 10—11), אבל אין הדבר כן, הוא תומך שם את דבריו ברשימה הסטטיסטית הנמצאה בקראקא בארכיבי העיר משנת 1790, לאמר: יהודים זכרים 1005, נקבות 965 (ס"ה: 1,970), ובגליל קראקא: זכרים 860, נקבות 823 ובגליל Proszowice הרחוק מפה כשלש פרסאות: זכרים 643, נקבות 639; סך הכל של כל נפשות ב"י בקראקא ובגלילותיה 4,905, אבל אין סומכין על רשימות עתיקות כאלה, וביחוד בנוגע למספר היהודים, שלא היו מדייקים בזה בימים ההם, ולא נכון הוא מה שנמצא כתוב ברשימה הסטטיסטית

⁹ הכומר הפולני המפורסם לשם Pawinski מביא בספרו Źródła dziejowe VIII p 174 ("מקורות היסטוריים", מקורות נאמנים ע"פ תעודות ורשימות עתיקות בכתבי הארכיבי), כי בשנת 1578 (של"ח) שלכו היהודים בקראקא, שמספרם עלה אז לשני אלפים וששים נפש, סך 1527 זה' פו' מס לגולת, והמספר הזה (שני אלפים וששים) מתאים ממש למסקנת דבריו, כי בתחלת ימי המאה הרביעית היה מספר ב"י פה למצער שני אלפים.

¹⁰ Ludność Krakowa z końcem XVIII. wieku podał Stanisław Krzyża-
nowski w Krakowie 1902.

השנית, המונחת פה בכתבי הארכיבי, כי מספר הנפשות של כל היהודים בקראקא ובפרורי העיר ובכפרים הקרובים אליה עלה בשנת 1796, רק לסך 1.914. בספרי המתים של העדה פה אנחנו מוצאים, כי בשנת 1798 (וספרי המתים משנת 1798 הם הישנים בכל ספרי הנפטרים הנמצאים אצלה, כאמור) מתו 164, ובשנת 1842 — 330 (והשנים היו שנים כתקונן). ואחרי כי לערך 2% מתים בקראקא כמבואר למעלה, נמצא איפוא, כי בשנת 1798, וכן כמעט גם בשנת 1796 ובשנת 1790, כמובן, היה מקצת ונשביה היהודים כשמונה אלפים ולא כשני אלפים, ובשנת 1842 — כששה עשר אלף וחמש מאות, ולא 11.794 והיהודים התרבו כאן משנת 1790 ועד היום רק יותר מפי שלשה ולא יותר מפי שלשה עשר.

יא. ר' נחזקיה יהושע פייבל תאומים ומנהיגים דד' ארצות.

במאסף, זכרון לאברהם אליהו (לכבוד הד"ר הרבני במלאות לו שבעים שנה) וגם במחברת מיוחדת הוציא לאור הד"ר פריימן בשנת תרס"ט מחדש (עם מבוא והערות) את הספר החשוב, תקע שופר, שהיה יקרה המציאות ונדפס בברעסלא בשנת תע"ט מאת הג"מ יהזקיה יהושע פייבל בהג"מ יונה תאומים (בעל קיקיון דינדה) וחתן הג"מ אריה ליב (בהג"מ זכריה) אב"ד ור"מ בווינא ופרעמיסלא וקראקא. הספר הקטן הזה, בן שלשים עמודים (8), כולל כתבים ופסקי חרם ממנהיגים דד' ארצות נגד ראשי העדה בפרעמיסלא, שערערו על רבם הג"מ ייפ"ת הנ"ל וירדו אותו בשנת תע"ה ממשמרת הרבנות, ששמש בה שם משנת תס"ג. זה חמש עשרה שנה, ויקבלו עליהם תחתיו לרב את הג"מ שמואל ב"ר מענדל מלובוב, האבד"ק סלאנימא, ועל אותה המחברת החשובה יש לי להעיר כמה דברים:

(1) ממבוא עמוד 4 וע' 7 נראה, כי הג"מ ייפ"ת אחרי שהודח מכהונת רב בפרעמיסלא וקבע את מושבו בברעסלא, עזב פולין ולא שמש עוד כאן בשום התמנות ובשנת תפ"ה כבדו מ"קש ביישיבה של מעלה. אבל זה אינו נכון, כי בפנקס הקהל בקראקא (דף רט"ו ע"ב) אנו מוצאים אותו חתום יום ה' ג' תשרי תצ"א בין הרבנים המנהיגים דד"א בועז יערסלב והותם, א"ע שם: הצעיר יהזקי' ייפ"ת החב"ק פ' והגליל יצ"ו. אמת היא, כי גם אחרי שהסירה עטרת הרבנות שם מעל ראשו חתם א"ע בכל הסכמותיו בתור אב"ד בפרעמיסלא, אבל סוף סוף הרי אנחנו רואים מהתימתו בועז הנ"ל, כי בתחלת שנת תצ"א היה עודנו בחיים ואחר מהמנהיגים דד"א ומהעוסקים בצרכי הקהלות בפולין, וכפי הנראה, השתתף הג"מ ייפ"ת באותו הועד בתור רב ומכורר של אנשי הגליל (של פרעמיסלא), אשר לבם היה טוב ונאמן לו ויהיוקן במעוזו ויריבו ריבו את ראשי הקהלה בפרעמיסלא על אדות רבנותו שם (תקע שופר ע' 13—14). ואפשר ג"כ, כי קרוב לשנת תצ"א, בימי זקנתה, השלימו אויביו אתו ויכפרו פניה, או כי כשמתו שונאיו מבקשי רעהו ותהיתיהם קמו ראשים אחרים, רודפי שלום ודורשי טובה, נבחר הוא להועד לבאי כחן של הקהלות הן מהגליל והן מפרעמיסלא.

(2) עמוד 4—7. פה יש להוסיף, כי הג"מ ייפ"ת היה מקודם רב בעיר צילין ומשם נתקבל לאב"ד בפרעמיסלא, לממלא מקום אחיו הג"מ יצחק מאיר תאומים (רבינוביץ, הערות ותקונים לס' עיר הצדק, סי' נ"ב).

(3) .מהרר משה איגרא' (ע' 13—14) הוא הג"מ משה איגרא מליסק.

שנמצא התוס' בפנקס העדה בקראקא (ס' צ"ז) יום ו' ב"א שבט ת"ה בין המנהיגים ודיני המדינות ביריד לבוב בתור דיין הגליל שלה.

(4) ר' יהודה ל"ב סג"ל מקראקא, שנמצא התוס' י"ב תשרי תע"ה בין המנהיגים ודיא בועד יערסלב (ע' 14) הוא מנהיג קראקא והמדינה ר' יהודה ל"ב כ"מ אליעזר סג"ל האטש, שבא פה על ההתוס' גם ע"ט אחרון דפסה ת"פ (קדמוניות מפנקסאות ישנים ע' 51 ס' כ"ה) וכ"ה תמוז תפ"ז (שם ע' 58 ס' ל"ג) וכ"ב אלול תפ"ט (שם ע' 59 ס' ל"ד). בפנקסי הקהל פה נמצא הוא התוס' הרבה פעמים, למשל ביום א' דר"ה אדר תמ"ט (דף כ"א ע"ב), ב"ג סיון תנ"ד (דף רל"ג ע"א) וה' נצבים תס"ג (דף י"ב ע"א) ועוד. אשתו השניה (מ' פיגלה) היתה בת דיין העיר ר' הלל בהחסיד הקדוש מהר"ר סיני הי"ד, שנמצא התוס' בפנקס הצדקה על פס"ד יום ו' תמוז תמ"א, והיה התן הראש ר' אברהם ווינר מקראקא (פנקס הקהל דף ק"ה ע"ב ודף קס"ד ע"א) ומוכא שם (דף ק"ה ע"א) בשם "המפורסם", ר' יהודה ל"ב סג"ל האטש מת כ"ג ניסן ת"ץ והניח אחריו שלשה בנים (האלופים בצלאל וואקלי ור' אברהם) וארבע בנות (ובתוכן מ' טרונט אשת ר' משה קראשניק); ובנו ר' בצלאל ובן בנו ר' יעקב יהודה ל"ב (ב"מ בצלאל) סג"ל האטש היו שניהם ג"מ מנהיגים ונבאו צדקה בקראקא ונמצאים התומים פה בפנקס, הראשון כ"ד ניסן תצ"ד (דף קכ"ד ע"ב) והאחרון י"ג ניסן תקכ"ו (דף שכ"ט ע"ב). והאלוף מהר"ר אליעזר (במהר"ר הי"ם), אביו של ר' יהודה ל"ב סג"ל האטש, נפטר י"א תשרי תל"ה (פנקס הח"ק דף קע"ד ע"ב) ואביו אביו (מהר"ר הי"ם במהר"ר אליעזר) — י"ד ניסן ת"ט (שם דף קס"א ע"ב), ומשפחת האטש היא משפחת גדולה, הישובה ועתיקה בקראקא, שממנה יצאו כמה אנשי שם כגון ר' מאניש האטש, התן הג"מ משה בהג"מ מענדל ר' אביגדורש (אב"ד ור"מ בקראקא), שאשתו (של ר' מאניש) מרת תמרא (בת הג"מ משה הנ"ל) מתה פה ט"ז שבט תכ"ד (שם דף קס"ה ע"א), והגאון המקובל המפורסם ר' צבי הירש (בהאלוף ר' ירחמיאל במהר"ר יוסף) האטש, מחבר שבתא דרגלא וכו' (ראה לתולדות גדולי ישראל ע' 10 וע' 17), והרבה שנים עוד קודם לכן נקראו וזכרו כאן נשואי פנים בשם הכנוי האטש כמו ר' יעקב ב"ר יצחק האטש, שמת י"א אדר שע"ו (פנקס הח"ק דף ס"ט ע"א) ור' יצחק אייזיק במהר"ר הי"ם סג"ל האטש, שנפטר כ"ג סיון שע"ט (דף ע"ג ע"א) ומהר"ר מתתיהו האטש, שכתו מ' בילה מתה כ"ו אדר ש"פ (דף ס"ה ע"ב), והחכם ד"ר פריימן טעה בזה (בר' יהודה ל"ב סג"ל מקראקא) ב"ה תקע שופר" ע' 14 הערה 3.

(5) ר' "נפתלי הכהן" (תקע שופר ע' 15) הוא הגאון בעל סמיכת חכמים (פפד"מ תס"ד — ס"ו), שנתקבל לאב"ד בשנת תנ"ב מאוסטראדלצ'ין ובשנת תס"ד משם לפפד"מ, ובשנת תע"א כשפרצה אש בביתו ותאכל את כל בתי ב"י בפפד"מ ומוישל העיר הפין לשימו' בבלא, ברח משם לארץ פולין וקבע את מושבו באוסטרא, אשר בה ישב על כסא הרבנות בנו הג"מ בצלאל משנת תע"ג בערך ואילך (כלילת יופי ח"א דף ע' ע"א ודף צ' ע"א וע"ב), אח"כ נסע לאה"ק ונפטר על אם הדרך בעיר קונשטנטינא (שם ח"ב דף ס"ט ע"א), הוא נמצא התוס' בפנקס קראקא (דף רי"ב ע"א) יום ו' י"ז השון תע"ה בראש המנהיגים דר' ארצות בועד יערסלב, ורואים אנחנו

מהחיתתו שם ומספר. תקע שופר שלפנינו כי בראשית שנת תע"ה היה הוא עודנו חי ויושב בפולין ועוסק בעניני הועד שלה.

(6) ר' יהודה ליב ההונה בק"ק קראקא (שם ע' 15) הוא הג"מ יהודה ליב ב"מ יצחק אייזיק (אב"ד בפרעמיסלא), בן בתו של בעל מגיני שלמה, שהיה אב"ד בעיר ראקוב ובשנת תס"א בשידלוב (ע"י הסכמתו על לקח טוב דפוס פפד"א תס"א) ובסוף שנת תע"ג כבר שמש בתור ר"מ ואב"ד בקראקא (כמוכה מהחיתתו פה בפנקס) והגליל ונפטר פה בשנת תצ"א בערך (כלילת יופי ח"ב דף ל' ע"ב). הוא בא על החתום י"ז השון תע"ה גם בין הרבנים והמנהיגים דר"א בועד יערסלב (פנקס הקהל בקראקא דף רי"ב ע"ב). ומפני שלא נמצא הוא חתום לא כ"ט אלול תי"ן ולא ג' תשרי תצ"א בין המנהיגים דר"א החתומים בועד יערסלב מימים ההם (שם דף רט"ז ע"ב). נראה כי הוא נפטר עוד בשנת ת"צ אחרי תתו או את ההסכמה על הספר פני יצחק אפי זוטרא.

(7) ר' יעקב ההונה בק"ק פוזנא והגליל (ע' 15) הוא בנו של הג"מ יצחק המובא במנן אברהם ס"א וחתן בעל סמיכת חכמים הגיל ונתקבל לאב"ד בפוזנא במקום הותנו (כלילת יופי ח"א דף ע' וח"ב דף קכ"ב ע"א) ונמצא חתום בפנקס קראקא י"ז השון תע"ה בין הרבנים והמנהיגים דר"א בועד יערסלב (דף רי"ב ע"א). (8) ר' שמואל מרגליות מג' חלמ" (ע' 15) הוא הג"מ שמואל שמעלקא במהר"ר מרדכי מרגליות מליסק וחתן הג"מ משה בהג"מ יהושע בעל מגיני שלמה מקראקא. הוא היה מנהיג ודיין פה ונמצא חתום כאן בפנקסי העדה בין ריש"י שבט תמ"ה (מאמרי דברי הפין במאסף תרס"ב ע' 38 ס"ל י"ג) ורי"ב סיון תמ"ט (מאמרי הגיל ע' 39 ס"ל ל"ד) ור' אד"ש תניג (דף ר"ג ע"א) וי"ה תמוז תניד (פנקס הצדקה) וט"ז אלול תניד (פנקס הקהל דף רמ"א ע"ב) ובין הגאונים ר' בעריש ביר ר' העשיל ור' היום ר' ליב הענדלש¹ י"ג אלול תמ"ה בתור מבורר של החברה "מוכרי סדענניש מכיר" (שם דף פ"ו ע"ב). ר' שמואל שמעלקא מרגליות נתקבל מקראקא לאב"ד בעיר העלמא ובא על החתום גם י"ז השון תע"ה בין הרבנים והמנהיגים דר"א בועד יערסלב בשם שמואל מרגליות מקראקא מגליל העלמ" (שם דף רי"ב ע"ב). וכמוכן הוא אותו ר' שמואל מרגליות או ר' שמואל מרגליות מגליל העלם, שהתום בתקע שופר גם ע' 16 וע' 17 יום כ' השון תע"ה בועד הנ"ל ואותו ר' שמואל האב"ד ק העלמא. שהסכים שם בשנת תפ"ד עה"ס בית להם יהודה על י"ד ואלקווא. תצ"א וזהו אביו של הג"מ אלעזר האב"ד בבדאדי ואמשטרדם וכא בהסכמה עה"ס זרע בורך שלישי בתור אב"ד ק עלקיש (ולבעל לוחות זכרון ע' 39 הערה 29 וע' 71 הערה 50 נראים ר' שמואל אב"ד ק העלמא ור' שמואל מרגליות אב"ד ק עלקיש כשני רבנים שונים). יום י"ג אלול תמ"ה היה אביו עודנו בחיים כמוכה מהחיתתו (של ר' שמואל שמעלקא) או בפנקס קראקא: "במהר"ר מרדכי מרגליות של י"ט מליסק" (דף פ"ו ע"ב).

(9) ר' אברהם כהנא מקראקא מבורר מק"ק לבוב והגליל ור' מאיר מלובלין

¹ הוא היה בנו של ר' יהודה ליב דיין בקראקא ונכדו של ר' סיני אחי מהר"ל ספראג; אחיו הצעיר היה ר' גבריאל סקראקא (אב"ד ק ניקולשבורג והמדינה) ונמצא חתום בפנקסי הקהלה פה כמה פעמים ופעם אחת (ד' תמוז ת"ל) בראש המנהיגים. לפי הנראה מרשימה אחת הדבוקה על גבי הומש יושן (דפוס אמסטרדם ת"ס) היה ר' היום הענדלש אב"ד ק הענשינין. ע"ד שם משפחה "הענדלש" כבר דברתי במהכרחי להולדות גדולי ישראל עמוד 26 סימן כ"ה.

הו"ק אפטא" ור' יצחק אייזיק החו"ק בק"ק טריניטארד" ור' יעקב אברהם מזאלקוויי ור' משה במהר"ר של"ו הלוי מקראקא" ור' שמעון יאליש מקראקא" ור' יצחק בהנאון מ"י מפוזנ" ור' אברהם ר' איסרלש מלובלין" ור' שמעון ב"ר יוסף נח" מלובלין" ור' אברהם במהרר"ם מאוסטרא" (ע' 16) ור' יצחק המכו" אייזיק בהנמע"ז מקאליש" (ע' 16) ור' שמואל הק' מלאדמר ההונה בק"ק קרעמניץ והגליל" (ע' 17) ור' אורי שרגא ב"מ יהיאל ליפשיץ מפוזנ" (ע' 23, 26, 28—29) נמצאים כלם חתומים בפנקס קראקא (דף ר"ב ע"ב) בין המנהיגים דר"א בועד יערסלב י"ז השון תע"ה ור' יעקב אברהם מזאלקוויי — גם בועד סטרעליסק י"א אלול תס"ה (דף ר"ב ע"א) ור' שמעון ב"ר יוסף נוהש מלובלין — גם ב"ט אלול ת"ץ בועד יערסלב (דף רט"ו ע"ב) ור' אברהם כהנא מקראקא ור' יצחק אייזיק אבד"ק טריניטארד — גם ג' תשרי תצ"א (שם) ור' צבי הירש קרעמניצער מנ" העלמא" (ע' 16) — ו' תשרי תצ"א בועד הגליל.

ר' משה במהר"ר שלום הלוי מקראקא" חתם א"ע. מקראקא" רק בתור מנהיג העיר ור' ארצות. אבל מוצאו ומקום מולדתו היה מעיר לובלין כמוכה מחתימתו ובמקומות רבים בפנקסי קראקא ויום ג' ר"ה אדר שני תע"ב בכתב הרבנות מפה להג"מ שמשון ווערטהיימער אבד"ק ווינא וכל המדינה (קויפמן, אורקונדליכעס ע' 141) וערב יו"ט אהרן דפסא ת"פ בקדמוניות מפנקסאות י"שנים ע' 51 ס"י כ"ה. הוא נמצא חתום בקראקא בתור פרנס וגבאי צדקה כבר ט"ז אב תמ"ט וכ"ה תמוז תנ"א ו' טבת תנ"ב (פנקס הצדקה) ור' כסלו תס"ב (פנקס הקהל דף קל"ד ע"א) וכן גם כמה פעמים אחריו שנת ת"פ כגון ר"ה השון תפ"ג (דף קמ"ה ע"ב) וכ"ה טבת תפ"ג (דף רט"ו ע"א). ואולם מסוף שנת תפ"ג ואילך לא נמצא עוד חתום בשום מקום שנשפרי העדה. שם דף קנ"א ע"ב מובא. האלוף מהר"ר משה סג"ל חתן ר' נח מורדוש" וזה מיום כ"ז השון תנ"א; ובפי הנראה. הוא ר' משה ב"ר שלום הלוי נפטר הוא לפ"ז יום ו' אלול תפ"ג והוא אותו האיש החשוב הנדול. שכתוב עליו בפנקס הח"ק: איש צדיק תמים מנהיג כל ימיו א' משלשה מטיבי צעדי (ראה מהברתי לתולדות גדולי ישראל ע' 10 הערה 6). מצאצאיו נודעים לי שני בנים ושתי בנות: א' המנהיג ר' שלום הלוי. שנמצא חתום פה בקדמוניות מפנקסאות י"שנים (ע' 58 ס"י ל"א) יום כ"ה תמוז תפ"ז (שם מובא אביו אז כבר בשם "זצ"ל" וזה חזק להשערתי כי הוא ר' משה סג"ל (חתן ר' נח מורדוש). שמת ו' אלול תפ"ג) ובפנקסי הקהלה כ"ז אלול תפ"ב (דף קמ"ה ע"א) וזה טבת תפ"ה (דף קצ"ה ע"ב); ב' האלוף ר' יהודה. ששעברו הוא ואחיו המנהיג ר' שלום את ביתם ביום ט' אדר תפ"ה (דף קפ"ג ע"א); ג' מ' לאה אשת האלוף התורני (ד"ץ) במהר"ר שלום. שמכרו הוא ואשתו הנזכרה ביום ב' השון תע"ז את זכות שעבודם של מאה זהו פ"ז על בית כמ' ולמן בסיל בקראקא מיום ה' טבת תע"ה (דף פ"ז ע"ב ופ"ז ע"א); ד' מ' רוזה אשת האלוף התורני ר' שמריה שמערייל במהר"ר אריה ליב מפניטשוב. שהתום כתור מנהיג בקראקא יום כ"א אב תק"ה (פנקס הקהל דף רע"ז ע"ב) וה' אדר תקי"ב (דף רפ"ז ע"א). אחרי כתיב כל זה נוכחתי כי כן הוא כאשר שערתי מראש. כי ר' משה ב"ר שלום הלוי הוא ר' משה סג"ל חתן ר' נח מורדוש. כי מצאתי כי האשה מ' קילא אלמנת מהר"ר משה סג"ל ר' נחש התחיבה ט' אדר תפ"ה לתת לבתה הבתולה הכלה מ' רוזא ב"מ משה הגליל ולהחתן שלה

הבחור החשוב התורני הר"ר שמערי"ל במהר"ר אר"י ל"ב נ"י מזונו על שלחנה משך שתי שנים ור' שמערי"ל במהר"ל מפינטשוב הוסיף כ"א סיון תפ"ו על כתובתה של אשתו מ' רוזה הנ"ל (שם דף קפ"ג ורכ"א ע"א) והאלופים האחים ר' שלום ור' יהודה בני מהר"ר משה סג"ל ז"ל ר' נחש שעבדו ביום ט' אדר תפ"ה את ביתם על ארבע מאות זה"פ להבחור התורני הר"ר שמערי"ל במהר"ר אר"י ל"ב נ"י החתן של אחותם מ' רוזה (דף קפ"ג ע"א). המנהיג ר' שמריה שמערי"ל חתן ר' משה ב"ר שלום הלוי מלובלין היה גם דיין בקראקא וחתום הוה"מ סוכות תצ"ה על פס"ד פה (דף קע"ט ע"ב) וכך היא התיימרה שם: "הק' שמריה שמערי"ל בלא"א מוהר"ר יהודה ל"ב מפינטשוב". אביו היה בנו של ר' שמריה שמערי"ל (כ"מ אברהם בהג"מ משולם זאלצבורג אב"ד ור"מ מלובוב). שהיה (ר' שמריה שמערי"ל) חתן מנהיג קראקא ור"א ר' שלום שכנא כ"ץ (חתן בעל מגיני שלמה) והוא אותו ר' יהודה ל"ב. שהוציא חרושי הלכות מהר"י בן לב ומהרש"ך (ווילנערשדארף, תע"ט). ובטעות מביאו הרב דעמביצר ז"ל (כלילת יופי ח"ב דף כ"ט ע"א) "מקראקא" במקום "מפינטשוב", ונעלם ממנו כי הוא זה. מוהר"ר יהודה ל"ב מפינטשוב, שמוכרו שם (דף כ"ז ע"ב) בהערה בשם פנקס הקהל. ר' משה ב"ר שלום הלוי מלובלין הנקרא בקראקא ע"ש הותנו ר' משה ר' נחש יצא מגזע הרמ"א והוא אותו ר' משה ר' נחש. שבעל כלילת יופי ח"א מביאו שם (דף י"ז ע"א בהערה) וכותב עליו כי הוא היה אביו וקנו של אבי אמו (של בעל כלילת יופי) ר' משה. דיין וסופר מתא בקראקא ובנו של המקובל הג"מ אשר לעמיל אב"ד ור"מ בעיר אייבנשיץ. וכן מוכח גם מפנקס הקהל בקראקא דף שכ"ה ע"א.

ור' "שמעון יאליש מקראקא" מנהיג העיר ור' ארצות. היה גם דיין גבוה פה ובנו של הג"מ יהודה ל"ב מקראקא. (שנקרא ר' ליבש יאליש, ושמש ברבנות בעיר ראהטין ומובא בספר דרוש שמואל ולקט שמואל פ' נצבים) והתנו של הראש והדיין ר' שמואל (כ"ד נפתלי) יאליש, שהיה "מנהיג וקצין כל ימיו אדם חשוב אחד משלשה מטיבי צעד" (פנקס הח"ק דף רל"ז ע"ב) ונפטר בקראקא כ"ז ניסן תפ"ד (שם). ר' שמעון יאליש נמצא חתום פה בפנקסי הקהל הרבה פעמים כגון כ"ה תמוז תס"ז (דף ר"ב ע"ב) וב"ו אלול תס"ט (קע"ב ע"ב) וט"ז אלול תע"א (דף ט"ז ע"א) וכ"ה למבי תע"ב (דף ל"ז ע"ב) ור' השון תע"ד (דף ס"ב ע"א) וב' דר"ה אייר תע"ז (דף קי"ט ע"א) וט' טבת תפ"ו (דף רי"ט ע"א). לפעמים חותם הוא א"ע: "שמעון יאליש מראהטין" ולפעמים: "שמעון בהרב מהר"ר יהודה ל"ב מראהטין" ויום כ"ה תמוז תס"ז מביא את אביו בחתימת שמו על פס"ד (בתור דיין גבוה) בשם "זלה"ה. הוא נפטר יום כפורים תפ"ז (ראה לתולדות גדולי ישראל ע' 19 הערה 6) והוא אותו ר' שמעון בהרב יהודה ל"ב יאליש מקראקא. שבא חתום על פס"ד בשנת תע"ז בתור משולה ומבורר הג"מ שמשון ווערטהיימר (אוצר הספרות ח"ב ע' 111). כאשר כבר העירוני ע"ז בתקונים והוספות בסוף המחברת הנ"ל ע' 31 ובעתון Hebräische Bibliographie חוב' 3 ע' 68 שנת 1909. הג"מ אליעזר ליפשיץ וכן פנקס הח"ק בקראקא מביא את אביו בחתימת שמו על פס"ד (שהיה אחי אם אשתו של הג"מ אליעזר ליפשיץ) ומזכירים אותה הראשון בשם: "המפורסם אבי החכמים ואבי החזנים הרב הנניד התייר הגדול מאור הגולה" (בהקדמת ספרו השיב ר' אליעזר) והאחרון: "המפורסם ושר הבירה מנהיג המדינה תל שהכל אליו

פונה המופלא ומופלג הריף ובקי בכל חדרי תורה ומושלם בכל המעלות ומדות שמנו חכמים (לתולדות גד"י ע' 19 הערה 6). לפי דברי בעל השיב ר' אליעזר בסוף הקדמת הספר וס"י ב' נתקבל אביו של ר' שמעון יאליש מראהטין קודם פטירתו לאב"ד בעיר אפטא.

(10) "הגניד החכם השלם הרופא מוטחה" (ע' 18) הוא "הגניד הקצין החכם השלם מוהר"ח רופא (שנוכר שם ע' 19) והיינו מוהר"ר יצחק חזק רופא" (ע' 25). שנמצא חתום בפנקסי קראקא נח בשם "אברהם יצחק חזק רופא" במקומות שונים ונקרא "פורטיו דאקטאר" והיה אב"ד בעיר זלאטשוב והסכים עה"פ זרע בירך שלישי (פפד"א, חש"ד) ובתו הרבנית מ' היה מתה בלובלין ט"ז אייר תשי"ב (ניסענבוים, לקורות היהודים בלובלין ע' 101—102). הוא בא על ההתוס בתור אב"ד זלאטשוב ופרנס הועד דד"א יום ד' ח' טבת תפ"ו (פנקס הקהל דף קצ"ה ע"ב ורי"ז ע"א) ונמצא חתום שני יום ו' י"ז חשוון תע"ה בין 21 רבנים ומנהיגים דד"א בועד יערסלב (שם דף רייב ע"ב) ויום ב' כ"ט אלול ת"צ בראש הרבנים והמנהיגים דד"א בועד הגיל (שם דף רט"ז ע"ב). קבלה היא בידי ניניו ונכדיו בני הג"מ חיים ליבוש הלוי הורביץ ז"ל האב"ד בקראקא וכפי ששמעתי מפי בנו ידידי הרה"ג ר' צבי הירש נ"י, כי בנו (של הגאון פורטיו דוקטור) היה הג"מ מאיר אב"ד ק מאשצ'יסק אבי הג"מ הירש אב"ד דוברומיל ובתו היתה אשתו של הג"מ יעקב חיים אב"ד בלובלין, בנו של הקצין ר' אברהם ר' היימש מלובלין וחתנו של הג"מ יוסף האכנעלערטער⁽¹⁾, ולפי נראה, כי אותה הרבנית מ' היה בתו של הג"מ אברהם יצחק חזק רופא, שמתה בלובלין ט"ז אייר תק"ב, כאמור, היתה אשתו של הג"מ יעקב חיים האב"ד בלובלין, שנפטר שם ה' אלול תקכ"ט (לקורות היהודים בלובלין ע' 89—90)⁽²⁾.

(1) בתו של הג"מ יעקב חיים האב"ד בלובלין, מרת צפורה, היתה אשת הג"מ יוסף האכנעלערטער אב"ד ק מאשצ'יסק ומושמש מהרב משנת חכמים, אשר בנו הג"מ חיים אב"ד בעיר הרובשוב היה אבי הרה"ג ר' משה יעקב מקראקא, אבי אם אשתו של הג"מ חיים ליבוש הורביץ האב"ד פה. הקצין ר' אברהם ר' חיים מלובלין נמצא חתום כ"ט אלול ת"ץ בין המנהיגים דד"א בועד יערסלב (פנקס הקהל בקראקא דף רט"ז ע"ב).

(2) בין הרבנים המנהיגים דד"א בועד הגיל נמצא חתום "הק' מאיר חזק הו' בקי קאמרנא סבורר ספרעמסלא", וכנראה הוא אותו הרב ר' מאיר, שהוא בקבלה בנו של ר' אברהם יצחק חזק רופא. -- פה מוצא הגני לנכון להעיר ע"כ, כי בפנקס הצדקה בקראקא נמצא כתוב, כי כמחר"ר ליב שוחט ומהר"ר אברהם שכרו פה יום י"ד סיון תכ"ה את ההכנסה של שחיטת העופות, וכפי הנראה הוא אותו המחבר ר' "ליב שוחט מקראקא", שהוכרתי למעלה ע' 45 בסוף הפיק: "ר' צבי הירש באכטינש ור' משה כרוינשווייג".

תקון מעיות.

ע' 3 שורה 1 כמטה למעלה צ"ל "וכן" במקום, וכן;
שם הערה 2 צ"ל האותיות "א.א.ערבאך. כמקום
"אויערבאך";
ע' 4 שורה 3 צ"ל "נוסחתי" במקום, ונסחתי;
שם שורה 10 צ"ל "ואולי" במקום, ואולי;
שם שורה 13 צ"ל "שאחורי" במקום, שאחורי;
שם הערה 4 צ"ל "בראנן" במקום, בראנר;
ע' 11 הערה 4 צ"ל "בטעות" במקום, בטענה;
שם " " " " "נפטר" במקום, נפטר;
ע' 13 שורה 4 צ"ל זיל במקום, לי;
שם שורה 11 צ"ל "במלח" במקום, בסלי;
שם שורה 25 צ"ל "לעומת" תחת, ועומת;
שם שורה 28 צ"ל "עליהן" תחת, עליהן;
שם שורה 30 צ"ל "או שלא היו" תחת, לו שלא
היו;
ע' 14 שורה 3 צ"ל "ניסוי" תחת, ניסוי;
שם שורה 3 כמטה למעלה צ"ל "קבל מיי" תחת
"קבל אייר";
ע' 15 שורה 6 צ"ל "שהיה" תחת, שהיו;
שם הערה 9 צ"ל "1867" תחת, 1862;
שם הערה 10 צ"ל "עברלש" תחת, עברלש;
ע' 16 שורה 9 צ"ל "נשוא פנים" תחת, נשוא;
ע' 17 שורה 2 צ"ל "תיג" תחת, תיג;
שם הערה 13 צ"ל "ישנים ע' 10" תחת, ישנים
בהאשכול ע' 10;
ע' 19 שורה 10 צ"ל "עיי" למעלה ע' 17 תחת
"עיי" למעלה;
שם הערה 19 צ"ל "ע' 16" תחת, ע' 160;
ע' 20 הערה 26 צ"ל "ע' 75" תחת, ע' 65;
ע' 21 שורה 9 צ"ל "עיי" למעלה ע' 19 תחת
"עיי" למעלה;
ע' 23 שורה 17 צ"ל "והגיעו" תחת, והגיע;
שם שורה 21 צ"ל "החלו" תחת, החל;
ע' 24 שורה 1 צ"ל "עד" תחת, ע';

מפנקסי הקהל בקראקא
לקורות ישראל וחכמיו, רבניו ומנהיגיו
בפולניא בכלל ובקראקא בפרט

מאת

פ. ה. וועטשמיין

ברעסלויא

שלעזישע בוכדрукערייא קנגסט-אונד פערלאנגס-אנשטאלט פ. ש. שאטטלענדער.

ררס"א

מפנקסי הקהל בקראקא לקורות ישראל וחכמיו, רבניו ומנהיגיו בפולניא בכלל ובקראקא בפרט

מאת

פ. ה. וועטשטיין.

א.

נחנו החתומי מטה ראשי ק"ק דקראקוב מורים ומעידים בחתימת ידינו איך שבהסכמת כל אנשי הקהל נרצינו וקבלנו עלינו ברצון נפשינו בלי שום אונס כלל שלא להתעסק בשום סחורה וכל ענייני סחורה או פרקמטיא נחדל ונעזוב לגמרי. גם לא נוכל לקחת מיני סחורה או פרקמטיא מסוחרים למכרו על ידינו לגוים אחרים. וולתי המשכנות שלנו אשר כבר עבר זמנם ונפסדו בריבית נוכל למוכרם בכתינו בכל עת שיודמן. ואותם המשכנות לא נהיה רשאים לישא ולטלטל למוכרם ברחובות ובשוקים בתוך העיר וולתי בשני ימים מוגבלים בשבועה שהם יום ג' ויום ו' יומי דשוקא וגם בימי היריד שהוא יא"ר מר"ק. ואותם המשכנות נמכור שנוכל להשבע עליהם שבועה דאורייתא על עשרת הדברות שהם שלנו. ואם יקרה שאיש או אשה בודון רוחו ילך וישא מטלטלים לתוך העיר למוכרם חדשים או ישנים, וימצא שימכרם או שירצה למוכרם באיזה יום שירצה שיהיה וולתי בשני הימים הנזכרים לעיל וביא"ר מר"ק אז אנשי העיר רשאים לקחת כל המטלטלים הנמצאים אצלו. ועוד היוד"י ההוא יושם בתפישה עד שיתן קנס לאדוננו הוויודי ג' זקוקים⁽¹⁾. גם העבריות העניות יוכלו למכור בכל יום מצנפות⁽²⁾ וענקים⁽³⁾ שהם מעשה

(1) מרק.

(2) הויבען.

(3) קראנען.

ידיהם ומלאכתם. והנה להיות האגרת הלז לעדות ולראיה ביד העירוניים¹ ואנשי העיר לעשות ולקים כל הא דלעיל בלי ערמה ובלי מרמה כתבנו וחתמנו משה ב"ר אפרים וצלה"ה. יעקב ב"ר אלכסנדרקי הלוי ז"ל. יהושע ב"ר אפרים וצלה"ה. מרדכי ב"ר יעקב ז"ל הי"ד².

⁽¹⁾ פקודי בית המועצה.

⁽²⁾ שטר האמנה הזה שלא נזכר בו מתי נכתב ונחתם נעשה בשנת רמ"ה (1485) ביום ג', יום ז' יוני, וזאת אנו רואים מאותה התעודה שנמצאה פה קראקא בארכיב העיר גם בלשון רומי ונוכרים בה הדברים האלה:

„Datum Cracoviae feria tertia infra octavas Corporis Christi a. d. 1485.“

הדברים האלה מראים בעליל לא רק את השנה אלא גם את יום השבוע והחדש שבו נכתב שטר האמנה הזה. ע' „H. Grotefend, Handbuch d. hist. Chronologie.“

התעודה הנ"ל היא העתיקה בכל התעודות העבריות הנמצאות בקראקא ונמצא בארכיב העיר קראקא שטר אמנה כזה גם בלשון אשכנז (שנעתק ללשון אשכנז ע"י ראשי הקהל הנ"ל בשנת 1492), וז"ל:

„Wir eldsten Juden von Crokaw vndergesegellen Bekennen vnd geczewgen mit zigel vnserer Hantschrift, wy das mit eynykeit der ganczen gemenen haben wyr vorwillet vnd haben entphangen vff vns mit vnsern gutten willen an allen getwangk, nicht zw handeln vnd zw haben mit keyner kewffmanschacz ader Cremerey, dy solle wir vormeiden vnd losen vollkomlich. Auch sulle wyr nicht nemen kenerley koffmanschacz ader Cremerey von Kofflewten zw vorkauffen das durch vnserer hant anderen cristen, nort vnser phande, dy do im zynt vorstanden yr czeyt vnd zeyn verlorn ym woche, dy möge wir vorkauffen yn vnsern hewsern yn aller czeit, wenn zich ys fuget, vnd dy zelbige phande solle wyr nicht torren vmb tragen zw handeln vnd zw vorkauffen zy yn den gassen vnd vff den margkten yn der stat vnd czwuschen der Stat, north yn czwen gesagten tagen yn der woche, das yst am dinstag vnd am freitagk vnd auch yn tagen des Jormargktes, vndt dy selbigen phande zulle wyr vorkauffen, do vff wyr mögen eyn eid thun vff die czehen gebot, das zy vnser zeyn, vnd worde sych ys fogen, das eyn man ader eyne fraw mit frewel zeines gemuttes worde gen vnd worde vmbtragen gerethe czwuschen der Stad zy czw vorkoffen new ader alt vnd worde gefunden, das her zy vorkaufft ader wolt vorkoffen an welchem tage das were an dy obgenante czwen tage vnd ym yormargkt, des zeyn dy Statlewte geweldig, zy zw nemen mit alle den gerethen, dy bey ym gefunden worden, vnd noch mer derzillbige Jude, der zal geleget werden yn dy gefengknes, bys er das gibt 3 marg busse dem herrn woywoden. Dy armen Juden dy mogen vorkawffen alle tage hawben vnd Colner, dy zy selbes arbeten vnd machen, vnd dyzer briff zal zeyn czw geczewgues vnd beweisunge yn dy hende der herren des rothes vnd lewte der stat, zw thun vnd zw bestetigen alles, das do obgenant yst, an alle hinderlist habe wyr yn geschriben vnd gesigelt Dy noch geschriben als nemlich Moyses zon effraym, Jacob zon alexandri, Jozwe zon effraym, Mardochey zon Jacob.“

ב.

הנעלה כהר"ר מנחם יצ"ו⁽¹⁾ בהאלוף כמהר"ר זלמן גבאי יצ"ו נתן בפנינו ע"ח"מ להנעלה כהר"ר אלי' יצ"ו כמהר"ר אבא מרי ו"ל⁽²⁾ ח' ר' ליב ריביטשר מק"ק פרעמסל יצ"ו ש"ח מסך מאה רייכש טאלר לשלם בכל שנה ושנה מאה זהו' פו' נעשה א' ניסן ת' לפ"ק חתומים על" מ' הענדל וה"כ היקר כהר"ר שלמה יצ"ו חמותו וחמיו של כהר"ר מ' הנ"ל מקוימים ע"י ר' משה סופר דק"ק וינא יצ"ו בכ"ן נתן רשות כהר"ר מ' הנ"ל להר"א הנ"ל להתפשר עם החתומים הנ"ל לוותר להם עד החצ"י מסך הש"ח הנ"ל לא יותר ומכל מה שיוציא מהן יהא להר"א הנ"ל ממאה זהו' פו' הנ"ל שכר טרחתו חמשה רייכש טאלר אמנם לא יתפשר עמהם כ"א דוקא בפני עדים וההוצא' שיצטרך להוציא לצורך עסק הנ"ל יהא על הר"א הנ"ל והאמן עליו הר"ר מ' את הר"ר א' בדבר ההוצא' שיאמר בדבורו הקל בלי שום שבועה וכו' כמה שהוציא ועכ"פ לא יומשך עסק הנ"ל יותר משנה מהיום . נעשה בק"ס ובכתת"ש שבעולם יום ה' י' אדר תו"ו לפ"ק נאם משה אברהם מתת' בלאאמ"ו הגאון כמוהר"ר יוסף וצ"ל דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.⁽³⁾

ג.

האלוף כהר"ר יצחק יצ"ו⁽⁴⁾ בהגאון כמוהר"ר נתן נטע ו"ר בא לפנינו ע"ח"מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל והודה בהודאה גמורא שרירא

(1) ר' מנחם הוא בן בנו של ר' מנחם ציון הנקרא פה ר' מנחם ר' זלמן גבאי, מחבר הס' „נחמות ציון" על דרושים הנדפס בפפ"ד בשנת תל"ז, שהיה תלמיד ר' משה ר' משנדלש ר"מ בקראקא ור' נח ר' פסח (מחבר „תולדות נח" על מדרש רבה ספר שמות הנדפס בשנת שצ"ד) ואב"ד ור"מ בק"ק וואדסלב ודיין דבת ראשונה (כ"י שלש כתות דיינים היו פה) בעירנו קראקא . ע"י שער הס' „נחמות ציון" ומדרש י"ב דף מ"ב ומ"ג שם.

(2) אולי הוא ר' אבא הנזכר בחשובות הבי"ח החדשות ס"י מ"ב אשר עמד לימין בעל הבי"ח נגד הש"ץ איש ריבו ומחרפו . ע"י תשובות הבי"ח ס"י הנ"ל „ועיר הצדק" עמוד 69.

(3) בטעות נדפסו דברי הס' הזה (המוסכים על נכדו של ר' מנחם ציון בעל „נחמות ציון") במהע החדשי של החכמים בראן וקיפמאן כדך ל"ח לתולדות ר' מנחם מענדל אויערבך בעל „עטרת זקנים" . הג"מ יוסף וצ"ל דלאקרוט היה אב"ד ור"מ בשעברשין, בנו של הגאון המקובל ר' מתת' דלאקרוט מכריסק דליטא, מחבר „ספר הזכרון" פ"י על ריקאנטי על התורה (כ"י באוכספורד) „וצל עולם" בחכמת הטבע ופ"י על „שערי אורה" לר' יוסף בן ניקטיליא . הג"מ יוסף דלאקרוט בא בהסכמה על הס' „יש נוחלין" להג"מ אברהם הורביץ ויתחתן עם האלף המרומם הראש כמהר"ר זלמן ר' יעקב וואלש מקראקא שהיה גם מחותנו של הג"מ אליהו קלמנקש אב"ד בלבוב . ע"י „כלילת ינאי" ח"א ל"ט ע"ב „והחוקר" שנה שניה חוברת ב—ג עמוד 70 הערה 3.

(4) מזה ראינו ג"כ כי לא צדק בעל „עיר הצדק" הדוחב (עמוד 58) כי לא היה להג"מ נחן נטע שפירא בעל „מגלה עמוקות" בן שלישי ובשם „יצחק" . ע"י „קדמוניות מפנקסאות ישנים", הערה 8.

וקיימא נאמנה ואמיתית וכו' והתרצה והתחייב עצמו בתורת חיוב גמור ואמיתי ליתן לגיסו האלוף התורני כמזהר"ר, ישעי' יצ"ו⁽¹⁾ חלק שלישי אשר לו בשטח השלישי בבית אביו הגאון ו"ל הנ"ל להיות להאלוף כמהרר"י הנ"ל שמה דירתו לכבודו כאשר דר והשתמש עד עתה כן ידור וישתמש מהיום והלאה במשך עשר שנים בעו"ה בכל השיך לשטח הנ"ל ע"פ משמעות פנקס ר' שמואל סופר שנעשה ט' חשון תא"ל, דהיינו כבר התחייב עצמו כהרר"י הנ"ל ליתן לגיסו האלוף כמהרר"י הנ"ל דירה הנ"ל במשך חמש שנים כמשמעות פנקס הנ"ל. בכן יתחילו החמש שנים הנ"ל מהיום ומכלות חמש שנים ההם ואילך ידא לכמהרר"י עם זוגתו הבאה לביתו למול היא אחותו הרבנית מ' חוואלש פרידה הנ"ל נוסף על החמש שנים הנ"ל עוד במשך חמש שנים שיהא בין הכל מהיום עשר שנים נעשה בק"ם ובכתת"ש שבעולם היום יום ג' בר"ח סיון תוי"ו לפ"ק נאם משה אברהם מתתי בלאאמ"ו הגאון כמזהר"ר יוסף וצ"ל דלאקרוש ספרא מתא דק"ק קראקא.

גם התרצה עצמו כהרר"י הנ"ל שבאיוה זמן מהומנים תוך זמן הנ"ל יעלה לרצון לפני האלוף כמהרר"י הנ"ל לעקור דירתו הנ"ל לאיוה דירה אחרת יהא ביד כמזהרר"י הנ"ל להשכיר דירה הנ"ל לכל מי שירצה והשכירות יהא למזהרר"י הנ"ל נאם מתתי הנ"ל. כהרר"י הנ"ל ת"כ כפ"מ לעשות ק"ם מחדש לחזק הענין קודם החופה שיכניס למול כהרר"י את אחותו הנ"ל ע"ש האלוף ר' יעקל דיין כת שניים יצ"ו.

האלוף כהר"ר יצחק הנ"ל התרצה והתחייב את עצמו בתורת חיוב גמור ואמיתי להחזיק במחיצתו את הבתולה צביי' שתי' בת אחותו הרבנית מ' חוואלש שתי' אשר לה מבעלה הראשון המנוח כמהר"ר צבי הירש שור⁽²⁾ עד שתנשא לאיש ולתת לה ארוחתה תמיד כא' מבני ביתו מפתו תאכל

(1) ר' ישעיה חתן בעל „מגלה עמוקות" היה בנו של הנ"מ נתן מהילדסום ונכד מהר"ם מפדובה. עי' הקדמת הס', „מגלה עמוקות", „והחוקר" שנת שניה עמוד 68.

(2) שלשה בעלים היו להרבנית מ' חוואלש וכלם גדולי התורה והחש. בעלה הראשון היה הג"מ צבי הירש בהג"מ חיים שור בעל „תורת חיים", בעלה השני — הג"מ אברהם ז"ק אב"ד בבאר ור"מ בלבוב (שלקחה לו לאשה אחרי מות בעלה הראשון פה קראקא בימי עלומיו י"ב שבט שצ"ה), ובעלה השלישי — הג"מ ישעיה בהג"מ נתן אב"ד בהילדסהיים, חותן הג"מ נתן נטע דיין גדול פה בנו של הג"מ חיים מן אב"ד ור"מ בוזין והמדינה. אחרי פטירת אישה הראשון נשארה אחריו העלמה צבי' אשר דורה אחי אמה ר' יצחק הנ"ל „התרצה והתחייב להחזיק אותה במחיצתו", ואחרי פטירת בעלה השני — הילדה רוזע אשר דורה אחי אביה הגאונים ר' שמואל אב"ד באסטרהא ור' מרדכי בני הג"מ מאיר אב"ד בלבוב התחייבו א"ע לקחת אותה (אחרי היותה חמש שנים בבית אמה) לביתם ולגדלה ולהשיאה לאיש כמש' בפנקס הקהל פה קראקא. „ע"י דברים עתיקים" סי' ל"ד; „כלילת יופי" ח"א ע"א; „ואנשי שם" סי' ו' וסי' תקל"ד.

ומכוסו תשתה אפס הרשות נתונה להרר"י הנ"ל להתפרע ממשותיה בעד מזונותיה כפי שיתפשר עם מב"ת אפרופוסים של היתומה הנ"ל נעשה בק"ס ובכתת"ש שבעולם היום יום ג' בר"ח סיון תוי"ו לפ"ק נאם משה אברהם מתת" דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש הנ"ל.

ד.

האשה מ' רוחמה וה"ב הנעלה כהר"ר נחמן יצ"ו ח' ר' יחיאל פילץ ו"ל באו לפנינו עח"מ מרצונם הטוב בלי שום אונס והכרח כלל והודו בהודאה גמורה שרירא וקיימא נאמנה ואמיתית וכו' איך מכרו בזו"ט להאלוף כמהר"ר ישעי' יצ"ו⁽¹⁾ ח' הגאון מהרר"ן ו"ל במכירה גמורה פסוקה חתוכה בכל תוקף דיני מכירות גלויות ומפורסמות העשויות בכל יפוי כחות שבעולם ע"פ תחול"ל את החצי מן החצי הבית אשר להם במכור הידוע כסימניו ובמצריו דהיינו חלק רביעית בית בכלל הבית שהחצי השנית הוא של כמ' שמשון קורוניר מכרו מתהום ארעא עד רום רקיע בלי שום שיור וכו' ויפוי כח שבעולם להזוג הנ"ל והודו הווג הנ"ל שקבלו ממני דמי המכירה הנ"ל עד פרוטה אחרונה ומה ישוה וכו' בכן מעתה ומעכשיו הרשות ביד כמהרר"י וב"כ לעשות ברביעית בית הנ"ל בכלל ככל אדם העושה בשלו להשכיר להשכין למכור לשעבד וליתן במתנה ואינש לא ימחא בידו מיזמא דנן ולעלם וכל מי שיבא לערער על המכירה הנ"ל מעכשיו יהיו דבריו בטלים ומבוטלים כחרם הנשבר וכאפס וכאין והתחייבו עצמם הווג הנ"ל לפצות ולסלק כל ערעורים שבעולם שבא יבא ח"ו על כמהרר"י הנ"ל מחמת המכירה הנ"ל ועל זה שעבדו הווג הנ"ל כל נכסיהם דאית להו תחות שמיא אא"ה דקנו ודיקנו וכל מידי דאקרי נכסין אינון יהון אחראין וערבאין למפרע מנהון שעבוד פיצוי הנ"ל עד גמירא בלי שום חזק בעולם וכל אימת שירצה כמהרר"י הנ"ל התחייבו עצמם הווג הנ"ל להבתיב חלק בית הנ"ל ע"ש כמהרר"י הנ"ל בפנקס השופט בלי שום דחי' בעולם נעשה בק"ס ובכתת"ש שבעצם היום יום ה' ג' סיון תוי"ו לפ"ק נאם משה אברהם מתת" דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

ה.

האשה מרת גיטל אשת כמ' יאקב ליור מריבטישר השכירה את עצמה והתחייבה עצמה להחזיק במחיצתה את הילדה בתשבע של האלוף כמהר"ר וואלף סירקיש⁽²⁾ יצ"ו להניקה ולהשניח עלי' בהשגחה מעולה בהנקתה.

(1) חתן הגאון מהרר"ן שפירא בעל „מנלה עמוקות", הנ"ל בס"ג' והערה 4.

(2) ר' וואלף סירקיש הוא הג"מ בנימין זאב הורביץ, דיין גדול בקראקא ואח"כ אב"ד בעיר ווארסלב, שנקרא פה ר' וואלף סירקיש ע"ש אמו אוהבתתו. בשנת תנ"ג נמצאה חתימתו בפנקס בהור דיין ובשנת תע"ב — הסבמתו על הס', „מסגרת השלחן" בתור מכורר מקראקא.

ובהרחצתה ובהרחצת הווינדלי"ן ולישא אותה על זרועיה כאשר ישא אומן את היונק כאלו היא בתה ממש כאופן שלא יחסר לה מאומה למגדול עד קמן והתחייבה עצמה לגמול את ילד שלה שלא להניק אותה שוב מהיום והלאה וגם לא תלך לבית אחר להניק לילד אחר אף לפי שעה ומכ"ש דהכנים לביתה איזה ילד להניק אף לפי שעה כ"א כל השנחתה יהא על הילדה הנ"ל כראוי משך התקשרות מהיום על משך שנה תמימה דהיינו עד חמש עשר יום לחדש סיון תזי"ן ובאם שיעלה לרצון לפני כמהרר"ו או אשתו מ' גיטל שתי' ותחזיק הילדה הנ"ל להניקה גם מאז והלאה על איזה זמן מהומנים מחויבת גם מאז והלאה להניקה כנ"ל שכירות יהא לכל שבוע א' זה' ששה גרו' פו' . נעשה בת"כ בפ"מ ובכתת"ש שבעולם היום יום ג' ט"ו סיון תזי"ו לפ"ק נאם משה אברהם מתתי' בלאאמז' הגאון כמוהר"ר יוסף זצ"ל דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

ו.

בפנינו ב"ד ח"מ באה האשה היקרה מ' אידל אשת ר' זונדל מוכר ספרים ואמרה בקובלא הנה בעלי הנ"ל אינו זן ואינו מפרנס אותי ואין לו שום הוצאה בעולם ולא די לי בזה הצער הנה כל מה שאני עמלה ויגיעה בזיעת אפי ויגיעת כפי באים בעלי חובות שלו ורוצים להוציא ממני באמרם כי הם שלו תחת מזונותיו אשר נותן לי בכך א"א בתקנת חו"ל והנני מסלק עצמי ממזונותיו ומשאר צרכי שחייב ליתן לי ואינו זן ואינו עושה בכך אחרי אשר ראינו ושמענו דבריה כי נעמו נשאנו ונתננו בדבר והשבחנו את האשה לרווחא דמילתא בשבועה חמורה שאינה עושה שום קנויניא וערמה ומרמה עם בעלה הנ"ל ושהיא מסלקת עצמה לגמרי מכל צרכיה המוטלת עליו ליתן לה ואינה חפצה בהם וגם כללה בשבועה בפ"י שכל מעשה ידיה שעברו עד היום הנה הסך שלהם אינם מגיעים לשליש מה שהיא משלמת ונקנסת בעד בעלה נגד בע"ח שלו לפדותו מבית האסורים שרצו לתפסו . בכך סך מעשה ידיה ממה שעבר אינם מגיעים השליש מה שנתחייבה בעדו מדעת עצמה ורצונה בכך אחר השבועה הנ"ל פסקנו שמהיום והלאה אין לבע"ח שלו על מעשה ידיה כלום ושום כ"ד לא יודקקן לירד ולגבות ממעשה ידיה אפי' פרוטה א' כי היא מסולקת לגמרי ממנו וניזונית משל עצמה גם בעלה פטור מלזונה ומלפרנסה מהיום גם אין להשביעה עוד על מעשה ידיה שעברו כי כבר יצאה ידי חובותיה שנתחייבה עבורה מלבד מה שהיא מסולקת כבר מן החצי בית ע"פ פסק הגאון אב"ד מהר"ר יואלי' ולה"ה והחצי בית הוא

ואב"ד בודסלב . בשנת תע"ג הסכים ע"ם „ברית שלום" ובשנת תע"ה — ע"ם „פני יצחק" ובשנת תפ"ד — ע"ם „תולדות יעקב", ואחרי כי בשנת ת"ז כבר היה אב לילדה, נמצא כי חאריך ימים הרבה והי נותר מתשעים שנה.

(1) בעל הב"ה אב"ד ור"מ בקראקא שנפטר כ' אדר ת' לפ"ק.

שלה ודבריו א"צ חיווק וכמשמעות פנקס ר' יוול סופר ולהיות ביד האשה הנ"ל לראי' מה שמצאנו בתורת פס"ד כתבנו וחתמנו היום יום ו' ר"ח מנחם תו"ל והרשות ביד האשה הנ"ל ליתן כל מעשה ידיה או חלופיהן או מקצת מהם במתנת בריא לכל מי שתמצא ובעלה הנ"ל לא יוכל למחות בידה ובין במתנת ש"מ ואין לשום אדם למחות ולבטל מעשיה נאם (ישיע¹) בלא"א מהר"ר יוסף ולה"ה . ונאם יודא בהר"ר יצחק ו"ל המכונה ועלכל מו"א² אשכנו . ונאם ברכי בירך שפירא³ במהר"א ו"ל . נאם משה אברהם מתת' בלאאמ"ו הגאון במהר"ר יוסף וצ"ל דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא המעיד על העתק ואח"י הגאון במהר"ר יושע הנ"ל ובית דינו כמהר"ר ועלקי יצ"ו וכמהר"ר בירך יצ"ו ח' ר' שלום מעליש יצ"ו⁴).

י.

הנעלה בהר"ר יצחק⁵ יצ"ו בהגאון כמהר"ר נטה ו"ל השכיר למו"ט להאשה היקרה דודתו מ' דאברוש שתי את המקום אשר לו כבה"י בע"נ הישנה הסמוכה למקום היקרה מ' נענדל אשת הישיש האלוף במהר"ר מאשל יצ"ו שתשב עלי' מן חשון תו"י"ן הסמוך במשך שנתים ימים דהיינו עד חשון תט"ת לפ"ק שכירות תתן עשרה זה' פו' לשנה אמנם באם שתמצא הרבנית מ' חוואלש⁶ שתי לישב על החקים הנ"ל אוי יתבטל התקשרות הנ"ל נעשה בק"ם ובכתת"ש שבעולם יום הנ"ל נאם משה אברהם מתת' דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

(1) בעל "מניני שלמה" ר"מ פה י"ז וך אב ת"ת.

(2) חתן בעל הבית ואבי הג'מ נפתלי הירץ רב"ד בלובוב; מובא בשו"ת "פני יהושע" ח"ב סי' ס' וס"ה ונמצאה ממנו הסכמה ע"ם "עמק המלך" דפוס אמשטרדם ת"ז . השם "מו"א" אינו מלה מורכבת מראשי התיבות "מורע יהודים אנוסים", כאשר טועים רבים בזה, אלא הוא שם מקום וכונתו "מן See". ראה Revue XX עמוד 309 ומהע' החדשי של בראן וקויפמן כרך ל"ז עמ' 383 ועמ' 388; "ותולדות בעל חית יאיר" מקויפמן עמ' 75.

(3) בעל "זרע בירך" על התורה ודיון פה עוד בימי בעל הבית . ע"י "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 6—7 . הג'מ ברכיה שפירא הנקרא ר' בירך דרשן הלך בסוף ימיו מפה לאה"ק בשנת תכ"ו ונפטר באותה שנה י"ט אלול באם הדרך בעיר קונסטנטינופול.

(4) ר"ש מעליש חותן הג'מ בירך דרשן היה אבי הג'מ צבי הירש מעליש חתנו של בעל "תוס' יו"ט" . ע"י "דברים עתיקים" סי' ל"ב והערה א' . הרב הקצין ר"ש מעליש תמך בידי מחותנו בעל "תוס' יו"ט" האב"ד פה בשנת ת"ל בדבחרו פה לרב להוציא שנית את סדרי המשניות עם פ' הרע"ב והתוס' יו"ט והוספות רבות.

(5) ע"י ~~עמוד 7~~ ^{עמוד 7} והערה 4.

(6) ע"י ~~עמוד 7~~ ^{עמוד 7} הערה 2.

ח.

ע"ד אשר הורם ואשר הונף ממעותי של המנוח כהר"ר לייב פאפרש (כ"ו ו"ל לצורך נדן הבתולה הינדל בת היקר כהר"ר בער פאפרש כ"ק) סך מאתים וחמשים זהו פ"ו אך ליתן סך הנ"ל להיקרה מ' מלכה שתי אשת הרב"ך הנ"ל לסגל בהן בעו"ה כדי להחיות נפשה ונפש ביתה והסך הנ"ל נמסר וניתן ביערוסלב יריד העבר להאלוף כמוהר"ר אלי' סג"ל⁽³⁾ ח' כמ' יצחק ר' איסרל ר' לאורש כמכואר ביאור היטב בפנקס מכ"ת מנהיגי ארצות יצ"ו כאשר ראינו העתק מתוך פנקס הנ"ל. והנה כמהרר"א הנ"ל נתן סך הנ"ל ליד הרב"ך הנ"ל ביערוסלב לסגל בהן בסחורות עורות אשר עדיין המה בעין שלא נמכרו עדיין וכמהרר"א הנ"ל התרצה עצמו להיות העורות הנ"ל ביד הווג הנ"ל לסגלם על סחורות אחרים לשובתן והנה כל מה שיסגלו הווג הנ"ל במחיר העורות ומחיר מחיריהן וחלופי חלופיהן אפי' עד מאה פעמים יהיה מה שיהיה יהא ביד הווג הנ"ל בתורה אויף גיועצט לכל חומר שבעולם ע"פ הנהוג בקהילתינו יצ"ו באופן שבכ"מ שיהא להווג הנ"ל סחורות הן בהכיפה במקום קראקא הן בשאר מקומות יהא כאלו נתונים המה תחת יד ורשות מהרר"א הנ"ל וככל אימת שירצה כמהרר"א הנ"ל התחייבו עצמם הווג הנ"ל בתורת חוב גמור ואמיתי ונעשו ע"ק זכ"ו כדן כל ע"ק בשעת מ"מ למסור וליתן לידו ממש במ"מ מאתים וחמשים זהו פ"ו או סחורות שיהיו שוים בשופי כסך הנ"ל בלי עכוב ודחי' בעולם וכ"ו שפנקס הלז יוצא קיים בדלא נכתב עליו תבא יהא למהרר"א הנ"ל וב"כ כל הנאמנות שבעולם בלי שום שבועה וכו' כל אשר יאמר כי זה הוא סך שחייבים הווג הנ"ל על סך הנ"ל הוא או ב"כ נעשה בק"ס ובכתת"ש שבעולם היום יום א' י"ב חשון תו"י"ן לפ"ק נאם משה אברהם מתת' דלאקרוש ספרא מתא דק"ק קראקא.

מ.

במו"ט נתקשרו יחד בקשר חזק ואמץ כל ימוט האלוף התורני הרב כמוהר"ר נפתלי הירק⁽⁴⁾ יצ"ו בהגאון מ"ו כמוהר"ר יואל⁽⁵⁾ ו"ל עם האלות

(1) בן הרב הקצין ר' בנימן וואלף פאפר שבנה פה בשנת שי"פ ביה"כ הנקרא על שמו. עי' "דברים עתיקים" סי' ח' והערה 2.

(2) אחיו של ר' לייב פאפרש הנ"ל וחתן הג"מ זכריה מענדל אבי הג"מ צבי הירש קלויזנר אב"ד בלכוב ולובלין. עי' "כלילת יופי" ח"א עמ' ע"ח ועמ' פ"א.

(3) הוא האלוף הראש והקצין ר' אלי' בר"מ סג"ל ליפשיץ, חותן הג"מ שלמה זלמן ר"מ ואב"ד בבריסק, שנתן בסתר תר"ס זהו כמנין סת"ר ללמד חמשה נערים פה גמרא פי' תוס' ונפטר ט' חשון ת"ז לפ"ק. עי' "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 48 סי' כ"ו, "והחקר" שנת שניה הזכרת ב—ג עמ' 70 סי' ג'.

(4) אב"ד בפנימטשוב שהוציא את ספרי אביו (בעל הב"ח) לאור.

(5) בעל הב"ח.

כמהרר"ר שלמה יצ"ו בהמנוח כמהרר"ר שמחה הכהן ז"ל⁽¹⁾ דהיינו האלוף כמהרר"ש בן יצ"ו הנ"ל התחייב עצמו להלות סך שמנה מאות זהו פו' להאלוף הרב הנ"ל באייר תוי"ן הבע"ל בזמן הגהוג בקהילתינו יצ"ו לעקור ולקבוע בדירות ועל הסך שמנה מאות זהו פו' כנ"ל עשה הרב הנ"ל ק"ס בכל אופן המועיל ע"פ תחו"ל ושעבד מעתה ומעכשיו למהרר"ש בן הנ"ל בסך מיום הלואתו בזמן הנ"ל את בית חורף הגדולה בהבית של אבנים שהיתה של הגאון ז"ל הנ"ל שבשטח השני הפונה לרחוב הגדולה עם קעמניט מתוכה הנ"ל וחדר קטן מתוך הקעמניט והרשות נתונה מן הרב הנ"ל לכמהרר"ש בן אביו הנ"ל לפתוח לו פתח בחדר הקטן שהוא לכנס ולצאת מתוך הקעמניט לתוכו ולעשות בו דלת כראוי אך שלא להרבות בהוצא' לעשות המשקוף באבנים גדולים באורך וברוחב. גם שייך לזה בית חורף קטן של אבנים שבאותו השטח הפונה להחצר גם שייך לזה המרתף ושאר חדרים השייכים לשטח הנ"ל כאשר דר ומשתמש עתה היקר כהר"ר צמח בס⁽²⁾ יצ"ו משך הלואה הנ"ל תמשך מן אייר תוי"ן הבע"ל ואילך במשך שלש שנים דהיינו עד אייר תיו"ד לפ"ק ובמשך זמן הנ"ל ידור וישתמש כמהרר"ש בן הנ"ל בשטח הנ"ל בכלל כנ"ל ועם כל השייך אליו כנ"ל אמנם מחויב להחזיק במחיצתו בחנם את אמו הרבנית תי"י⁽³⁾ ולהתנהג עמה ע"פ משמעות החיוב המגיע לה מן הגאון ז"ל הנ"ל והרשות ביד כמהרר"ש בן הנ"ל להחזיק בדירתו א' קאמרניק אמנם לא יותר. שכירות יתן כמהרר"ש הנ"ל תכף באייר תוי"ן סך שלשים זהו פו' על שנה הראשון ובשנה השנית ובשנה השלישית יתן תמיד בכלות כל חצי שנה חמש עשר זהו פו' והתיקין חרש שנתקן מן מכ"ת מנהיגי הקהל יצ"ו ליתן להקהל איזה נתינה מן הכתים בכן התחייב עצמו כמהרר"ש בן הנ"ל ליתן מכיסו מה שיגיע מן השטח הנ"ל. כבוד הרב יצ"ו הנ"ל מחויב למסור למהרר"ש בן הנ"ל השטח הנ"ל ועם כל השייך אליו כנ"ל בשלימות ובתמימות והוצא' הפתח והדלת לחדר הקטן כנ"ל ושאר תקונים שיהא ע"פ ההכרח לתקן יוציא הכל מכיסו כמהרר"ש בן הנ"ל וינכה ההוצא' ההם מהשכירות שיגיע ממנו בשנה השנית ובשנה השלישית כנ"ל וכן בכלות השלש הנ"ל מחויב כמהרר"ש בן הנ"ל להחזיר הכל בשלימות ובתמימות והרב הנ"ל מחויב ליתן לנקות הבית מוצנע השייך לשטח הנ"ל ולהשטחים

(1) הוא הפז"מ ר' שלמה ב"ר שמחה הכהן רפאפורט (ב"ר נרשם כהן רפא) מחבר "קול שמחה" (הגרפס בפרוסטין בשנת שס"ג) שישב בסוף ימיו בוויין. במקומות אחרים בפנקסי הקהל נזכר ר' שלמה ב"ר שמחה הכהן גם בשם עיר מגוריו לפניו, "מוזיא" ובשם משפחתו, "פורט רופא". ע"י "העורכים ובני יונה" עמ' 5 ועמ' 8-9, "כלילת יופי" ח"ב ק"י ע"א. (2) משפחת "בס" היא משפחה עתיקה ונכבדה מאד ובשם "בס" נקרא גם ר' מענדל ר' יצחק ר' אביגדור מפה, אב"ד בפז'ים. ע"י "כלילת יופי" ח"א נ"א ע"ב. (3) מרת סירקיש.

שלמעלה הימנו שיהא נקי כראוי לזמן קביעות דירה כנ"ל ובכללות השלש שנים הנ"ל יחויב כמהרר"ש כ"ץ הנ"ל ליתן לצורך נקיון בית מוצנע הנ"ל שליש להוצאה-הביא--ומחמת שריפה או מפולת ח"ו יהא שעבוד מעותי של מהרר"ש כ"ץ הנ"ל על הקרן מחלק של כמהרר"ה הנ"ל בהבית הנ"ל בכלל צד העובר ולא יקיים כנ"ל באייר תו"י"ן הבע"ל התחייב עצמו ליתן בחוב גמור בלי שום אסמכתא בעולם בעד הדיסקות לצד המקיים עשרים רייכש טאלר נעשה בק"ס ובתת"ש שבעולם היום יום ו' י"ג טבת תו"י"ן לפ"ק נאם משה אברהם מתת' דלאקרוש ספרא מתא דק"ק קראקא.

י.

האלופים האחים כהר"ר ברוך יצ"ו וכהר"ר הירצקי יצ"ו בני האלוף המרומם הראשון) כמוהר"ר שמואל רופא כץ יצ"ו באו לפנינו עה"מ מרצונם הטוב בלי שום אונס והכרה כלל והודו בהודאה גמורה שרירא וקי"מא נאמנה ואמיתית וכו' איך הישיש האלוף כהר"ר פנחס יצ"ו כהר"ר אלעזר ו"ל מק"ק ניקלשפורג יצ"ו הלוח להם במ"מ סך ששה מאות זהו' פו' והמה קיימו וקבלו על עצמם להתעסק בהן להלותן על משכנות של גוים ולשלוח לו לעיר הקדושה ירושלים תוב"ב ביריד גראמניץ תחי"ת וכן ביריד גראמניץ תטי"ת לפ"ק ע"י מכ"ת הגבאים דק"ק לבוב יצ"ו אשר לידם שולחים מכל הקהילות לשלוח לע"ה הנ"ל בכך גם המה מתחייבים עצמם לשלוח רווחים מסך הנ"ל בשנתים ימים הנ"ל בכל יריד הנ"ל מאה ועשרים וששה זהו' פו' ומשנתים ימים ואילך ישלחו למכ"ת הגבאים הנ"ל תמיד ביריד הנ"ל רווחים סך מאה ועשרים זהו' פו' וככה יתנהגו כמשך היות בחיים חיותו כהרר"ף הנ"ל ואשתו היקרה מ' ברוינה שת' בעיר הקדושה הנ"ל וכאשר יהא ביד האחים יצ"ו הנ"ל כתב רא"י מן הגבאים דק"ק הנ"ל שקבלו מהם סך רווחים כנ"ל או יכתב הקבלה ההיא תחת פנקס הלז אמנם באם שתעדר ח"ו מ' ברוינה הנ"ל בחיי בעלה הרר"ף הנ"ל אזי לא יצטרכו לשלוח רווחים להרר"ף הנ"ל מן סך הנ"ל כ"א סך מאה זהו' פו' ובזמן מהומנים שיגזור השי"ת יום הפקודה על הרר"ף הנ"ל לילך לעולמו אזי מעתה ומעכשיו נתן הרר"ף הנ"ל במתנת בריא בכל תוקף דיני מתנות שבעולם ע"פ תחז"ל לבניו אשר לו מאשתו הנ"ל מהקרן הנ"ל סך ארבעה מאות זהו' פו' שידיו מחויבים האחים הנ"ל ליתן לבניו הנ"ל ולב"כ סך ארבעה מאות זהו' פו' במ"מ בלי עכוב בעולם ומאתים זהו' פו' הנותנים נתונים המה במתנה גמורה בכל תוקף דיני מתנות שבעולם להאחים הנ"ל בעד טרחתם וטיפול בהמענות להלותן על מש"ג על רווחים וטרחותם שישלחו המעות תמיד כנ"ל ליד הרר"ף הנ"ל

(1) ר' ברוך ב"ר שמואל רופא היה פה „מבורר" מתוך „הקצינים ר"ט הקהל יצ"ו ע"י „קדמוניות" עמ' 47 ס" כ"ב.

נעשה בק"ם ובתת"ש שבעולם היום יום ה' ט"ז אדר תז"ן לפ"ק נאם משה אברהם מתת' בלאאמ"ו הגאון כמוהר"ר יוסף וצ"ל דלאקרום ספרא מתא דק"ק קראקא.

בפנינו עח"מ הורה כהר"ר פנחס הנ"ל שפרעו וסילקו לו האחים כהרר"ב"ך וכהרר"ך הנ"ל הרווחים שהגיעו לו עד גראמניץ תח"ת לפ"ק במ"מ דהיינו סך מאה ועשרים וששה זהו פו' נעשה ביום ד' טוב אדר תח"ת נאם אברהם יעקב יהודא ליב בלא"א מוהר"ר נתן שליטא ה"ה . וגאם יצחק ש"ץ בבית החדשה ע"ש האלוף כמוהר"ר יששכר אישכנזי יצ"ו.

יא

ע"פ הפשר שמצאנו בין האלוף המרומם כמוהר"ר אייזק ר' יעקלש⁽¹⁾ ובין הנעלה כהר"ר שלום מעליש⁽²⁾ בדבר החוב סך עצום ורב שהייב כהרר"ש הנ"ל להאלוף כמוהר"א הנ"ל ומצאנו שיסלק כהרר"ש סך ארבעה עשר אלפים וחמש מאות זהו למוהר"א הנ"ל דהיינו שיקח כמוהר"א חצי הבית של אבנים של הרר"ש וכל המקומות של כהרר"ש שיש לו בכל ב"ב דקהילתינו יצ"ו ע"פ השומא והמותר ישלים בשאר ישלים בשאר סחורות ומטלטלים ובתוכם יכניס עצמו האלוף כמוהר"ר הירש⁽³⁾ בכהרר"ש הנ"ל בסך אלף וחמש מאות זהו לשלם לזמנים ידועים במשך שלש שנים מן ר"ח אייר תד"ל עד ר"ח אייר ת"ז לפ"ק . ואז כשיסלק כהרר"ש סך כנ"ל לא יהא שוב להאלוף כמוהר"א על כהרר"ש הנ"ל שום כפ' וגנישה בעולם על מותר החוב מה שישאר חייב לו כמבואר למטה . רק יהא בכח כמוהר"א וב"כ להשביע את הרר"ש הנ"ל בשבוע' אין לו על מותר החוב אם לא יקיים כהרר"ש פרעון אותו חוב הנשאר לפי זמנים שיעמידו ביניהם כמבואר למטה דהיינו אחר שיסלק כהרר"ש סך ארבע עשר אלפים וחמש מאות זהו כנ"ל מחויב כמוהר"א להחזיר להרר"ש וב"ב כל הש"ח וממרגי"ש ופנקסאות וכתובת ידו שתחת ידו ורשותו עלינו יחזיק תחת ידו ש"ח על הרר"ש וחתנו ר' יאקב על סך ארבעה אלפים זהו פו' . ואחר כלות שנתיים ימים מן ר"ח אייר תד"ל הסמוך יוכל כמוהר"א לתבוע החוב הנ"ל מן הרר"ש ובאותה שעה אם יגזור השי"ת עלינו ח"מ בחיים או יקחו להם מבוררים אחרים וימצאו דרך נכון ביניהם ע"פ המעמד שיהיה להרר"ש באותה שעה באוזה אופן באיכות ובכמות שישלם כהרר"ש החוב ההוא לזמנים ידועים . ועכ"פ לא יתחיל שום פרעון עד אחר ר"ח אייר ת"ז לפ"ק בכלות פרעון אלף ת"ק זהו . אמנם

(1) שבנה פה בשנת ת"ד ביה"כ הנקרא על שמו ויהי חתן הג"מ ישראל יהואל הכהן מפה אביו של הג"מ אברהם שרענצל הכהן מלבוב, מחבר „צתת האורח".

(2) עיי' עמוד 75 והערה 4.

(3) עיי' הערה 4 לס"ו.

מה שרוצה כהרר"ש לדין עם האלוף כהר"ר משה בהאלוף כמהרר"א הנ"ל על מותר החוב הנ"ל יקוב ביניהם בכל עת כהר"ר משה הנ"ל וזולת זה אין להאלוף כמהרר"א וב"כ על כהרר"ש וב"כ שום דין ודברים בעולם הן בש"ח הן בע"פ כי כל פנקסאות וש"ח כולם בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וזולת הארבעה אלפים הנ"ל וזולת שני ש"ח א' מסך שכ"ב והו' שיוצא מתחת יד האלוף כמהרר"ר העשיל יצ"ו וא' מסך ת"ו והו' שיוצא מתחת יד הדיקד כמהרר"ר חיים ישעי' ⁽¹⁾ יצ"ו והם קבלו כבר מקדמ' דנא מיד כהר"ר משה הנ"ל הם בתקפם ובגבורתם כמקדם וזולת זה כל הש"ח ופנקסאות וב"י שיוצא מתחת יד ורשות האלוף כמהרר"א ובנו כהרר"מ הנ"ל וב"כ מהיום עד עולם או מיד שלוחם ושליח שלוחם וגירי דילהו על כהרר"ש שעברו עד היום מחויב כמהרר"א וב"כ לפצות את הרר"ש וב"כ מהם כל הנ"ל יקוים בכל תוקף עונשי ב"ד שבעולם כד"ה מהקהל יצ"ו בין הצדדים הנ"ל נעשה ונגמר לבת חו"ל חדש אדר שני תד"ל נאם משה מאשל ונאם הק' אלי' הלוי ליפשיץ⁽²⁾. הנעלה כהרר"ש הנ"ל עשה ככל המוטל עליו וסילק סך ארבעה עשר אלפים וחמש מאות והו' להאלוף הראש כמהרר"ר אייזק יצ"ו באופן המבואר למעלה ובכך הוא פטור ומסולק מן האלוף הנ"ל ומב"כ מכל וכל רק נשאר עליו החוב ארבעה אלפים באופן הנ"ל ולהיות ביד הרר"ש וב"כ לזכות ולראיה כתבנו וחתמנו היום יום א' ה' אדר שני תו"ל כ"ד משה מאשל ונאם הק' והצער לבית לוי אלי' ליפשיץ.

את הדברים האלה ככתבן וכלשונו העתקתי אות באות מגוף כתו' וחתומי האלופים המבוררים מתוך הקהל יצ"ו נאם משה אברהם מתת' בלאאמ"ו הגאון כמוהר"ר יוסף וצ"ל דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

יב.

הנער בער יעקב כהר"ר יעקב יוקל עורש ו"ל הלך בחוצות וברחובות עם שטא"ל קאר"ץ ועשה להב ואש מתלקחת בהשטא"ל קאר"ץ והלך במרוציא ופגע בהילד הקטן נער יוזפ בכמ' ואלי' יעקב שראמש ולקח השטא"ל קאר"ץ ודקרה בפניו ובערה בו האש של השטא"ל קאר"ץ וע"י זה נסתמא עין אחת של הנער יוזפ הנ"ל . בהיות כי אדם מועד לעולם ובפרט שעשה במזיד בחוצפה ודקרה בפניו בכך הלקוהו בעיזמים ורצועה מרדות כדי להענישו לפי שעה אמנם בהיות כי הנער הנ"ל הוא ערום ועריה בלי כסות ושמלה ולא היה משגת ידו לשלם עין ממון אף פרוטה אחת בכך הדבר יצא מכ"ת הרוזנים הקהל יצ"ו לכתוב לזכרון בפנקס דמתא למשמרת שבאזוה זמן

⁽¹⁾ הוא הנביר ר' חיים ישעיה צורף שהיה חותן הג"מ יוסף שמואל אב"ד בפפד"מ הנקרא ע"ש הותנו ר' שמואל ר' חיים ישעיהם . ע"י , כלילת יופי" ח"ב קמ"ה ע"ב.

⁽²⁾ הנ"ל בסי' ח' והערה 4.

מהומנים שתשיג יד הנער יעקב הנ"ל שיהא ספק בידו לשלם דמן עין הנער הנ"ל אף קודם חתונתו ומכ"ש לאחר חתונתו שיהא ביד הנער ייופ הנ"ל או ביד אביו ואמו וב"כ לרדפו ולנשנו בכל מיני רדיפות ונגישות שבעולם בכל מקום שימצאוהו ומכ"ש באם שיהא פה בקהילתנו יצ"ו ולהוציא מכולעו עד שיצא ידי חובת דמי עין ע"פ ראות עיני המנהיגים יצ"ו שיהיו בימים ההם נאם משה אברהם מתת' דלאקרוש ספרא מתא דק"ק קראקא הכותב וחותרם בפקודת חמיו האלוף המרום הראש כמהר"ר זלמן ר' יעקב וואלש"י יצ"ו ביום א' ד' תמוז תוי"ץ בפ"ה שלו .

יג.

כבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו בצירוף כבוד הקצינים חמשה מכוררים מתוך העדה הקדושה הקהל יצ"ו הסבימו יחד הגם שנעשית תקנה חדשה מקרוב לפקח בדבר חובות של הצדקה להקל וצדד צדדים לפרוע חובות מכל שכן לבלתי להוסיף שום חוב עם כל אלה בהיות כי האלוף התורני כמהר"ר יוסף גבאי יצ"ו בן כבוד הגאון מהר"ר וייבש"י ז"ל נשאו לבו המהור להתהלך לפני ד' בארץ הקדושה הציע דבריו לפניהם לקבל ממנו איזה סך מעות בהלואה נשאו פניו לדבר הזה וקבל ממנו סך שבעה מאות זהו פו' משות מזומנים לתת מהם רוחים עצ"ה שנים עשר זהו פו' מכל מאה זהו' לשנה והתחלת פרעון הרוחים יהא בר"ה תמוז תט"ת לפ"ק . והתחייבו עצמם לתת הרוחים הנ"ל מדי שנה לר"ה תמוז בכרי שבשופי יניע ליריד יערסלב וינתן ליד האלופים גבאי א"י אשר בק"ק לבוב . ונתנית הרוחים פה קהלתנו יהא ליד באי כחו של האלוף מהר"ר יצ"ו הנ"ל אשר יעמיד במקומו . ועל אודות הקרן דרשות ביד האלוף מהר"ר יצ"ו לקחת מתי שירצה אחרי כלות שנה או שנתים כפי שירצה אך ורק שמחויב להודיע הנה ביריד לבוב של אותה השנה אשר יעלה לרצון לפניו לקחת הקרן בכרי שידעו האלופים הגבאים יצ"ו להכין המעות לתת אותו ליריד יערסלב שלאחריו . אמנם לא יצטרכו לתת הקרן כי אם אחרי אשר יראו האלופים הגבאים יצ"ו אשר יהיו בימים ההם כתבן יד של מהר"ר יוסף יצ"ו עצמו שיהא חתום בחתימת ידו ממש ואז ינתן ליד האפטרופסים אשר יעמיד מהר"ר יצ"ו במקומו לתת להם . ולהיות הדברים האלה לאות אמת כתבתי

(1) „האלוף המרום הראש כמהר"ר זלמן ר' יעקב וואלש"י היה גם חותנו של הג"מ אברהם (בהג"מ אליהו קלמנקש אב"ד בלבוב) דיין פה קראקא . ע"י „כלילת יופי" ח"א ל"ט ע"ב .

(2) הוא הג"מ משולם פייבש הנודע בשם „ר' פייבש מקראקא", אב"ד ור"מ פה ורבו של בעל הביח' . בנו ר' יוסף שהיה פה דיין וגבאי צדקה נפטר באם הדרך י"ט אלול ת"ח כמ"ש בפנקס הח"ק .

הדברים האלה בפקודת כבוד האלוף התורני מהר"ר שלמה הכהן יצ"ו
 פ"ה של האלופים הנכבאים יצ"ו אור ליום ג' כ"א ניסן תחית לפ"ק נאם שמואל
 הק' ספרא מתא דק"ק קראקא .

נתתני לכמה גיבש בן רי"ג הנ"ל על הרווחים שנים עשר זהו בין כסא
 לעשור בספ"ר חי"ם ל' ע"י נכוי מעות מצות .

יד.

האשה היקרה מ' יוכבד שתי בת מהר"ר ישי' ו"ל אלמנת המנוח
 כמוהר"ר יצחק ו"ל בהגאון כמוהרר"ן ו"ל²) באה לפנינו עח"מ מרצונה הטוב
 בלי שום אונס והכרח כלל כי אם כלב שלם ובנפש חפצה ובדעת שלימה
 רצויה ומיושבת דלא בהשטאה ודלא בהשעה ודלא להשנאה ודלא למיהדר
 ב' מיומא דנן ולעלם והתרצית והתחייבית עצמה בתורת חיוב גמור ואמיתי
 להיות לבנה הילד שלמה שי' אשר לה מבעלה הראשון ו"ל הנ"ל מעתה
 ומעכשיו לחלוטין ולצמיתות לעלמין חלק חמשיית מאשר המצא ימצא את
 הניח אחריו ברכה בעלה ו"ל הנ"ל הן במוזמנים הן בתכשיטי כסף וזהב הן
 חובות בשטרות הן בע"פ הן חלקן בתים הן מקומות בבתי כנסיות וזולת זה
 מכל מה שהפה וכו' בהכל כאשר לכל יהא לבנה קמן שלמה שי' הנ"ל חלק
 חמשיית הן בהקדן הן ברווחים שיעלו ויצמחו מהיום והלאה מהקדן בכלל
 ובפירי פירותיהן עד פרוטה אחרונה . אמנם התנית בפירוש בתנאי כפול
 כתנאי ב"ג וב"ר ממש ככל הלכותיו שע"מ בן ותנאי מפורש כנ"ל נתנה
 לבנה הילד שלמה שי' ככל הנ"ל שבאם תזכה לזרע קיימא מה שמעוברת
 בעת מבעלה ו"ל הנ"ל יהיה בן או בת יהא מחויב בנה הילד שלמה שי'
 להקנות וליתן להנולד ההוא ככל אופן המועיל ע"פ תחול"ל החצייה בחלק
 חמשיית כנ"ל בכלל למגדול עד קמן בלי שום פקפוק בעולם . אפס בתנאי
 זה יתן להנולד ההוא המתנה החצי"י בחלק חמשיית כנ"ל שבאם ח"ו יעדר
 הנולד ההוא טרם וקודם הנשואין שיוחזר הילד שלמה הנ"ל לאיתנו ותקפו
 הראשון להיות גם חלקו ההוא לכמ' שלמה הנ"ל בלי שום נידוד בעולם
 וכן להיפוך הם כי לא להזכיר שבאם ח"ו יעדר הילד שלמה שי' טרם וקודם
 שישא אשה שיהא להעובר ההוא כל החלק חמשיית ככל הנ"ל בכלל בלי
 שום גמגום בעולם . וככל הנ"ל נתנה מ' יוכבד הנ"ל לבנה כנ"ל בתנאי כפול
 ומפורש ככל הלכותיו ושתהא מ' יוכבד הנ"ל פטורה מלישבע ע"פ תחול"ל

(1) הוא ר' שלמה ב"ר שמחה הכהן רפאפורט שבא מוויין לקראקא ויהי פה לא רק
 פ"מ העיר אלא גם המדינה כ"ש התום בפנקס הקהל מיום ג' ו' תמוז תכ"ד . ע"י הערה
 12 לס' ט' .

(2) הנימ יצחק בהג"מ נתן נטע שפירא בעל „מגלה עמוקות" נפטר יום ה' ברי"ח שבט
 ת"ט בשנת העשרים וחמש לימי חייו כ"ש בפנקס הח"ק דף ק"ב .

שתקנו להשביע להנשים כשבאות לגבות כתובתן כאשר באמת גיסה האלוף כמזהר"ר ישעי' יצ"ו¹ העמיד את עצמו במקום הילד שלמה ש"י ובמקום העבור שיוולד לה ופטרה להשביע אותה כאשר ראה גם ראה כי הוא לטובתם ולהנאתם. גם התנית בפירוש בתנאי כפול כנ"ל שבאם ח"ו שכמו שלמה הנ"ל וגם העובר שניהם ח"ו יעדרו מן העולם בלי זרע קיימא מהם שיוחזר מעתה ומעכשיו לחאשה מ' יוכבד הנ"ל כל אשר נתנה להם כנ"ל בלי שום פתחון פה וטענה בעולם. נעשה בק"ם ובכתת"ש בעולם דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשטרי ובביטול כל מודעות שבעולם בכל לישני דאמרו רבנן דמבטלין בהון מודעות היום יום ה' ח' שבט תמית לפ"ק נאם מאיר בן א"א אברהם זלה"ה שמש דק"ק בבה"י ונאם תולעת יעקב בלא"א הגאון מהר"ר מרדכי ר"א ר"י זלה"ה.

האלופים כמזהר"ר מאיר יצ"ו שמש בבה"י וכמהר"ר יעקל דיין הנ"ל התמו באנפאי בח"י ממש בכך אישרתי וקיימתי כדחזי נאם משה אברהם מתתי דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא.

זו.

היקרה הרבנית מ' אידל שתי אלמנת הגאון כמו"ה משלם² ז"ל באה לפנינו עח"מ מרצונה הטוב בלי שום אונס והכרח כלל כ"א בלב שלם ובנפש חפיצה ובדעת שלימה רצויה ומיושבת והודית בהודאה גמורה שרירא וקיימא נאמנה ואמיתית וכו' איך כל מלבוש"י בכלל שמתלבשת בהן הן מן טון קליידר הן אום הילינג של י"ט ושבת וחול חוץ א' מלבוש של חול וא' של שבת למגדול עד קטן כולם כאחד עשאום חתנה הנעלה כהר"ר שמואל סג"ל אשכנזי יצ"ו מכיסו וכספו אך הלזה אותם לחמותו הנ"ל להיותן לה לכבוד ולתפארת להתקשט בהן באופן שבהניג שעה א' קודם מותה הרי מעתה ומעכשיו יהא ביד חתנה הנ"ל וביד ב"ב לקחת אותן המלבושים בכלל שיהיו לה לעת ההיא בלי שום פקפוק בעולם כי נתונים המה מעכשיו להרבנית הנ"ל המלבושים בכלל רק בתורת שאלה נעשה בק"ם ובכתת"ש ביום ו' ט"ז אדר תמית לפ"ק נאם משה אברהם מתתי דלאקרוט ספרא מתא דק"ק קראקא ונאם הצעיר יהודא בא"א מ"ז מהר"ר דוד ז"ל.

(1) ע"ד ר' ישעי' חתן בעל "מגלה עמוקות" ע"י עמוד 72 הערה I עמוד 73 הערה I.

(2) הג"מ משולם היה אב"ד ור"מ בלבוש ופטר בשנת ת"ה. אשתו הרבנית מ' אידל ישיבה בקראקא אחרי מות בעלה ותעסוק פה בעסקי הלואה ותצו בצוואתה שעשתה פה ביום ו' ט"ז אדר ת"ש (באותו היום שזכר בס"י זה) כי כל הבגדים והתכשיטים שיש לה נתנו לה בתורת שאלה מחתנה ר' שמואל סג"ל אשכנזי הנ"ל ולאחר מותה יהיו כלם שייכים לו. ע"י "כלילת יופי" ח"א מ"ג ע"א ע"ב.

מז.

בהיום הזה בא לפנינו כבוד האלופים הגבאים יצ"ו הנעלה כהר"ר ברוך ר"י יצ"ו באמרו שירפא את כמ' איצק הוקיר לעמוד על בריו ולכת על רגליו כשאר בן האדם רק אס' כמגן כמגן שווי' ליתן לו דבר קצוב ובכן עשינו ליתן לו תכף שלשה זהו פו' ועוד שבעה עשר זהו פו' כשילך בריא כשאר בן אדם בלי משענתו או יותן סך הנ"ל אכן בתוך זמן זה אין רשות לשום גבאי יצ"ו ליתן אף פרוטה אחת אף באם יאמר שיצטרך על רפואות שלו כי בתנאו זה התקשרו אתו עמו נעשה בהסכמה אחת יום א' ד"ה תמוז תט"ו לפ"ק. יצחק לנדא לבית הלוי. ונאם הק' יהודא סירקש⁽¹⁾ מקראקא. ונאם מאיר בן ר"ל ר"פ. ונאם הק' יהודא ליב ריוולש.

(1) אולי ר' יהודה סירקש הוא אחיו של ר' וואלף סירקיש הנ"ל ^{מס' 102} ~~עמ' 73~~ הערה 2

דברי הפיץ

מפנקסי הקהל בקראקא

לקורות ישראל בפולניא בכלל ובקראקא בפרט

מאת פ. ה. וועטשטיין (מקראקא).

א.

בפנינו עה"מ היום יום ג' ר"ח ניסן וא"ת לדעת פה ק"ק לובלין באה הגבירה מ' פרידל בת כמהר"ר אהרן שמואל ז"ל אלמנת כמהר"ר יעקב קאפל בהגאון יודא ז"ל מק"ק לויצק ⁽¹⁾ ואמרה לנו הוּו עלי עדים נאמנים וקנו ממני בק"ג א"ס מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל גם חתמו והנו ליד הנקובים בשמותיהם בזה הכתב להיות בידם וביד ב"ב לעדות ולזכר ולראי' מהמת שרציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס כלל כ"א בלב שלם ובנפש חפ"צה ובעדית שלומה רצויה ומיושבת והנני מודה בפניכם עה"מ היום כמורה בפני ב"ר השיב וראוי כחודאה גמורה שרירא וקיימא דלא להשטאה ודלא להשנאה ודלא למיהדר ב' מיומא דנן ולעלם איך שאני. נותן כמתנה גמורה שרירא וקיימא במתנת בריא ולא במתנת ש"מ מתנה גלויה ומפורסמת את כל הסך הזה דהיינו השעה מאות וארבעים זהו' פו' קרן מה שמחייבים הרוונים מנהיגי מדינות ליטא כמבואר בהכתב שיש לי על החוב הנ"ל. אותו הסך אנכי נוהגת במתנה גמורה במתנת בריא לאותן הנקובים בשמותיהם דהיינו סך מאתים זהו' מסך הנ"ל הן מתנה גמורה מעכשיו לאחי כהר"ר אברהם מפראג דהיינו הקרן דמאתים זהו' יהיה לשתי בנותיו לכל בת מאה זהו' פו', דהיינו כשישיא איזה מהן יותן לו מאה זהו' פו' כנ"ל וכל זמן שלא ישיא אותם יתני לו הרווחים דכל שנה ושנה דהיינו ששה עשר זהו' מכל מאה כמבואר בכתב החוב שעל מנהיגים דליטא הנ"ל. ומאתים זהו' פו' מסך הנ"ל הן מתנה להר"ר ונוויל בן אחי כהר"ר אהרן ז"ל מסכאנימ"א ג"ב באופן הנ"ל כשישיא איזה מבנותיו יותן לו מאה זהו' קרן ותוך זמן הנ"ל שלא ישיא אותן יכתבו לו הרווחים ממתים זהו' החם. ומאתים זהו' מסך הנ"ל הן מתנה לאחותי מ' ריוול אשת דודי ר' געטשליך מפנימשוב ע"מ שאין לבעלה זכות זכו'. ומאתים זהו' מסך הנ"ל הן מתנה למ' הענדל בת אחי הר"ר ישעי'

(1) הג"מ יהודא מלויצק הוא בהג"מ משה (ר' פסח ר' תנחום ר' יוסף כ"ץ בעל "שארית יוסף" אב"ד בלויצק שהסכים ע"ם עמדינה שבעה בשנת תכ"ד בין גאיני מדינת ליטא והוא אב"ד הג"מ משה אב"ד בבעלזא והמדינה אב"ד בעל "מראה הכהן" ונפש דור". הג"מ משה ב"ר פסח כ"ץ היה חתן הג"מ מאיר (בר"ש וואהל) אב"ד בבריסק וניניו ונכדיו התיהשו גם למשפחת הקצין המפורסם ר' אייזיק ר' יעקלש מקראקא והג"מ זלמן מירלש אב"ד אה"ו (ע' הקדמת הס' פ' שנים' להג"מ אלישע מהורדנא והקדמה להס' "שירי ההלה" לרז"ו בוכנער ו"גדולת שאול" דה"כר ע"ב ו"כלילת יופי" ח"א דף ו' ע"ב).

היא אשה בהרר איסרל מלובלין ע"מ שאין לבעלה הרר"א הנ"ל שום זכות בהקרן ולא בפירותיהן עד עולם רק לה וליוצאי חלציה נהנים המה במתנה. ולמ' חנה כת הנאון כמהר"ר הירץ הרב דק"ק רישא מתנה מאה זהו' פו' ג"כ ע"מ שאין לבעלה בהן כלום לא בהקרן ולא בפירותיהן רק לה וליוצאי חלציה דהיינו מסך התק"מ זהו' הג"ד יותן לה סך ארבעים זהו' פו' ועוד ששים זהו' פו' מה שיש לי ביד הנעלה כהר"ר זנוויל בהנאון הנ"ל כמשמעות הש"ח שלו המושלש יותן ג"כ הנאון הנ"ל. וחמשים זהו' פו' הן מתנה לשלמה בן אחי הרר' ישעי'. כל אופנים ומתנות הנ"ל לא יחילו כי אם שעה אחת קודם מיתותי. אמנם כל ימי חיי על אדמת קדש בירושלים ע"ה תוב"ב וישלחו הרווחים דהיינו בכל שנה מאה וחמשים זהו' פו'. אמנם גם על זאת נהרציתי אף בחיי אם ישיא חתן אחי הרר"א הנ"ל את בתי בריינדל וכן אם תשיא אחותי מ' ריוול את בתה לאיש נקראת יענטל יותן לכל א' מהן חמשים זהו' פו' מן המאות זהו' השייכים להם כנ"ל. גם להבחור שלמה הנ"ל כשיהא משודך לאשה יותן לו החמשים זהו' הנ"ל אף בחיי ולכל א' מהנ"ל יהא כל נאמנות שבעולם ברבור הקל בלי שום שבועה וכו', לכל א' כפי זכותו וכל הא דלעיל קבלה עליה מ' פריידל הנ"ל דאשר ולקיים בח"ח ובשריא דב'ק"ם ובביטול כל מודעות שבעולם וכחומר כל שמרי מתנות דנהיגין בישראל העשויין כתחול' דלא כאסמכתא והלא כטופסי דשמרי וכך אמרה מ' פריידל הנ"ל שטר מתנה זה כתובה בשוק וחתמוה בברא כי היכי דלא ליהוי כמילתא דשמירתא כ"א גלויה ומפורסמת וקנינא מן פריידל הנ"ל ליד כל א' מהנ"ל על כל מאי דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקני' ביה ובדבר עוד חמשים זהו' פו' הנותנים מסך התק"ם זהו' יתנהו האפטרופסים הנ"ל כפי שתכתוב להם הגבירה הנ"ל הכל שריר וקים נאם רפאל כהר"ר אברהם שליטא ונאם מאיר ר' אליקים חזן סופר מלובלין.

וזאת זכרון שאנחנו ראשי מנהיגי מדינ' ליטא יצ"ו קבלנו בתורת הלואה גמירא מן מ' פריידל אלמנת מהר"ר קאפל מלויצק סך תשעה מאות וארבעים זהו' פו' להעלות על רווחים עצ"ה כתיקון מהר"ם מקראקא ⁽¹⁾ בכל שנה ושנה מאה וחמשים זהו' פו' ומחויבים אנחנו ח"מ ראשים ומנהיגי דמדינות ליטא למסור ליד גבאי א"י מלכוב בכל יריד גראמניץ מידי שנה בשנה סך הנ"ל כל ימי חייה בארץ הקדושה ואחרי מותה מחויבים אנחנו ח"מ ... ⁽²⁾ וליתן הקרן הנ"ל גם הרווחים שיהיו בעת ההוא תחת ידינו ליד האלופים האפטרופסים שהעמידה האשה הנ"ל דהיינו הרב מהר"ר הירץ דק"ק רישא והרב מהר"ר משה אב"ד דק"ק לאמ"ז וכהר"ר איסרל ח' ר' ישעי' מלובלין והם יחלקו המעות ההוא כפי המבואר בשטר המתנה וכל נאמנות שבעולם למוציא כהב העתק מפנקס זה נעשה יום ד' ב' ניסן תח"ל פה ק"ק לובלין נאם שמואל בלא"א הרר' שלמה זלמן מיזלש

(1) הוא הג"מ ישעיה מנחם ב"ר יצחק הנקרא ר' מענדל ר' אביגדורש, הנדע בשם "מהר"ם בספרי הפוסקים, שהיה בתחלה אב"ד ור"מ בלאדמיר ואח"כ—בקראקא, הראשון שהחל לכהן פה במשרת אב"ד. מיוחד על כל העיר והגליל מטעם ראשי העדה (ע'), כמלה "ויפ" ח"א דף ז' ע"א).

(2) נקודות במקום תיבות משובטשות או נמזקות לגמרי.

ונאם ... בהר"ר מנהם הלוי ז"ל הורוויץ ונאם יחזקאל בלארא אליעזר ז"ל ונאם צבי הירש בלאאמ"ו הגאון מהר"ר יהושע משה אהרן סג"ל *).

כל הנ"ל העתקתי אות באות מגוף הפנקס מדינ' דמדינות ליטא וחז' הרזונים הנ"ל אשר המה מנהיגים בשלשה קהילות דמדינות ליטא יצ"ו נאם ... בהר"ר אלי' ז"ל שמש דמדינ' ליטא יצ"ו לעי"נ ונאם מאיר ר' אליקים חזן סופר מליובלין ונאם משה אברהם מהר"י בלאאמ"ו הגאון כמוהר"ר יוסף זצ"ל דלאקרום ספרא מתא דק"ק קראקא המעתיק ומעיד על חז"י האלוי מהר"ר מאיר סופר הנ"ל הניכרת לי בט"ע.

ב.

כ"א אייר תח"ל מת המלך החסיד וולאדיסלב ושלוש נחה ושקמה הארץ בימיו, כי היה מלך אדיר ובעל מלחמה, אך תכף אחר מותו התאספו רבים פוחזים שבתוכם היה קאזאקין מאמונת יוונים במדינת רוסיא לאלפים ולרבבות והלכו מהם במח בעזרת ובמחזן המקום אנשי אמונתם והרגו הרג רב בקהילות קדושות נעמרוב וטולטשין ומחעפקה ושאר קהילות קדושות אשר כלם נתאספו להמלט על נפשם מפני חרב היונה ושם בנעמרוב וטולטשין הנ"ל הפילו חללים אנשים נאונים אנשי מעשה נשים וטף השליכו היום אל אחד הבורות. כיום חורבן הבית לא נעשהה הריגה אכזריות כמוה בעד ה'. אל נקמות ה' נקום נקמת דם עבדיך הנשפך כמים מאין קובר מושלכים בחוצות על לא חמס בכפיהם, וקדשו שם המיוחד ועמדו בנסיון ופשטו צוארם למבח יותר על חמשה עשר אלפים נפשות, מהם נשחטו ונטבעו ונהרגו כבזיון ולעג וקלס, ה' ידין בניים ויקנא למען שמו הגדול וחרבות ישראל וישלח מהרה הגואל אמן.

ג.

יזכור אלהים את נשמת אדונינו מורינו ורבינו החסיד והעניו והקדוש ממשי עליו נאמר אי חסיד אי עניו אביר הרועים אלוף בתורה שר הבירה נ"י פ"ה ע"ה רבן של כל בני הגולה הגאון הגדול והמופלג מוה"ר אהרן במהר"ר משה שהיה מחבר ספר מטה אהרן שה' תופס ישיבה כמה שנים בק"ק ווערמו ובעת שה' מלחמה גדולה בין המלך פרנציזש יר"ה ובין הקיסר יר"ה נתקבל הוא להרב מדינה בכאן ¹) ק"ק קראקא והגליל וברוב הצרות איך שיוכל להציל את עצמו משם והקב"ה הציל אותו מידם ואחר איזה ימים נלכדה העיר ונהרס שלא ידע איה מקומה והקב"ה הצילו מהמהפכה הזאת ובא בעו"ה לכאן על כסא ממלכתו לערך שישה עשר שבועות ואחר נסע לוועד הגליל לק"ק חמעלניק כי שם נתאספו

*) אהי הג"מ חיים חייקא אב"ד בהריבשוב והורדנא ואבי הג"ס צבי הורוויץ אב"ד ור"מ בשלש קהלות זאמוט ומחבר "גאון צבי" הנדפס בפראג בשנת תצ"ו. אמו של הג"מ יהושע משה אהרן סג"ל, אשת הג"מ שמואל שווארציר הלוי משפחת הורביץ, היתה אחותם של הנאונים ר' מרדכי מוילנא ובעל "מגיני שלמה" (ע' הקדמת "גאון צבי" הנ"ל).

¹) בשנת תמ"ו, בימי המלחמה הגדולה בין מלך צרפת לורוויג הי"ד ובין לעאופולד קיסר אוסטריא, אשר נמשכה משנת תמ"ה עד שנת תנ"ו, נתקבל הג"מ אהרן תאומים אב"ד ור"מ בוורמייזא לאב"ד ור"מ בקראקא, ובשנת ת"ן בחדש ניסן בא לכאן לשמש ברבנות העיר והגליל, וכמעט עברו ארבעה חרשים לימי כהונתו פה, ביום ב' אב בש"ק נהרג בחמעלניק בהיותו שם בועד הגליל. בשעות באו דברי הס' ג' לא במקומם הראוי להם לפי סדר השנים.

ובשבת לס' וועל אהרן וימת שם אחר תפלת מנחה ממש בעת רצון ישוב בכמה בביתו באו חיל כן השר סטקאזניק ולקחו אותו בעו"ה על לא חסם בכפו ויאסרו אותו והכרו בעו"ה מכות אכזריות ולקחו אותו בחזקה על הסוס גי' קל"א ומיניה נפל פעמים ושלש מן הסוס עד בבקשה גדולה שהניחו על העגלה להניח ולא יצא מפתח העיר עד שיצאה נשמתו הקדושה והמהורה בחמעלניק וימת אהרן בעת רצון ממש בוא"ת יבא אהרן אל הקדוש כי בואת ב' פעמים וא"ת גי' ע"ת רצון ממש ו"ה קרב"ן אהרן בא א... הוקץ ר"ב אהרן וממש הי' עת צרה ליעקב וביום א' גי' אב הוליו גופו הקדוש לק"ק פינמשוב כי היו יראים לקבור בחמעלניק ובק"ק פינמשוב מנורתו כבוד והבשורה רע"ה ע"ל ר"ב המדינה באה לכאן ביום ב' שלא נאמר בו כי טוב ולעת מנחת ערב עשו מספר רב כב"ה ישנה במ"ר בכ"י בכ"י כ"ל ישראל ב"ש ביל ר"ב מו"י וימי שתבע את דמו של הכל הוא יתבע את דמו ומיתתו פתאום אשר לא נשמע לדור דורים אל נקמות ה' אדיר באדירים ממש בין לילה הי' ועד בוקר לא חי' תהא נפשו הקדוש ונשמתו הקדושה בצרור החיים צרורה ויבא שלום ויניח על משכבתו ומיתתו תהא כפרה עלינו וזכות מיתתו יליץ ויגין בעדנו שינקום את דמו לעינינו ונוכח כלנו לבא אל ארצנו ואל שדי יאמר לצרות די'.

ד.

אמר אשר יסד הגאון הנדול אב"ד דקק"ק עם הגליל יצ"ו:

אל מלא רחמים. שוכן מדומים. המציא מנוחה נכונה. תחת נפגי השכינה. לשמותיהם של הרוגי ק"ק⁽¹⁾ פארהרפיש, שולטשין ופאהלינא, באר, הומיא וקוסטנטינא ושאר ק"ק כשלש מאות במספר ומנינה במדינת הוסיא אוקריינה לימא וגם וואלינא. חכימיה סופריא רישי עמא דרישא ובעלי בינה בעלי תריסין במלחמתה של תורה בעיון ושנינה ובראשם הגאונים מהר"ר יחיאל מיכל⁽²⁾ בן מהר"ר אליעזר ומהר"ר חיים ומהר"ר יצחק ומהר"ר שלמה בן מהר"ר שמואל הלוי ומהר"ר עזריאל בן מהר"ר יעקב יצחק מהר"ר אליעזר⁽³⁾ בן מהר"ר יקותיאל מהר"ר משה בן - כמר יונתן מהר"ר ישראל מהר"ר לאור מהר"ר יעקב מהר"ר שמשון⁽⁴⁾ ואחריהם לא ידעתי אכנה. אבל הם כהנה וכחנה. ושאר אנשים ונשים ילדים וילדות מי יספר ומי ימנה. אלפי אלפים ורביא רבבית לא בלשין גזומא כי אם באמת ואמונה. שנשפך דמם כמים זאת השנה ושניה לה אחת היא סימנה לאלף הששי לבריאת העולם במנינה. על ייחוד קידוש שמך, לא נסיגו אחר ממך. שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד צרחו וועקו. לנהרות ויאורות ואגמות מפצו ובמימיהם נחנקו, הווה על הווה שבר על שבר. המתים שטוחים על פני

(1) הרוגי ק"ק בשנת ת"ח.

(2) שהיה ראש ישיבה בעמרוב וידע כל התורה כולה בע"פ ובקי בכל הכמות בעולם (ז"ן מצולה) ומסכים בשנת ת"ג על "עשרת צבי".

(3) הקדושים חיים ושלמה ואליעזר נהרגו בטולטשין (ע"ב, ז"ן מצולה) וגודעים לבי מזה גם שמות אבותיהם של הגאונים ר' שלמה ור' אליעזר כה שלא נזכרו ב"ז"ן מצולה.

(4) הוא המקובל ר' שמשון מאוסטרופולי בעל ספר "קרנים ידן ידון" "שנהרג בביהכ"נ בפאלנא (ע"ש). הגאונים ר' יצחק, ר' עזריאל, ר' משה, ר' ישראל, ה' לאור ור' יעקב לא נזכרו ב"ז"ן מצולה.

השדה והחיים הישגנו אל קבר, יחשבו לפניך כחטאת כעולה וכאשם וזבח. מנוחתם כבוד יהו במעלות ר' עקיבא וחביריו בעלי המבח, עד עמדם לקץ יום שכלו טוב ארוך ונחת. ונקמתם לתקום מאנשי הדמים להורידם לבאר שחת. ובזכות הקדושים האלו תקבץ המפוזרים כבמורה ורחת. ובכן בלשון צח ושפה ברורה יענו ויאמרו בוליה צבורא אמן.

ה.

בהיום יום א' ג' תמוז תמ"ז לפ"ק בהתאספו יחד האלופים כבוד הגבאים יצ"ו קבלו מחדש את כמ' יונטל בלבירר להיות לרופא מומחה לכל עני מבני קהילתנו יצ"ו וגם לעניים אורחים הבאים לקהילתנו יצ"ו להיות מתבשר באמונה למלאכתו הן לרפות המכות ב"מ יהי מה שיהי הן להקיו דם הן לספר האורחים דהיינו כל מי שיביא בידו כתב מהפ"ה של האלופים הגבאים יצ"ו לכמ' יונטל הנ"ל אזי יהויב ליתן לו די מחסורו אשר יחסר לו לרפות אותו וזולת בעלי ראהן יזהר מהם ואינו מחויב לרפות אותן וגם קע"פ וע"צ מחויבים הגבאים יצ"ו לשלם לו כנהיג ואת זה לעומת זה יתנו האלופים הגבאים יצ"ו מירי שבוע ושבוע א' והב' ומה גם שפטרנו אותו לכמ' יונטל יצ"ו מליהן לשום נתינה שבעולם הן מסים ושכר שמירה ושכר מלאכת החומה ושאר נתינות כל הנ"ל קבלנו אותו עד ר"ח תמוז תמ"ב לפ"ק יצחק לנדא לבית הלוי וגאם הק' יהודא סירקש מקראקא וגאם משה כהנא.

בהיום יום א' למב"י קבלנו מחדש את כמ' יונטל הנ"ל בכל האופנים הנ"ל אכן לגודל הנתינות שעלינו הסכמנו ליתן לו כזה מדי שבוע בשבוע עשרים גרו' ולעומת זה הוטפנו לשלם לו שכר הקזה ובאם חלילה יתהיה ויבא לידו איזה מכה אשר יצטרך להוציא עליו הרבה יותר מדאי אזי עלינו לפקח עליו בעין שכלינו ונגד זה הקע כמ' יונטל הנ"ל כפו לעשות מלאכתו באמונה ולכל הנ"ל קבלנו אותו מיום הנ"ל עד משך שנה מהיום יום הנ"ל נאם יצחק ר' משה ר"י⁽¹⁾.

ו.

בהיום בר"ח תמוז ת"ז טו"ב לפ"ק נתפשרנו עם כמר מתת' ⁽²⁾ אפמיקר יצ"ו ליתן לו כל שנה מאה זהו מלבד שפטרנו אותו מלילך אל השמאים בתוך שתי שנים הללו עד ר"ח תמוז ת"ז י"ט לפ"ק וכנגד זה יתן כמר מתת' הנ"ל

(1) ר"י ר"מ ר"י נפטר בשנת תכ"ד ולא בשנת ת"ך כדבריו בעל „לוחות זכרון" סי' ג"ז (עי' „דברים עתיקים" סי' י"ז הערה 3 וסי' כ"ה הערה 2 ומה שכתבתי ב„האשכול" ח"ב ער 279).

(2) הוא הרופא והרוקח ר' מתתיהו קלהארא (ב"ר דוד ב"ר משה ב"ר שלמה הנשרף חיים על ק"ה בשנת תכ"ד בפיעטריקוב. אבי אביו זקנו הרופא ר"ש הכובא ב„שחיטות מהר"ץ" כמה פעמים, ראש משפחת קלהארא בקראקא כימי הרמ"א, שממנה יצאו מאז ועד הומו האחרון כמה חכמים ומנהיגים, ורופאים ורוקחים, מהבירים וגאונים, היה רופא המלך ויגמונד אויגוסט בשנת 1570 ופטור הוא ומשפחתו מכל מס וארנוניות ומכל מרות תחת ממשלת הווייודי במבואר בכחבי הארכיב פה. בכחבי הארכיב נזכר שמו פעם Gallahora ופעם Calla-chora וגדאים דברי גראץ האומר בספרו ה"ט ציון ז' כי השם קלהארא הוא ע"ש העיר Callo-hora בספרד, מדבריו הכותב ב„המליץ" גליון ז' שנת 1894 כי נקרא קלהארא ע"ש מדינת קאלאהארא אשר באיטליא. אבית ר"מ קלהארא היו גולי ספרד ומשם התישבו באיטליא

הפואות לכל ענין קהילתנו יצו וגם ילך אל החולים אשר יקרא בכל עת ובכל שעה ולא ימאן וקיו לאותן החולים המוטלים על ערש דוי בהקדש רחמנא לצלן ויקוים בנו מקרא הכתוב והסיר ד' מסך כל חולי וכל מדוי מצרים א"ס וע"ו קבל כמר מתת? הנ"ל בפנינו הנבאים ח"מ באמונה ובהן צדק ליתן כל הרפואות באמת ובהמים כפי אשר ירושמו בכתב אמת מן הרופא יצו נעשה יום א' לסדר לך לך תיו חי' לפ"ק נאם יצחק לנרא לבית הלוי נאם ברוך בן מהר"ש כ"ק⁽¹⁾ ז"ל נאם חיים במוהר"ר מודרוס וצ"ל⁽²⁾ ונאם הק' יהודא ליב ריזלש.

ז.

משפט השמשים ... דעבודת הקדש.

(א) ראשית חכמה יראה ד' להקדים ולהיות כל שמש ראשון ואחרון בב"ה ערב ובקר.

(ב) ויברך בקול רם ברכת מלית והפילין.

(ג) כל שני וחמשי יסבבו שמשים הנבונים לגבות צדקה לצורך עניים וכן בכל יום ו' לילך עם הביק"ש ונחלק הרחוב לשלשה חלקים.

(ד) כל שמש גבית מחויב לסבב בעצמו להבריו על מבירות המצות ולכבד בעצמו בב"ה למי שירצה בעל הסגן לכבד.

(ה) מחויב להתעסק ולרשום המצות ולכתוב בפנקס דבר יום ביומו בחנם בלי קבלת שכר בעולם ובשבת יהא ריג ברעמ בידו.

(ו) להבריו תקנת הקהל יצ"ו וכל הכרזות מכל מינויין שבהקהלה יצ"ו כל מה שיצווה בידיעת הפ"ה ובחנם אם לא יחיד על גביבתו או להבריו א' בסרבות או חרם ישלמו לו כנהוג.

(ז) השמשים מחויבים ליקח ולקבל הצעמ"ל מבעל הסעודה ולקרית כל הקרואים לסעודה והבעל סעודה ישלם לו דוקא ולא לשום שמים החתים דהיינו מכל עשרה אנשים א' גדול פו' ובאם לא ירצה השמש בעצמו לקבל הצעמ"ל אזי יהיו דוקא האונמ"ר שמש שלו ויקח לו וההכנסה.

(ח) להיות ביד כל שמש צעמ"ל שיהי' רשום וכתוב עליה כל בלי קודש שבב"ה שלו הן ס"ה הן פרוכת וכלי הקודש בכלל יהא הכל נכתב בצעמ"ל הן ישן הן חדש.

(ט) גם ישגחו שלא יעשו שום איש או אשה שום שינוי באיזה מקום בב"ה בלי ידיעת הגבאים יצ"ו.

(י) בכל יום שישבו הקהל או ר"מ יצ"ו יהי' השמש אצלם באם אולי יהיה להקהל יצ"ו צורך אליו וילך לכך מקום שישלחוהו הפרנס החדש. גם לקראת הקהל יצ"ו באם יצוה לו הפ"ה לצורך הברח גדול.

ומאיטליה בא בנם זה לקראקא. על שער הספר "ישמח ישראל" שחבר בנו וי"ל בקראקא בשנת שפ"ו גרפס בפירוש: "ישראל שמואל בן רבי שלמה הרופא הספרדי".

(1) בן הרופא ר' שמואל כ"ק פו"מ פה (ע"י) "קדמוניות מפקסאות ישנים" צר 17 ס' כ"ב.

(2) ר' מודרוס היה פה פו"מ העיר והמדינה ומתוהנו של בעל "מגיני שלמה" (ע"י) שם צר 47—48.

(יא) השמש יתעסקו בצרכי המה ב"מ אשר ימות במיתה טבעית להשכיבו בקבר ולקברו לפי כבודו וללוח האבל ב"מ לביתו ולנחמו בנהוג.

(יב) על כל צרה שלא תבא מחמת עושו ב"מ מחויבים הם לישראל בכאן שלא לזוז ולילך במנוסה ועליהם ידא מזל הנהגת הקהלה ועל פיהם ישק כל הענין וע"ז הקעו כפם שלא לבקש על נפשם לנוס החוצה. ובקנס מאה אדומים על הפ"ה שיציע להמליץ על השמש להשתדל עבורו שיתנו לו רשות לנוס.

(יג) השמש יעמדו בנאמנות שלהם שלא לגלות שום סוד ודבר סתר שיגלו למי הן מה שידובר במעמד הקהל יצ"ו הן יחיד שימסור לו איזה ענין בנאמנות לא יוצאו לגלות מהשפה לחוץ.

(יד) השמש מחויב להכריז חרם על כל בע"ה שיהנו עליו פסק חתום מהדיינים אך יהיה בו תחילה וירחיב לו זמן מן ההתראה עד שני מעה לעת. ואף אם לא יהיה הבע"ה בב"ה מחויב לילך לצותו ולהתרות בו. ואם לא יקיים הפסק יכריז עליו חרם כפי הפסק. ואל ישא פנים לזקן ונער לא יחון. העני והעשיר הנדול והקטן. מי שיש לו מינוי ושאינו לו יהיו שווין בזה. וישניחו שלא יהי המוחרם בשעת התפילה.

(טו) על שעבוד בתים ומקומות בב"ת יכריזו ג"פ בין הירידים דוקא ובשעת הירידים אל יכריזו כלל. ואחרי שנכרו ג"פ יתנו לו כתוב וחתום שלא באה שום מחאה או מי ומי שבא למחות ולערער הכל יהא כתוב ורשום על אותו כתב. וגם אם שסילק הא למאה המגיע לגבאים.

(טז) השמש לא ירבה להעלות בשכר הנהוג מכל דבר שבעולם הן שכר חובות והתראות וכיוצא בו.

(יז) הדורן של חתן מחויב השמש להביא בעצמו להכלה ומחויב להשתדל בצרכי החופה איזה רב שיהן קדושין. ויתרו בהחתן שימציא את עצמו שיהא מוכן ומוזמן אצל כל הופה וחופה באבוד שכר אותה החופה של החתן הפנאי.

(יח) שכר השמשות יתן כל בע"ה בין כסא לעשור.

(יט) כל שמש ששייך אליו כת הדיינים להתעסק בעסק אותו הדיינות. אך מפני טרדות שאר עסקי קהל יצ"ו אין לו פנאי ובלתי אפשר להתעסק בעצמו עסק הדיינות אוי הרשות בידם להעמיד שמש אחר תחתיו שישמש שימוש הדיינים במקומו את שייטב ויראה בעיניו. וזלת השמש הוא אין רשאי שום אדם בעולם להשיג גבול דעהו. ואף הדיינים בעצמם אינם רשאים להשתמש בשמש אחר. וזולתי בהנאי שישרת אותו השמש הממנה תחתיו שירותיו באמונה.

(ך) השמש אינו רשאי להכריז חרם ולא ליתן חרם בב"ה עד שמקורם יביא אותו שרוצה שיהן לו חרם כתוב וחתום מהשמש של שאר ב"ה שהכריזו כבר על אותו ענין שרוצה ליתן עליו חרם. היום יום א' ח' המזו שצ"ב לפ"ק.

(ךא) עלה המוסכם והוסיפו על הנהגת השמשות. ההינן שיעשו השרות שלהם באמונה ויכתבו כל המצות בפנקס ובצעמלן בהנם בג"ל. גם לפסח לא יתנו להם הגבאים קמח בנהוג.

(ךב) כשים ב"ה יהא רק שמש תחתון אחד ומישל אינו בכגל. ובכ"ה של פאפיר ושל מושב וקנים לא יהא רק שמש א'.

ך"ג) מההכנסות של השמשים יהא החלק רביעי מונח בקלפי ויביא להפ"ה של כבוד הראשים יצ"ו.
כל הך"ג סימנים העתקתי אות באות מפנקס הקהל יצ"ו ביום ב' מ' סיון
פרנס"ה טוב"ה לפ"ק הצעיר באלפי יהודא בא"א מ"ו מהר"ר דוד ויל מלובלין
ספרא מתא דק"ק קראקא.

ח.

ע"ר שבאו האנשים שקבלו אותם האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו בהקדש
שקורין הקדש לייט בקובלנא רבא לפני האלופים הגבאים יצ"ו וצווחו כברוכי
באשר המה משועבדים להקהל יצ"ו ולהגבאים לשרת אותם בכל אשר יצוו
עליהם, וגם על כל צרה שלא תבא בזמן העיפוש מחויבים לסכן את נפשם
ולהשליך את נפשם מנגד, והשכירות שמקבלים הוא מעט מועד וכתוך השכירות
שלהם נכלל על כל צרה שלא תבא באם יצטרך איזה חולה מאנשי קהלתנו
קעשות לו קרוסמיר לא יהא נעשה כי אם על ידיהם ולא ע"י האומנים
הבלבירש, וכחיים הוה באו בקובלנא שהבלבירש עוסקים כולם בעשיית
הקרוסמירין לחולים ב"מ ומקפחים מחייתם והמה מוטלים ברעב ואין להם במה
לפרנס את עצמם ונפשות ביתם. בכן יצא הדבר מפי האלופים הגבאים יצ"ו
ומצאו דרך נכון ביניהם ובאופן זה. דהיינו על כל צרה שלא תבא אם יצטרך
איזה חולה שיהא מוטל על ערש דוי ב"מ לאיזה קרוסמיר אזי אסור באיסור
גמור על שום בלבירר או שום אדם וולתו לעשותה כי אם דוקא ע"י ההקדש
מאין ואף אותו ההקדש מאין אינו רשאי לעשות הקרוסמיר כי אם ע"פ שאלת
ועצת הרופא מומחה האלופ המרומם כמהר"ר דוד יצ"ו. וההקדש מאין שיהיה
אצל החולה הוא מוקדם לאחר. אך באם יחפוץ החולה שיהא נעשה הקרוסמיר
ע"י אחר שהוא ג"כ הקדש מאן אזי מחויב הוא ליתן חלק שליש משכרו לאותו
הקדש מאן שיהיה אצל החולה. אך באם איזה איש בריא ההולך על משענתו
ירצה מאיזה בלבירר שיעשה לו קרוסמיר מותר לו לעשותו. גם באם אצל
איזה חולה דבר נחוץ מחמת פקוח נפש יצטרך לעשות לו קרוסמיר בלי שיהיו
אין יד כולם שוה הוריו הרי זה משובח הן בלבירר או הקדש לייט. אמנם אינו
רשאי שום אדם הן הקדש לייט או בלבירר לעשות שום קרוסמיר בלתי ידיעות
ורצון הרופא הנ"ל אם לא שלא יהיה הרופא בקהלתנו. ואף כשיהיה דבר נחוץ
אינו רשאי הבלבירר לעשוהו כי אם בפעם הזאת ולא אח"כ כי אם ישלח
אחריו בפעם שנית, וגם אינם רשאים לעשות כשהוא דבר נחוץ בלתי ידיעות
הרופא כי אם קרוסמיר שקורין הוי"ו קרוסמיר ולא וולתו. ובאם יעבור
איזה מהם מכל הדברים הנ"ל אזי עושה יענש כאשר יישת עליו. נעשה
היום יום א' ך"ה תמוז ת"ך לפ"ק נאם הק' הרופא ולא לו דוד בן לאאמ"ז
החסיד מהר"ר שמרי' מרפורק*) ונאם יצחק ר' משה ר' יעקליש**) ונאם

(*) "מרפורק" הוא שם המשפחה האיטלקית "מרפורגו" ובשם זה נודע לנו ג"כ הג"מ
שמשה מרפורגו אב"ד דק"ק אנקונה מחבר שו"ת "שמש צדקה".

(**) ר' משה ר' יעקליש, אחי ר' אייזיק ר' יעקליש וחותן הג"מ "מגלה עמוקות", היה
פה מנהיג המדינה ונפטר פה בשנת ש"ח כמ"ש בפנקס הח"ק ע"ב ע"ב: "ונשמת התורני
והנדיב והמנהיג מדינת כמהר"ר משה בהר"ר יעקב הנקרא ר' משה ר' יעקליש ביום ג' ערב
ר"ח אייר שעה"ל".

נתן חענמשינר ונאם הק' מאיר ר"ל ר"פ ונאם הק' יהודה ליב ריוולש¹).
ז.

על כמה קהלות בפולין קמן שנהרגו ע"י בעלי מלחמות בשנת תמ"ו לפ"ק.
אמ"ר, שוכן במרומים, המציא מנוחה נכונה, על כנפי השכינה, במעלות
קדושים וטהורים כוהר הרקיע מזהירים, את נשמות הקדושים והישרים, עדת
קדושי עליון דק"ק לובלין ושאר יתר קהילות קדושות וישניצא, ציומר, אפט,
חענמשין, מרלי צדיקים גמורים, וגם שארי קהלות קדושות, הן המה הגבורים
מאריה גברו וקלו מנשרים, שנהרגו על קדושת השם אדיר באדירים, אשר
הערו נפשם למות עליך יוצר הרים, וקדשו את שמך הגדול ורצו למבח ופשוטו
צוואריהם ונהרגו על קדוש שמך המיוחד אנשים ונשים וקנים ונערים, ראשים
מנהיגים חבמים וסופרים, ובתוכם הנאון הגדול המופלג מוהר"ר יעקב מוהר"ר
אורי, אשר נגרה דמו כמים הנגרים, אלה עקידות תראה ושוב מועמך, שכך
אף וחימה להשכית שוד ושבר מעמך, רחם על יתר הפליטה ותוציא מאפילה
לאורה, אל נאור בנבירה, תהא מיתתם לכל הדור כפרה, להוציאם מהצרה
הגדולה, האל הגדול הגבור והנורא, ולכן בעל הרחמים, יסתירם בסתר כנפיו
לעולמים, ובעבור שמסרו נפשם על קדושת השם באהבתם יבאו שלום וניחו על
משכבותם, ה' הוא נחלתם, ואמרו אמן.

קדושים שנהרגו בק"ק קראקא בשבת פ' חיי שרה כ"ד חשוון ע"י שילר
ינ"ש הי"ד תכ"ד לפ"ק.

אמ"ר שוכן במרומים המציא מנוחה נכונה, תחת כנפי השכינה, במעלות
קדושים וטהורים, כוהר הרקיע, את נשמת הקדושים הנקיים התמימים והישרים
שנהרגו על קדושת השם אדיר באדירים ונשפך דמיהם, בלא חמס בכפיהם,
הקדוש החבר ר' אורי שרגא בן הח"ר אלי הכהן, ונשמת הקדוש הח"ר יעקב
בן הח"ר מאיר ונשמת הקדוש הבחור משה וכן הח"ר שמואל, ונשמת הקדוש
הח"ר יוסף בר ר' בנימן, ונשמת הקדוש החבר ר' יהושע בן החבר ר' שמואל
שמסרו נפשם ונשמתם לאל, לכן בעל הרחמים הסתירם בסתר כנפיו לעולמים,
ארץ אל הכסה דמם, ואל יה' מקום לזעקתם, עד ישקיף ה' וירא משמים לנקום
נקמתם בעבור שמסרו נפשם ונשמתם על קדושת השם באהבתם, יבאו שלום
וניחו על משכבותם ואמרו אמן.

יא.

להקדוש ר' מתתיהו ה' וישלח י"ד כסלו תכ"ד לפ"ק.

אל מלא רחמים שוכן מרומים המציא מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה

¹ לר' ישראל בהג"מ אברהם מיוולש מפה (מהותנו של חרמ"א) היתה אשה ושמה
ריוול, בת הג"מ נפתלי הירש שור, תלמיד וחבר להרמ"א (כנזכר בתשובות הרמ"א בכמה
מקומות) ורבו של בעל הכ"ח, ואולי ר' "יהודה ליב ריוולש" הנ"ל הוא בן בתו ישר הג"מ
נפתלי הירש שור וכן בנו של הג"מ אברהם מיוולש אשר ממנו יצאה המשפחה המיוחסת בישראל
בשם "מיוולש". הרב ר' ישראל ואשתו מ' ריוול מיוולש נפטרו שניהם בשבוע אחד, הוא י"ה
והיא כ"ד שבט שפ"ח כמ"ש בפנקס הח"ק (עי' "מפלת עיר הצדק" עמ' 4).

במעלות קדושים וטהורים כוונה הרקיע מזהירים את נשמת הקדוש והטהור החבר מתחתיו בן⁽¹⁾ החבר דוד שמסר נפשו ונשמתו על קדוש השם המיוחד לקרבן ניחח בקדושה ובטהרה, כפתו ידו על העמוד לשריפה י"ד לירח כסלו במגילה וספירה, וצעק צעקה גדולה ומרה, ה' היא אלקים באימה וביראה ובשפה ברורה, חתכו פיו ולשונו ושרפו כולו כליל והגדילו המדורה, ככבשן אש רשפי שלהבת יה חנניה מישאל ועזריה, חתכו ממנו רצועות בחיים חיותו, ונתחו אותו לנתחים כהנה וכהנה הוסיפו ליסרה, צברו אפרו והכניסו אותו בכלי היורים ויורו המורים והיתה לאבק ולרוח סערה, העל אלה תתאפק ד' ותחשה אדון כל היצירה, על שמך הגדול המחולל לעיני העמים ועל דם חסידך הנשפך בידי זרים אדורה. שבר חציך מדם אויבך ודם תשפוך כדם פרים וית... היערה. אל נקמות ה' הופיע ארץ אל תבסי דמם ואל יהי מקום לזעקתם וצרתם תהי צרה. וינקום נקמתו ה' הוא נחלתו בעגלא ובזמן קרוב ובמהרה ואמרו אמן.

יב.

על אדות ההתקשרות שעשו האלופים הנבאים הנבונים יצ"ו עם היקר כמר נטה יצ"ו⁽²⁾ בהר"ר דוד אפטיקר ז"ל בשנה העברה שיתן מתוך האפטיק שלו כל צרכי רפואות חולי עניי קהלתנו יצ"ו. ובשנה זאת לא נעשה עמו דבר וסמכו על ההתקשרות הקדום שנעשה ביניהם. והנה עתה בא כמ"ר נטע הנ"ל יצ"ו והציע דבריו לפני כבוד האלופים הנבאים יצ"ו שבזמן הזה נהרבו חולאים בעויה כאשר האמת אתו שהרבה עניים ואורחים מוטלים על ערש דוי ל"ע וצרכים רפואות הרבה ואי אפשר לעמוד בהשכירות הקדום להספיק די צורכם של העניים החולאים כי ההוצאה שלו מרובה על השבח. ובראותם שדבריו אמת וצדק בכן יצא מפי האלופים הנבאים יצ"ו למשוך על כמ' נטה הנ"ל חוט של חסד והיינו שיתן כפעם בפעם כל די צורכם רפואות לחולי עניים קהלתנו יצ"ו כאשר יצו עליו הנבאים יצ"ו מהיום עד ר"ח תמוז תקד"ל. ונגד זה הוסיפו לו כבוד הנבאים יצ"ו נוסף על השכירות שנותנים לו כמקדם נוסף עליהם נתנו לו שיהיה כמ"ר נטע פטור שלא יצטרך להת שום פרוטה לשום גבי אשר תהא נגבית בקהלתנו יצ"ו מן ר' אדר תקד"ל עד ר"ח תמוז תקד"ל הן לגביית מסים והערכות וגלגולת ושמובין געלט אשר תהא נגבית כל משך זמן הנ"ל יהא כמ"ר נטע הנ"ל פטור כפטורים גמורים מלתת שום פרוטה להנהיגות. ואם יצוה איוה מנהיג או גובה מס לגבות ממנו מאימה מחויבים כבוד הנבאים יצ"ו לפצותו ולפוטרו שלא יגיע לו היזק שום פרוטה מחמת נתינות הנ"ל. אך הוצאין געלט שנובה לע"ע בהר"ר אלי גם יצ"ו לזה מחויב ליתן מה שמגיע עליו ותו לא מדי. כל זה ימשוך עד ר"ח תמוז תקד"ל ומשם ואילך יראו האלופים הנבאים יצ"ו כדת מה לעשות.

(1) הוא ר' מתתיהו קלהארא הנ"ל בהערה 10. למי' ו'. לתולדות אבי אבנו זקנו רמב"ם המלך ר"ש קלהארא יש להוסיף כי ניכר גם בסוף ספר "גבול בנימין" ובשו"ת מהרש"ל סי' כ"א ובשו"ת הרמ"א סי' ל' ע"ד המעשה שאירע אז בקראקא כי בתור אחד טען שקדש את אחותו של ר"ש קלהארא בסבלונות (עי' "כלילת יופי" ח"א דף כ"ג ע"א הערה ו'). בעל "שם יעקב" (הנדפס בפפד"א תע"ו) ערך הספר סי' כ"ו, בן דורו של הקדוש ר' מתתיהו קלהארא, הרופא ורוקח בקראקא, כותב עליו בדברים האלה: "כמו שאירע בימינו ובזמננו שהיה נפשט בחייו להקדוש והטהור מוה' מתתיהו מקראקא הי"ד את עורו מראשו ועד כף רגלו".
(2) ר' נטע אפטיקר הוא אחיו של ר' מתתיהו קלהארא הנ"ל.

כל הדברים הנ"ל יצאו מפי האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו וקבלו עליהם לאשר ולקיים בכל תוקף שלא יפול דבר ארצה ונצטווית מפייהם לכתוב בפנקס שלהם ולבא על החתום בשמם היום יום ה' ר"ח ניסן תק"דלה לפ"ק נאם הצעיר יצחק בלא"א מ"ו הרב החסיד מהר"ר חנוך הכ"ס ז"ל ספרא מתא דק"ק קראקא.

יג.

על אודות שהאלופים הקצינים ר"ש וקהל יצ"ו המשיכו חוץ של חסד כבר על האשה מ' בלימא שתי אלמנת הק' הר"ר מתת' ה"ד ועל היתומים שי' ונהנו לה ולהיתומים את שני החנויות ברחוב הא' שיושב בתוכה לע"ע הר"ר נחמן ר"א ר"י⁽¹⁾ והא' שיושב ברחוב... קרעמר יצ"ו במתנה גמורה להיות האלמנה והיתומים הנ"ל יושבים בעצמם בהחנויות הנ"ל או הרשות בידם להשכיר ולקבל השכירות לכיסם כפי שנוכר באריות בכתב שניתן לה הנעשה יום א' ח' שבת תקר"ל העבר. וכהר"ר נמע אפטיקר ניסה בא כעת לערער ולפקפק על נתינות החנויות לבלתי להניח ביד האלמנה והיתומים הנ"ל והציע דבריו בפני האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו והם בקשו להכניס ראשם לפסוק ביניהם בדבר החנויות הנ"ל ולשנות ולגרוע כח האלמנה ויתומי הנ"ל מאומה. ואח"כ חזרה האלמנה הנ"ל והציעה דבריה בפני האלופים הקצינים ר"ש וקהל יצ"ו בכן חידו ואמרו כבוד הקהל יצ"ו את כל תוקף זכות האלמנה והיתומים הנ"ל שלא יהא שום מקום לפקפק עליהם בדבר נתינת החנויות ונהנו כבוד הקהל יצ"ו להאלמנה ויתומים הנ"ל את שני החנויות הנ"ל להיות המה יושבים בתוכם בעצמם ולהתעסק המחויות שירצו או הרשות בידם להשכיר למי שירצו ולקבל השכירות לכיסם וכל השכירות שיקבלו מן שני החנויות הנ"ל אם מעט אם הרבה יהא לה ולהיתומי הנ"ל לבדם ואין צריכי ליתן מן השכירות שיקבלו מהדוירים שום פרוטה לכבוד הקהל יצ"ו או להאלופים הגבאים יצ"ו ולא להר"ר נמע הנ"ל ולב"כ ולשום אדם בעולם. וכשתנשא האלמנה הנ"ל לאיש או משם ואילך יהיו שני החנויות הנ"ל נתונים לבניה היתומים כיחד להיות בידם רשות לישב בהחנויות הנ"ל בעצמם או להשכיר לאחרים למי שירצו ולקבל השכירות לכיסם ואין צריכי ליתן מן השכירות שיקבלו אם מעט אם הרבה אף פרוטה או להקהל יצ"ו ולא להגבאים יצ"ו ולא להר"ר נמע ניסה הנ"ל ולב"כ. כל הדברים הנ"ל יצאו מפי האלופים הקצינים ר"ש וקהל יצ"ו וכשירצו האלמנה ויתומי הנ"ל להשכיר החנויות הנ"ל לאחרים ירצה כהר"ר נמע אפטיקר לשכור החנויות ולשלם שכירות כפי הסך שירצו אחרים ליתן יהא כהר"ר נמע הנ"ל מוקדם לאחרים בשכירות שיתנו אחרים. נעשה היום יום ג' מ"ז תמוז בדר"ה לפ"ק הק' משה ר' אייזקש ר' יעקלש⁽²⁾ ז"ל ונאם הרופא ולא לו דוד מרפורק ונאם הצעיר

⁽¹⁾ ר' אייזק ר' יעקלש בעל ביה"כ דפה והתן הג"מ ישראל יחיאל הכהן מפה אבי בעל "איתן האורח" ר"מ ואב"ד בלבוב.

⁽²⁾ הפו"מ ר' משה ר' אייזק ר' יעקלש היה חתן הג"מ אברהם שרעניצלש הכהן מלבוב כמ"ש בפנקס ביה"כ ר"א ר"י: "ויזכור אלהים את נשמת הצנועה והחסירה מרת שפרינצה בת הגאון מוריני הרב ר' אברהם הכהן בעבור שבעלה האלופ כהר"ר משה בן הקצין מוהר"ר אייזק ר' יעקלש נתן מחנה מרובה בעד הזכרת נשמתה וכו'".

שלמה הכהן בן החסיד משה' אשמתה הכהן זצ"ל מווינא פורמ רפא' נאם
 ויבא בן האלופים המנוח כהרד' ולמן ר"י וואלף ז"ל⁽²⁾ מקראקא ונאם אלעזר ר'
 פייבלש ז"ל בלוד מקראקא ונאם אביגדור ר' משה רא"י ונאם יעקב אברהם בן
 לא"א שמואל ז"ל ונאם הק' יעקב קאפיל בן ר' משה הנדלש⁽³⁾ ז"ל. ונאם הק'
 חיים בלא"א החסיד מהור"ר טודרוס ז"ל *).

הועתק מנוף הכתי' וחת"י האלופים הקצינים רי"ט וקהל יצ"ו נאם הצעיר
 יצחק כפרא מתא דק"ק קראקא.

יד.

האחים כמ' אייזק וכמ' מהר"ר בני הר"ר געציל אתרוג' התקשרו עצמם
 נגד האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו להביא פרי עץ הדר וכפות המרים על חג
 האסיף הל' הקי"ל שלשים ושנים אתרוגים וכן ס"ב לזלבים חרשים מן המוכתרים
 וכשרים ועל זה הקעו כפס בפ"מ בש"ג ובכל חומר התחייבות שבועולם. והנה
 כהיום הזה לא הביאו רק החצי מהמספר הנ"ל ומה שהביאו לא הויר ולא הדר
 להם כי אם רובם ככולם פסולים אינם ראויים לברכה. ואף גם הלולבים כולם
 כמושים ורקובים פסולים. ככן עלה המוסכם מפי האלופים הקצינים ורוונים
 ראשים דקהלתינו יצ"ו במעמד והסכמת האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו וקבלי
 עליהם בשבועה חמורה שמאחר שעשו האחים הנ"ל המעשה הזה והיו מכשילים
 את הרבים קהלה קדושה ומפוארה כזאת. ובכן אחת דתם להעבירם מן אומנות
 שלהם שמהיום והלאה לא יוכרו ולא יפקדו ולא יעלה על לב לקבל אותם
 לאתרוג' בקהלתינו יצ"ו לעולם. ובאם שאיזה פ"ה הן מן הראשים יצ"ו או פ"ה
 מן האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו אשר יעלה את שם א' מהאחים הנ"ל על
 השלחן להזכירו להעלותו שיקבל לאתרוג' או מחויב ליהן קנס מאה אדומים
 לפרנסת עניים הפ"ה יצ"ו בהוב גמור. גם מוטל על הראש ומנהיג אשר יתברר
 למנהיג המדינה כיסע אל הארצות יצ"ו לק"ק לזבלין מחויב המנהיג ההוא להציע
 דבריו לפני השלחן המהור המעשה אשר עשו האחים הנ"ל ולדודיע שיצא משפטם
 חרוץ פה להעבירם מן אומנות שלהם שלא יהיו אתרוג' מהיום והלאה וממני
 יראו וכן יעשו מנהיגי ארצות יצ"ו שלא לקבלם בכל המדינה להביא אתרוגים.
 כל הדברים הנ"ל יצאו מפי האלופים הרוונים הראשים יצ"ו בצירוף האלופים
 הגבאים הגבוהים יצ"ו. להיות הדבר למזכרת. כתבתי זאת זכרון כספר למשמרת.
 היום יום ר' י"ד תשרי תקנ"ו לפ"ק נאם הצעיר יצחק בלא"א מ"ו הרב החסיד
 מהר"ר חנוך זל"ה ספרא מתא דק"ק קראקא הב' וחת' בפקודת הרוונים הראשים
 יצ"ו ובהסכמת האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו ובמעמד יחד כולם פה אחד.

(1) ר' שמחה כהן רפאפורט מווינא הוא מחבר "קול שמחה" שנדפס בפרוסטין בשנת שס"ג.
 (2) ר' ולמן ר' יעקב וואלש הוא חותן ר' משה אברהם מתתי' (ספרא מתא פה) בהג"מ
 יוסף דלאקרוט אב"ד ור"מ בשעכרשין וחותן ר' אברהם (דיין פה) בהג"מ אלי' קלמנקש אב"ד
 בלבוב.

(3) אולי אחי הפו"מ ר' אברהם ישראל הענדלש (עי' "דברים עתיקים" סי' כ"ח הערה 1)
 שהיה חב"ד קטן של ר' רפאל (בניה ודיין פה) בהג"מ "חלקת מהוקק" (עי' הערה 38).

(*) ר' טודרוס היה פה פ"מ העיר והמדינה ור' חיים בנו בבזר, —אפיטרופים על כל
 עיובנו (עי' צוואתו ב"קדמוניות מנסקסאות ישנים" עמ' 47—48).

מז.

כהיום הזה חזרו ונתקשרו האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו עם היקר כמ' נטע יצ"ו בהמנוח כהר"ר דוד אפטיקר ז"ל דהיינו כמ' נטע הנ"ל התחייב עצמו ליתן מן ה"ח אדר השני תקמ"ל עד ר"ח אדר תיז למ"ד לפ"ק מתוך אפטיק שלו כל צרכי רפואות לחולי עניי קהלתנו יצ"ו כאשר יצו האלופים הגבאים יצ"ו על ידי השמש שלהם מה שיהיה לצורך רפואות חולי עניים ב"מ ומחויבים ליתן הכף בלי שהי' ועכוב בכל עת שיגיד השמש שלהם שיהי' ומחויב ליתן סממנים טובים חדשים ולא ישנים שכבר הפינו מעמם ובלי שום פסולת וזיוף כלל. גם מחויב כמ' נטע הנ"ל לילך בכל יום ויום בעצמו אל בתי הקדשות ולשאר מקומות ששוכבים שם חולאים עניים ואורחים ב"מ לראות ולהשגיח עליהם מה שהם צריכים כדי להבין להם רפואות. וכל משך השנה הנ"ל אין רשאי כמ' נטע הנ"ל לזוז מקהלתנו יצ"ו ליסע עד שום יריד כי אם על הלעקציאה בורשא הסמוך רשאי ליסע אך מחויב לשוב לקהלתנו מורשא הכף אחר הלעקציאה ציאה ולא יעמוד החוצה גם התחייב עצמו כמ' נטע הנ"ל שטרם וקודם נסיעתו מכאן על הלעקציאה מחויב לבא לפני האלופים הפ"ה של הגבאים יצ"ו אשר יהיה בימים ההם ולהעמיד במקומו פה באפטיק שלו איש אחד אומן במעשה רוקח שיודע לעשות ולהכין כל צרכי רפואות ויודע לקרות רצעפטן שיהי' כל צרכי רפואות לחולי עניים ואורחים ב"מ כל משך הזמן שיהיה בורשא ויתן לידי כל מיני סמני השייכים לרפואות למען לא יחסר מאומה. ואם יעבור כמ' נטע הנ"ל ולא יתן כל הדברים הנ"ל טרם נסיעתו מכאן אזי פסק דינא אנפשי' שיקחו האלופים הגבאים יצ"ו כל צרכי רפואות לצורך חולי עניים ב"מ מן רוכלים גוים ויעשו הגבאים יצ"ו כפיות לאשת כמ' נטע הנ"ל עד שתשלם כל מה שיגיע מן הרפואות שיקנו מן הגוים עד גמירא. וכשיקיים כמ' נטע הנ"ל כל הנ"ל אזי לעיבת זה פטרו האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו את כמ' נטע הנ"ל בפמורים גמורים כל משך זמן ההקשרות הנ"ל מכלל נתינות שבעולם הן מסים וגמגמולת והעברות וזאבין געלט ושמובין געלט ומשאר כל נתינות שבעולם הן פה הן על ירדים בסדרן ושלא בסדרן. מלבד הם כי לא להזכיר לפרוץ חלילה מחויב ליתן. וזולת זה פמור מכל הנתינות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר. והאלופים הגבאים יצ"ו מחויבים לפצותו באם המנהיגים דקהלתנו יצ"ו ירצו לגבות ממנו שום נתינה באופן שלא יצטרך ליתן מאומה. גם פמרו אותו שלא יצטרך לשלם כל משך זמן הנ"ל מאומה שכירות מהחנות שיושב כמ' נטע כהיכה כל הנ"ל נעשה בק"ס ובת"כ רפ"מ ביום ק"ד אדר הראשון תקמ"ט לפ"ק באם הצעיר יצחק ספרא מתא דק"ק קראקא הב' וח' בפקודת הפ"ה דהאלופים הגבאים יצ"ו האלופים כהר"ר חיים יצ"ו כמהר"ר וייבש ז"ל.

מז.

היום יום א' ד' תמוז ת"ל לפ"ק עשינו אנחנו ח"מ פשר עם דאלוף התורני מהר"ר נטה ⁽¹⁾ ר"י חתן הגאון מהר"ר העשל ז"ל בדבר שני ש"ח שהיו

(1) אשת ר' נטע ר' ישעיה, בת הג"מ ר' ר' העשל, ר"מ אב"ד בלובלין ובקראקא נפטרה פה בדמי ימיה ביום ד' ב' ניסן תכ"ח כמ"ש בפנקס הח"ק פה.

לו מירושת אביו המנוח מהר"ר ישעי' ז"ל דהיינו ש"ה א' מסך ששה באיה זה נעשה ר"ה אלו ת"ו לפ"ק ועוד א' ש"ח מסך ר"ן זה נעשה חשון ת"א לפ"ק ינפלא עליהם קבל' על כמה מאות בכן אחרי כל הקבלו' ואחר הניכוי הנ"ח ממעות מצות כ"ה שהי' נ"ח המנוח מהר"י ז"ל ואחר הניכוי מעות מצות עד בין כסא לעשור ת"ל לפ"ק של מהר"ן הנ"ל נתחייבנו לו סך מאה וחמשים זה פ"ו וע"ז נתננו לו שלשה ש"ח דהיינו ש"ה א' מסך חמשים זה פ"ו ז"פ בין כסא לעשור ת"ל לפ"ק וחתומים עליו האלופים כהר"ר מיכל בהמנוח מהר"ר ליב הנדלש ומהר"ר יוסל במהר"ר דוד איווק ועוד א' ש"ח מסך חמשים זה פ"ו ז"פ בין כסא לעשור ת"ל לפ"ק וחתומים עליו האלופים כהר"ר אנשל גבאי וכהר"ר יוסף לנדא ומהר"ר הערצקי במהר"ר אברהם סג"ל ועוד א' ש"ח מסך חמשים זה פ"ו ז"פ בין כסא לעשור ת"ל לפ"ק וחתומים עליו האלופים מהר"ר מרדכי ר' משה ר"א ר"י וכהר"ר זלמן אשכנזי וכהר"ר אברהם ר"א זרחש ועוד נתננו לו סך שלשים זה פ"ו דהיינו שינוכה לו ממעות מצות משנת ת"ל עד בין כסא לעשור ת"ל ינוכה לו בכל שנה עשרה זה עד תשלום שלשים זה הנ"ל כ"ד האלופים הנבאים יום הנ"ל ולהיות למשמרת באנו על החתום נאם הק' ח"ם ⁽¹⁾ בלא"א החסיד מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל ונאם שלמה זלמן אשכנזי נאם הק' יוסף בלא"א מוהר"ר דוד שלום ונאם אברהם בן הר"ר אהרן ר"ש זרחש ז"ל .

י"ו

כחיים הזה בהתאספו יחד אנחנו ח"מ הסכמנו בהסכמה אחת ועשינו הקנה הגונה וראוי' וקבלנו עלינו בעונש גדול מלבד הקנס להיות חוק ולא יעבור שיהי' אסור איסור עולם לשום פ"ה להחזיק איזה צעמיל לכתוב עליו קבלות והוצאות ואח"כ יכתוב אותו קבלות והוצאות בפנקס הנבאים יצ"ו רק שיכתוב הקבלות הוצאות' תיכף ומיד בפנקס הנבאים ואינו רשאי שום פ"ה לקבל את התיבה ולהיות פ"ה רק שמקודם מחויב השמש להביא את הפנקס של הקבלות והוצאות להפ"ה יצ"ו כדי שיהא יכול לכתוב בהפנקס ההוא כל הקבלות והוצאות וגם גורנו על השמש יצ"ו בעונש חרם מלבד שאר עונשים קשים אשר יושה עליו שמהחייב השמש ההוא להחזיק הענין ולעמוד על משמרתו באם שיעבור איזה פ"ה מהדבר הנ"ל אזי מחייב השמש ההוא לגלות הדבר לפ"ה שיהיה אחריו ואותו פ"ה סהויב תיכף ומיד לאסוף הנבאים לקנום איתו גבאי שעבר על התקנה ההיא בעינישנים קשים ומרים ולהיות למשמרת לכל ההא האמת נעדרת באנו על החתום כ"ד האלופים הנבאים יצ"ו יום א' ב' אייר תל"א לפ"ק נאם יוסף בן מוהר"ר יצחק לנדא סג"ל פ"ה הנבאים יצ"ו ונאם הק' ח"ם בלא"א החסיד מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל ונאם אשר אנשיל ונאם הק' משה נפתלי הערצקי הלוי ונאם הק' צבי ברוך מקראקא ונאם אברהם בן ר"א ר"ש זרחש ז"ל .

גם אנחנו ח"מ באנו להחזיק כל הנ"ל ולהוסיף עליו שאינו צריך שיב פ"ה

(1) ר' חיים בהחסיד ר' יהודא ליב הוא אחי הג"מ גבריאלי מקראקא אב"ד בעלקיש (בפולין) ובמין (בצרפת) ובג"ש והמדינה, אבי הג"מ ישכר בעריש עשקעלעס, אב"ד ור"מ במא- גענזא וגלילותיה ובג"ש והמדינה ובמדינת הגר, התן הג"מ שמשון הערטהיימר מווינא . ר' יהודא ליב, אבי האחים ר' חיים ור' גבריאלי, היה ב"ד חיים ר' סיני שהיה אחי הג"מ סהר"ל מפראנ (ע' "מגלת יוחסין") .

שארנו לקבל את התיבה ולהיות פ"ה רק שמקדם מחויב השמש הנ"ל להביא אלינו את הפנקס של הקבלות והוצאו בקנס על השמש א' ר"ח להצדקה ובעונש הרב הנ"ל על השמש ובקנס על הגכאי שהוא בנ"ל כ"ד יום א' מ"ג למב"י הלב לפ"ק נאם הק' שמואל הכהן ונאם אורי שרגא פייבל בלך פ"ה ונאם פנחס סג"ל איש תרומין ונאם יהודא סג"ל.

יח.

יצא בנוסבם מפי כבוד האלופים הגבאים יצ"ו להחזיק ההקנה הקדומה אשר שמענו ואכותינו ספרנו לנו שאסור איסור גמור לשום קצב לשחוט עזים שקורין בע"ק מחצי המון עד ר"ח אלול בכל שנה ושנה מפני ששמענו מהרבה רופאים מומחים שהרבה חלאים רעים באים לאותן בני אדם שאוכלים בשר עזים בזמן הנ"ל. בכן אמרנו וגורנו בכל תוקף ועזו ולהחזיר עטרה ליושנה שאסור לשום קצב לקנות עזים ולשחוט אותם מחצי המון עד ר"ח אלול בכל כפיות ונגישות ובהעברת מחיתו וחלילה לשום קצב לשנות כי חמיר סכנת מאסור ועונש יענש אותו קצב שיהן בתפ סוררת וישחוט איזה תיש באותן הימים הנ"ל או יקנס בממון כפי דאות האלופים הגבאים יצ"ו מלבד התפיסה ושאר עונשים קשים ימרים אשר לא יוכל שאת גם פסקנו בדרך פסק גמור ובמעמד הסכמת כל הקצבים ואחד מהם לא נערר וכלם פה א' עונים ואומרים לכתוב בספר זכרונות למען יעמדו ימים רבים להחזיק ג"כ תקנה קדומה שאין רשאי שום קצב לילך לקראת הסוחר ולקנות עזים או שאר דקות ומכ"ש לילך אל בית הסוחר לקנות בנ"ל רק כשיבואו הסוחרים ויביאו הדקות לבאן ויבואו לתוך הרחוב אל הקצבים או יוש השות לאותו קצב לילך לפני השער ולראות הדקות הנוכשרו בעינינו גם עשינו תקן הנון באשר שנפישו רמאי ומחדשו' מקרוב באו שקונים הקצבים אצל סוחרים ערלים אף גם בלא ראות עיניו כי אם לפי אומד דעתו ונותן להם ואדטיק (רמי קדימה) כדי שלא יוכל לקנות הקצבים אחרים ולמחר הוא נותן איזה אמתלא לדבריו לחזור מהמקח כדי להכביר הסוחר להניח לו מדמי המקח ואין לך חילול השם גדול מזה בכן פסקנו באם שיקרה ויודמן כך ויקנה איזה קצב באומד דעתו כשיביאו לו הסוחרים הדקות ולא יוכשרו בעיניו ויצא לחזור מהמקח או יש להם רשות להקצבים אחרים לקנותם אף גם שנתן זה הקצב ואדטיק עליהם כל הנ"ל פסקנו בכל חומרות ותוקף עונשים קשים ומרים לכל מי שיעביר על כל הנ"ל בד"ה האלופים הגבאים יום ה' ג' מנחם תל"א לפ"ק נאם הק' חיים בלא"א החסיד מוה"ר יהודא ליב וצ"ל.

יב.

בהיום הזה התקשרו עצמם האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו יצ"ו עם האשה הגבוהה והקרה מרת שינדל דאקטמן שתי אלמנת הק' מוה"ר יצחק רופא ז"ל ת"ר ועם היקר כמ' ליב רישר יצ"ו דהיינו שהגבירה מ' שינדל ובמ' ליב התחייבו עצמם להעמידו להאלופים הגבאים הנ"ל יצ"ו ששים שווערטנש קמה חטים לצורך עניים דקהלתנו יצ"ו על חג הפסח הכע"ל הל"ג לפ"ק דהיינו שלשים וחמשה שווערטנש יהא קמה ראשון יפה ועשרים וחמשה שווערטנש יהא קמה שני שקורין אנדער מעל. ומחייבים האלופים הגבאים יצ"ו לשלם להם בעד כל מא"ס קמה ראשון ארבעה עשר גדו' ושני מא"ס קמה שני יהיו נחשבים בעד אחר מא"ס

קמח, וכל הקמח הן הראשון הן השני יהא יפה כמו שיהנו לעשרים בני קהלתנו יצ"ו. ומחויבים להביא כל הששים שווערמנש קמח הנ"ל לרחוב שלנו עכ"פ שלשים יום קודם פסח ויהנו אותן לתוך איוה חדר מיוחד סניר בשני מעולים ויהא בידם מפתח אחד וביד האלופים הגבאים יצ"ו מפתח אחד גם השכירו האלופים הגבאים יצ"ו להגבירה ב' שינדל הנ"ל עם כמ' ליב הנ"ל ההכנסה המניע להגבאים יצ"ו מכל מא"ס קמח דפסח השייכים לבני רבנו קהלתנו יצ"ו אחד גדול פו' אותה ההכנסה השכירו להם בסך מאה והשעים זה' פו' ואותן מאה ותשעים זה' יהא בידם להחזיקן על פרעון דמי הששים שווערמנש קמח הנ"ל והמותר מעות שיגיע בער הקמח ששים שווערמנש הנ"ל מחויבים האלופים הגבאים יצ"ו לשלם להם במוזמנים קודם שיקחו הששים שווערמנש קמח הנ"ל מתוך החדר של המוכרים הנ"ל. כל הנ"ל קבלו עליהם שני הצדדים הנ"ל בכל חומר לאשר ולקיים וכל שאר פרטים ואופנים כמו שמבוארים בהתקשרות שעשו הגבירה מ' שינדל וכמ"ל הנ"ל עם האלופים הממונים דקהלתנו יצ"ו יהא כאלו נפרטו ונכתבו גם תוך ההתקשרות הנ"ל שלא יפול דבר ארצה מכל הדברים הנכתבים שם בכל תוקף. כל הנ"ל נעשה בה"כ בפ"מ מב' ליב הנ"ל ובעונש ת"כ מן האשה הגבירה מ' שינדל שתי' ובק"ס מן הצדדים אור ליום ב' ק"ד שכט תלגי"מל לפ"ק נאם הצעיר יצחק ספרא מהא דק"ק קראקא.

ב.

להיות למשמרת מאחר שצעת העניים והאביונים שיש להם חסרון כ"ס בא אלינו להחיות את נפשם כי הוא סבנת נפשות ואין לאל ידם ליתן איוה סך להרפוא לרפות את שברם ופורש אין להם וכחיום אנה ד' לידנו איש ישר וכשר כמר מנחם גלאור והוא יוכל לרפאות בעזרת הש"י את השבר מה שיש בכיס ושאלנו וחקרנו עליו לכמה אנשים חשובים אם הוא מומחה בעסק זה וכלב באחר עונים ואומרים שהוא יותר מומחה בעסק זה מה שהיה כמר פלטיאל ז"ל בכך שכרנו אותו לרפאות כל העניים אשר להם חסרון הנ"ל בחנם ואין צריכין ליתן לו אפילו א' פרומה רק הוצאות על הבענך"ל יתן העני ההוא או הגבאי אשר יהיה בימים ההם וכמר מנחם הנ"ל חייב את עצמו באם שלא ילך הוא אפילו פעם אחת לעני הצריך לו בעסק הזה או לא יתנו גם הקצבה אשר לו מקדם וגם שאר עיגשים קשים ומרים שיקנסי אותו האלופים הגבאים יצ"ו כי ביותר צריך לזרו במקום שיש חסרון כ"ס. ושכירותו שלו יהיו כל שבוע טו"ב גרו' בחוק ולא יעבור ושכירות ברגלי' או מעות קערה זו מעו' עצים יהיו לו כשאר אנשי הקדש. גם לא יהיו מחויב לילך להחילה עבור שמירה רק לעסק הנ"ל היום יום ה' נצבים הנ"ל לפ"ק כ"ד הק' יוסף אברהם בא"א ה"ה מחור"ר יאקב פוסקש וזה"ה פ"ה דהאלופים הגבאים גבו' יצ"ו.

בא.

בהיות שבאו היקרים החברות דמנקרי בשר לפנינו ח"מ והראו לפנינו את הפנקס שלהם ושם כתב התקנות שתקנו ביניהם בלתי ידיעות האלופים כבוד הגבאים הגבוהים יצ"ו בכך הציעו דבריהם לפנינו להורות להם הדרך אשר ילכו בה כדי שלא יהא כל א' בונה במה לעצמו ולא יהיו כצאן בלא רועה ובקשו

מאתנו להחזיק להם התקנות ובכן אחרי אשר עיינו היטב הדק וקצת מהם אינם ראויים להכתב באנו לכתוב בפנקס הלז כדי שיהא למשמרת ובאנו לרשום את אשר לא ישרו בעינינו וזה יצא ראשונה אותו התקנה שהקנו ביניהם שיהי' אסור להחבורה הנ"ל ללמוד מלאכת הניקור לשום אדם בעולם עד שמקטרם מחויב אותו תלמיד ליתן להחבורה הנ"ל ששים זהו מזומנים כמבואר בפנקס שלהם אותו התקנה בטילה ומבוטלה בחרם הנשבר כדי שלא ישתבח חורה מישראל ויש רשות לכל א' וא' ללמוד מלאכת הניקור לכל מי שיבא וילמד הן בחנם והן בשכר ואותו השכירות הוא שייך לאותו שילמוד עם התלמיד ההוא ואין צורך ליתן להחבורה הנ"ל השכירות. אך אם יעלה על דעתם לעשות תקנה וביניהם שיתן השכירות להחבורה הרשות ביניהם. רק אותו התקנה שהקנו שאין רשאי שום א' מהחבורה ללמוד עם איזה אדם בחנם אוהו התקנה היא בטלה. גם אותו הקנה הנכתב בפנקס שלהם שבכר מי שיבא אצלם וירצה לעשות מלאכת הניקור אף גם שיהי' בידו קבלה על מלאכת הניקור מחויב לעשות מלאכת הניקור אצלם בחינם שנה תמימה מיום חתונתו ואחר כלות שנה תמימה יעשה המלאכה אצלם שתי שנים בשכר אך לא יהי' בגורל רק אחר כלות שתי שנים הנ"ל יהי' כא' מהם ויהא אף בגורל אותו התקנה היא ג"כ בטילה רק כשיהי' בידו קבלה על מלאכת הניקור ימתין מיום חתונתו שנה תמימה ויעשה מלאכה אצלם ולא יהי' בגורל רק יבואו החבורה עמו לפני כבוד האלופים הגבאים יצ"ו והמה יכירו איזה שכירות מחויבים החבורה ליתן לו על אותו שנה כדי שיהא בקי ביד החבורה הנ"ל יבדקו אחריו היטב ובכלית השנה יהא בתוך הגורל כא' מהחבורה הנ"ל. גם הוספנו איזה תקנות שהוא חתיכא דאסורא לשום קצב בעולם לעשות לעצמו מלאכת הניקור אף גם שיהי' לו קבלה על מלאכת הניקור שהוא בקי במלאכה זו כא' מן המנקרים אינו רשאי לעשות מלאכה זו לעצמו וגם אילו הפסולים מדאורייתא להעיד לו אינם רשאים לעשות לו ג"כ מלאכת הניקור וכל מי שיעבור ויעשה לעצמו מלאכת הניקור אותו חתיכא בשר אסורה כנבילה וטרפה. וגם אינו רשאי שום קצב לבחור לעצמו א' מן המנקרים ליתן לו בשר לנקר רק מי שיעלה ויפול לו ע"פ הגורל וכל שאר התקנות שהיקנו ביניהם נשאר בתקפם ובגבורתם לכל יפיל דבר א' ארצה ואנחנו באנו להחזיק בכלל התקנות וענוש יענוש אותי האיש אשר יעבור על כל פרטי הדברים הנ"ל בקנסות ובתפיסה ושאר עונשים אשר לא יוכל שאת וכדי שיהא למשמרת באנו לכתוב בפנקס הזאת כד"ה יום ד' ו' אדר ראשון תי"ז למזרזר ה"ת לפ"ק. אחר זה חזרו ובאי לפנינו החבורות דמנקרי בשר והראו לפנינו את הפנקס שלהם ושם נאמר שאסרו על עצמם בשבועה חמורה בכלל שלא ללמוד מלאכת הניקור לשום אדם בעולם עד שמקורם יתן להם ששים זה גם כל פרטי הדברים הנזכר שמה בפנקס שלהם נעשה הכל בשבועה חמורה ככן באנו לצרף עמנו איזה דיינים מהאלופים הדיינים הגבוהים יצ"ו כדי למצוא איזה התרה על שבועתם ולא מצאנו כהיום הזה להם שום התרה על שבועתם והוא ומהומים עליהם החבורות ינעשה בשבועה הכל במקומם עומדת עד עת אשר יסכימו כלם ויתחרטו על שבועתם ואז יבואו לפנינו להתיר שבועתם אך על זה באנו להזהיר אותם שאסור להם לצרף מחדש שום א' מהמנקרים בשר שאינו מקישר עמהם בשבועה מעבר לצרף ולקשה אותו מחדש

בשבועה להחזיק עמהם התקנות הנ"ל וענוש יענוש החברות הנ"ל וגם אותו שקישר עמוהם בעונשים קשים ומרים אשר לא יוכלו שאת ואחת רתם להעבירם ממחיתם מלבד שאר עונשים אשר יושת עליהם ושאר התקנות שהוספנו עליהם הנ"ל המה במקומם עומדים בד"ה יום א' ק"ג ניסן תל"ד לפ"ק נאם הק' משה בלאאמ"ה הרב הגדול כמוהר"ר יושע זלה"ה⁽¹⁾ ונאם הק' חיים בלא"א החסיד מוהר"ב יהודא ליב וצ"ל ונאם הק' שמואל במהרר"ש שבנא הכהן זל"ה⁽²⁾ ונאם הק' יוסף אברהם בא"א ה"ה מהר"ר יאקב פיסק זלה"ה⁽³⁾.

בב.

ע"ד הפסק שיצא מפי האלופים הממונים דקהלתינו יצ"ו בהתאספם יחד בצירוף האלופים הקצינים המבוררים מן הטובים וקהל יצ"ו בעסק הנהגת האלופים המוכרי דבש בקהלתינו יצ"ו כיצד יתנהגו בבישול דבש כמבואר באר היטב בהפסק הנכתב בפנקס הממונים יצ"ו הנעשה אור ליום ב' ח"ו חשוון העבר ומפורש שמה שמכל חביות דבש שיכנים לתוך הבריית היו לבשל מחויבים להוציא מן הורה חמשה חביות מי דבש באופן שיכניסו להמרתף בערך ארבע חביות וחצי מי דבש ומחויבים מקודם לשקול החביות דבש שיחזיק החביות עכ"פ ארבעה עשר אבנים⁽⁴⁾ לפחות והאלופים הממונים יצ"ו יעשו ערך וקציצה בכמה ימכרו כל טאפ דבש ומחויבים כל המוכרי דבש לישבע שבועה חמורה שלא ישנו מאומה כמבואר הכל באריכות חרות על הלוח בפנקס האלופים הממונים יצ"ו והנה האלופים המוכרי דבש בקהלתנו יצ"ו בשומעם דברי הפסק ההוא ועקו במר נפשם באומרם שיקופח מחיתם לגמרי כי הוא גזירה שאינם יכולים לעמוד בו מכמה טעמים ונימוקים אשר אתם והציעו דבריהם בפני השלחן המהור של האלופים הקצינים ור"מ וקהל יצ"ו בכן גזרו אומר כבוד הר"מ וקהל יצ"ו להושיב עוד הפעם האלופים הממונים יצ"ו בצירוף הקצינים המבוררים הראשונים ועוד הוסיפו עליהם מחדש מבוררים מכבוד הקהל יצ"ו לעיין ולפקח בדיניהם להמשיך עליהם חוט של חסד כדי שיוכלו עמוד להיות מלתא דשווי' לתרווייהו למוכרי דבש יצ"ו ולטובת קהלתנו יצ"ו בכן חזרו והציעו המוכרי דבש את דבריהם בפניהם בטוב טעם ודעת איך שאי אפשר להם בעולם לעמוד בדברי הפסק ההוא הקדום כי כבד עליהם הדבר. ואחר הצעת דבריהם היו האלופים הממונים יצ"ו בצירוף הרווגים המבוררים חדשים אף ישנים מעיינים בדיניהם בעיין הדק תיטב ושקלו ומרו ולתמצא דרך נכון להיות כל א' מהם על מקומו יבא לשלום בנן עלה המוסכם מפיהם להחזיר הדבר ליושנה ועשו להם סדר נכון שמחויבים המוכרי דבש להתנהג בעסק בישול הרבש כאשר

(1) ר' משה ב"ר יהושע בעל "מגיני שלמה" היה רב"ד (משנת ת"ח ער יום פטירתו בשנת תמ"ה כארבעים שנה ויותר) פה ובעל בתו של ר' מרדכי ח"ר, פרנס העיר והמדינה, בן אחיו של הג"מ חיים מנחם מן אב"ד כווינא (עי' "כלילת יופי" ח"ב כ"ג ע"ב).

(2) הוא הג"מ שמואל הכהן אב"ד ור"מ בדובנא, ב"ר שלום שבנא, פו"מ פה וחתן הג"מ "מגיני שלמה" (ע"ש ב"ו ע"א).

(3) אולי ר' יעקב פיסק הוא ר' יעקב ב"ר יהודה פיסק שבאה ממנו השו"ב בשו"ת הב"ה החדשות סי' ע"ו. בשם "פיסק" נודע לנו גם ר' ליב פיסק מניקלסבורג בעל "דמיון אריה" הגדפס בפראג בשנת שע"ו, ואולי ר' ליב בעל "דמיון אריה" הוא אביו של ר' יעקב בעל ה"חשיבה בב"ה החדשות בס' ע"ו.

(4) אבן היא שלשים ושתים ליטות פולניות.

יתבאר למטה. בראש מהיום והלאה כשיבשלו דבש חביות דבש מחויבים להוציא מן היורה שבתוך הברויא היו ארבעה חביות וחצי דבש באופן שיכנים לתוך המרתף בערך ארבעה חביות מי דבש. אך ורק שהחביות דבש יחזיק ארבעה עשר אבנים דבש משקלו וככה יתנהגו אם החביות יהא שלעזדיפק"א שמדתו ידוע אין צריך לשקול אותו כי מסתמא מחזיק ארבעה עשר אבנים ואם יהיו שאר כלים מחויב המבשל דבש לשקול החביות מקודם בפני שני נאמנים הנוכרים למטה ולברר ביניהם שמשקול הוא י"ד אבנים ואף אם לפעמים יהא חסר בערך חצי אבן ויהא משקלו שלשה עשר אבנים וחצי אין קפידא בדבר ויוציא מן היורה מי דבש כשיעור הנ"ל כאלו היה במילואו י"ד אבנים אמנם אם יהא חסר יותר מן חצי אבן אזי מחויב המבשל דבש למלאות החסר או יוציא מן היורה מי דבש פחות מהשיעור הנ"ל לפי ערך החסרון וקציצת מכירת מי דבש יהא כל מאפ בעד יב"ג פו' באופן כל זמן שהשער והמקח של חביות דבש כמון שהוא לע"ע דהיינו בשנקנה החביות בעד ששים ושנים זהו פו' ועולים החשבון של הוצאות עליהם כמון שהוא לע"ע כמבואר בפנקס הממונים יצ"ו יהא הקציצה של כל מאפ בעד יב"ג ואף אם יזול השער של קניית החביות דבש שלשה או ארבעה זהו או יתייך השער בסך הנ"ל יהא הקציצה של כל מאפ דבש בסך יב"ג ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ואין כח ביד האלופים הממונים יצ"ו או ביד שום מנהיג לשנות הקציצה הנ"ל, אם אם יזול השער או יתייך השער מסך ארבעה זהו פו' לכל חביות דבש אזי ישבו יחד האלופים הממונים יצ"ו ויעשו קציצה אחרת לפחות או להוסיף על הקציצה לפי ערך המקח של הדבש ואם יתעצלו האלופים הממונים יצ"ו וירחו את המוכרי דבש מלעשות קציצה אחרת אם יתייך השער של קניית הדבש כנ"ל בדחיות מיום אל יום אזי יגזור אומר האלוף הראש הפ"ה יצ"ו של הראשים אשר יהיה בימים ההם על הקצינים המבוררים חדשים גם ישנים שישבו לע"ע עם האלופים הממונים בפסק הלז שיחזרו לשבת עמם בעת ההיא ומחויבים לעשות קציצה חדשה של מכירת מי דבש לפי ערך השער והמקח של הדבש כפי ראות עיניהם ואף גם הדבש שיבשלו המוכרי דבש על חג הפסח חבעל"ג תקה"ל יהא הקציצה של מכירת מי דבש כנ"ל ואף שרגילים להויל בקציצת מכירת מי דבש קצת בימי חג הפסח או לחמיל איזה נתינה שיתנו המוכרי דבש קודם חג הפסח עם כל זה יהיו פטורים המוכרי מי דבש מליתן שום פרוצה מן הדבש שיבשלו על כל הפסח תקה"ל כי כבר יצאו ידי נתינה להקהל יצ"ו מה שהיה ראוי שיתנו קודם פסח תקה"ל. ולהשגיח על כל הנ"ל נתנו להם שני נאמנים האחד האלוף מהר"ר נחמן שמש בבה"י יצ"ו שבחרו אותו הקצינים המבוררים יצ"ו בידועת כבוד הקהל יצ"ו מוצד הקהל יצ"ו והמוכרים יצ"ו יבחרו א' מן המשרתים שלהם ושניהם יעמדו על המשמר להשגיח על המבשלי דבש מתחדה ולבסוף שלא יעשה שום מבשל דבש תחבולות און לשנות מאומה מן ההנהגה הנ"ל והשכירות יחלקו שני נאמנים הנ"ל בשוה חלק כחלק והנאמנים הנ"ל מחויבים לישבע שבועה בפועל שילכו בנאמנות להשגיח היטב על הדבר בכל מהם בכל עת הצורך גם הרשות בידם ליקח מן החביות דבש בשעת הבישול בתוך הברויא היו לצורך הצבע למי דבש כשיעור הנהוג ליקח מימי קדם כל הנ"ל נעשה במוסכם מהאלופים הממונים בצירוף האלופים הקצינים המבוררים מנכסד הקהל יצ"ו חדשים אף ישנים וכבוד הרזנים כבוד רז"ט וקהל יצ"ו כשמועם

דברי הפסק הלז חזקו ואמצו בכל תוקף ועזו את דברי הפסק הלז שלא יפול דבר ארצה כל הנ"ל נעשה ונגמר היום יום ב' ד' חשון תקק"א לפ"ק נאם הנצי"ר יצחק ספרא מתא דק"ק קראקא.

בג.

כבוד האלופים הגבאים יצ"ו דקהלתנו השכירו למו"ט להיקרים בהר"ר בערל במהר"ר איסרל חזן סג"ל ובהר"ר לויז בהר"ר אברהם אורגלירש ולהר"ר ליב בהר"ר נתן חאנמשינר ולכמ' עזריאל בן ר' אייזק פעליץ את ההכנסה של הדבש דהיינו שמגיע מכל קווארט אויש גמאכמן אחד גדול פו' אותה ההכנסה השכירו להם מר"ה אלול תלד"לית עד ר"ח אלול תל"ה שהוא משך שנה המימה בעד סך מאה ושמונים וחמשה זהו פו' ולא יהא ביד' כבוד הגבאים יצ"ו כח להוסיף על סך הנ"ל שום פרוטה אף כשיהא קראנציאה פה תוך השנה הנ"ל ועל זה קבלו האלופים הגבאים יצ"ו סך שלשים וחמשה זהו פו' המזומנים ועוד נתנו ממרנוש מחת"י על סך מאה וחמשים זהו פו' דהיינו ד' ש"ח כל א' מסך ל"ו זהו פו' ג' ו"פ של ש"ח א' ר"ח אלול תל"ד ומשם ואילך בכלות כל רביעות שנה סך כנ"ל והותנה בתנאי גמור שיהיו שייכים ג"כ שאר מזכרי הונ"ק אל השכירות הנ"ל דהיינו שיתפשרו בטוב עמהם שלא יצטרכו לישבע שום קרעמ"ד שום שבועה כלל ככן יגבו האנשים הנ"ל כל ההכנסה הנ"ל מן האויש גמאכמן שהובא לרחובותינו הן הקונה הוא קרעמר שמוכר במדה על קווארטן הן שמוכר שלא במדה רק בעד איזה מפלים מחויב כל קרעמר לסלק תכף תכף ממה שיקנה א' גדול פו' מכל קווארט ואח"כ יחשוב הקונה הנתינה הנ"ל על הדבש להוסיף במכירתו א' גדול על כל קווארט, וכשיקנה שום אדם במקום קאזמר ובקראקא ועל הקלעפר ובשאר מקומות חוץ לרחוב ויחזור וימכור הדבש לקרעמר שברחוב א"צ הקונה הראשון לסלק הנתינה הנ"ל רק הקרעמר שמוכר לאחרים יתן הנתינה ההיא ויוסף א' גדול על קווארט במכירתו. אמנם כשקונה הראשון מחזיק לעצמו הדבש בביתו לצרכו או ימכור לאנשים אחרים לאחרים הן חביות הן חצי חביות וקנקנים וקדירות ושאר כלים הן שיקנה מעט אם הרבה מחויב הקונה הראשון לסלק תכף באותו יום הנתינה הנ"ל וגם האחרים המביאים דבש כנ"ל ממקומות אחרים או תכף כשיובא תוך שער הרחוב יחול עליהם ליתן הנתינה הנ"ל, ואם יקנה שום אדם דבש כנ"ל חוץ לרחוב וימכור אותו חוץ לרחוב ולא יראה פני שער הרחוב או ימכרם שלא במדה דהיינו כלי שלם חוץ לרחוב אין מגיע ממנו כלום להנתינה הנ"ל אמנם כשימכרו על המדה או על המשקל אף שלא יראה פני שער הרחוב מחויב לסלק מהן הנתינה הנ"ל, ונתנו האלופים הגבאים יצ"ו רשות והרמן להשוכרים לעשות כלל כפיות ונגישות שבעולם להחייבים להם מהנתינה הנ"ל כשלא יסלק תכף ומיד והרשות בידם להחזיק להם משרת מיוחד שיעשה בפיות להעוברים ואין צריכים ליקח רשות משום רב ומונהג ומשום ב"ד, ואם ירצו לעשות כפיות להאנשים העוברים ע"י משרתי הקהל או ע"י שומרי היער מחייבים תכף לילך ולעשות כפיות ונגישות וגם האלופים הגבאים יצ"ו מחייבים להחזיק ידי השוכרים הנ"ל, גם הותנה באם הם כי לא להזכיר אם יהא העיר סגורה ומסוגרת מחמת רעש מלחמה או ח"ו יתפרדו בני הקהלה חלילה מחמת עיפוש ב"מ ומחמת זה לא יובא דבש לכאן או יציעו דבריהם לפני האלופים הגבאים יצ"ו והם יכירו

וידעו כדת מה לעשות להם הנחה כפי ראות עיניהם ולפי ענין הסיבה באופן שלא יהא להם שום חיוק מחמת הסיבות הנ"ל. אמנם וולת הסיבות הנ"ל אין להם שום פתחון פה ושענה ולבקש פחת והנחה שום פרוטה כלל כל הנ"ל נעשה יום ה' כ"ב תמוז תלדל"ת לפ"ק נאם הצעיר יצחק ספרא מתא דק"ק קראקא שנעשה בהסכמות שני הצדדים הנ"ל יצ"ו.

כד.

בהיות שהאלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו יצ"ו הציעו דבריהם לפני השלחן המהור דכבוד האלופים הקצינים ורוזנים ר"ט וקהל יצ"ו על אודת הלחץ זו הדוחק של הצדקה גדולה מאד מחמת העניות מתרבה וההכנסות מתמעטות והולכות ואין בארגני של צדקה במה להחיות נפשות העניים ואביונים בני קהלתנו יצ"ו הצועקים ללחם ופורש אין להם. ואף גם מאין ללחם ליקח מעות הקצבה בכל שבוע ושבוע. וביותר לסיבת המחץ המקולקלה אשר בני אדם רצין אחר פרנסתם ואינם מגיעים העניות מתרבה ונתוספו העניים הפושטים יריהם לקבל קצבה ועולה החשבון של סך הקצבה כפליים כפי מה שהיה בימי קדם. ומאין להם ליקח המן הגורן או מן היקב. וזה כמה פעמים לא היו יכולים לתת הקצבה בזמנו. ומי יוכל לאטום אוון מועקת דלים הרעבים גם צמאים עמופים ברעב ועיניהם תלויות ומצפות ללחם העצבים שמתנתם מעט ובושתם מרובה, בכן בחרו כבוד הרוזנים ר"ט וקהל יצ"ו האלופים המבוררים הח"מ משלחן גבוה לשבת עם האלופים הגבאים יצ"ו לפקח ולענין בדבר זה להמציא דרך נכון מאין ליקח כל שבוע מעות הקצבה לפרנס העניים דקהלתנו יצ"ו. בכן עלה המוסכם מפיהם שמהיום והלאה יותן מכל בהמה גסה אשר יהיו נשחטים סך עשרה גרו' פו' בחק ולא יעבור ואין השוחטים יצ"ו רשאי' לשחוט עד שיסלק הקצב מקודם לכן סך ההוא למי שיעמידו האלופים הגבאים יצ"ו שיגבה אותן. ונוסף עליהן יותן מדי שבוע ושבוע להגבאים יצ"ו לצורך הקצבה סך שנים עשר זהו' פו' מן הגבא' דחיוץ לסכום והגובה מחויב לסלק להפ"ה דהאלופים הגבאים יצ"ו מדי שבוע בחק ולא יעבור ונוסף עליהן יהא ההכנסה המגיע מן היינות המובאים לקהלתנו יצ"ו כידוע ההכנסה ההיא יקחו האלופים הגבאים יצ"ו לצורך הקצבה, אך ורק שלע"ע יש להאלוף הראש הישיש כמהר"ר אברהם ויסקינדש יצ"ו לקבל ההכנסה מן היין בערך ח"י חביות כפי מה שיעלה החשבון שלו בכן יגבה מקודם לכן הראש מהר"א הנ"ל עד מלאות סך המגיע לו לע"ע ע"פ החשבון צדק ואחר שיגבה מהר"א הנ"ל כל מה שמגיע לו אח"כ יקחו האלופים הגבאים יצ"ו כל ההכנסה שיגיע מן היינות אשר יובאו לקהלתנו לצורך הקצבה. ויהא כל תוקף לכל הרבדים האלה כאלו נעשה ע"י כבוד הרוזנים ר"ט וכל הקהל יצ"ו והלילה לשנות וכל המדרגים על חבריות ירוחם משמים להוסיף לו ימים ושנות חיים ויעלה לציון ולירושלים עם כל הכתוב לחיים. לראי' נאמנה באו האלופים המבוררים בעצמם על ההתנסו חיים יום ד' עשרה ימים בחודש מרחשון בשנת ה'תש"ח משי"ח ה' ב"א לפ"ק נאם הק' חיים בלא"א החסיד מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל ונאם אברהם בן אהרן ר"ט ורחש ז"ל פ"ה לע"ע ונאם מרדכי ר' אבר' ר' לויזש ונאם יהודא ליבש ואלש בב ז"ל ונאם זאב בן לא"א כהר"ר יששכר בער ז"ל ר"ט בברך.

בה.

זכרון ערות שהיתה בפנינו ע"מ בשני בשבת שישה עשר ימים בחדש סיון שנת חמשת אלפים וארבע מאות וארבעים ואחד לבריאות עולם למנין שאנו מונין כאן עיר קאומיר ⁽¹⁾ הסמוכה לקראקא איך שבאו לפנינו האלוף כהר"ר יצחק יצ"ו בהמנוח הרב מהר"ר משה ז"ל אב"ד דק"ק הראדנא ז"ל ⁽²⁾ ואמר לנו הו' עלי עדים נאמנים וקנו ממני בק"ג א"ס מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל ואף חתמו ותנו ליד האלוף כהר"ר שלמה יצ"ו בהמנוח מהר"ר ישעי' ז"ל להיות בירו וביד י"א וב"כ לעדות ולזכות ולראי' איך שרציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ובנפש חפיה ובדעת שלימה רצויה ומיושבת והגני מודה בפניכם ע"מ היום כמודה בפני ב"ר חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא נאמנה ואמיתית דלא להשמאה ודלא להשנאה ודלא למיהדרר ביה מיומא דנן ולעלם איך שמכרתי להאלוף כהר"ר שלמה הנ"ל יצ"ו את החלק בית שלי בבית אבנים של אמ"ו הגאון מהר"ר נמץ ז"ל ⁽³⁾ פה ק"ק קראקא דהיינו שהיה שייך לאמ"ו המנוח הרב מהר"ר משה ז"ל חלק שלישי בכלל הבית הנ"ל ובאותו חלק שלישי הוחלט לאמי מורתי הרבנית מ' גרינה שתי חלק בסך ארבעה מאות וחמשים זהו פו' ע"פ ב"ר יצ"ו בהחלטה גמורה ואמי הרבנית הנ"ל כבר מכרה לי כל זכות החלטה שלה הנ"ל בהחלק בית הנ"ל במכירה גמורה כמבואר בשטר מכירה באריכות בכל יפוי כח שבעולם בכן כל הזכות החלטה מסך ארבעה מאות וחמשים זהו פו' הנ"ל כפי מה שקניתי מן אמי הרבנית שתי מכרתי לר' שלמה הנ"ל במכירה גמורה פסוקה חלוטה לצמיתות לעלמין בכל תוקף כל מכירות גלויות ומפורסמות דנהיגין בישראל העשויין כתחול"ל בעד סך מאתיים וחמשה עשר זהו פו' ומה ששוה זכות החלטה הנ"ל יותר נתתי לו במתנה גמורה בכל אופן המועיל ע"פ תחול"ל וכהיום קבלתי ממנו סך מאה זהו פו' במוזמנים וגם נתן ש"ח מחתימת ידו על המאה וחמשה עשר זהו פו' הנותרות לשלם לזמנים הנזכרים בש"ח ואותן הש"ח יהא מונח תחת יד האלוף מהר"ר יצחק ח' מהר"ר בערוש יצ"ו עד שאמציא ואשתדל שהוכרו החלק בית הנ"ל בב"כ בק"ק לובלין ובק"ק הראדנא ויתנו הב"ד כתוב וחתום שהוכרו החלק בית הנ"ל ג"כ הן בב"כ בק"ק לובלין הן בק"ק הראדנא ולא בא שום מערער ומוחה עליו וכשאשלח הכתבים אמי הב"ד דק"ק לובלין וק"ק הראדנא

⁽¹⁾ קאומיר, מקום מושב היהודים משנת 1494, היה בימים ההם עיר מיוחדת בפני עצמה.
⁽²⁾ כנראה הוא בעל "תפארת למשה" ו"הגהות" על ש"ס, (בן כתו של ר' ר' העשיל), שנפטר בהורדנא בשנת ה'מ"א, ולפ"ו נמצא בו לקח לו לאשה בראשונה את מרת גרונה הנזכרת להלן בס' זה ואח"כ את מרת נחמה (הנפטר בהורדנא בשנת תק"ב), בת ר' בנימן טירליש, ויהי לו מאשתו הראשונה בן והוא "האלוף כהר"ר יצחק" הנ"ל נוסף על בנו ר' חיים אבי ר' שלמה שהוציא לאור את הס' "תפארת למשה". בשנת ת"ש שלחו לו ראשי עדת קראקא ואלופיה כתב רבנות לקבלו עליה פה לר"מ (עת ר' יצחק חריף היה פה אב"ד), ובתוך כך, בשנת ה'מ"א הלך לעולמו ולא זכתה להנזות מאורו (עי' "כלילת יופי" ח"ב ג' ע"ב ו"דעת קדושים" עמ' 106). אגב הנני להעיר על "כתב הרבנות" לבעל "תפארת למשה" המובא ב"דעת קדושים" עמ' 12 ס' י"א כי ר"ת של "לביה"ו" שם הם "לבית הכנסת ישן" ולא "לבית המדרש ישן" וכן ר"ת של "לביה"ח" שם הם "לבית הכנסת חדש" (הוא ביה"ב הרמ"א) ולא "בית המדרש חדש".

⁽³⁾ הג"ס נתן נטע יצירא בעל "מגלה עמוקות".

שהזכירו ונתבטלו כל המחאות שבעולם ליד השליש הנ"ל וגם אשלח שטר ק"ם מאשתי שתי על המכירה הנ"ל יהיה נעשה באשה וה"ב אזי יתן השליש הש"ח הנ"ל לירי וליד ב"ב בלי שום עיכוב כלל. אזי יתן השליש הנ"ל הש"ח מסך קט"ו זהו פו' הנ"ל לירי וליד באזי בחי בלי עיכוב ומניעה כלל וכל זמן שלא יתפרעו הממרוש הנ"ל לא זו עדיין זכות החלטה הנ"ל מחוקתי ורשותי שבשיגיע הז"פ ולא ישלם אזי יהא הזכות החלטה הנ"ל ברשותי להשכין ולמכור אף לזולל במכירה למכור כולו בסך קט"ו זהו כדי לגבות המעות המגיע לי בשופי. אמנם בשיתפרעו הממרוש הנ"ל בזמניהם אזי מעתה ומעכשיו קם זכות החלטה הנ"ל לר' שלמה הנ"ל ולי"א ולב"ב לחלוטין ולצמיתות לדורות עולם להיות בידו וביד ו"א וב"ב לעשות בזכות החלטה הנ"ל כאות נפשו למכור ולהשכין ולהנחיל ולהחסיק וליתן במתנה ולעשות בכל אדם העושה בשלו ושום איש לא ימחה בידו כי מכרתי לו הזכות החלטה הנ"ל בלי שום שיוור זכות לעצמי וכל מי שיבא מארבע רוחות העולם בן א"ו בת אח ואחות קרוב או רחוק יורש ונחל יודי או ארמאי אוכל נכסי ופורע חובתי דאחא ברשותי ודאחא שלא ברשותי דיקום ויהנה וישעון ויערער וישתעי דינא בהדי הר"ר שלמה הנ"ל וי"א וב"ב כדי לבטל ולגרוע בח שטר מכירה הנ"ל בין ככולו בין במקצתו מעכשיו יהא דברי המערער הנ"ל בטלין ומבוטלין כחרם הנשבר וכדבר שאין בו ממש וכמוען אחר מעשה ב"ד חשוב דלא יתעבי' לי לא דינא ולא פשרה לא בד"י ולא בדא"ה. גם קבלתי עלי לפצות לסלק ולהרחיק את כל דין עורר ומוען שיבא על המכירה הנ"ל ולהעמיד המכירה הנ"ל בשופי בידו ועל פיצוי הנ"ל שיעבדתי לא את כל נכסי דאית לי תחות כל שמוא ואף דקניתי כבר ודעתיד אנא למקני דאית להון אחריות ואנבן דלית להון אחריות כולחון יהון אחראין וערבאין לפהוע מנהון שטר פיצוי זה בין בפני בין שלא בפני בין בד"י בין בדא"ה. גם הותנה בפירוש בתנאי כפול כתנאי ב"ג וב"ד לכל הלכותיו בפנינו עה"מ באם לא יהא באפשרי לי לשלוח לבאן כתבים מן הב"ד דק"ל לובלין או מן דק"ק הראדנא וק"פ מאשתי כנמ"ל ולבטל כל המחאות אזי אם יכרר ע"פ ב"ד שאינו בפשיעתו דק מבלתי יכולת בידו להשתוק הערעורים אזי יהיו אותן מאה זהו פו' שקיבל מן ר' שלמה הנ"ל לע"ע חוב גמור עליו בתורת הלואה בעסקא להעלות עליהן רווחים מהיום ע"ה כתיוקן מהר"ם ו"ל ליתן א' טפל מזהב כל שבוע עד שישלם לו המאה זהו הנ"ל במ"מ ותורה שקיבל שטר עמלו וכל משך זמן שלא ישלם לו המאה זהו פו' ידור וישתמש ר' שלמה הנ"ל ובאי בחו בזכות חלק החלטה הנ"ל בשבירות בתורת משכנתא בנבייתא ג"ג לשנה מזהקן עד שיסלק לו קרן ורוחים כנ"ל ואם יכורר שאינו רוצה לשלוח לבאן ההכרזות וכישול מחאות וק"ם מאשתי מחמת שחונן מן המכירה אזי מחויב ליתן קנס לר' שלמה הנ"ל סך ששים זהו פו' בחוב גמור דלא כאסמכתא וגם יתן לו רוחים במ"מ מן המאה זהו הנ"ל וגם ידור בתורת משכנתא בהיתר נבייתא כנ"ל עד יקבל המאה זהו הנ"ל. באשר כל החלק זכות החלטה הנ"ל משועבד לו מעכשיו על המאה זהו הקרן ועל הרוחים כנ"ל. גם אם יצטרך מהר"ר יצחק הנ"ל להוציא הוצאות על ר' שלמה הנ"ל כדי לגבות ממנו הממרוש הנ"ל מחויב להחזיר לו כל הוצאות בגוף החוב. גם הזכירו פה בב"ב שבקהלתנו יצ"ו החלק בית הנ"ל ונתבטלו כל המחאות. ושטר מכירה זו לא יפסל ולא יגרע בחו מחמת שום פסול הפוסל או המגרע בה השטרות כי אם תמיד יהא גרון

ונדרש למובת ולזכות וליפוי כח של בעה"ש הנ"ל ולמובת י"א וב"כ וכך אמר מהר"ר יצחק הנ"ל בפנינו עה"מ שמר מכירה זו ופיצוי זה כתובה בשוקא וחתמוה בברא כי היכי ולא ליהוי כמלתא דשמירתא כי אם גלוי ומפורסם לכל וכתבו וחתמו מחד עד מאה עד דיפוק מתחות ידיכם חד העשוי כתחול"ל דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשמרי וקנינו נחנו עה"מ מן האלוף מהר"ר יצחק יצ"ו בהרב מהר"ר משה ז"ל הנ"ל להר"ר שלמה יצ"ו במהר"ר ישעי' ז"ל ולי"א ולב"כ על כה מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דבשר למקני ביה הכל שריר וקיים נאם יצחק ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש הר"ר יעקב בהר"ר יצחק שמש אצל הדיינים בת שלישיית יצ"ו.

כו.

מאחר שראה ראינו את גודל הפירצה שנפרצה את בית הקברות קמן העומד ברחוב מול ונגד בית המנוח מהר"ר שבנא כ"ץ ז"ל (1) ועל זה ה"י דוה לבינו בראותינו שכלבים הולכים שם ואין ידנו משגת לימול כעת מקופת הצדקה איזה סך מסוים ולגדוד גדר סביב בית הקברות הנ"ל כי העניות בכל יום ויום מתגבר והולך וגם את גודל ההוצאה המרובה עלינו מחמת עניים אורחים העוברים ושבים מהבא להם ומהתם להבא עד שהוכרחנו להשכין נזר אלקים ממש הכתר של ב"ה ישנה כמבואר שם באור היטב בפנקס של הקבלות והוצאות בכן כרי שהיו כמאז ומקדם כמעולם ובשנים קדמוניות גדר של עצים סביב נתנו האלופים הגבאים יצ"ו ש"ח מסך מאה זהו בעסקא דהיינו שני ש"ח כל אחד מסך חמישים על אחד חתם אני ח"מ והאלוף הר"ר יעקב והאלוף ר' יעקב מעלש (2) והאלוף ר' משה בס (3) ועל השני חתמו האלוף כהר"ר שמואל ב"ר נפתלי יאלש והאלוף ר' בער ר"א וויגד ור' יואל ר' יודא רייס (4) בכן נתנו אלה הדברים לכתוב בפנקס הגבאים יצ"ו שהחתומים הנ"ל אינם חייבים לזה אף פרוטה אחת אך מחויבים הגבאים יצ"ו לשלמו הש"ח הנ"ל מאדנקי של צדקה והש"ח הנ"ל מסרנו ליד האלוף כהר"ר שמואל יאלש הנ"ל שעל ידו יהיה הוצאה הנ"ל והוא יתעסק במצוה כזו וקבלנו עלינו בחרם שכל אחד מאתנו אשר יהיה פ"ה אצל האלפים הגבאים מחויב ליתן לידו ר' מרדכי שמש כל שבוע שלשה זהו והתחלה תהי' בשבוע זו ב"ד ואלה הרברים תהי' למשמרת יום ד' תמוז דהאי שתא תמ"א לפ"ק נאם

(1) ר' שבנא (ב"ר מנחם ר' זלמן חזן), פו"מ פה, חתן בעל „מגני שלמה“, היה אבי הגאונים ר' שמואל אב"ד ור"מ בדובנא רבתי (הנ"ל בסוף סי' כ"א), ר' אברהם אב"ד ור"מ באוסטרא, ברר, ודובנא רבתי, ור' יהושע רב"ד פה. בשנת ת"ס בא רש"ך חתום על כתב הרבנות מפה לבעל „תפארת למושה“ (עי' „דעת קדושים“ עמ' 11) ובשנת תמ"ה י"ו סיון נפטר פה. על כתב הרבנות חתום: „שלום שבנא בלא"ה הרב מנחם כ"ץ זלה"ה הכ"ס“ ור"ה של „הכ"ס“ הם התיבות: „הסכונה מענדל“ כי נקרא כן אביו פה.

(2) בשם הכנוי מעלש נודע לנו ר' הירש (ב"ר שלום) מעלש חתן בעל „תוס' יו"ט“ (שמביאר „תוס' יו"ט כלים פ' כ"א מ"ד) ואחי אשת הג"מ „זרע בירך“ ריין פה עוד בזמן הכ"ה. (3) משפחת „בס“ היא משפחה עתיקה והשובה בקראקא שכמה גדולים מפה נזכרו בשמה בפנקס של ביה"כ נבזה פה ומהם נקראו בשם זה גם ר' מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש אב"ד בפפד"מ (חותן הג"מ מאיר שטערן ב"ר יהודה ליווא מחיתנו של בעל „עבורת הגרשני“) המוכא ב„חוט השני“ סי' נ"ב ב„חינוך בית יהודה“ סי' מ"ה וב„נחלת שבעה“ סי' ס"ג.

(4) במקום אחר בפנקס נזכר „ר' יואל ר' יודא רייס“ בשם האלוף כהר"ר יואל בהקצין יודא רייס מווינא.

שמואל בא"א החסיד מהר"ה יעקב ולה"ה פ"ה לע"ע הכותב וחותם בפקודה כל האלופים הנכבאים יצ"ו.

כז.

בהיות שידוע ומפורסם התקנות ישרות והגנות אשר יש לחבורה קרישא פלאטק מכיר ובעגדר מכיר וקרעמר יצ"ו שנתייטרו מקדמת דנא מכמה שנים שניתן להם כל תוקף ואומין ויפוי כח מהאלופים הרוונים מנהיגי קהלתנו יצ"ו אשר היו מימי קדם במבואר הכל באר חישב בכתב וחתמת יד הסופר דמתא המנה מהר"ד משה שור ליברלש ז"ל. אך ורק מחמת שנתייטנו הדברים ונמשמשו הכתבים ונקרע בכפלי ועדיין רישומן ניכר, בכן ליתר שאת ויתר תוקף ועזו באו האלופים תשעה אנשים יצ"ו בצירוף האלופים הקצינים המבוררים מכבוד הקהל יצ"ו חברית חדש עמהם להחזיק כל הדברים והתקנות של בני הח"ק הנ"ל במסמדות נטועים בל ימוט לעולם כל זמן שקהלתנו יצ"ו בישיבה עד ביאת הגואל. בראש ית' לבני הח"ק הנ"ל כל תוקף ביתר שאת ככל החבורות שבקהלתנו יצ"ו לזון ע"פ דייניהם שיבחרו לצרף עמהם הן דיני ממונות ודיני קנסות קטנות ומריכות גזילות וחבלות הן ברחוב והן חוץ לרחוב כשהיו שני הצדדים מבני החבורה הנ"ל הן כשהיו דבר לאיזה יחיד עם יחיד מתוך בני החבורה הנ"ל והן לזויד עם רבים והן לרבים עם יחיד מתוך בני החבורה הנ"ל יקריבו משפטם לפני הח"ק הנ"ל עם דייניהם ולא לפני שום ב"ד אחר ולא יהי שום מקום ופתחון פה לשום אדם לעורר עליהם וירצה להמשיך המשפט ההוא לשום ב"ד אחר הן לשום ב"ד דקהלתנו הן איזה מנהיג מן הקהל יצ"ו ומכ"ש האלופים תשעה אנשים יצ"ו או איזה משאר התמנות יהי מי שיהי לא יוכל לעכב ולערער עליהם כלל, גם הרשות לבני החבורה הנ"ל ע"פ דייניהם לעשות ביניהם כל התמנות כנהוג מדי שנה בשנה ולברור ביניהם היותר הגון וראוי כפי ראות עיניהם ואין לשום אדם להכניס ראשו לדבר להם בענין התמנות שלהם שום דבר כלל ואין מקום ופתחון פה לשום אדם לערער עליהם רק הם יעשו התמנות שלהם כאות נפשם ורצונם בלי שום מוחה בידם, וכל בני החבורה שלהם מחויבים להחזיק ולקיים את כל דברי התקנות בכלל ובפרט מה שנעשה ביניהם כאלו נעשו מכבוד הקהל יצ"ו ולא יהא לשום אדם מקום לפקפק ולבטל מהם אפי' קיצו של יו"ד, דרך כלל יהא להם מקל ורצועה לבני חח"ק הנ"ל עם דייניהם לעשות משפט חרוין בתוך החבורה הנ"ל ומי שיסרב יהא לרם כח לכוף כאגמון ראשו בכל מיני כפיות כאחד מבתי דינים שבקהלתנו יצ"ו ומכבוד הקהל יצ"ו גם אין רשאי שום א' מבני החבורה הנ"ל לפרוש עצמו מהחבורה הנ"ל שלא ברצון כל בני החבורה הנ"ל, ואם איזה מהם שירצה לפרוש עצמו ויבא לפני כבוד הקהל יצ"ו לא ישו און לשמוע לקול דבריו אף אם ירצה ליתן מומן הרבה, והאלופים וספרא מתא דקהלתנו יצ"ו יכתבו דברינו אלה בפנקס דמתא למען יעמדו ימים רבים, ולהיות בידם לזכות ולראי נאמנה באו האלופים הרוונים הקצינים על החתום יום ד' ה' אב תמג לפ"ק פה ק"ק קראקא יע"א נאם אליעזר ליפמן בן הר"ר יוסף פיווש זצ"ל אשכנזי ונאם יוסף בן מהר"ר יצחק לנדא סג"ל ז"ל ונאם יהודא ליב בן לא"א כהר"ר יואל בס ז"ל פ"ה לע"ע אצל האלופים תשעה אנשים יצ"ו ונאם זאב וואלף ריזלש ונאם אהרן ח' ר' נחום רל"ג ונאם

הק' יואל בלא"א כהר"ר יודא שליט אויערבך ונאם יהודא יודל בר יחיאל ו"ל
מקראקא ונאם הק' שלמה בלא"א מוהר"ר ישעי' זלה"ה ונאם אפרים זלמן בלא"א
כהר"ר יוסף זצ"ל.

וליתק שאת ויתר תוקף נתנו האלופים הקצינים ורוונים רוי"ט וקהל יצ"ו
ידיהם ואצבעותיהם עמהם להסכים לכל הדברים הנ"ל נאם אברהם הלוי מקראקא
ונאם יצחק שמואל ר' משה קראשניקש ונאם יצחק ועליג ר' יואלש ונאם שמחה
הנק' בונם מוילנא⁽¹⁾.

כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב שחתומים עליו האלופים תשעה אנשים
יצ"ו בצירוף האלופים הקצינים הרוונים המבוררים מכבוד הקהל יצ"ו ובצירוף
התוקף שנתנו כבוד הראשים ומנהיגים יצ"ו הנ"ל שניכר לו ה"י כולם הוטב
במ"ע נאם הצעיר משה בא"א הר"ר ישראל ר"ד מלמדש זלה"ה ספרא מתא
דק"ק קראקא.

כה.

כמה דיו נשפך וכמה קילמסים נשתברו בכמה אוהרות והתראות לכלל בני
החבורא קדישא דעפעטליצד בדבר חזקת המלאכה של פעטליצש ושמוקליארש
שהיה להמנוח הר"ר אברהם הס"ך וליוצאי חלציו אחריו בחצר האדונים לובירמסקש
וביחוד אצל האדון לובירמסקי שחלף ועבר מן העולם ואחריו קם בני תחתיו
הוואייודוויץ והוא ספרסטי סענדמירסקי ובאותו פעם נחזר וגשנה הדבר לכל יפוי
כת ולכל תוקף שככעם או כחם יהיה גם בחצר האדון הספרסטי הנ"ל הן מה
ששייך להאדון בעצמו והן מה ששייך לכל בני החצר והנלוים אליו למקמן יעד
גדול כאשר יש ביד האחים בני המנוח הרד"א הס"ך הנ"ל היה הנקיבם בשמותם
הר"ר ליב והר"ר עזר וכו' אליקים בן בנו של הר"ר אברהם הנ"ל כתוב וחתום
בחת"י האלופים הריינים דה"ק הנ"ל ובח"י האלופים המנהיגים דה"ק הנ"ל אשר
יום הנעשה של הכתב היא יום ב' ה' ניסן ה'ת"ח. והנה כאשר בעת נתעורר
איזה דבר שקצת אנשים מתוך החבורא קדישא רצו במחשבתם וקצת בפועל
להתערב בחובם ולקפח פרנסתם אשר לא בדת ע"כ שלא יהיה דבר זה למכשור
ולתקלה לאחים ובן אחיהם הנ"ל מהיום והלאה ולדורות ושלא ישינו גבולם
שום איש מתוך החבורא יהיה מי שיהיה או קמנו ונתעוררנו כאשר נתעוררנו
לאשר ולתמוך את כל תוקף הכתבים שבידם עד היום הזה בכל יפוי כח
שבעולם שאסור בחתיכא דאסורא ממש כבשר חזיר וכבשר מריפה להיות לשום
אדם בעולם להתעסק בעסק כל דהו משוה פרוטה ומעלה בחצר האדון הנ"ל
הן להאדון הנ"ל בעצמו והן לכל בני החצר שלו והנלוים אליו למקמן ועד גדות
הן פה קהלתנו יצ"ו והן במקומות ובכפרים ששייכים לו והן במקומות אחרות
שיהיה שם האדון הנ"ל עם כל בני חצרו והנלוים אליו הן בירידים והן שלא
בירידים או באיזה וועד גדול או קמן שיהיה שמה או חלילה וחס והם רא
להזכיר לשום אדם להשיג גבולם בשום ענין ואופן בעולם ולא יועיל לו שום
השמטה וההנצרות ואמתלא בעולם. ובפירוש אתמר אף שבעת התפשרו בשוב
האחים הנ"ל ובן אחיהם הנ"ל לעשות איזה שותפות במלאכתם עם הר"ר יוסף

(1) ר' אליעזר ליפמן ב"ר יוסף פיוויש, ר' יצחק שמואל ב"ר משה קראשניקש ור' שמחה
בונם מוילנא חתימים על כתב הרבנות טפה לבעל "תפארת למשה" (עי' "דעת קדושים" ע' 11).

פעמליצר ששיך לבני החצר של האדון הנ"ל הם רשאים בעצמם למחול על מסונג וכמו הוראת שעה בעלמא ולא לקבוע הלכה לדורות. הן ר' זימל הנ"ל והן איש אחר רק אסור להם באיסור גמור להעביר הדרך על האחים הנ"ל ובן אחיהם אף בהעברה כל דהו לעשות מלאכה גדולה וקטנה השיך להאדון הנ"ל ולבני החצר שלו עם כל הגלויים אליו. ומה שעלה במוסכם כל האלופים הדיינים בצירוף האלופים המנהיגים דח"ק הנ"ל באו על החתום לזכות ולראי' ביד האחים הר"ר ליב והר"ר עזרל ובן אחיהם כמ' אליקום גיין. ב"ד יום הששי צום מבת חסם נימל לפ"ק נאם הק' משה בא"א הרב מוהרר"י ז"ל ⁽¹⁾.

זולת השר מישקאווסקי וגל עבדיו מה שצריך לגופם המה מערופים של הר"ר זימל הנ"ל נאם הק' שמואל מקרעמניץ ⁽²⁾ ונאם שמואל במהר"א ⁽³⁾ ז"ל ונאם רפאל מבריסק דלימא ⁽⁴⁾.

כל הנ"ל העתקתי מנוף הפסק של האלופים הדיינים דח"ק הנ"ל שניבר לי ח"י היטב במ"ע נאם הצעיר משה ספרא מתא דק"ק קראקא.

כמ.

ע"ד שני החנויות אשר נתנו האלופים הרוזנים כבוד הקהל יצ"ו להאשה מ' בלימא אשר היה מקדמת דנא אשת מוהר"ר מתת'י ז"ל הו"ר וליתמי הק' הנ"ל כמבואר בפנקס דמתא ⁽⁵⁾. והנה עד וזיום הזה השכירו האשה מ' בלימא הנ"ל ובנה היקר הר"ר מיכל יצ"ו ולקחו השכירות לעצמם. והנה כהיום הזה מצא בע"ד מקום לחלוק ולומר שלא נתנו כבוד הקהל יצ"ו השכירות הנ"ל רק משך הזמן אשר היו יתומים קטנים כדי לפרנס אותם בדמי השכירות הנ"ל. אמנם כעת הזאת אשר היקר הר"ר מיכל יצ"ו הנ"ל היה לאיש ויודע בטיב משא ומתן לחיות את נפשו ובני ביתו וגם הנקיבות בנות הק' הנ"ל כבר נישאו לאנשים בכן חזרו זכות החנויות הנ"ל למי שנתנו ה"ה האלופים התורניים גבאי צדקה יצ"ו אשר בידם וברשותם כל הכנסת של כל החנויות שבקהלתינו יצ"ו אך ורק באשר הדבר מוטל בספק ויש פנים לכאן ולכאן בכן באו האלופים התורניים הנכבאים

⁽¹⁾ הנ"ל בהערה.

⁽²⁾ הוא הג"מ שמואל (ב"ד צבי מקרעמניץ) שנתקבל מפה ברוב לשנה תמ"ט לאב"ד ולר"מ בפד"מ, הנקרא ע"ש חותנו ר' שמואל ר' חיים ישעיה'ס (שהיה צורך ועוסק בכסף ובזהב ובאבנים טובות כנוצר בפנקס הקהל פה, עי' "כלילת יופי" ח"ב קמ"ד ע"ב).

⁽³⁾ עוד יצו גאונים בשם "שמואל" נודעים לנו מזמן ההוא בקראקא והם ר' שמואל ב"ר יוסף בעל "עילת תמיד ועולת שבת" ור' שמואל ב"ר פיווש בעל "בית שמואל" על אה"ע, אב"ד בשידלוב ובפיוורא וחתי הנ"מ אריה הנקרא ר', ליב הגבוה" אב"ד ור"מ פה (עי' "בית שמואל" סי' נ"א סק"י).

⁽⁴⁾ בהג"מ "חלקת מחוקק", אב"ד בוויילנא, וכבריסק דלימא. בשנת ת"ח בא ר' רפאל מכריסק לקראקא ויסתופף פה בבית חמיו זקנו ר' אברהם ישראל הענדלש, פו"מ פה (עי' "דברים עתיקים" סוף סי' כ"ח הערה 1) עד תכ"א, עד שנת פטירת חמיו זקנו הנ"ל (עי' בהקדמה "לחלקת מחוקק" ויהי פה מניה בביה"ד של ר' ליב מיוולש, בעל "טעמי המסורה וחרושי אנדות הש"ס" (הנדפס באמסטרדם תפ"ח) ויוציא בביה"ד הנ"ל את הס' "חלקת מחוקק", ספרו של אביו, בשנת ה"ל ובהשתדלות המדפיס, אשר התחתן עמו. ר' רפאל מבריסק דיין פה, נפטר בשנת תנ"ג כנוצר בפנקס הח"ק פה ונכדו הוא הג"מ רפאל מיוולש בעל "תוס' שבת" (עי' ההקדמה).

⁽⁵⁾ עי' סי' י"ג.

יצו והיקר הרר מיכל יצו הנ"ל והתפשרו עצמם בטוב כדי שכ"א על מקומו יבא בשלום על האופנים המכוארים למטה דהיינו שהאלופים הגבאים יצו מכרו להיקר ר' מיכל יצו הנ"ל את שני החנויות הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלומה באופן זה דהיינו שהחנויות הראשונה אשר יושבת בתוכה אשת האלוף כהר"ר ישראל ר"מ ר"מ ר"מ (1) יצו אשר היא מול ונגד ביה"כ של נשים הישנה תהא לר' מיכל הנ"ל לחלומין ולצמיתות עלמין לו ולי"א ולב"כ לדורות עולם והרשות ביד הנ"ל וב"כ וי"א לעשות עם החנות הנ"ל כאות נפשו למכור ולהשכיר ולהנחיל וליתן במתנה כאדם העושה בשלו ושום אינש לא ימחא בידו והחנויות השני אשר יושבת בתוכה אשת התורני מוהר"ר שקאשש יצו אשר היא מול ונגד המקולין תהא ג"כ לר' מיכל כל ימי חייו הן להשתמש אותה בעצמו או להשכירה לאחרים ולקח השכירות לעצמו אכן לאחר מותו של ר' מיכל יצו הנ"ל חזרה זכות החנות השני הנ"ל להאלופים הגבאים יצו, וכבר קבלו האלופים הגבאים יצו מן ר' מיכל יצו הנ"ל כל דמי המכירה עד פרומה אחרונה גם הותנה בפי' שהרשות ביד ר' מיכל לעשות משתי החנויות הנ"ל חנות אחת להחזיק בו האפטיק שלו כל ימי חייו ולאחר מותו או מחויבים ליתן י"א או ב"כ להאלופים הגבאים יצו שיהי' בימים ההם החצי מהשכירות כפי שישמו הבקאים מה שראוי ליתן שכירות מחנות כזו כאשר חצי חנות יהא שייך ליורשי ר' מיכל והחצי השנית להאלופים הגבאים יצו ואף גם זאת חיתרו האלופים הגבאים יצו מהחצי השכירות המגיע להם חמשה זה בכל שנה וכן אם לא יעשה ר' מיכל משתי החנויות חנות אחת או לאחר מותו כשירצו יורשיו אחריו לשכור החנות השני או יפחתו מהשכירות חמשה זה בכל שנה כפי שירצו אחרים ליתן ותמיד יהא הקדימה ליורשי ר' מיכל ולב"כ לשכור החנות השני ע"פ אופן הנ"ל גם הותנה בפי' שאף שמכרו האלופים הגבאים יצו החנויות הנ"ל לר' מיכל הנ"ל ע"פ האופנים הנ"ל אעפ"כ מחויב ליתן מדי שנה בשנה מכל חנות שלשה זה פ' ואם יעשה משתי החנויות אחת או מחויב ליתן בכל שנה ארבעה זה פ'. ככה יהא כל ימי חייו ולאחר מותו יתנו היורשים כנ"ל והאלופים הגבאים יצו מחויבים לפצות את ר' מיכל וי"א וב"כ מכל ערעורים שבעולם הן מהאלופים הרוונים כבוד הקהל יצו הן משאר אדם בעולם יהי' מי שיהי' וכל מי שיבא מארבע מחות העולם וכו' וירצה לערער ולשתעי דינא בהדי ר"מ וב"כ וי"א מחויבים האלופים הגבאים יצו לפצותו שלא יבא להם שום הוצק בעולם ושטר מכירה זו לא יופסל ולא יוגרע כחו ולא יפקע שעבודו לא משום פסול הפוסל ולא משום לשון העשוי שלא כתחול רק הכל יהא גרוד ונדרש למוכת ולזכות ולתועלת ר"מ ובכ"ח וי"א ותמיד יד המערה על התחתונה ויד ר"מ וב"כ וי"א על העליונה בכל הספיקות דמתילדים שם ויהא לשטר מכירה זו כל תוקף ועזו ויפוי כח שבעולם בכל תוקף שמרי מכירות הגונות ונהיגין בישראל העשוין כתחול דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשמרא כל הנ"ל קבלו האלופים התורניים גבאי צדקה יצו וכל הבאים אחריהם בכל תוקף ועזו ובכ"ג א"ס ובת"כ בפ"מ ובכל חומר שבעולם ולהיות הדברים הנ"ל שרירין וקיימין באו האלופים התורניים גבאי צדקה יצו בעצמם ובכבודם על החתום יום א' ט"ז תמוז תמו"ו לפ"ק.

(1) ר' מזרחים ר' משה ר' יעקלש.

ל.

האלוף כהר"ר פיטל יצ"ו במהר"ר משה ר"א ר"י ⁽¹⁾ בא לפנינו עח"מ
מהצננו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל והורה בהודאה גמורה איך שהיקר ר'
אליקים בן-הר"ר איסרל ר"א הסך ⁽²⁾ הלוח לו סך שנים עשר זהו פו' על המקום
אשר לו כביה"ב של ר"א ר"י בעז"נ בספסל האמצעי הראשון ממעלה למטה
הסמוך לכותל צפונית אשר פני היושב פונה מול ונגד מזרח אשר בעת יושבת
עליו אשת ר' משה רש"ס, ומצד א' יושבת אשת ר' לוי שמש ומצד השני יושבת
אשת ליור ליב טישלר. בכך יש לר' אליקים הנ"ל שעבוד גמור לכל הלכותיו
על המקום הנ"ל ע"ס הנ"ל. ותשב והשהמש עליו אשת ר' אליקים או ב"ב של
ר"א וימשיך הלאה וישיבה הנ"ל משך שלשה שנים מן ר"ח אלול תמוזין עד
ר"ח אלול תנאלף לפ"ק בשכירות ששה גדו' לכל שנה בהיתר נכ"מא. מהקדן.
ובכלות הזמן מחויב הר"פ לסלק להר"א מעותיו המזומנים. וכשיתן ר' אליקים
להר"פ איזה מתנה הגונה אזי יהא הקדימה להר"א בכלות הזמן. באם שהר"פ
ירצה להשכין לאחרים את המקום הנ"ל ור"א ירצה להלוות יהא לר"א קדימה
נגד כל אדם בסך שירצו אחרים ליתן. כל הנ"ל נעשה בק"ס ובכתח"ש יום א'
ב' דר"ה אלול תמוזין לפ"ק נאם הצעיר משה בא"א הר"ר ישראל ר"ד מלמד
זל"ה ספרא מתא דק"ק קראקא.

לא.

הן אמת וצדק שהאשה מרת פרידא אלמנת המנוח מהר"ר אלעזר במוהר"ר
יהודה ח"ה בת הגאון הגדול אב"ד ור"מ דק"ק בריסק מוהר"ר צבי ⁽³⁾ נשבעה
בפנינו ב"ד כדן וכדת השבעת כתובה שעכ"פ אף שקיבלה קצת על כתובתה
עכ"ז נשאר לה עכ"פ סך ב' אלפים מכתובתה ואף שמחלה לבעלה הנ"ל קודם
מיתתו לא מחלה לו כ"א מה שלא הוכל לגבות נוסף על נחלאותיו עד תשלום
סך כל כתובתה כי בעלה ז"ל לא ביקש מאתה כ"א את זאת למען שיהא יוציא
נגדה ולא יהי' לזה רשע. גם קבלה קנין בפנינו ב"ד שנותנה כח והרשאה לגיסה
האלוף התורני הרבני מוהר"ר וואלף שרשות בידו למכור השעבוד שעל ר' יואל
ר' צדוקש. וכל אשר יעשה גיסה הנ"ל בענין שעבוד זה העשוי ולא הוכל דומר
לתקוני שדרתיך וכו' ז"ל ע"ז קבלה בק"ס בפנינו שתהא ידו כידה ועשייתו
כעשייתה. ולמען האמת שלא תהא נעדרת באנו על החתום כהיום יום ב' ט'
אלול תאו מס זיין לפ"ק נאם שמואל בקראו שמו שמעלקא סג"ל איש הורוויץ
חינה פה ק"ק טארנא ונאם אלקנה בלא"א הר"ר יחיאל מיכל שטערין בורג וצ"ל.
כל הנ"ל העתקתי מנוף הכתב שחתומים עליו הרב מהר"ר שמעלקא וה"ה
מהר"ר אלקנה הנ"ל אשר חתימת יד הרב הנ"ל ניכר לי היטב במ"ע נאם הצעיר
משה ספרא מהא דק"ק קראקא.

⁽¹⁾ ר' פיטל (כ"ר משה ר' איזיק ר' יעקליש הנודע), פו"מ פה, היה חתן רש"ק בעל
בתי יל הנ"מ, "מניני שלמה", ע"י הערה לס"י כ"ו.

⁽²⁾ הנ"ל בס"י כ"ח.

⁽³⁾ הג"מ צבי בהג"מ משה יעקב המובא ב"בית יעקב" להג"ח יעקב צאנזער.

לב.

אנחנו ב"ד ח"מ באנו להודיע קושט דבר אמת וצדק איך כמ' אברם בן נתן דראניש לא היה יכול לצאת ידי חובתו נגד נושיו בעת שנשתרנו על צווארו ויצא מאתנו בתורת פסד"ג שי"ב בתפיסה שלשים יום ואח"כ ישבע בפא"ה ובנקס"ת בזורעו שבועה אין לו יותר מהגרשם אשר ירשום את כל אשר לו מחוט ועד שחך נעל. וגם יותן חרם על כל מי שיודע מעסקיו וכו' כנהוג ע"פ היקון בורחים. בכך קיים כמ"א הנ"ל את הפסק וישב בתפיסה זהו יותר מל' יום. וכבן נשאר בעת שירשום את אשר לו מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. וישבע שבועה חמורה בפא"ה במעלה עליונה בשעת הגדת משניות ובנקיטת ס"ה בזורעו שאין לו יותר מהגרשם. וגם יותן חרם יב"ן על כל מי שיודע מעסקיו כנהוג. ואח"כ נדע כדת מה לפסוק ולעשות בינו לבין בע"ח שלו. לפי הקון הבורחים. כד"ה יום ו' ר"ח סיון תמ"ו לפ"ק נאם הק' משה בא"א הרב מהר"י ז"ל⁽¹⁾ נאם חיים בלא"א ז"ל וז"ל ה"ה אשכנזי⁽²⁾ ונאם הק' משה בהרב מוהר"ן הירש שור⁽³⁾ זצ"ל ונאם הק' חיים בהר"א זצ"ל. ה"ה ונאם הק' יצחק בא"א מוהר"א זצ"ל מפראג.

יצא מאתנו בתורת פסד"ג באם יכניס עצמו הנעלה הר"ר יעקב סמעיני מאבר בע"ק עבור אחותו אשת כמ' אברם נתן דראניש שאחר אשר תלד הילד אשר היא מעוברת בעת ותהי ראוי לקבלת חרם שתקבל אז בחרם שהחמשה חתיכות בעט גזנט ומענטליך ושאר בלאותיה הם הן אשר נתן לה אחיה ר"י הנ"ל בשעה שהשיא איתה לבמ"א הנ"ל באופן שאין לבעלי חובות של בעלה שום אחיזה בהם או כשיכניס עצמו אחיה הר"ר בזה ויעשה ק"ג א"ס אוי מעתה אין לשום בע"ח שעל בעלה שום תפיסה יה בזה. כד"ה יום ו' ר"ח סיון תמ"ו לפ"ק נאם הק' משה בא"א הרב מוהר"י ז"ל. ונאם חיים בלא"א ז"ל וז"ל ה"ה אשכנזי הק' משה שור. ונאם הק' חיים בהר"א זצ"ל ה"ה ונאם הק' יצחק בא"א מוהר"א זצ"ל מפראג.

האשה מ' לאה אשת כמ' אברם בן נתן דראניש נשבעת בפנינו ח"מ שאותן חמשה חתיכות בעט גזנט ומענטליך ושאר בלאות כנ"ל נתן לה אחי כהר"ר יעקב באופן שלא יהי לשום בעל חוב אחיזה בהם כ"ד היום יום ה' מ"י חשון תמ"ח לפ"ק נאם משה יצחק שמיגראד שמש שני בה"י ונאם ירמ' שמש הדיינים יצ"ו.

כל הנ"ל העתקתי מגוף הפסקים שהתומים עליו האלופים הדיינים הגבוהים

(1) ר' משה ב"ר יהושע בעל "מגיני שלמה" היה פה רב"ד (ע"י הערה לכ"י כ"א והקדמת "מגיני שלמה").

(2) אולי ר' חיים ב"ר י"ל אשכנזי הוא בהג"מ יהודא אשכנזי (התן בעל ה"בח") שהסכים על "עסק התל"ד הנדפס באשכנז ת"ו".

(3) הוא הג"מ משה ב"ר נפתלי הירש שור הנקרא ר' משה ענולש שנתמנה פה אחרי הג"מ משה בהג"מ "מגיני שלמה" לרב"ד ונפטר פה בשנת תנ"ד (ע"י "הלכה ברורה" על או"ה ה' שבת ס' של"ח סק"ג), ונמצא חתום על כתב הרבנות מפה לבעל "תפארת למשה" (ע"י "דעת קדושים" 11). מתחתיו פה ושם נראה כי אביו שמש ברבנות ואולי הוא הג"מ נפתלי הירש שור תלמיד הרמ"א ורבי של בעל הב"ה ואב"ד בבירוסק רלימא (ע"י "עיר תהלה" עמ' 24).

יצו והשמים יצו הנ"ל שניכר לי ח"י היטב במ"ע נאם הצעיר משה ספרא דק"ק קראקא.

לג.

על אודות שהנעלה בהר"ר ולמן בהנעלה בהר"ר משה קראשניקש יצו' עשה טובה לכבוד הקהל דקהלתנו ק"ק קראקא יצו' והמציא להם הלואה של עולמית מהכומר הגדול האדון פראבאשט דבין סך ארבעה אלפים זהו' פו' לתת מהן עולמית רוחים עשרה זהו' פו' מכל מאה זהו' פו' מדי שנה בשנה והנה היום הזה הוסיף בהר"ר ולמן יצו הנ"ל והגדיל עשות טובה יותר בעסק ההלואה הנ"ל דהיינו שהשתדל אצל הכומר האדון הנ"ל שיעשה הנחה מן הרוחים הנ"ל סך מאה ועשרים זהו' פו' מדי שנה בשנה באופן שאחר מותו יתנו כבוד הקהל יצו רוחים מן סך ההלואה הנ"ל רק שבעה זהו' פו' מכל מאה זהו' מדי שנה בשנה. בכך לעומת זה התחייבו עצמם כבוד האלופים הקצינים ורוזנים רוס' וקהל יצו לתת להנעלה בהר"ר ולמן יצו השליש מן ההנחה הנ"ל שהוא סך ארבעים זהו' פו' מדי שנה בשנה דהיינו מעת שיתחיל ההנחה כנ"ל ליתן רוחים רק שבעה זהו' פו' ממאה שמסך ההלואה הנ"ל מאותו זמן ואילך מחויבים לתת להר"ר הנ"ל סך ארבעים זהו' פו' במעות מזומנים מדי שנה בשנה המדין כסדרן וימשוך הנתינה הלו כל ימי חייו של הר"ר ולמן יצו הנ"ל ואחריו גם כן ליוצאי חלציו אשר יניח אחריו דווקא כל זמן שיהי בחיים חיותו אפי' אחד מיוצאי חלציו של הר"ר ולמן הנ"ל יותן הנתינה הנ"ל סך ארבעים זהו' פו' מדי שנה בשנה, אמנם לזרע וזרעו של הר"ר הנ"ל ומשם ואילך פטורים המה כבוד הקהל יצו מליתן הנתינה הנ"ל. וגם התחייבו עצמם כבוד הקהל יצו וקבלו עליהם בכל החומרים שבעולם עליהם ועל המנהיגים הבאים אחריהם וגם לרבות על האלופים בעלי חשבונות שבקהלתנו יצו לבלתי לשנות ולעכב מליתן סך הנתינה הנ"ל להר"ר או לזרעו אחריו כנ"ל ולומר שינוכה הנתינה הנ"ל מחמת נתינות ומסים וארנוניות חדשות וגם ישנות או מחמת הנשאר חייבים הן מחמת הר"ר הנ"ל בעצמו או לזרעו אחריו או וולתו מחמת שום תואנה ומענה והתנצלות בעולם לא יהי שום פוצה פה ומצפצף לשנות ולעקל ולעכב מליתן הנתינה הנ"ל בכל כשך זמן הנ"ל כי אם מחויבים ליתן הנתינה הנ"ל סך ארבעים זהו' מדי שנה בשנה מן יום שיתחיל ההנחה כנ"ל משם ואילך ליתן להר"ר הנ"ל ואחריו לזרעו אשר יניח אחריו סך ארבעים זהו' פו' מדי שנה בשנה המדין כסדרם תכופין ורצופין בחק ולא יעבור בלי שום מוחה ומערער ומעכב בעולם. וגם יותן הרשות להאלופים סופרי מתא יצו לכתוב הכתב הלו בפנקס דמתא למען

אחי ר' שמואל ב"ר משה ר' יעקלש קראשניקש שבא חתום על כתב הרבנות לבעל "תפארת לבשה" (עי' "דעת קדושים" 11), משפחות "קראשניק" היא משפחה גדולה ועתיקה בקראקא ונקראת ע"ש העיר "קראשניק" בביהם שבאה משם לגור פה. בשם זה נודעים לנו גם הגאונים ר' יצחק ר' משה קראשניק, שו"ב ומוהל פה בזמן הרמ"א (ונפטר פה בשנת שני"ג) ור' מרדכי קראשניק, דיין גדול פה בימי בעל "סגנו שלמה" וכבר בשנת ת"ו אב"ד ור"מ בלונזשיץ (המכוא ב"באר הגולה" או"ח ס"י תקפ"ו). בכתבי הארכיו פה נזכר ר' שלמה מן "קראשניק" בין מנהיגי העדה ובאי כחה שקנו בשנת שי"ד (1564) כרים נרחבים סמוכים לקאויסר להגדיל פה את חוג מושב כ"י וכנראה הוא אביו של ר' "שלמה יצחק בהר"ר יקותיאל ולמן קראשניק ו"ל" שנפטר פה "ביום ב' כ"ט אדר שני שצ"א" כנזכר בפנקס החק"ק צ"ה ע"א.

עמוד ימים רבים כל הנ"ל יצא מפי כבוד האלופים הרוונים הקצינים ר"מ וקהל יצו וקבלו עליהם בכל חומר שבעולם בלי לשנות ולא לבטל אפי' קוצו של יו"ד וכל הנ"ל ולהיות לראי' להיוון הדברים הנ"ל שרירין וקיימין באו האלופים ורוונים ר"מ וקהל יצו בכבודם ובעצמם על החתום היום יום ב' עשרה ימים אחדש שבט ~~סמחא~~ לפ"ק הק' אברהם הלוי מקראקא ⁽¹⁾ יצחק שמואל ר' משה קראשניקש ⁽²⁾ ונאם אליעזר ליפמן בן הר"ר יוסף פיינוש זצ"ל ונאם יוסף בן מוהר"ר יצחק לנדא סג"ל זצ"ל מקראקא ונאם הק' יששכר בער מקראקא ונאם הק' שמואל קרעמניץ ⁽³⁾ ונאם הק' חיים במהר"ל זצ"ל ונאם הק' שמואל שמעלקא מרגליות מליסק ונאם יששכר בער בהר"ר יודא ליב ז"ל ונאם משה בן הר"ר יקותיאל קייפמן זצ"ל ונאם הצעיר שמחה כ"ץ כהן.

כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב שחתומים ערוי האלופים הרוונים ר"מ וקהל יצ"ו שניבר לי ח"י היטב מאד נאם הצעיר משה ספרא מתא דק"ק קראקא. לד.

היקר כמ' מאיר הללש יצ"ו נלכד במצודה לא טובה בעסק ביש מחמת נגיבת כלי ידוע מבית הפלהם בקלוסטר וע"פ פשר שהתפשרו עם הזוברים בקלוסטר הנ"ל נתן כמ' מאיר הנ"ל סך מסוים להשתיק עסק ביש הנ"ל. בכך בנתינה זו שנתן כהיום כהר"מ הנ"ל לכבוד הקהל יצ"ו פטור עוד מליהן משה פרוטה ומעלה לכבוד הקהל יצ"ו מחמת עסק הנ"ל שחלילה וחס יצטרכו הקהל להוסיף איזה סך על הפשר שיהנו להזוברים הנ"ל או באיזה סיבה שיעלה איזה הוצאה מהיום והלאה בעסק ביש הנ"ל ויאמר האומר שאדעתא דהכי לא ניתן להר"מ פטורים או באיזה טענה ואמהלא ירצו להמיל עוד איזה נתינה על הר"מ הנ"ל מחמת עסק הנ"ל. בכך בפירוש אתמר שחלילה וחס להעביר עליו הדרך אף בהעברה כל דהו"דק בנתינה זו פטור בפטורים גמורים באופן שלא יצטרך ליתן עוד שום שום פרומה. וכל הנחלות שלו שיש לו פה קהלתנו יצ"ו והמה משופים ומפוצים מכל ערעור מחמת עסק ביש הנ"ל וכל מי שיערער ידו על התחתונה. ודרשות בידו למכור ולהשכין כל הנחלות והמקומות שבבית הכנסת בלי שום מוחה ויהא כל התוקף וזכות וכל היפוי כח לכתב הלו להר"מ הנ"ל ולי"א באופן שלא יהי' לשום כרי' שום פ"פ ושום פוצה פה ומצפצף על הר"מ וי"א וב"כ מעולם. ודרשות ביד הר"מ וי"א וב"כ להעתיק דברינו אלה בפנקס דמתא למען יעמדו ימים רבים. וכל דין תורת נאמנות לכתב הלו עם כל תוקף ויפוי כח ועזו שבעולם. וקיימו וקבלו עליהם כבוד האלופים הרוונים ר"מ וקהל יצ"ו לאשר ולקיים כל פרטי הדברים הנ"ל בחומר שבועה ובכל חומר

(1) מנהיג דר' ארצות שהסכים בוועד ירוסלב בשנת תמ"ד על הדפסת "עין יעקב" באמשטרדם עם כל המפרשים ונמצא חתום בוועד הנ"ל בשנת תס"ז על שטר חוקה (שנמצא בפנקס דלבוב) ואינו כ"ר אליעזר כהשערת החכם בעל "אנשי שם" סי' י"ח כ"א ב"ר נתן הלוי וחתן בעל "מגיני שלמה" ואבי הג"מ שמואל הלוי אב"ד ור"מ במעזריטש וברישא (חתן הג"מ יצחק ב"ר אברהם אב"ד בפוזנא) וחתנו של הג"מ בנימין אב"ד ור"מ בזמיגוראד ורעמני ומחבר "עיר בנימין" ובנו של הג"מ שמואל בעל "דברי עתיקין" על הזוהר (עי' "כלילת יופי" ה"ב ב"ר ע"ב).

(2) עי' הערה לס' ל"ג.

(3) הנ"ל בהערה לס' כ"ח.

שים שבעולם. ולהיותן כל הדברים הנ"ל שרירין וקיימים וחוקים באו בכבודם
 נצמם היום יום ג' י"ב סיון תמס מת לפ"ק יצחק שמואל ר' משה ר' יעקל
 אשינקש ונאם יוסף בן מהר"ר יצחק לנדא סג"ל וצ"ל מקראקא ונאם משה בן
 ר' ליב כ"ץ⁽¹⁾ ונאם יצחק זעליג ר' יואלש ונאם הק' חיים במהרי"ץ וצ"ל ונאם
 וואל כ"ץ ונאם יצחק בלא"א מוהר"ר אברהם ז"ל ונאם יצחק ארגלרש⁽²⁾ ונאם
 חיים בלוד מקראקא ונאם הק' שמואל שמעלקא מרגליות מליסק ונאם הק'
 שכר בער בהרי"ל ז"ל ונאם הק' נתן פייטל בא"א מהורר משה ר"א ז"ל⁽³⁾.
 כל הנ"ל העתקתי מגוף הפאזרין שחתומים עליו האלופים הרוונים ר"מ
 הל יצ"ו הנ"ל שניכר לי ח"י היטב בטע"ן נאם הצעיר משה ספרא מהא
 י"ק קראקא.

לה.

בפנינו ע"מ בשני בשבת באחד בחדש אדר תיו מס מת לפ"ק באו הווג
 יקרה מרת גיטלה בת האלופ מוהר"ר גומפריכט זושניו דיין רבה ז"ל והב'
 אלופ מוהר"ר גדלי' שהי' מקדם חתן האלופ מהר"ר מנלי במוהר"ר הירש דיין
 ל ועשו הווג הנ"ל באוה"ב ק"ס בכל אופן היותר מועיל בת"ח ובשד"א כתחזיל
 ת"כ בפועל וכו' לטובת ולזכות האלופ מוהר"ר משה ר' ישראל ליברלש
 פרא מהימנא דק"ק קראקא. ומעתה ומעכשיו אנב ק"ס ות"כ וחומר הנ"ל
 עכשיו נתנו הווג הנ"ל למוהר"מ כח והרשאה כתחזיל ולהוציא ולהפקיע את כל
 קרקעות וחוקות ומקומות ושאר העניינים ששייכים לר' גדלי' הנ"ל בק"ק קראקא
 ומה שיש לר' גדלי' הנ"ל על הבית זכיות של האלופ התורני הירש דיין הנ"ל
 סך חמשה מאות זהובים פולניש גם לרבות חלק מהזקת הכיפה במקום שארי
 ומניצא כמו שנכתב בפנקס דמתא דקהל של האלופ התורני ר' יצחק ז"ל שהי'
 זופר דק"ק הנ"ל והאלופ מוהר"ר מתת' סופר. בכ"ן על הכל כאשר לכל כנ"ל
 זעכשיו נתן ר"ג הנ"ל ובאוה"ב כנ"ל בנפש חפציה וברעת צלולה וברעותא
 לבא להאלופ ר' משה הנ"ל כח והרשאה וכו' כתחזיל ומעכשיו יהיה פיו של
 "משה הנ"ל כפיהם של זוג הנ"ל ועשייתו כעשייתם ומאמרו כמאמדם ממש
 בכל הנ"ל הן לדיון או למשפט או לפשר ואף גם להשכיר להשכין ולמכור וכו'
 עבור הווג הנ"ל כאדם העושה בשלו מאין שום מוחה בעולם כלל כי אם יהי'
 דם כידו וכו' ובפירוש אמרו הווג הנ"ל דין להנפק לנפשך וכל דסתעני לך, מן
 ינא עלן תהדר ובפירוש בק"ס ות"כ וכו' כנ"ל שלא מחלו ושלא פטרו ושלא

(1) ר' ליב כ"ץ היה חותן הג"מ מענדל אויערבאך, דיין בקראקא (כבר בשנת ת"ה)
 ואב"ד בקראטאשין. לר' ליב כ"ץ, פו"מ פה (עי' "דברים עתיקים" סוף סי' ה'), היו חמשה
 בנים והם: ישראל, מאיר, זעליג, מנשה ומשה הנ"ל (עי' הירחון של בראן וקויפמן כרך ל"ח
 עמוד 567—568, מה שהעתקתי שם מפנקסי הקהל פה לתולדות הג"מ מענדל אויערבאך בעל
 "עטרת זקנים"). בפנקס הח"ק פה כחוב (דף ס"ט ע"א) כי ביום שבת ט' אדר שע"ו נפטר
 "מהר"ר אהרן משה בן הגאון מהר"ר יוסף כ"ץ זצ"ל" ובדף קי"ד ע"ב שם נזכר כי ביו"ט סיון
 ת"ה נפטר המנהיג "מהר"ר יוסף יהודא ליב כ"ץ בן מהר"ר אהרן משה כ"ץ ר' יוסכס ז"ל
 ונמצא כי ר' ליב כ"ץ חותן בעל "עטרת זקנים" היה בן בנו של בעל "שארי" יוסף".

(2) ב"ר חיים ארגלר, הותן הג"מ, עולת תמיד ועולת שבת" (הנדפס באמשטרדם תס"א).

דיין פה קראקא.

(3) הנ"ל בס' ל' הערה 41.

ויתרו הוּזַג הַנִּל מְעוֹלָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּכֵּל הַנִּל וּמַהֲיִים עַד עוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹתֵרוּ וְשֶׁלֹּא יִמְחִלוּ וְשֶׁלֹּא יִפְסְרוּ וְכו' כִּכֵּל הַחֹזֶל וַיְהִי לְכֹל הַנִּל כֹּל עוֹן וְכֹל תּוֹקֶף וְכו' כִּתְחוּזִל וְכֹל שׁוֹם מַעֲנֶה שֶׁבְּעוֹלָם וְכֹל שִׁיּוֹר הַנָּאִי בְּעוֹלָם כֹּלָל וַיּוֹכֶתָב מִחֵד עַד מֵאָה וְכו' עִם כֹּל הַיֵּשׁ וְאַחֲרֵיכֵן וְשִׁינֵי וְתוֹקֶף נִאֲמָנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לִר' מֹשֶׁה הַנִּל עַל כֹּל הַנִּל. וְכִנְיָל הַמִּיד בְּכֹל עֵת וְכו' וּבְדִיּוּבוֹר הַקֵּל וְכו' דֵּלָא כִּאֲסֻמְכֵתָא וּפְכֻמְלוֹ מוֹדְעוּתָא וְכו' כִּתְחוּזִל וְכִמְוֵי הַחֹמְרוֹת הַנִּרְשָׁמִים בִּפְנֵקֶס דִּקָּק פֶּה פֶּרָאג יִצְוֹ וְקִנְיָנָא וְכו' בְּמִנָּה דְּבִשְׁר לְמִקְנִיָּא בִי הַכֵּל שִׁרִיר וְקִים נִאֵם אֲשֶׁר לַעֲמֹל בֵּן הַקִּצִּין הָאֱלוֹף מוֹהֲרֵר חִיִּים וְלִי סִפְרָא נִאֲמֵן דִּקָּק פֶּרָאג וְנִאֵם מֹשֶׁה בֵּן כְּהֹרֵד נִתָּן כִּי"ן וְלִי מוֹיִב שִׁמֵּשׁ נִאֲמֵן דִּקָּק פֶּרָאג נִאֵם גִּדְלִי בְּמַהֲרֵר יַעֲקֹב וְצִיל.

הַנֶּעֱלָה ר' יֶאֱקֵב מוֹיִזְקֶשׁ הַעִיד לִפְנֵינוּ בִּר' בְּתַעֵ גֵּאֲלִי וְכו' אִיךְ שֶׁהוּא מְכִיד בְּמִבְיַעַר עֵינָיו שְׁנֵי חֲתוּמִים מַעֲלֵי הָאֱלֹף מַהֲרֵר לַעֲמֵל סִפְרָא וְהָאֱלֹף מַהֲרֵר מֹשֶׁה נִאֲמֵן דִּקָּק פֶּרָאג דְּרָא הִיא חִי יָדֵם מִמֶּשׁ כְּדִ"ה יוֹם ג' ר"ח אֱלוֹל הַסִּי"מ הַק' חִיִּים בְּהֵרָא וְצִלְהִיהָ וְנִאֵם הַק' יִצְחָק בֶּא"א מוֹהֲרָא וְצִיל מִפְרָאג *) וְנִאֵם פִּנְחָס בֶּא"א ה' שִׁמְעוֹן (') וְוֹאֶלף וְלִי אִוְיַעֲרֵבךָ.

לו.

עַד הַפְּסוּכִים וְהַמַּעֲנֹת וְהַחִלּוּקִים אֲשֶׁר נִתְּחוּ בֵּין הָאֱלֹף כְּהֹרֵד שְׁלֹמֹה בְּמַהֲרֵר נִטַּע ר"י (2) וּבֵין גִּיסוֹ הָאֱלֹף הַתּוֹרֵנִי כְּמַהֲרֵר יִצְחָק יִצְוֹ בְּמַהֲרֵר יוֹנָה דִּיין וְלִי בַּעֲסַק הַחֻקוֹת חֲצֵרוֹת וּכְפָרִים אֲשֶׁר הִי שִׁיךְ לֵאמֹר וְחֻמּוֹתוֹ מ' הַיִּנְדֵּל אֱלֻמֶּנֶת הַמְנוּחַ מַהֲרֵר יוֹנָה דִּיין קְרֹאכְמֵל וְלִי בַּעֲנִין חֲלִיבָה. וְגַם בַּעֲסַק הַחֲלִיבָה אֲשֶׁר הַנִּיחָה מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל מֵה שֶׁהוּא בַּעֲנִין וּבִכֵּן בָּאוּ לִפְנֵינוּ עַח"מ הַנְּהוּ תְּרִי גִיסוֹ הַנִּל מַרְצוֹנָם הַטוֹב כֹּלִי שׁוֹם אוֹנֵם וְהַכְרָחָה כֹּלָל וְהַתְּפִשְׁרוֹ עֲצָמָם בְּטוֹב וְעָשׂוּ ק"ג א"ם כִּכֵּל אוֹפֵן הַמוֹעִיל ע"פ תְּחוּזִל עַל כֹּל פְּרָטִי דְּבָרִים הַמְּבֹאֲרִים לְמַמָּה כֹּל יִפּוֹל דְּבַר אֲרֻצָּה! דְּהֵינּוּ בְּרָאשׁ אוֹדוֹת סְחוֹרוֹת חֲמָאָה וְגִבְיּוֹת מֵה שֶׁהוּא בַּעֲנִין מֵה שֶׁהַנִּיחָה מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל, וְהֵנָּה מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל הִיחָה חֲיִיבַת מַחֲמַת הַחֲלִיבָה לְהַעֲקֵמֵן שֶׁל הָאֲדוֹן הַגְּדוֹל פֶּטְרָסְטְרִי (3) יִר"ה וְעוֹד שְׁאָר חוֹבוֹת. וְהֵנָּה הָאֱלֹף כְּהֹרֵד שְׁלֹמֹה הַנִּל הַבְּנִים עֲצָמוֹ אַחֵר מוֹת חֲמוּתֵי הַנִּל נִגְדַּת הַבַּעַל חוֹב הוּא הַעֲקֵמֵן הַנִּל וְגַם שְׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת לְשֹׁלֵם לִזְמַן פֶּרְעוֹן הַיְּדוּעַ מֵה שֶׁהִיחָה חֲיִיבַת מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל. וּבִכֵּן הוֹדָה הָאֱלֹף כְּהֹרֵד שְׁלֹמֹה הַנִּל שְׁקוֹבֵל הַחֲלִיבָה מֵה שֶׁהַנִּיחָה חֲמוּתוֹ מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל בַּעֲנִין הֵן חֲמָאָה הֵן גִּבְיּוֹת הַכֹּל קִבֵּל לִידוֹ. וּבִכֵּן הַתְּחַיִּיב עֲצָמוֹ הָאֱלֹף הַר"ר שְׁלֹמֹה הַנִּל לְשֹׁלֵם הַחוֹבוֹת שֶׁל מ' הַיִּנְדֵּל הַנִּל כְּשִׁיגִיעַ זְמַן הַפֶּרְעוֹן. וּמַחֲוִיב לַפְּצוֹת אֶת גִּיסוֹ הִ"ה מַהֲרֵר יִצְחָק הַנִּל שְׁשׁוֹם בַּעַל חוֹב לֹא יִתְּבַע אוֹתוֹ

(*) ר' אַבְרָהָם מִפְּרָאג הַנִּל בִּס' א', אֲחִי הַגְּבִירָה מ' פְּרִיִדִיל אֵשֶׁת כְּמַהֲרֵר יַעֲקֹב קֶאֱפֵל בְּהַג"מ יְהוּדָה בְּהַג"מ מֹשֶׁה אֲבִיר בְּלוֹיִצֵק (ע"ש בְּהַעֲרָה 1).

(1) ר' שִׁמְעוֹן הָאֵלֶף אִוְיַעֲרֵבָא הוּא בְּהַג"מ הַיֵּרֶשׁ מַגְלִישׁ (סַה"ם זִיטְקִינְדֶר) אֲכִיד בְּלוֹבִלִין. ר' פִּנְחָס אִוְיַעֲרֵבָא הוּא כַּעַל. "הַלְכָה בְּרוּרָה" (תַּע"ו) עַל שִׁי"ע אוֹר"ח וְחֲתָן הַג"מ ר' שְׁמוּאֵל ר' חִיִּים יִשְׁעִיָּהוּ.

(2) ר' שְׁלֹמֹה חֲתָן הַדִּיין ר' יוֹנָה קְרֹאכְמֵל הוּא בִּר' נִטַּע (ר' יִשְׁעִיָּה) חֲתָן הַנֶּאֱמָן ר' ר' הַעֲשֵׂל (ע'י ס' מ'ו'). ר' יוֹנָה קְרֹאכְמֵל נִזְכָּר בִּפְנֵקֶס גַּם בְּשֵׁם "מִוְרַשְׁטִישִׁק" ע"ש אֲרֵץ מוֹצֵאוֹ "מִוְרַבִּיָּה" וְנִפְתָּר יִיד שְׁבַט תְּכ"ט (ע'י "עִיר הַצֶּדֶק" צֶד 180 ס' ב"ח).

(3) פֶּטְרָסְטְרִי (הוֹקֵן).

כלל מחמת החובות ושלא יגיע לו שום הוצק והוצאה בעולם אף פרוטה אחת מחמת החובות וההוצא, ואף גם שלא יהא שום עיקול על נחלאותיו של מהר"ר יצחק הנ"ל מ' BR מחויב מהר"ר ש' הנ"ל לשלם כל החובות ההוצא עד פרוטה אחרינה באופן שלא יהא נשאר שום חוב מחמת מ' הינדל אף פרוטה א'. וע"ז עשו הוג' מ' מילר והב' האלוף כהר"ר ש' הנ"ל ק"ג א"ס בכל אופן המזעיל ע"פ תחול"ל ואק"ס שעבדו על פיצוי הנ"ל את כל נכסיהם אשר להם תחול כל שמיא הכל יהו אחראין וערבאין למפרע מנהון שעבוד פיצוי הנ"ל. גם מחויבים הוג' מ' מיכל והב' האלוף כהר"ר ש' הנ"ל לשבע ש"ח בנק"ח שאינם רשאים להוציא מהמעות פדיות של החליבה אף פרוטה א' לצורך שום דבר שבעולם ואינם רשאים ליקח מהמעות פדיות של החליבה אף פרוטה א' לצורך שום דבר בעולם אף בדרך הלואה לפי שעה כ"א מחויבים להחזיק כל המעות פדיות של החליבה ביחד צדורים מוכנים ומזומנים לצורך פרעון החובות הנ"ל לו"פ שיגיע כנ"ל שלא ישאר שום חוב מן מ' הינדל הנ"ל אף פרוטה א'. ואותם עסקי החזקות שהי' שייך למ' הינדל הנ"ל מאז וקדם בכל החצרות וכפרים ומקומות בעסקי החליבה. בכן התפשרו עצמם שהי' שייכים החזקות ההמה להנהו תרי גיסי בשוה לכל א' החצ' מהחזקות הנ"ל מהיום ולדורות עולם, והרשות לכל א' לעשות בהחצ' שלו כאות נפשו ככל אדם העושה בשלו. וכל משך זמן שה"ה מהר"ר הנ"ל לא יקבע דירתו ואהלו פה קהלתנו אזי יחזיק הר"ר ש' הנ"ל גם חלק החזקות של ה"ה מהר"ר יצחק הנ"ל. ואזי מחויב כהר"ר שלמה הנ"ל לשלם למהר"ר יצחק מעות חזקה בעד חלק החזקות של מהר"ר עשרים וחמשה זהו פו' לכל שנה ושנה. אכן בכל עת וזמן מתי שירצה מהר"ר יצחק הנ"ל לתקוע אהלו ודירתו פה קהלתנו אזי כל החליבה שיבא מכל החזקות הנ"ל יחלקו שניהם בשוה. אכן הברירה מחויב מהר"ר הנ"ל להגיד תמיד הברירה בכל שנה אחר חג הפסח דוקא באם בדעתו לתקוע אהלו לכאן או לא. באשר שהנהוג לשלוח נאמנים בכל שנה בעסקי החליבה אחר חג הפסח שהוא התחלת זמן חקי. הבית שהניחה מ' הינדל הנ"ל מה שמקדם נקרא ע"ש בעלת המנות מהר"ר יונה ו"ל. בכן כל הבית ההוא הן הבתי חורף עם כל החדרים והתשמישים השייכים אליו עם השני כיפות שבבית הנ"ל עם המרתף שבבית הנ"ל וגם מחצר עם כל הוכיות השייך אל הב"ח הנ"ל יהי' הכל שייך לה"ה מהר"ר יצחק הנ"ל. דהיינו ששייך להאלוף ר' שלמה הנ"ל רק הבית החורף הקטן שבבית הנ"ל למטה על הארץ שחלונה פונה לרחוב עם הקעמניץ שמתופו ודיר בחצר לבית המוצנע. וזולת זה שאר כל הבית כולו הנ"ל הן הבתי חורף שבבית הנ"ל עם כל החדרים והתשמישים השייכים אליו ועם הכיפות והמרתף שבבית הנ"ל והחצר עם כל הוכיות השייך אל הבית הנ"ל שייך הכל לה"ה מהר"ר יצחק הנ"ל לו, ולי"א ולב"כ לחלומין ולצמיתות לדורות עולם: גם אתמר בפירוש שכשיגיע זמן עקירת דיורין בזמן החורף הסמוך תיו מנ"ל מחויב הר"ר ש' הנ"ל למסור את המרתף בבית הנ"ל לה"ה מהר"ר יצחק הנ"ל או לב"כ בלי שום שהי' ודחי' ועיכוב ובלי שום מענה ואמתלא בעולם. גם אתמר בפירוש שר' שלמה ואשרו וב"כ אינם רשאים לישב ולמכור לפני הבית הנ"ל כלל הן חליבה הן שאר כל דבר אף בהחנות שקורין שמעלינג של פני הבית הנ"ל מה שמו' הינדל הנ"ל בעצמה היתה רגילה לישב ולמכור שם חליבה בכן על השמעלינג הנ"ל אינו רשאי הר"ר ש' ואשתו או ב"כ למכור שם כלל מאומה ואין למהר"ר יצחק

ואשתו או ב"כ רשות למכור חליבה ברחוב שלפני ביתו שלו הנ"ל. אך על השמעלינג הנ"ל מאחר שהוא לפני החלון של בה"ח הקטן של ר' שלמה כנ"ל ע"כ על השמעלינג הנ"ל אינו רשאי מהר"ר או אשתו או ב"כ להתעסק שם ולמכור שם שום דבר כלל. כל הנ"ל נעשה בק"ס בכל אופן המועיל ע"פ החו"ל מן ה"ה מהר"ר הנ"ל ומן מ' מיכלי והב' האלופ הר"ר שלמה הנ"ל ככתח"ל יום א' ד' תשרי היו נון לפ"ק נאם הצעיר משה ספרא מהא דק"ק קראקא.

לז.

האלוף המדומם כמה"ר בערש יצ"ו בהגאון מהר"ר העשל ז"ל (1) בא לפנינו עח"מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל ויכול והקנה והלביש לבנו האלופ התורני כמה"ר העשיל יצ"ו את כל זכות שעבודו מסך מאתים זהו אשר לו על חלק בית של מ' קרינדל אלמנת ר' חיים טודרוס (2) מה שהקנה לו חתנו האלופ כמה"ר שמואל יצ"ו כמבואר בפנקס הקדום דף רס"ה. בכן זיכה והקנה והלביש ה"ה מהר"ר יצ"ו הנ"ל את כל זכות שעבודו הנ"ל מה שהקנה לו מהר"ר הנ"ל הכל הקנה לבנו מהר"ר העשל יצ"ו (3) בכתיבה ומסורה ובכל דיני הקנאות שבעולם ע"ד קני לך וכו' והודה מהר"ר הנ"ל שקיבל ממנו כל זכות שעבודו הנ"ל עד גמירא. בכן קם מהר"ר העשיל הנ"ל במקום אביו מהר"ר בערש יצ"ו הנ"ל לכל הוקף הזכות ושעבוד הנ"ל מעכשיו ולמפרע משעה ראשונה להיות בידו לעשות בו ככל אדם העושה בשלו. נעשה בק"ס בכתיב יום א' י"ט שבט ת"ו נון לפ"ק נאם הצעיר משה ספרא מהא דק"ק קראקא.

לח.

המנוח מהר"ר בערש בן המנוח הרב הגדול בדורו מהר"ר העשל זצ"ל (4) בד סליקו רעיוני משכבו הנהפך בחליו אשר מת בה וחיים שבק לנו ולכ"י הציקתהו רוחו המהורה ויראת ד' היא אוצרו לאצור ולגנוז למעלה שרשו ויסודו ומחשבתו גברת מתוך מעשיו וסופו הוכיח על תחלתו שבתורת ד' היא חפצו ולעשות נחת רוח לנשמתו המהורה ושפתותיו יהיו דובבות בקברו אשר ממון בה וצוה לפני מותו להפריש מעזובו סך חמשה מאות זהו פו' ולמסור המעות ליד האלופים הרזונים הקצינים מנהיגי קהלתנו יצ"ו בכדי לסגל אותן חמשה מאות זהו על רוחים עז"ה כתח"ל בכל אופן המועיל ועכ"פ לא יפחתו מליתן רוחים מדי שבוע בשבוע מסך שני זהו פו' רהיניו בכל יום ששי והכיניו את אשר יביאו בסך הנ"ל בבית המדרש קבוע ללמוד שם ע"פ חתנו הרב הגדול מהר"ר גבריאל אב"ד דק"ק

(1) ר' בעריש בהגאון ר' ר' העשל היה ראש הועד למנהיגי וגאוני ד' ארצות בירד ירוסלב בסוף שנת תל"ז שהסכימו שם להדפיס תנ"ך באשטורס עם העתקה אשכנזית; חתן ר' מרדכי יעלאש, פו"מ פה, וחותן הנ"מ גבריאל מקראקא הנ"ל בהערה לס' ט"ז. ר' בעריש בהג"מ העשל בא חתום ג"כ על כתב הרבנות בעל "תפארת למשה".

(2) ר' טודרוס ב"ר אברהם אשכנזי, פו"מ העיר והמדינה, מחותנו של בעל "מגיני שלמה" ר"מ פה; (עי' "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 37—81).

(3) אב"ר זר"ם כטרלי, חתן הג"מ אשר ענייל אב"ד בחענטשיין, ואחי הנ"מ יצחק אב"ד זר"ם בבראר, הנקרא ר' יצחק קראקווער ע"ש עיר מולדתו, שהסכים על "שם משמאל" הנדפס בפפד"א תנ"ם.

(4) הנ"ל בהערה.

על־קוֹשׁ הוּא נִדְהוּ מִהַ יִנְקֹא וְגַם מִרְ קִשְׁיָא אַחֵיו הַתּוֹרִנִּי הַמוֹפְלֵג מִהֲרִ"ר חַיִּים בֶּר' לִיב הַנִּדְלָשׁ יצ"ו⁽¹⁾ כֹּאשֶׁר הָאֲרִיךְ לַמַּעֲנִיתוֹ הַמְנוּחַ מִהֲרִ"ב בְּדַבְרֵי צִוְּאָתוֹ, וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הַפְצִיר בְּנוֹ כָּל עוֹד רוּחוֹ הַמְהוֹר בּוֹ לִנְעֻנֵעַ אֶת רִאשֵׁינוּ לְמִלְאוֹת דְּבָרָיו שִׁיחַ קִיִּים נִצְחִי וְחִמִּידִית בְּלִי שׁוֹם הַפֶּסֶק כָּלָל וְכָלָל וּמָה גַם שִׁמְצוּה לִקְיִים דְּבָרֵי הַמֵּת וְת"ח כְּמוֹתוֹ שֶׁנִּדְרַר לַמְצוּה גְּדוּלָּה כִּנ"ל. גִּלְל הַדְּבָר הַזֶּה עֲמַדְנוּ וְנִתְעוֹדְדְנוּ לֵאשֶׁר נִתְקַוְּרֵנוּ בְּכָל תּוֹקֶף כַּח לַמְצוּה רַבָּה זֹאת בְּכָל חוֹמֵר עוֹנֵשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם וּבִשְׁבוּעָה חֲמוּדָה בְּפוּעַל לֵאשֶׁר וּלְקִיִּים כָּל הַנ"ל בְּלִי שׁוֹם שִׁינּוּי בְּעוֹלָם וּלְהִיּוֹתָם הַרוּחִים הַנ"ל בְּטוֹחִים בְּכֵן כָּל הַכִּנְסוֹת שֶׁל כְּבוֹד הַקֹּהֶל יצ"ו יִהְיוּ לֵאפוֹתִיקוֹ מְפֹרֵשׁ לְאוֹתָן שְׁנֵי זֵהוּ שִׁיתָנוּ דּוּקָא בְּכָל יוֹם הַשָּׁשִׁי, וּבֹאשֶׁר בַּעַת עֵיקְרֵי הַכִּנְסָה הַקֹּהֶלָה הַמָּה בִּיד הָאֱלוֹף הַתּוֹרִנִּי הַנֶּאֱמָן מִהֲרִ"ר רַפָּאֵל יצ"ו בַּהֲמִנּוּחַ הָרַב הַגָּדוֹל מִהֲרִ"ר מוֹשֶׁה ז"ל בַּעַל חֻלְקַת מַחֲקֵק, בְּכֵן הַתַּחֲיִיב מִהֲרִ"ר רַפָּאֵל הַנ"ל לִיתֵן בְּכָל יוֹם הַשְּׁלֹשִׁי שְׁנֵי זֵהוּ לֵאשֶׁר יֵאֱמְרוּ הָאֱלֹפִים הָאֲחִים הַנ"ל עִם כָּל יוֹרְשֵׁי בְנֵי הַמְנוּחַ מִהֲרִ"ב הַנ"ל הָרֵאשִׁיִּים לֹזֶה אֲשֶׁר יֵאוֹתוֹ וְיוֹכֶשֶׁר בְּעִינֵיהֶם, וְהָאִישׁ הַהוּא יַחֲלֹק לֵאשֶׁר נִכּוֹן לוֹ לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁלָּהֶם לְלִמּוּד דּוּקָא בְּהַתְמַדָּה שִׁיחַ קוֹל הַתּוֹרָה נִשְׁמָע וְלִמְעַן לֹא יִהְיֶה לְמִשָּׂא וּלְמִטְרָח עַל הָאֱלוֹף הַתּוֹרִנִּי מִהֲרִ"ר רַפָּאֵל בְּנִתְיִנְתוֹר בְּכָל יוֹם הַשָּׁשִׁי שְׁנֵי זֵהוּ עֲשׂוֹ עוֹד אֲפוֹתִיקוֹ מְפֹרֵשׁ הַכִּנְסָה שֶׁל יֵינוּ שִׁמְבִּיאִים לְרַחֲבֹב כְּפִי הַתִּיקוֹן הַקָּדוֹם, בְּכֵן אוֹתָהּ הַכִּנְסָה תִּהְיֶה שִׁיכָּה לְמִיּוֹק שְׁנֵי זֵהוּ הַנ"ל ע"י ר' רַפָּאֵל הַנ"ל שִׁיחַ הוּא בַּחֲרִיקָאִים וּבִמְקוֹמָם לִקְבֹּל הַכִּנְסָה הַהִיא, וְכָל הַתּוֹקֶף וְהִיפּוּי כַּח שִׁישׁ לְהַקְהֵל יצ"ו בְּדַבְרֵי הַכִּנְסָה שֶׁל יֵין מְכַל חֲבִית כֵּן יִהְיֶה לִר' רַפָּאֵל הַנ"ל כָּל זֶמֶן שִׁיּוּסָלֵק הוּא הַשְּׁנֵי זֵהוּ בְּכָל יוֹם הַשָּׁשִׁי לְהַסְפֵּק לִזְמִיר תּוֹרָה הַנ"ל וּבֹאֵם שֶׁע"פ אִיזוּה סִיבָּה יִהְיוּ הַכִּנְסוֹת שֶׁל הַקֹּהֶל יצ"ו בִּיד אִישׁ אַחֵר יִהְיֶה מִי שִׁיחַ הֵן מְבַנִּי עֲמֻנוֹ הֵן אֲשֶׁר לֹא מְבַנִּי עֲמֻנוֹ אִזִּי לֹא תִזּוּ שׁוֹם הַכִּנְסָה מִהַכִּנְסוֹת הַקֹּהֶל יצ"ו עַד שִׁיּוּסָלֵק לְכָל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה שְׁנֵי זֵהוּ כִּנ"ל בְּלִי שׁוֹם חִילּוּקִים בְּעוֹלָם וּבְכָל חוֹמֵר עוֹנֵשִׁים וּבַחוֹמֵר שְׁבוּעָה בְּפוּעַל לְבִלְתִּי לִשְׁנוֹת עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת וְחִלְלִיָּה לִשְׁנוֹת וּבְכַדִּי שִׁיחַ הַדְּבָרִים הַנ"ל שִׁירִירִים וְקִיִּיִּים וְחוֹקִים וְכִרְאִי מוֹעֲקִים בְּאוֹ כְּבוֹד הָאֱלֹפִים הַנ"ל בְּכִבּוּדָם וּבְעֲצָמָם עַל הַחֲתוּם הַיּוֹם יוֹם א' ק"ד בְּסֻלּוֹ תֵּאוּ נֹן אֶלֶף לִפ"ק, וּבֹאֵם שֶׁכְּבוֹד הַקֹּהֶל לֹא יִצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם מִחֲמַת נִתְיִנְתוֹ הַרוּחִים לְכָל שְׁבוּעָה כִּנ"ל אִזִּי הַרְשוּת בִּיד הַיּוֹרְשִׁים לְהוֹצִיא מִהֶם נוֹף הַחוּב סָךְ חֲמִשָּׁה מֵאוֹת זֵהוּ קָרָן בְּלִי שׁוֹם מַעֲנָה וְאַמְתֵּלָא בְּעוֹלָם בְּכָל תּוֹקֶף וְעוֹז וּיְפּוּי כַּח וְעוֹנֵשִׁים הַמְבּוֹאֲרִים לְמַעַלָּה הַיּוֹם יוֹם הַנ"ל יִצְחָק שְׁמוּאֵל ר' מוֹשֶׁה ר' יַעֲקֹב קִרְאֲשֵׁנִיקֶשׁ יוֹסֵף לְנֶדָא סג"ל וְנֶאֱם הַחוּתָם בְּלִי ש"ש וְח"ב יִצְחָק וְעִלִּיג ר' יוֹאֵלֶשׁ וְנֶאֱם יִצְחָק בִּלְא"א הַחֲסִיד מִהֲרִ"ר חַיִּים ז"ל⁽²⁾ וְנֶאֱם הֵן יְהוּדָא יוֹשִׁיעַ

(1) אוֹלִי ר' לִיב הַנִּדְלָשׁ הוּא אַחֵיו אוֹ גִּיסוֹ שֶׁל הָרֵאשׁ וְהַקְצִין ר' אֶבְרָהָם יִשְׂרָאֵל הַעֲנַדְלָשׁ, חוֹתֵן הַג"מ אִיזִיק, ר"מ וְאב"ד כּוֹעֲנִגְרָאבִי, שִׁיחַ חֲסִידוֹ שֶׁל ר' רַפָּאֵל ב"ר מוֹשֶׁה בַּעַל "הַלֵּקֶת מַחֲקֵק" (ע"ש בְּהַקְדָּמָה), ר' חַיִּים, אַחֵיו הַגָּדוֹל שֶׁל הַג"מ גְּבוּרִיאֵל מְקִרְאָק (בְּנֵי ר' לִיב הַנִּדְלָשׁ), הִיָּה פֶה פֶה פֶּה וְנִמְצָא חֲתוּם עַל כֶּתֶב הַרְבֵּנוֹת בַּעַל "תַּפְאֶרֶת לְמוֹשֶׁה", לְפִי דְּבָרֵי הָרַב דְּמַבְיָצֵר (בְּכִלְיֹת יוֹפִי ח"ב ס"ח ע"א) הַכּוֹתֵב שֶׁם כִּי אָבִי הַג"מ גְּבוּרִיאֵל הִיָּה ר' לִיב ב"ר חַיִּים (בְּסֻמְכוֹ עַל "מַגִּלַּת יוֹחֲסִין"), נִסְצָא כִּי נִקְרָא פֶה ר' לִיב הַנִּדְלָשׁ ע"ש הוֹתֵנִי).

(2) שְׁבַח חֲתוּם עַל כֶּתֶב הַרְבֵּנוֹת לְבַעַל "תַּפְאֶרֶת לְמוֹשֶׁה" (ע"י "דַּעַת קְדוּשִׁים" 11) וְהוּא ר' יִצְחָק ב"ר חַיִּים אֲוִדְנֶלֶר חוֹתֵן בַּעַל "עוֹלַת תְּמִיד וְעוֹלַת שֶׁבֶת".

ועליו במהר"ר יעקב ז"ל ונאם מנשה בן הר"ר ארי' יהודא ליב כ"ץ זצ"ל⁽¹⁾ ונאם פייצ'ל ר"ש ז"ל ז"ל⁽²⁾ ונאם הק' יששכר בער בהרד"ל ז"ל ונאם הק' נתן פייצ'ל ז"ל ז"ל⁽³⁾ ונאם ר"א ז"ל⁽⁴⁾ ונאם יצחק בלא"א מהר"ר אברהם ז"ל. כל הנ"ל העלתו לנוף הכתב שהחזמים האלופים הרונים רו"ט וקהל יצ"ו הנ"ל שניכר לו ח"י ח"ט בפי' נאם הצעיר משה ספרא מהא דק"ק קראקא. לט.

חקרים היה במהר"ר עזרל ב"ר אברהם הס"ך. ונאם הר"ר אליקים ונאם בני חר"ר איסרל ר"א הס"ך אשר מחדש קמו אחר פטירת אביהם ז"ל וגם הנעלה כמ' אברהם ב"ר ליב ר"א הס"ך אשר מחדש קם אחר פטירת אביו הרר"ל הנ"ל שבים כתבים שינים מחתי האלופים החבורה קדישא דפעמילצר⁽³⁾ בהסכמת האלופים החזנים הדיינים דח"ק הנ"ל. מחמת הקונשאפ"ט שלהם אשר בא להם בירושה מאביהם הר"ר אברהם הס"ך זצ"ל. והמה האדונים לובימירסקי כבר אינם בעולם ובולם חלפו ועברו וכעת עדיין בעולם האדון הגדול סטרסני סענדמירסקי מרשלך נאדורני בן האדון לובימירסקי שה' ואייבד"א קראקאפ"סקי. ובאשר שזה ימים לא כבר שמת המנוח הר"ר ליב ב"ר ר"א הס"ך ובנו כמ' אברהם קם תחתיו בצירוף דודו הר"ר עזר הנ"ל ובצירוף האחים בני דודו הר"ר איסרל הס"ך. בכן שלא יהא שום פתחון פה ושום טענה ומענה לגרוע כוחם מחמת העדרו של הר"ר ליב כ"ץ הנ"ל ולהיות בני פמ' אברהם במקומו אצל האדון הסרשליך נאדורני הנ"ל עם דודו ובני דודו בג"ל. ככן נתחדש הדבר לטובתם וליפיו כח ולכות של הנקובים בשמות הנ"ל בשלחן מלא בצירוף האלופים הדיינים דח"ק הנ"ל להחזיק הכתבים הראשונים שבידם. שחלילה להם לשום ברי' בעולם יהי' מי שיהי' מתוך החבורה קדישא דפעמילצר הנ"ל להכניס ראשי בקונשאפ"ט הנ"ל ולקפח פרנסתם אשר לא כדת הן ע"י עצמו והן ע"י גירי דגירי דילי' כל ימי חייתו של האדון הנ"ל וכל בני חצריו עבדיו וכל השייכים אליו. וולת האדון פ' מישקאפסקי משנה של האדון הנ"ל ועבדיו השייכים לו אינם בכלל הקונשאפ"ט הנ"ל שיהיו שייכים להנקובים הנ"ל. אכן וולת פ' מישקאפסקי ועבדיו או חלילה וחס הם לא להוכיח וכל בני החבורה יהי' מי שיהי' לכונו לתוך גבולם בקונשאפ"ט הנ"ל באיסור גמור ובעונשים קשים אשר לא יוכל שאת על העובר דברינו הנ"ל הן שיהי' השררה הנ"ל פה קהלתנו יצ"ו או באיזה עיר וספר וקהלת ששייך להאדון הנ"ל או שיהי' באיזה יריד במדינתנו

(1) ראה הערה לס' ל"ד.

(2) מפנקי הקהל וספנקס ביה"כ של ר' אייזיק ר' יעקלש נראה כי היו לר"א ר"י חמשה בנים ובת אחת והם: יעקב, משה, יוסף, שלמה, רוזה ומיכל (שנפטרו בימי בחוראיו) וכי לבנו ר' משה היו שלש נשים והן: מ' חיה בת החסיד הרב ר' נחמן (שהיתה לה אחות בשם חזאליש), מ' שפרינצה בת הגאון מוריני הרב ר' אברהם הכהן "מ"מ שרה בת הרב ר' זכריה הלוי (שהיה לו בן בשם ר' אלי' הלוי). וכי מאשתו השלישית (מ' שרה בת הרב ר' זכריה הלוי) נולד לו הבן הרב ר' נתן פייטל.

(3) צ"ל "פעמליצר" (ע"י מ' כ"ח). "פעמליצא" הוא תיבה פולנית והוראתה "לולאה, ענינה", ואלה שעסקו במלאכה או סחרה זו נקראו "פעמליצר" והיה טעם השם הבנוי של ר' נתן ב"ר משה "פעמליצר", אשר על הוצאותיו נרפסו בקראקא בשנת של"א ר' הלוי ש"ע להב"י עם הגהות הרמ"א.

או באיזה חזק שיהי' כ"ל לטובה באיזה מקום שיהי' או באיזה אסיפה של אדונינו ושרי המלוכה יר"ה אזי אסור באסור נמור בחתיכא דאיסורא לאיש זר בלעדי האנשים הנקובים בנ"ל למכור או לקבל איזה פרוטה משה פרוטה ומעלה מלאכה שמוקדרי"א באיזה אופן שיהי' הן ע"י עצמו או ע"י גירי דיל"ל כל זמן שיהי' בעולם האדון הנ"ל ולא יתערב שום זר בתוכם לגרוע מחייתן בשום גרעון בעולם. ולהיותן כל פרטי הדברים הנ"ל שרירים וקיימים וחזקים וכראי מוצקים לזכות ליפוי כח להר"ר עזרל בר"א הסך ולהאחים הר"ר נמע והר"ר אליקים בני ר' איסרל הס"ך ולכ"מ אברהם בהר"ר לוי הס"ך עם כל חוקף תיקון שטרות שבעולם באו כבוד האלופים התורניים הדיינים דח"ק הנ"ל על החתום היום חס ב' כ"ה סיון תנבית לפ"ק נאם הק' יעקב בהר"ר גרשון זרחש ז"ל ונאם נחמן בהר"ר נתן נמע ז"ל ונאם הק' שמואל במהר"ר נפתלי סג"ל ז"ל ונאם אברהם בן הר"ר אהרן ר"ש זרחש ז"ל ונאם חיים פעטילצר ונאם יהודא בא"א הר"ר יוסף ז"ל שמש דבה"ג ונאם צבי הירש בלא"א כמ' לזיור המילדת ונאם יעקב בן הקדוש הר"ר זאב זצ"ל הי"ד נאם אליקים בן הר"ר אבינדר זצ"ל נאם צבי הירש בן הר"ר אברהם שלמה ז"ל צבי בן עזריאל ז"ל נאם מנחם בן הר"ר בנימן זאב זצ"ל נאם הק' חיים במהרי"ל זצ"ל ונאם שמואל בן משה"ר אברהם ר' מאשלש ז"ל ונאם רפאל מברסק דליטא ⁽¹⁾ ונאם הק' שמואל ⁽²⁾ הכהן ונאם פנחס בא"א ה' שמעון וואלף זצ"ל אויערבך ⁽³⁾.

כל הנ"ל העתקתי אות באות מנוף הכתב שחתומים עליו האלופים הראשים ומנהיגים דח"ק דפעטילצר יצ"ו בצירוף האלופים התורניים הדיינים דח"ק הנ"ל שניכר לי חתימת ידיהם כולם היטב בט"ע. היום יום ב' כ' בסלו הנדלת לפ"ק נאם הצעיר משה ספרא מהא דק"ק קראקא.

כ.

בשנת אלף תרצ"ב בחדש סעפטעמבער יום שביעי בפני איצק ב"ר חיים אירגלר ⁽⁴⁾ ר"ה של יהודים דק"ק קראקא הקריב המשפט בין פ' ⁽⁵⁾ מאמס בא"א שאח"כ איש מקום ובעל סודנא דעיר קאזאר ⁽⁶⁾ תובע מצד אחד, ובין יהודים מוכרי שכר דעיר קאזאר נתבעים מצד השני שהבע אוהם, כמה יהודים הנקובים בשמותם בדבר שגשגארו חייבים בעד שבר שלקחו אצלו בכמה זמנים שעלה החוב לערך פ' זהו' ב' מפלים. רראי' הביא אתו עמו הקרבין שנכתבים בלשון

(1) הנ"ל בסיו' ל"ה.

(2) אולי ר' שמואל הכהן הוא (ב"ר שלום שכנא חתן בעל "מגיני שלמה") שהיה אב"ד יד"מ בדוכנא דבתי, ור' שמואל במהר"א הנ"ל בסוף סי' כ"ח, שבא שם חתום לפני ר' רפאל דיון מברסק דליטא, הוא הג"מ שמואל אב"ד במעוריש ורישא (חתן הג"מ יצחק ב"ר אברהם אב"ד בפוזנא והמדינה) ב"ר אברהם (חתן בעל "מגיני שלמה") ר' נתן הלוי, פו"מ פה והמדינה, שהסכים בין מנהיגי ד' ארצות בוער יערוסלב בשנת תמ"ד על הרפסת "עין יעקב" באמשטרדם עם כל המפרשים.

(3) הנ"ל בהערה שהסכים בשנת תנ"ה על "מקור חיים" (להג"מ חיים קראבמל דרשן פה) בין הרבנים הגאונים בי דינא רבה דקראקא.

(4) הנ"ל בסוף סי' ל"ד והערה 52.

(5) בין Pan (האדון).

(6) עי' הערה לפי' כ"ה.

פולניש וקצת מהם חתומים בלשון יהודית והנתבעים השיבו דרך כפירה ולא הודאה עפ"י כמה וכמה תרועים. ככן אני לא עשיתי שום פסק גמור רק צייתי שיחשבו השני צדדים יחד בקנם בכפי של היירקיש ממבצר. וכאשר יחשבו יחד אז יגידו בפני האיד היה החשבון. ואז אפסוק פסד"ג אחר שמונה ימים. והנתבעים מחויבים לילך לבית הובע ושם יחשבו חשבון צדק. ובשעת החשבון יהי ג"כ השתדלן שלנו ר' ליב. וכאשר שיהי המענה ותביעות כן כתבת והצד שיצטרך נתנו. נעשה בשנת וחודש ויום הנ"ל נאם יהודא ליב שתדלן דק"ק קראקא יצ"ו נאם יצחק בן לא"א במוהר"ר חיים וצ"ל.

כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב שחתום עליו האלוף הראש כהר"ר יצחק ארגלרש יצ"ו והאלוף כהר"ר ליב שתדלן יצ"ו היום יום ב' י"ט תשרי הנג"מל לפ"ק.

בא.

נתקשרו יחד האחים האלופים כהר"ר אייוק והר"ר פייטל בני המנוח מהר"ר משה ר"א⁽¹⁾ מצד א' והנעלה כהר"ר עזריאל פאפרש⁽²⁾ מצד השני אשר העמיד עצמו מצד יורשי ר' יצחק ז"ל מנעפלימץ⁽³⁾ והתחייב עצמו להמציא ק"ס מיורשי ר' יצחק נעפלימץ הנ"ל דהיינו בהיות שלפ"ד האחים בני המנוח ר' משה ר"א היה שייך להם חזקת זכות האורנדא דנעפלימץ. והנה יצחק הנ"ל כבר החזיק כמה שנים. ובכן כהיום הזה באו האחים בני מהר"ר מ' ר"א הנ"ל לערער על יורשי ר' מנעפלימץ הנ"ל וכבר ירדו לדין. ובכן באו האחים כהר"ר אייוק הר"ר פייטל יצ"ו הנ"ל מרצונם הטוב כלי שום אונם והכרח כלל והודו בהודאה מירה שאין להם שום זכות ואחיה על חלקת אורנדא דנעפלימץ הנ"ל עם כל נהקרעטשמש השייך אליו ואין להם שום דין ודברים ומענה ותביעה בעולם על יורשי ר' יצחק הנ"ל הן מחמת אביהם מעבר עד היום הזה והן מכאן ולהבא אין להם שום זכות בעולם על חזקה זכות אורנדא הנ"ל. והתחייבו עצמם האחים הנ"ל לפצות את יורשי ר' יצחק הנ"ל גם כן משאר אחיהם. שבאם ששאר האחים בני המנוח מהר"ר משה ר"א הנ"ל יבואו ויערערו על יורשי ר' יצחק הנ"ל מחויבים האחים לפצות את היורשי ר' יצחק הנ"ל. נעשה כל הנ"ל בקס"ג בכל אופן המועיל ע"פ תחול"ל ובביטול כל מודעות שבעולם בכל לישני דאמרו רבנן דמבטלין כהן מודעות בכתח"ש יום א' ד"ג אדר ראשון תנ"מל לפ"ק. כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב הנעשה באנפאי ובפני ע"ש אשר אני חתום עליו כחתומת ידי ממש נאם הצעיר משה בא"א הר"ר ישראל ר"ד מלמרש זלה"ה ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש התורני כהר"ר אברהם שוחט יצ"ו.

בב.

היות שידוע וספורם לעיני כל שער בת עמינו שהי' להפאן⁽¹⁾ לינאפסקי לאפשי בעלסקי אסיננצ"א על קהלתנו יצ"ו מן הארון פאר וואיינוד"א קראקא

⁽¹⁾ ר' אייוק ר' יעקלש בעל ביה"כ הנקרא על שמו.

⁽²⁾ משפחת „פאפרש" היא משפחה עתיקה וחשובה מאד בקראקא שממנה יצאו קצינים גדולים, מחברים וגאונים (עי' „דברים עתיקים" הערה 2 לס' ה').

⁽³⁾ גפולומיץ הקרובה לקראקא.

⁽⁴⁾ עי' הערה לס' ב'.

פסקי⁽¹⁾ על סך שלשה מאות וחמשים אדומים אינשפעציע⁽²⁾ והי' לו רשות לעשות כל כפיות ונגישות שבעולם ולתפוש אנשים ונשים ומף ולעשות כל כפיות שבעולם לסלק לו עד פרוטה אחרונה. והנה כבוד הקהל יצ"ו ישבו כמה ימים וכמה לילות לפקח ולעיין ולהמציא מקום מאין ליקח לסלק האסיננציע ולהשקיש הכפיות הגדולים מהפאן הנ"ל. גם הי' מגיע לו סך שבעה מאות וחמשים גילדנר בעד יענות מלבד שאר חובות נוגשים גדולים שהיו אצים ודוחקים לסלק להם כשעה חדא ולא נמצא מקום מאין ליקח לסלק החובות גדולים ועצומים הנ"ל. והנה בא לפנינו הנעלה כהר"ר הירש יצ"ו כהר"ר משה בס⁽²⁾ והתחסד עם כבוד הקהל יצ"ו בטובה גדולה וחסד גדול והמציא מקום לסלק הפאן לינאפסקי הנ"ל דהיינו שהמציא אורנדא חדשה ליתן לקופת הקהל יצ"ו. המוכרי יין שרף יתנו לקופת הקהל יצ"ו מכל קוטטירל יין שרף אחד גדול. דהיינו שבעת הוא השער כל קוטטירל יין שרף בעד שבעה גדולים. בכך יהא כל קוטטירל יין שרף בעד שמנה גדולים. ובכך הסכימו כבוד האלופים הרוזנים הקצינים רומ וקהל יצ"ו והשכירו להנעלה הר"ר הירש יצ"ו הנ"ל את האורנדא חדשה הנ"ל מכל קוטטירל יין שרף אחד גדול כנ"ל על משך שתי שנים רצופים מן יום ג' י"ב סיון הנג"מל לפ"ק. דהיינו שימשוך האורנדא הנ"ל משך שתי שנים רצופים והר"ר הירש הנ"ל יתן שכירות האורנדא הנ"ל מדי שבוע בשבוע סך חמשים זהו' פו' המידין בסדרן תכופין ורצופין כל משך שנתים הנ"ל בחק ולא יעבור בלי שום הפסק ודילוג אף שבוע א'. דהיינו שהתחלת הנתניה הנ"ל יתחיל ביום ג' י"ט סיון הנג"מל וככה יתן בכל שבוע ושבוע חמשים זהו' הכופין ורצופין עד י"ט הנה"א לפ"ק. וימשוך כל הנ"ל שתי שנים רצופים כנ"ל. ואף בשבוע שחל חג הפסח בתוכה מחויב הר"ר הנ"ל לסלק חמשים זהו' באותו שבוע. אך מחמת שני שבועות של חג הפסח שיש משך שתי שנים נגר זה יחזיק הר"ר הנ"ל האורנדא הנ"ל שני שבועות אחר כלות השתי שנים ובאותן שתי שבועות אינו צריך הר"ר הנ"ל ליתן מאומה רק כדי למלאות השתי שבועות שחלים חג הפסח בתוכה כנ"ל. ועל סך הנתניה חמשים זהו' מדי שבוע בשבוע משך שתי שנים הנ"ל נתן הר"ר הירש הנ"ל תכף ומיד ש"ח מחתימת ידו מסך חמשה אלפים זהו' לשלם בכל שבוע ושבוע חמשים זהו' כנ"ל כל משך שתי שנים הנ"ל כנ"ל. ובכך מושכר האורנדא חדשה הנ"ל להנעלה הר"ר הירש הנ"ל על משך שתי שנים הנ"ל לגבות ולקבל ההכנסה של האורנדא חדשה הנ"ל מן כל המוכרי יין שרף שבקהלתינו יצ"ו שמחויבים ליתן להר"ר הירש הנ"ל או לבא בכחו מכל קוטטירל יין שרף שימכרו אחד גדול דהיינו מכל קווארט יין שרף ארבעה גדולים כל משך שתי שנים הנ"ל. ורשות ביד הר"ר הירש הנ"ל ליקח הפאקראפ"קי⁽³⁾ מן הסיד של נחשת ששורפין בתוכו יין שרף ולהחזיק הפאקראפ"קי בביתו וברשותו וגם לסתום תמיד הסיד של נחשת של המוכרי י"ש בכדי שלא לפתוח הסירות של נחשת ששורפין בתוכם י"ש בלתי רשותו וידעתו בכדי שלא יוכלו המוכרי י"ש להעלים ממנו מאומה. וגם מחויבים המוכר י"ש לשבע כל א'

(1) משנה הווייודי של קראקא.

(2) הנ"ל בס' כ"ו הערה 52.

(3) בל"פ Pokrywka (מכסה הסיד).

שבועה חמורה בנק"ח והנשים שלהם יענו אמן שלא להעלים כאומה כי אם שימכרו מדי שבוע בשבוע מכל קווארט י"ש שימכרו ארבעה גדולים דהיינו מכל קווארטיל אחד גדול להרריה הנ"ל בלי שום ערמה ומרמה ובלי שום חילוקים ובלי שום פקפוק בעולם. וגם יכללו בשבועה הנ"ל שלא לשרוף י"ש אצל שום עהל חוץ לרחובותינו בשום ענין ואופן בעולם. וגם שלא להביא שום י"ש מוב מחוץ לרחובותינו בכדי להפקיע מהנתינה הנ"ל. דרך כלל שלא להמציא שום ערמה ותחבולה להפקיע ההפנסה של האורנדא הנ"ל של הנתינה הנ"ל בשום ענין ואופן בעולם. ובכל עת וזמן שירצה הרריה הנ"ל מחויבים המוכרי י"ש יהי מי שיהי לפתוח לו כל החדרים שלהם בכדי לחפש ולבדוק שלא העלימו ממנו שום י"ש כלל. גם כשיובא י"ש לרחובותינו אף י"ש פראס"מי¹ רשות ביד הרריה לנסות שלא יהא ערמה שיהא י"ש מוב וכן כל כיוצא בזה. וכן ג"כ מה שיהא למוכרי י"ש מעבר י"ש ביום התחלת האורנדא הנ"ל רשות ביד הרריה למדוד כל הי"ש שיהא להם ביום התחלת האורנדא בכדי שיסלקו לו מיד הנתינה הנ"ל מכל קווארטיל י"ש אחד גדול כנ"ל. ובפירוש אתמר שכל מי שיעבור ולא יסלק להרריה הירש הנ"ל מדי שבוע בשבוע הנתינה שיגיע עליו ממכירת י"ש שלו כנ"ל או שידבר נגד הרריה הירש הנ"ל דבור רע יהי מה שיהי הן להרריה הנ"ל או להנאמן שלו שיחזיק בחריקאו ובטקומו לגבות הנתינה הנ"ל ולהשגיח על האורנדא הנ"ל מחויב העובר והמסרב נגדו ליתן באותו שבוע להרריה הנ"ל סך חמשים זהו פו' מה שמוטל על הרריה לסלק לכבוד הקהל יצו כנ"ל. וניתן רשות להרריה הנ"ל למעבר דינא לנפשי לגבות הקנס הנ"ל מן העובר והמסרב נגדו בכל כפיות ונגישות שבעולם בלתי שום שאלת ורשות מהאלופים המנהיגים יצו. והשומרי לילה מוטל עליהם לציית את הרריה הנ"ל לעשות להעובר כל כפיות ונגישות שבעולם לגבות ממנו הקנס הנ"ל כבשורא לצלמי. גם אתמר בפירוש דרך כלל על כל אנשי קהלתינו שהוא איסור נמור לקנות שום י"ש מחוץ לרחובותינו יצו. להביא תוך הרחוב בשום ענין ואופן בעולם בעונש חרם יבין מי שיעבור על זה. מלבד שהרשות ביד הרריה לקנוס העובר שיקנה י"ש חוץ לרחוב סך עשרה זהו פו' בקנס נמור אף שירצה העובר לסלק הנתינה. וגם השומרי לילה מחויבים לציית לו לגבות הקנס בלי שום שאלת ורשות מהאלופים המנהיגים יצו. גם אף שיותן לאיזה איש י"ש בסתנה עכ"ז מחויבים לסלק הנתינה מהמתנה ההיא. וגם אתמר בפירוש שהאלופים הממונים יצו וקהלתינו אין להם שום שליטה ורשות לשנות הקציצה והשעור של י"ש תוך שני שנים הנ"ל אף שיהא ראוי לעשות קציצה חדשה הן לזול הן ליוקר אין להאלופים הממונים יצו שום כח ושליטה בעולם. כי אם כשיהא ראוי תוך השני שנים הנ"ל לשנות השער והקציצה של י"ש הן להיסיף או לגרוע או יבררו כבוד האלופים הרוונים הקצינים ר"ט וקהל יצו חמשה אנשים מהשלחן המהור לעשות קציצה חדשה כפי ראות עיניהם. אך באופן שהנתינה הנ"ל במקומה עומדת שיותן להרריה הנ"ל מכל קווארטיל י"ש שימכרו אחד גדול כנ"ל. באם שהרריה יציע דבריו בפני השלחן המהור דכבוד הקהל באומרו שרוצה לברר ע"פ ברור נמור שיש לו היוק. בכך אתמר בפירוש

שכבוד הקהל יצו יבררו לו חמשה אנשים מהשלחן המהיר יצו לבא עמו
 בחשבון ע"פ הברור. דהיינו שעכ"פ הנתינה חמשים זהו מחויב לסלק מדי שבוע
 בשבוע כפי משמעות הש"ח שנתן הקהל יצו או לכ"כ. והאלופים המבוררים
 יבואו עמו בחשבון צדק ולמלאות לו כל היוזקות שיברר שיתן לו רוחים לפע
 שנים עשר נדו' מכל מאה זהו היוזקות. וגם שיועמד לו שיהא לו ריוח עכ"פ
 שלשה זהו בכל שבוע. ואינו צריך להוציא האורנד"א מהחת ידו עד שיתפרע
 במוב כל היוזקות ע"פ חשבון האלופים המבוררים הנ"ל ובאופן הנ"ל. יהי הסיבה
 של היוזקות שיהי ח"ו הן ע"י סיבת עיפוש ח"ו או רעש מלחמה או שאר סיבות
 ח"ו יהי הכל ע"פ המבוררים הנ"ל ובאופן הנ"ל. כבוד הקהל יצו המה באחריות
 להר"ר הירש הנ"ל באם שיגיע לו ח"ו איזה אחריות או תקלה או ריעותא והיוק
 הן בגופו הן בממונו מחמת שכירות האורנד"א הנ"ל. הן ע"י איזה מהמוכרי י"ש
 או ע"י גירא גירי דלהון או ע"י שום אדם שבעולם אשר יהא נראה לפי האומדנא
 שהריעותא ההוא הגיע לו מחמת האורנדא הנ"ל מחויבים כבוד הקהל יצו
 לפצותו ולעמוד לימין צדקו ולפצותו ולסלק מעליו כל הריעותא והיוזקות שבעולם
 שלא יגיע להר"ר הנ"ל שום היוק ואחריות וריעותא בעולם הן פה הן בירידים
 במדינתנו ושלא במדינתנו. גם הותנה בפירוש שיהא להר"ר הנ"ל נאמנות נגד
 המוכרי י"ש על הנתינה שיגיע מכל א' כ"ו שלא בידם קוויט מח"י הר"ר.
 דהיינו שיהא לו נאמנות נגדם לומר שלא נפרע הנתינה מהם עד שיהא להם
 קוויט מח"י הר"ר הנ"ל. באם שיהא איזה מהמוכרי י"ש שמאי או מעריך הוך
 שנתיים הנ"ל אינם רשאים לעשות לו שומא או להעריך כדון קרוב או פסול.
 כל הנ"ל קבלו עליהם כבוד האלופים הרוזנים הקצינים ר"מ וקהל יצו בח"ח
 ובת"כ בפ"מ הש"ג ובכל תוקף ועזו ותעצומות שבעולם בכל יפוי כח שבעולם כל
 יפול דבר ארצה. ולהיות הדברים שרירין וקיימין באו כבוד האלופים הרוזנים
 בעצמם ובכבודם על החתום היום ויום ב' ארבעה ימים בחדש סיון תיו נון גימ"ל
 לפ"ק נאם הצעיר יואל ר' שמשוש מוולאדבא מקראקא יא"ע עבור הקהל ונאם
 יצחק בלא"א מהר"ר חיים ז"ל ונאם הק' אברהם הלוי מקראקא ונאם הק' חיים
 במהר"ל וצ"ל הח' ע"ה ונאם הק' יהודא יושיע זעליג מקראקא ע"ה ונאם הק'
 יעקב מהר"ש מחענמשיין ונאם הק' יעקב כהר"ר גרשון זרחש ז"ל ונאם הק' נתן
 פייטל מקראקא ונאם יצחק בלא"א מהר"ר אברהם ז"ל ונאם הק' מאיר מלבוז
 ונאם אהרן בא"א מהר"ר ישראל איסרל וצ"ל ליפשיץ ונאם חיים פעטלצר עבור
 קהל הק' אלאור כהר"ר אברהם מחלש וצ"ל ה"ע קהל נאם שמשון בן מהר"ר
 זכרי' וצ"ל מרישא נאם משה בן הקדוש כהר"ר אברהם ז"ל הי"ד.

כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב שכירות האורנדא הנ"ל שחתומים עליו
 האלופים. הקצינים ר"מ וקהל יצו הנ"ל נאם הצעיר משה ספרא מתא
 דק"ק קראקא.

מג.

בהיות שידוע ומפורסם שהאדון הגדול הוא יודא יר"ה שלח לקהלתנו
 על איזה אנשים שיתנו לו נתינה גדולה ובתוכם הי' ג"כ האלופ התורני כהר"ר
 הירש כ"ץ יצו הנ"ל ⁽¹⁾ והיה מוטל עליו ג"כ ליתן סך רב להנתינה ההיא.

(1) למעלה באותו דף (בפנקס קהל) כתוב "כי ביום ה' מ"ו אייר תנ"ב לפ"ק הלות

ובאשר שה"ה במהר"ר הירש ב"ץ הנ"ל לא ה" פה קהלתנו יצ"ו. בכך הכריחו כבוד הקהל יצ"ו את האלוף כהר"ר חיים ר' יואלש יצ"ו שיוסלק השעבוד מסך שלשה מאות זה"י פו מה שיש לה"ה מהרה"ך הנ"ל על הבה"ח שבבית ר' חיים הנ"ל לצורך סילוק הנהיגה המגיע עליו להאדון הגדול הואיידור"א יר"ה. ובכך ע"פ זה היה מוכרח האלוף הר"ר חיים הנ"ל לסלק השעבוד הנ"ל לצורך הנהיגה שהי' מגיע על מהר"ה כ"ץ הנ"ל כנ"ל. בכך יצא מפי האלופים הרוזנים רוס וקהל יצ"ו שהפנקס השעבוד הנ"ל אשר הי' למהרה"ך הנ"ל הוא בטל ומבוטל כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש ומעתה ומעכשיו הוחזר הבה"ח הנ"ל והשייך אליו להר"ר חיים הנ"ל כמאז וקדם. ולא נשאר לה"ה מהרה"ך הנ"ל ולב"כ שום דין ודברים שבעולם על הרר"ח הנ"ל מחמת הפנקס השעבוד הנ"ל. וגם ביטלו כבוד הקהל יצ"ו את כל המחאות וערעורים שבאו על הבה"ח הנ"ל מחמת ה"ה מהרה"ך הנ"ל. באשר שכבוד הקהל יצ"ו הכריזו בשבוע שעברה השעבוד הנ"ל וכל המחאות וערעורים שבאו על בה"ח הנ"ל מחמת מהרה"ך הנ"ל הכל ביטלו כבוד הקהל יצ"ו בביטול גמור. באשר שכבוד והכריתו את האלוף הר"ר חיים הנ"ל לסלק השעבוד לצורך הנהיגה להאדון הגדול יר"ה עבור מהרה"ך הנ"ל. ובכך שום ב"ד או מנהיגים שבעולם לא יודקקו לשמוע שום טענה מן ה"ה מהר"ר הירש הנ"ל או מן הבא בבחו על הר"ר חיים הנ"ל מחמת הזכויות ושעבוד הנ"ל. וגם הוהנה בפירוש באם שיבא איזה ערעור על הרר"ח הנ"ל מחמת ה"ה מהרה"ך הנ"ל מחמת השעבוד והזכויות של סך ש' זה"י הנ"ל. מחויבים כבוד הקהל יצ"ו לפצות את האלוף הר"ר חיים הנ"ל באופן שלא יגיע שום היוק בעולם מחמת השעבוד הנ"ל מה שהי' למהרה"ך הנ"ל כנ"ל. כל הדברים הנ"ל יצאו מפי כבוד הקהל יצ"ו בת"ח ובת"כ בפ"מ ובכל תוקף ועוז שבעולם ונצטוונו מפי כבוד האלופים הרוזנים רוס וקהל יצ"ו לבא על החתום בפקודתם ובציוויהן יום א' כ"ו אלול תנ"מ לפ"ק נאם הק' יעקב מרדכי ספרא מהא ונאם הצעיר משה ספרא ומתא דק"ק קראקא.

מ"ד

בדבר הוועקסל שביד האדון יענמ" (1) פ' הבומר פראליטש ב"ץ (2) מסך שלשה אלפים וחמשה מאות זה"י פ' לשלם לאחרים בכל שבוע המידין כסדרן שלשה אדומי' רענדליך במשקל כבד כל א"ז יחשב שמנה עשר זה"י ער השלום כל הסך הנ"ל הנעשה יום ה' ח"י אדר דה"ש והתחלות הפרעון ביום ה' ד"ה אדר דה"ש תקבול"ה החת' ובח"י הרבני הקצין מוהר"ר משה טובי' גוטמאן בהמנוח הק' מוהר"ר יששכר בער ראקובר וצ"ל ובח"י בני הרבני מו"ה יצחק

האלוף התורני הראש במהר"ר צבי הירש יצ"ו במהר"ר משה מלכוב כ"ץ סך שלשה מאות זה"י פו' כהלואה גמורה להאלמן האלוף כהר"ר חיים יצ"ו ח' ר' יואל פטילצר על הבית החורף שלו בבית אבנים שלו בשטח התחתון". אולי ר' הירש ב"ר משה כ"ץ מלכוב הוא ר' הירש ב"ר משה בס הנ"ל בס"י מ"ב, שוכר האורגנדא של י"ש, שהמציא את האורגנדא זו לסלק מקהלתנו את החיובות הגדולות והעצומות "שהיו אצים ורוחקים" בה והוא ר' הירש "ב"ר משה ב"ר דוד צבי כ"ץ" שמוכא ב"אנשי שם" סי' תי"ח ור' צבי שלנו נקרא ע"ש אביו זקנו.

(1) בל"פ Jegomosc.

(2) ענינו: Pralat של בית תעלהם הנקרא בל"פ Bozego Ciata ועומד סה ברחוב

היהודים.

נ"י ובחיי האלף כהר"ר צבי הירש בהר"ר אברהם רי"ש ברמג"ה ורמג"ה הודו
החתומי הנ"ל איך שמכל הסך הנ"ל קבל מוהרר"ג הנ"ל לידו ממש סך שני
אלפים זה ובנו מוהרר"י הנ"ל קבל לידו ממש מסך הנ"ל סך חמשה מאות זה
והררצ"ה הנ"ל קבל לידו ממש מכל סך הנ"ל סך אלף זה פו' ומחויבים כ"א
מן החתומי הנ"ל לשלם בכל שבוע לפ"ע המגיע על חלקו לתשלום הפרעון
הנ"ל ומחויב כ"א מהחתומי הנ"ל לפצות את השני בכל מיני פיצוי בעולם מכל
הוצאות מן הויקות שיגיע לא' מהם מחמת עיכוב הפרעון החוב הנ"ל מחויבים
כ"א מהם להכשיר את נוקי חבריו עד פ"א וכל דת"ן לכ"א מן החתומי הנ"ל
כלי שום שבועה קו"ח וג"ש זק"ח בנודון הפיצוי הלו כ"ו שהפיצוי הלו יוצא
קיים או עד דנכתב עליו חברא וכל שום זכות דאית להו ת"ש נחלאות
וממלמלין כסף וש"כ ואשראות וסחורות יהון אחראין וערבאין לתשלום הפיצוי
הלו ויהא תוקף כתב הפיצוי הלו בתוקף כל הוועקסלין הנהוג בין הסוחר' פ"ק
ובכל המדינות כל הנ"ל הודו החתומי הנ"ל בהודאה גמורה שרירא וקיימא
ינעשה בת"כ בפ"מ דש"ג ובק"ג א"ס בכאוה"מ ע"פ תחול מעכשיו בכ"ד השוב
דלא כאסמכתא ודלא כמיפסי דשטרי.

מה.

נתוועדנו יחד לעיין במלי דמתא ומצאנו ראינו רעה—גודל החילול שבת
שנתהוה ע"י סעודת שבע ברכות בלילי שבת וגם ע"י סעודת התנאים בלילי שבת
בכ"ן עלה במוסכם לכוון בבתי כנסיות דקהלתינו שמהיום והלאה חתיכא דאיסורא
ע"ש אדם לעשות סעודת שבע ברכות וסעודת התנאים בלילי שבת וחתיכא
דאיסורא על כל אדם לילך בלילי שבת על סעודת שבע ברכות ועל סעודת
התנאים וחלילה לשנות ומי שיעבור ע"ז יוקנס בקנסים גדולים ודי בהערה זו הכ"ד
כבוד אדמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם אב"ד ובצירוף הב"ד היום יום ב' כסלו
הקדווי"ן לפ"ק הק' יצחק סג"ל לאנדא (1) הק' משה יקותיאל זלמן (2) הק' משה
כהנא (3) הק' אברהם משה אהרן הלוי ונאם שמואל בהרב מ' שאול ז"ל הק'
מרדכי מקראקא נא' באמ"ו מ' רפאל ז"ל (4) ונאם שם מאיר קאלישר (5) הק'

(1) אב"ד ור"מ לפניו בטורלא ובאפטא, עיר מולדתו ובזאלקווא, ואח"כ (משנת תק"ב)
בקרקא (ראה, כלילת יופי" ח"א ל"ז ע"א ואנשי שם" סי' רצ"ט וקריה נשגבה" קע"ג).

(2) הוא הדוין מ' יקותיאל זלמן בהרב המאוה"ג מ' יהודא ליב" שנפטר בשנת תקל"ה
זנוסח מצבתו נמצא ב"לוחות זכרון" סי' ע"ב. בפנקס ביה"כ של ר"א ר"י נזכר בשם "משה
יקותיאל זלמן".

(3) ר' "משה בהר"ר מוה' יוסף כהנא ולה"ה" שנמצא חתום על פס"ד בשנת תק"י (עי'
"קדמוניות מפקסאות" עמ' 62 סוף סי' ל"ח).

(4) חסר שם החתום וכנראה הוא ר' שמואל ב"ר רפאל שנפטר בשנת תקנ"ט ונמצא
זנוסח מצבתו ב"עיר הצדק" עמ' 188 סי' ס'.

(5) שהקים פה ביהמ"ד הנקרא על שמו, אחד מריני הג"ט יצחק הלוי מלבוז, אב"ד
ור"מ זה, שבאו עמו חתומים על החרם נגד החסידים בשנת תקמ"ז (עי' "קדמוניות מפקסאות"
עמ' 64).

באסיפה שלימה לתקן תיקון גדול שמהיום והלאה להסיר המכשילה שלא תהי' זאת למכשול ולפוקה ויהי' בלע המות לנצח. נזרקה מפי חבורה שלימה ובהסכמה אחת באם שח"ו יעדר שום אדם מתושבי קהלתנו אף שיהא א' מבעלי הסכומי הגבוהי' ואף שיהי' גברא דאמיד ואיש מסוים ביותר שיהי' בערך על סך רב ועצום על אלפי אלפים ואין שיעור למעלה בכל זאת חלילה לכבוד אלופי הקהל יצ"ו לתבוע מיורשיו דמי קבורתו יותר רק שיתנו יורשיו לקופת הקהל קודם הקבורה המסי' שלו ע"פ השומא שהעריכו אותו האלופים השמאים יצ"ו על משך שלשה שנים רצופים ולא יותר אף פ"א בבדי שלא יהא נכשלים ח"ו בעון גדול כזה שלא ללון את המת עבור נתינו' לקופת הקהל יותר מערך הנ"ל. אכן באם שלפי ראות עיני כבוד מנהיגי קהלתנו יצ"ו יראו ויבינו שבלתי אפשרם ליקח מהעובון של אותו הנעדר המסי' מן שלשה שנים כפי השומא הנ"ל אזי הדבר תלוי יבפי ראות עיני מנהיגי קהלה יצ"ו ולמראה עיניהם ישפטו הם לפ"ע הראוי ליקח ממנו או מסי' על שנה או מן שני שנים או פחות מזה הכל לפי מה שהוא אדם לפי העת ולפי הזמן ועכ"פ לכל היותר לא יקחו רק מסי' ממשך שלשה שנים. ובאם ח"ו תעדר שום אשה של א' מפורעי מסי' מתושבי קהלתנו חלילה למנהיגי קהלתנו יצ"ו לעכב את קבורתה ולתבוע מבעלה ליתן שום פרוטה לקופת הקהל דמי קבורתה. ואף גם זאת תקנו כבוד אסיפה שלימה בהסכמת כולם שגם האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו אין להם דשות לעקל ולעכב את קבורת שום אדם הנעדר ח"ו מבני קהלתנו עבור שתבעו דמי קבורתו סך רב ומסוים רק שלא יתבעו ולא יקחו יותר רק חלק שלישי ממה שיקחו כבוד אלופי הקהל יצ"ו ולא יותר אף פ"א מן שני חלקי שלישי מס' משנה אחת שנערך ע"פ השמאי' אף שאלופי הקהל יוותרו מן ג' שנים מס' אף שיהי' מגברא דאמיד ואיש מסוים ביותר בכל זאת אינם רשאים ליקח יותר משני חלקי שלישי כנ"ל אמנם מהשלישי ולמטה יהי' לפי דאות עיני האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו לגרוע מהשלישי ולא להוסיף. וכן אם תעדר ח"ו איזה אשה משום א' מתושבי קהלתנו אף שכבוד אלופי הקהל יצ"ו לא יקחו שום פרוטה דמי קבורתה כנ"ל בכל זאת הרשות ביד האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו שיקחו מבעלה לפי ראות עיניהם. ועכ"פ העיקר שלא להלין את המת בשיתן לפ"ע כנ"ל. כל הנ"ל קבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו לאשר ולקיים באלה ובשבותה חמורה עד"ר שאין לה הפרה ובח"ח ושום ב"ד ורב ומנהיג ומושל אף יתעורר לבטל דבר זה להיות שניתקן תיקון גדול כזה לדורי דורות בלי שום שינוי כלל וכלל. וכל מי שיעורר לבטל ולגרוע כח כתב זה לתבוע יותר לפ"ע כנ"ל מחויב המערער ליתן קנס סך מאתים אדומי' שפעצי' לאדונינו המלך יר"ה ומאה אדומי' על אדונינו האה"ג הווייאוורי יר"ה וחמשים אדומי' על הירעדוקצי' וחמשים אדומי' לקופת כבוד אלופי הקהל יצ"ו ועשרים אדומי' לקופת כבוד אלופי הגבאי' הגבוהי' יצ"ו ויהא תיקף לכתב הלז כתוקף כל מעשה הקהל ובאלו נכתב באדיבות ככל הבוואהניש שבועלם ובחרמות ובשמחות גדול' על העובר על דברינו אלה מלבד סילוק הקנס' הנ"ל והחרם אל יפסור את הקנס והקנס אל יפסור את החרם כל הנ"ל עלה במוסכם בהסכמה אחת באסיפה שלימה ויקיים בכל תוקף ועזו בלי שום שינוי כל דהו. ולהיות ליתר תוקף ועזו ותעצומות באים כבוד אלופי רוננו גידי מנהיגי קהלתנו יצ"ו רו"ט וע"ק ו"ס ובצרוף כבוד אלופי הבעלי חשבונות יצ"ו על החרם היום אור ליום ד' עשרה ימים לחדש אייר תקלאל"ף לפ"ק קראקא.

ראובן יושע ועליג ונא' הנוך הענדל במ' יעקב ו"ל הק' אלי' בה"ה כבוד ארמ"ר
 מ' חנני ליפמן ו"ל¹ הק' הילל² בהר"ר שמשון ו"ל.
 כל הנ"ל העתקתי עם החתים אות באות ואני הח"מ מן המנויין מותבא.
 דב' בצירוף כבוד ארמ"ר הרב הנאון המפורסם נא' הק' אברהם משה אהרן הלוי
 ליפשיץ הנ"ל ה"ה דיינא וספרא מתא דקראקא.
 ו"ל הכרוז שהוכרו בבתי הכנסיות:

הערט צו כל הקהל הקודש דא לאוין כבוד ארמ"ר הרב הנאון הגדול
 המפורסם אב"ק ור"מ דק' והגליל יצ"ו בצירוף כבוד הנגיד הפ"ח דק' יצ"ו ובצירוף
 כבוד הרבני' המופלג' הדייני' הגבוה' יצ"ו מכריו ברבים ויין בהיות עם גישעה
 גרויש הילול שבת ע"י סעודה שבע ברכות וסעודת התנאים וואש מען מאכט
 בליל שבת אונ' דאָש איז עבירה גדולה חמורה שבחמורה שבתורה בכן איז מען
 גוזר בגזירת עירין ובמאמר קדישין ובח"ח אז מהיום והלאה זאל זיך קיינר נימ
 דער וועגן צו מאכין קיין סעודת שבע ברכות אונ' סעודת התנאים כלל בליל
 שבת' והפורץ גדר ינשכנו נחש וחל עליו למותא דרבנן דלית לי' אסותא וגדול
 עונו מנשוא ונלכד במצודת החרם והעונשים הנ"ל יחולו על בעל סעודה אונ' אויף
 דען וואָש וועט גיין מחוץ לביתו אויף דער סעודה בליל שבת אונ' ער וועט איין
 גשרבין ווערין בפנקסא' בשם עברין וכל העם ישמעו ויראו ולא יידון עוד. גם
 איז מען מכריו זמוריע בהיות שעל ידי ריבוי דסעודת החתונה יותר מלילה א'
 גישעהן חטאים גדולים בכן ווער דא וויל מאכין חתונה רק לילה א' ולא יותר
 יונעם ותבא עליו ברכה.

הכרוז הנ"ל העתקתי אות באות בלי שום שינוי כלל מה שהוכרו בבה"כ
 בשבת פ' ויגש הקדושים לפ"ק לרא"מ מהימנא באתי עה"ח הק' אברהם משה אהרן
 הלוי ליפשיץ דיינא וספרא מתא דקראקא.

מו.

בהתאספו יחד כבוד אלופי רוזני נגדי מנהיגי קהלתינו יצ"ו רו"ט וע"ק וי"ם
 ובצירוף כבוד אלופים הבע"ה יצ"ו לעיין ולפקח במולי דמתא בכמה ענינים לכלל
 קהלתינו יצ"ו וחיפשו ומצאו וראו התנהגות הקודמי' שהי' נוהגי' בשהי' נעדר אי
 מהושבי קהלתינו גברא דאמיד ואיש מסוים לעקל ולעכב את קבורתו עד שהוכרח
 ליתן לקופת הקהל סך מסוים לפי ראות עיני הקהל. וזה הי' גורם להלחין את המת
 אשר לא כדת והוא נגד מאמר חז"ל כל המלחין את מתו עובר כו' ומי יוכל לשער
 את גודל המכשול שיוכל להגיע ח"ו ע"י זה ועד כמה עון כזה עושה רועש ועד
 הנה הי' הדבר הזה נעשה להם כקלתר ואין איש שם על לב את גודל הצרות
 תכופות העדו ועברו עלינו פ"ק יצ"ו ופן ואולי עון זה גורם ועלה במזככם

(1) ר' חנניא בר' יעקב מיוולש שהסכים בשנת תצ"א בין הדיינים הגבוהים דפה על ודע
 בירך שליש"י על מס' ברכות. לבנו ר' אלי' הדיין היה בן ושמו בשם אביו זקנו חנניא ליפמן
 וג"כ דיין פה כמ"ש בפנקס הח"ק של"ה ע"א ובנוסה מצבתו ונפטר בשנת תקע"ב ולר' חנניא
 ליפמן השני בן ג"כ אדם גדול בתורה ושמו בשם אביו זקנו ר' אלי' שנפטר בשנת תק"ץ (ע'
 לוהות זכרון סי' פ"ט וסי' ק"א).

(2) ר' הלל הדיין היה אבי ר' בצלאל פ"מ פה, אבי אמו של ר' ישראל ניימאן, דיין
 בקראקא ומחבר "מהנה ישראל" (ע"ש בהקדמה). ר' הלל זה אינו ר' הלל אבי ר' אברהם הדיין
 (בר' הלל) שזכור ב"קדמוניות" 62, כי ר' הלל האחרון נפטר כבר בשנת ת"ק כנראה מתיבתא
 וז"ל שם ור' הלל הראשון חתום כאן בשנת תקכ"ו.

ובפירוש אתמר ועלה במוסכם שאף על הנתינה הראוי ליקח ממנו ע"פ האופניים כנ"ל אין רשות לכבוד אלופי הקהל יצ"ו או להאלופים הנבואים הנבואים יצ"ו לעקל ולעכב שום קבורה ושלא להלין שום מת מחמת שום נתינות מעות רק שיראו להביא לידי גוביינא הסך המעות מה שיגיע מיורשיו ע"פ האופניים הנ"ל בכל שאר כפיות ונגישות שבעולם כאשר נגבה שאר גביות ונתינות דפ"ק כדי שלא יבואו ח"ו לידי בל תלין רק קבור יקברנו ביום ההוא לכל היותר מוקדם שיהא באפשרי. כל הנ"ל נעשה בהסכמה אחת ויקיים בכל הוקף ועזו ובקנס" כנ"ל. וזכות זה יעמוד לנו ולירעינו אחרינו, ולא ישמע פריץ וצווחה ברחובותינו, ויהא שלום בהיכלינו ושלוח בארמנותינו. ונזכה לראות את בנין בית בחירינו. בימות עניתנו לשמחתנו. במהרה בימינו. ונזכה לראות בביאת משיח צדקינו. ה' חיים יוסיף לנו ברכה ושנות חיים. ונזכה לראות בנחמות ציון וירושלים ויהא בלע המות לנצח במהרה בימינו אמן הכ"ד כבוד אסופה שלומה. אור ליום הנ"ל נאם הק' מ' מענדל בהרבני מ' א' אייזק נאם שמואל ונוויל בהמנוח הר"ר יודל וואלש נאם משה שלום שכנא ארגלר ונאם משה בהר"ר שמואל ר"פ ו"ל ונאם גפתלי בהר"ר מנחם נחום ו"ל ונאם אברהם אורי פייבש, מואלקויע ונאם צבי הירש בהר"ר וואלף וצ"ל נאם הק' שלמה זלמן בהר"ר יהודה ליב יצ"ו ונאם הק' א' אנשיל שמואל פרענקיל ונאם אברהם בהר"ר יצחק ו"ל ונאם אברהם בהרבני מ"ו יחיאל מיכל וצ"ל ונאם אברהם בהר"ר יאקב וצ"ל ונאם הק' ישראל בהמ' מ"ו אהרן וצ"ל ונאם אברהם מרדכי בהר"ר בירך כ"ץ ונאם משה בהמנוח בהר"ר אברהם יצ"ו. ואף גם אנחנו כבוד אלופי הבע"ח מסכימו העתנו לכל דברי כבוד אלופי הקהל יצ"ו הנאמרים מעל"ד באמת וצדק ישה יהי וכה יקום לבל יפול ממנו דבר ולא חצי דבר ארצה לראי בעה"ח אור ליום הגמ"ע. ואף גם אנחנו שאר בעלי התמנות באי עה"ח על כל הדברים הנמעלד"ף יום הגמ"ע נאם הק' ישראל מנחם מענדל בהמנוח הר"ר יצחק ריקקעלש ו"ל ונאם משה בהמנוח מ"ה יוסף יאסקי ו"ל ונאם הק' ישראל בהמנוח הר"ר מגשה ו"ל ונאם הק' שמואל בהרבני מהר"ר יצ"ו הירש יצ"ו ונאם הק' יהודא ליב בהמנוח מ' משה וצ"ל ונאם עקיבא בהר"ר מיכל וצ"ל ונאם יוסף בן בהר"ר פנחס ו"ל ונאם הק' משה במהר"ר פנחס יצ"ו ונאם אברהם גבריאל בהר"ר ואף וואלף ו"ל ונאם קלונמוס קלמן בהמנוח מ' יהודא ליב וצ"ל ונאם הק' אלחנן בהמנוח הר"ר יצחק ו"ל ונאם הק' יהודא ליב בהרבני מהר"ר שמואל מטארנש ונאם הק' חיים בהמנוח הר"ר אברהם וצ"ל ונאם הק' חיים בהמנוח מ' יהודא ליב וצ"ל ונאם יעקב יצחק ועליג בהמ' הר"ר אפרים ו"ל ונאם מרדכי בהר"ר שלום וצ"ל ונאם שמואל בן מהר"ר משה וצ"ל ונאם דוד בהמנוח הר"ר משה יצ"ו ונאם משה בהמנוח מהר"ר יודא וצ"ל נאם הק' יהושע בדיה הרבני המופלג במהר"ר חיים כץ ונאם הק' יצחק ועליג בן בהר"ר ישראל וצ"ל ונאם הק' יהודא ליב בהר"ר מרדכי ו"ל ונאם יוסף נחמן בהמנוח הר"ר יהודא ליב ו"ל ונאם שמואל ונוויל בהר"ר משה ו"ל ונאם הק' יצחק בן בהר"ר יהודא ליב ו"ל ונאם יצחק איצק בהמנוח הר"ר אפרים ו"ל ונאם יהודא בהר"ר שרגא פייבל יצ"ו ונאם יעקב בהמנוח שמואל ריוולש מקראקא.

למראה עינינו ה"ב ראינו שכל האלופים התמנות הנ"ל ודמ"ע קבלו על עצמם באלה ובשנועה שלא לעקל ולעכב שום קבורה ושלא להלין שום מת מחמת שום נתינות למעות רק שיראו להביא לידי גוביינא הסך המעות סה שיגיעו

מיושריו בכל שאר כפיות ונגישות שבעולם כדי שלא יבאו ח"ו לידי בל תלין. ומה מאוד הטיבו אשר דברו וכה"ג לאו למימרא בעי להיות שאנחנו מושבעי' ועומדים מהר סיני בדבר זה כמבואר בפוסקי' ובש"ע שהמלין את המת אפילו בחוצה לארץ עובר בלא תעשה, ובעו"ה היתה המכשלה ת"י מימים ימימה וכהיום קבלו על עצמם תיקון גדול בדבר זה. בכן אנחנו ב"ד מאשרים ומאמצים דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נמועים הנאמרים באמת וביושר ע"פ דתה"ק ולא מיבעי' שלא להלין את המת ח"ו אפילו מחמת שום בע"ח, וכל פרטי תקנתם הנ"ל ודמ"ע הנאמרים באריכות המה חוקים כראי מוצק לצמיתות ולדורות עולם. וחלילה לשום אדם בעולם יהי' מי שיהי' להרוס פרטי תקנו' הנ"ל ודמ"ע לדורות עולם, ודברי חכמים בנח"ש נשמעים. ובגזירות עירין פתגמין ובמאמר קדישין שיקדים כל פרטי תקנו' כמבואר באריכות מע"ל בחרס חמור ובשמתא וכל הפורץ נדר ישכנו נח"ש וליקו בלמותא דרבנן דלית לי' אסותא, והשוטע יונעם ותבא עליו ברבת טוב הכ"ד הבר"ץ היום יום ד' י' אייר תקלא"ף. ובפירוש אתמר שתיב' מן שני חלקי שליש מס משנה אחת ע"פ השומא ואף שאלופי הקהל יוותרו מן שלשה שנים מס נאם הק' יחיאל מיכל מקראקא ונאם אברהם משה אהרן הלוי ליפשיץ ונאם נח⁽¹⁾ אברהם הלוי איש הורוויץ הק' אלי' בה"ה כבוד אדומ"ו וכו' חנני ליפ"ש מיזל⁽²⁾ ונאם הק' הילל בהרבני מ' אברהם וצ"ל הק' משה יקותיאל ולמן מקראקא⁽³⁾ ונאם הק' מרדכי במוהר"א אייזק יצ"ו נאם שמואל הק' באמ"ו ה"ה מ' רפאל ולה"ה⁽⁴⁾ ונאם הק' אברהם חנוך העגדל במוהר"ר יעקב ולה"ה.

הערט צו כל הקהל הקודש דא קאזין כבוד רוזני נגדי מנהיגי קהילתינו יצ"ו בצירוף כל בעלי התמנות דפה קהילתינו יצ"ו ובצירוף כבוד האלופים הרבנים הדיינים הב"ד צדק דפה קהילתינו יצ"ו מכריז ומודיע זיין בהיות אז מימים ימימה פלעגט מען זיך נוהג צו זיין בקהילתינו וזען אחד מבני קהילתינו איז נעדר גיווארין פלעגט מען מעכב צו זיין הקבורה כדי או היורשים ואלין געבין איין סך מסוים מבלי ערך וקצבה דער דורך איז ארויש גיקומין מכשולים אז איז גיוועזן לינת המתים חאטשה כמה וכמה לילות וואש איז נגד דת תורתנו הקדושה, ומי יודע וואש העין הגדול בזה גורם איז בקהילתינו, אז כלל קהילתינו איז דער דורך גיקומין בצרות הכופות כאשר ראינו בעינינו צרה אל צרה נוגשת. הוה על הוה שבר אל שבר יחריו יודבקו, בכן האבין זיך מאסף גיוועזן כבוד האסיפה שלימה הנ"ה אונ' האבין מתקן גיוועזן תיקון גדול אז כל צרה שלא תבא וזען ח"ו אחד וועט נעדר ווערין מבני קהילתינו אז מען ואל ניש מעכב זיין שום קבורה מחמת שום דמי קבורה רק מען האט גימאכט איין תקון גדול אז היורשים מהנעדר ואלין ניש מער געבין לקופת הקהל יצ"ו על כל פנים לא

(1) כנראה הוא ר' אברהם ב"ר יהושע סג"ל הורוויץ שנפטר בשנת תקל"ב ונוסח מצבתו נמצא ב"עיר הצדק" 188 סי' ס"א.
(2) הנ"ל בהערה 88.
(3) עי' הערה סי' ס"ה צד 52.
(4) הנ"ל בסי' ס"ה, מזה נראה כי צדקה הישערתו בהערה 4 סי' ס"ה כי חסרה שם היכת "שמואל" שם החותם.

יותר או כסים משלשה שנים או ח'א האלופים השמאים האבין איהם מעריך גיוועזין ולא יותר אף פרוטה אחת חאמשי דער זעלבינר זעלט זיין גברא דאמיד ועושר מופלג עד מאור מאר כבוד האלופים רווני גידי מנהיגי קהילתינו יצ"ו נים מער פאדרין מהיורשים או משלשה שנים מסים. אונ' וויניגר איז לפי ראות עיני כבוד רווני גידי מנהיגי קהילתינו יצ"ו אונ' ווען ח'זי נערד זעלט ווערין איין אשה אפילו פון איין איש אמיד ועשר וואש או איין בעל סכום הפורע מסים בדארף כבוד הקהל נים צו פאדרין אף פרוטה אחת עבור הקבורה רק ער מוז אויש זאלין המסים מעבר וואש פון איהם קומט אונ' האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו מארין נים מער נעמין עבור הקבורה לא יותר או כפי ערך המס משנה אחת אפילו מגברא דאמיד ועשר מופלג. ובאם ווען כבוד הקהל זעלט נאך לאזין מן מס משלשה שנים אונ' זעלטין וויניגר נעמין בדארפין כבוד האלופים הגבאים הגבוהים נים מער צו נעמין או שני חלקים מס משנה כפי הערך ולא יותר אבר אויף וויניגר צו נעמין איז לפי ראות עיני האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו אונ' מן האשה וואש נערד ווערט חאמשי כבוד הקהל בידארף נישט צו נעמין זאלין כבוד האלופים הגבאים הגבוהים נעמין לפי ראות עיניהם אבר דיא קבורה מאר זען כלל נים מערב זיין או ח'זי זאל נים זיין הלנת המת רק ראש געלט וואש וועט קומין כפי התקון הנ"ל זאל נגבה ווערין בכל שאר כפיות וגנישות שבועות. כל הנ"ל האט מען מתקן גיוועזין בתיקון גדול אונ' מען האט אויף זיך מקבל גיוועזין דאש מקיים צו זיין בשבועות חמורה ובאלות ושמחות בחרם הגדול בחרם הקהל ובחרם הב"ד ובחרם יהושע ב"ן עלינו ועל דורות אחרינו. אונ' ווער עש ווערט עובר זיין לדברינו אלה הן שום רב או ב"ד או מנהיג או שום בעלי התמנות מבני קהילתינו מכבד מה שיוכלד במצוות החרם הגדול כנ"ל וקנס בקנס מאתים אדומים על אדונינו המלך יר"ה ומאה אדומים על האדה"ג הואייוודה יר"ה וחמשים אדומים על הוירדוקציע וחמשים אדומים לקופת הקהל יצ"ו ועשרים אדומים לקופת הצדקה גבוה והקנס לא יפטור את החרם והחרם לא יפטור את הקנס. ובזכות זה יעמוד לנו ולזרעינו אחרינו ולא ישמע פרץ וצווחה ברחובותינו. ויהי שלום בהיכלינו. ושלוה בארמנותינו. כימות עניתנו ישמחינו. וזוכה לראות בביאת המשיח צדקינו. ויהי בלע המות לצחצח במהרה בימינו אמן. הכרח הלז נכרו על פי ציווי רווני מנהיגי קהילה בכל בתי כנסיות ובבתי מדרשים אשר ישנו פה בקהילתינו יצ"ו היום יום ה' ד"ו למב"י הקל"א ולרא"י באנו על החתום היום יום הנ"ל ציבונגהירש בלא"א מ"ז מ' שמואל ז"ל שמש הגבוה דבה"כ ישנה. ונאם יהודא ליב בלא"א הר"ר מנשה ז"ל שמש גבוה דבה"כ ונאם שמואל שמעלקא סג"ל איש הורוויץ שמש גבוה בבה"כ ונאם הק' משה כ"ץ שמש גבוה דבה"כ ר' אייזק ר' יעקלש זצ"ל ונאם יוסף צחק בהר"א שמש הגבוה דבה"כ דקופה יצ"ו ונאם נפתלי הירש שמש דבה"כ ר' וואלף פאפדש ונאם יעקב ישראל כהמנות מהור"ר בנימין שמחה זצ"ל שמש דבה"כ.

מז.

בפנינו הח"מ מסרו מורעא כבוד אלופי רווני גידי מנהיגי קהילתינו יצ"ו במשך כבוד הפה"ח דקהילתינו יצ"ו ה"ה האלוף הקצין הראש כהר"ר פייכש

במהר"ר שמואל מזאלקוי צ"י הר"ר קלמן משרת הקהל נגד הר"ר נחמן היושב בקאלוריע על גורל העברה הדרך שמעביר נגד כלל הקהלה שלא בשורה ושלא כדת. ותורף מודעא זו לכבוד המנהיגים יצ"ו הוציעו דבריהם לפנינו הח"מ ע"י הק"ק הנ"ל בדברי מעם ודעת. להיות ידוע ומפורסם לאנשי קהלתנו שזה יותר מעשרים שבועות העברו אשר יושבים אנשי קהלתנו בבית האסירים בקלוריע שרקו אותם האדונים מקונפודראטצי¹) בשב"י פ' בא העבר עד שהי' מן ההכרה לכבוד המנהיג יצ"ו לכונום בדבריה' בין הפשרה עם האדונים מקונפודראטצי²) ולפדותם בממון רב סך עצום כידוע כדי להוציאם חפשי. ובכל משך זמן שהי' השבויים נהפכים בקאלוריע שלחו כבוד המנהיגים יצ"ו כמה וכמה פעמים ממש מדי שבוע בשבוע ליד הר"ג הנ"ל לצורך הוצאות מוונות ושאר צרכיהם יותר מכדי סיפוקם כידוע. וע"פ הנשמע ונראה לעינים מעל הר"ג הנ"ל בשליחתו וקימץ להם את סיפוקם בקומץ גדול ועדיין נשאר אצלו סך מסוים מה שהחזיק לעצמו וכבוד המנהיגים הי' רוצים שיברר חשבינו לפניהם מן הכנסית ומן הוצאות שהי' לו עליהם ולחזור את המותר. והר"ג הנ"ל הקדים א"ע בשעתו והעמיד לעצמו רשימה חשבון שקר וכיוצא עד שעולה החשבון שלו סך רב יותר. ובא בטרונ³) ובעקיפין ומעקל ומעכב את השבוי אצל האדונים מקונפודראטצי עד שישלמו לו כבוד המנהיגים יצ"ו כל מה שתובע מהם ע"פ חשבונו וגם²) הפארמעקצי של האדון הקומיסאר מקאלוריע שהוא ג"כ הקומיסאר משארי קאמניצע לכופ כאממון את ראשינו ע"פ כפיות ונגישות לסגור הכיפות שבשאר קאמניצע כדי לשלם לזה מה שתובע מהם ע"פ הצעטיל שהעמיד לעצמו העילה לסך רב. ונלחצו בבוד המנהיגים אל הקיר למלאות את רצון האדון הקומיסאר הנ"ל ואת רצון האדונים מקונפודראטצי כדי שלא יעכבו עוד את השבויים אצלם לכונום עמו בפושרין ולעשות גמר וסוף עם הר"ג הנ"ל הן ע"פ פשר בהנ"ל קומפרמש³) והן לפשר בינו לבין עצמם להוציא הרעבמעמש ומסרו כבוד המנהיגים הנ"ל מידעא בפנינו הח"מ על כל המעשים אשר יעשו מכאן ולהבא ועל כל הכתבים שיתנו לו הן ע"פ פסק והן ע"פ פשר אף שיהי' ניכתבים בכל הבוארניש וע"פ ק"ג א"ם ובכאיה"מ ובקנסים עצומים לא יהא בהם ממש כלל ומבטלים בביטול גמור ע"י מודעא זו להיות שהכל מוכרחים לעשות שלא מרצונם המוב רק ע"פ אונס גדול כנ"ל. ואנחנו הח"מ הכרנו באונסם שאין לך אונס גדול מזה הירוע ומפורסם לכל וקבלנו מהם מודעא זו ע"פ ד"ת קודם המעשה. ולעת מצוא כשיהא שעת הכושר וזמן גרמא על כל אלה יבואו אתו למשפט ע"פ ד"ת וכל בדין יעמדו ליצי של כבוד המנהיגים להוציא עושק סיד עשקו ע"י מודעא זו ע"פ ד"ת. ותוקף כתב מסירת מודעא זו כתוקף כל מסירות מודעאות הנכתבים באריכות בכל שופרא דשמרי וע"פ כל התייש שע"פ תחזיל לראי' מהימנא באנו על החתום היום יום ג' שהוכפל בו כי טוב ב"ך סיון תקל"א לפ"ק נאם הק' אברהם משה אהרן הלוי ליפשיץ דינא וספרא מתא פה

1 האגודה המדינית של אצילי פולניא הנודעת בשמה "קונפודרציא", הנוסדה בש' 1572.

2 פרוטקציא.

3 קומפרומיס.

ק"ק קראקא ונאם משה בהמנוח הרב החסיד מוהר"א לעמיל¹) וצ"ל ה"ה ספרא מחא דק"ק קראקא.

מח.

הן היום התאספו יחד כבוד רוזני מנהיגי רוס"ט וע"ק וי"ס בהתוועדות כבוד האלופים ב"ח וכבוד האלופים הגבאים הנכונים לעיין במילי דמתא להיות שכבר עלה במוסכם באסיפה שלימה ונאמרה ונשנה מה שנמנו ונמרו אצל אסיפה שלימה להיות שיש כמה אנשים אע"פ שנרשמים ברייטער הקווארטלך או ברייטער הערכה אינם יכולים לצאת ידי חובתם ליתן סך רב או מעט בפעם אחת וקשה להוציא מידם ואינם נוהגים כלל. וגלל כן עלה במוסכם לתקן קרופקא וכל מה שיסגל ריוח יתן לאחדים מירי שבוע ושבוע ועל זה נבחרו אנשים מיוחדים לעשות סדר נכון בקרופקא אך שלא נגמר הדבר במלואה וכהיום עלה במוסכם ונבחר עוד אנשים לעשות גמר וסוף בכל הפונקטים ואנשים הנבחרים לסטה מפורש בשמותם. וביני לביני עלה במוסכם אצל כל אסיפה שתה' התחלת הקרופקא מיום ה' פ' בלק וישבו אנשים לגבית הקרופקא מן הני אנשים שאינם נוהגים אחד זהב לרייטער. וככה יהי הסדר:

א' הפרסורים קטנים מה שמביאים קונים לסוחרים לקנות סחורה הן אצל יהודים ו"ל אצל ערלים ולוקחים דמי סיסרות מחויבים ליתן מכל זהב ריוח אחד גדול וחצי.

ב' פאקטורים הלוקחים סחורה כתורת אויף גיועצמי והן הלוקחים סחורה במקח והולכין אצל הקונים יתנו מכל זהב ריוח שלשה גדולי.

ג' בעלי מלאכות העושים מלאכה אצל בני קהלתנו ברחוב היהודים יתנו מכל זהב ריוח אחד גדול וחצי אבל בעלי מלאכות העוסקים במלאכה במקום וחוזן לרחוב ויש להם יתור וגם שכר מלאכה יתנו מכל זהב ריוח שלשה גדולי.

ד' אותן אנשים שלא יצאו ידי חובתם ולא ישלמו המסים הן מקווארטלך ומן הערכה מחויבים ליתן מהיום מה שירויחו מכל זהב ריוח ג' גדולי.

ה' היטל מאזר העושים היטלך ומוכרים יתנו מכל זהב ריוח ב"ג. בעלי מלאכות קירשנר העושים אצל סוחרים מלאכת קירשנר קינגלך ושמוישון פשיט יתנו מכל זהב ריוח א' גדול וחצי.

ו' מעקלרש העוסקים במח" לפני וואג במקום יתנו מכל זהב ריוח ימן דמי סרסרי ג' גדולים דהיינו אנשים שאינם נותנים א' זהב לרייטער.

ז' אותן העוסקים במח" במארבש הן נערים והן ב"ב ונשים העוסקים במח" בקיערב לפני ש"ק ונשים היושבים עם בענדר והנשים היושבים עם סמענקש בשוק יתנו מכל זהב סחורה שיקנו חצי גדול. רק הנשים היושבים עם פלאמקש מחויבים ליתן מכל זהב סחורה שיקנו אחד גדול.

¹ הג"מ אשר לעמיל, אב"ד ור"מ באייבשניץ. בנו ר' משה, ספרא סתא פה, היה תלמיד הג"מ „משה לבוב" אב"ד בכל מדינת מורביה (עו) „כלילת יופי" ח"א ל' ע"ב), ונכד הג"מ משה ר' נח מקראקא, שהיה זין ונכד להרמ"א (ע"ש י"ז ע"א בהערה שם). ר' משה ב"ר אשר לעמיל הנ"ל היה אבי אמם של האחים הגאונים ר' משה (בעל „מימי דעת") ור' חיים נתן (בעל „כלילת יופי") דמביצר ו"ל (עו) „תולדות מהרח"ן). נוסח מצבתו נמצא ב„עיר הצדק" עמ' 187 סי' ג"ז ונפטר בשנת תקנ"א).

ח' בעלי הלואות העוסקים בהלואה במקום או בקאזמרק וכן אותן הלויים לערלים אף ברחוב היהודים יתנו מה שיקחו רוחים מיום דלמטה מכ"ז ריוח ב' גדולי'.

ט' בעלי הלואות המלויים בריבית על המשכנות ברחוב היהודים יתנו מכל זהב ריוח ב' גדולי'.

י' שמוקלרש אותן הנותנים פחות מן א' זהב לרייסטר יתנו מן הסחורה מה שיקנו מיום דלמטה דהיינו מן משי וגם וולוישקי ופאדים יתנו מכל זהב סחורה מה שיקנו א' גדול ועוד א' טפל, רק מן כסף וזהב מה שיקנו יתנו מן כל זהב סחורה אחד גדול וכן יתנו השמוקלרש היושבים לפני הזאג.

יא' חלפנים העוסקי' מחי' חילוף יתנו מכל זהב ריוח ג' גדולי' דהיינו מן אותן הנותנים פחות מן אחד זהב לרייסטר. וחלפנים קטנים מחויבים ליתן מכל זהב ריוח ידועה שני גדולי'.

יב' הנני מאכר הלוקחים את הסחורה בכאן ועוסקי' במלאכה יתנו מכל זהב סחורה שיקנו מיום דלמ' הבא אחד גדול והצי ואותן המביאים סחורה ממדינה אחרת ועוסקים במלאכה יתנו מכל זהב סחורה שיקנו ויביאו שני גדולי' וכן יתנו הענטשקי מאכר.

יג' גאלד שמידן יתנו מכל זהב סחורה שיקנו חצי גדול.

יד' מוכרי בגדים ישינים לערילים הן פולישקי והן דייטשי קליידר וגארטלך והיטלך יתנו מכל זהב סחורה שני טפלים. ואותן המוכרים ווייבר קליידר יתנו מן ריוח ידועה יתנו מכל זהב ריוח שני גדולי' דהיינו אותן אנשים המתקנים ווייבר קליידר בעצמן וגם אינם נותנים א' זהב לרייסטר.

וע"ז יוכרו כרוזים בכל בתי כנסיות למען ידעו כל בני הקהלה ויתנו כל מה שנעשה למוכר הקהלה ויוכרו בחרמות ושמחות כל הג"ל נעשה בהסכמת כולם יחד ולמען שיקויים בלג שום שינוי באו כבוד רוזני מנהיג' על החתום היום יום ד' ייד תמוז דהאי שתא תקלא לפזק נאם הק' מ' מענדל בהרבני א' אייזק יצ"ו ונאם אברהם אורי פייבש מואלקווע ונאם דוד הק' הלוי ונאם משה בהמניח מהר"ר אברהם יצ"ל ונאם שמואל זנוויל בהרב' יוחנן וואלש יצ"ל ונאם איסרל בן לא"א כהר"ר פנחס ז"ל ונאם משה כהר"ר שמואל ז"ל ונאם צבי הירש כהר"ר וואלף יצ"ל ונאם אברהם כהר"ר יאקב ז"ל ונאם אברהם כהר"ר יצחק בן ונאם אברהם כהרבני מ"ז ויחיאל מיכל יצ"ל ונאם הק' שלמה זלמן פאם ונאם ישראל בסוהר"ר חיים יצ"ו ונאם נפתלי מקראקא ונאם הק' ישראל מ' מענדל ר' יעקלש ונאם משה בהמניח מו' יוסף יאסקי ז"ל ונאם הק' שמעון כהר"ר שלמה זלמן יצ"ל ונאם הק' שמואל כהרבני מוהרר"ץ הירש יצ"ו ונאם קלונמוס קלמן בהמניח מ' יהודא ליב יצ"ל ונאם אברהם בהמניח הרב הגאון המפורסם מו"ה יוסף סג"ל לאנדא ז"ל⁽¹⁾ הק' אלחנן בהמניח הר"ר יצחק ז"ל הק' משה כהר"ר פנחס יצ"ו.

⁽¹⁾ הוא בהג"מ יצחק סג"ל לאנדא אב"ד ור"מ פה הג"ל בס"י מ"ה והערה. הג"מ יוסף סג"ל לאנדא היה אב"ד בגרויטוג ואבי הג"מ אלכסנדר סנר לאנדא אב"ד בבראדי (ע"י אנשי שם מ' רצ"ט) ונמצא החוס בין גדולי חכמי זאלקווא על החרם הגדול לסיוע הג"מ יהונתן אייבנשיטין (הנדפס ב"לוחות העדות") ובין ראשי מדינות דגליל לבוב על ההסכמה לספר "אותות

ואף שדברי כבוד הקהל אינם צריכים חיווק ליתר תוקף ועז באו אף כבוד אלופים הנבאים הנבונים יצו על החתום היום יום הנמ"ע נאם הק' שרגא פייבוש במוהר"ר אברהם נרו ונאם הק' פנחס סג"ל הורוויץ ונאם הק' יצחק ב' וואלף הלוי מואלקווי יצו ונאם הק' יהודא ליב בהמ' הדיר מאיר ז"ל ונאם הק' שלום בהר"ר יהודא ליב זצ"ל ונאם הק' זעלקי בן כהר"ר נחמן ז"ל ונאם נתן כהר"ר משה יצ"ו.

אלו הן הפונקטין שנתוסף על הפונקטין דמעלה בידועת ובהסכמת כבוד המנהיגי יצ"ו.

ט"ו קרעל ווייזר מכל מה שיקנו לצורך המו"מ שלהם הן אלמונים והן אכנים טובות ומרגליות וכסף וזהב יתנו מכל זהב מה שיקנו מתושבי קהלתנו חצי גדול ומה שיקנו סחורות הנ"ל מן שאר אנשים שאינם מתושבי קהלתנו יתנו מכל זהב מה שיקנו אחד גדול.

ט"ז פירקאפירש שקונים ומוכרים כל דבר מאכל ביצים ותרגולים ושאר עופות הן ברחוב והן בקאזמרק והן במקום וכן הקצבים יתנו מכל זהב ריוח אחד גדול וחצי.

טו"ב מוכרי מיני חליבה מחויבים ליתן מכל מיני חליבה שיקנו מכל זהב מה שיקנו יתנו חצי גדול.

ח"י האופים לחם ולחם לבן למכור מכל זהב קמח מה שיקנו יתנו אחד מכל.

י"ט כלי זמרי ומארחירש ומארשאלקי יתנו ג"כ אותן שעוסקי במחי' ובמלאכות כפי הפונקטין הנ"ל ומן הריוח ידוע שלהם יתנו מכל זהב שני גדולי. י' מרעגלירש וזאכטירש יתנו ג"כ הכל כפי הפונקטין הנ"ל ומן הריוח ידוע יתנו מכל זהב אחד גדול.

א"ך דיינים סופרים שמשים מלמדי תינוקות ומשרתי הקהל זענין ג"כ נכלל בפונקטין הנ"ל דהיינו מן דמי שכירות שלהם ומן שכר לימוד לא יתנו כלום ומן הריוח ידוע יתנו מכל זהב שני גדולי וכן שאר פונקטין יתנו ג"כ הכל כנ"ל. ב"ך אותן אנשים שהדרים חוץ לרחוב הן בגן המלך ובחצירות ובסמאלניקי מחויבים ליתן ג"כ הכל כפי הפונקטין הנ"ל.

ך"ג ואותן אנשים שענקרש הרקס חוץ לרחוב אונ' קויפן י"ש אויש צו שענקין מחויבים ליתן מכל מאפ י"ש וואש. זי קויפן חצי גדול. י"ד משרת ומשרתת שאצל ב"ב מחויבי ליתן ריוח ידועה מכל זהב שני גדולי.

ך"ה קירונרש מה שקונים קיניגלך ושמושין ושאר רויך ווערק אותם שאינם נוהגים א' זהב לריסטר מחויבים ליתן מכל זהב סחורה מה שיקנו יתנו חצי גדול. י"ז הליכט ציהר וואש וי"א קויפן חלב וקנויטן לנרות הן במקום הן ברחוב מחויבים ליתן מכל זהב מה שיקנו יתנו חצי גדול.

הערט צו כל הקהל הקודש דא לאזין כבוד רוני נגיד מנהיגי קהלתנו יצ"ו ר"ט וע"ק וי"ם ובצירוף כל בעלי התמנות יצ"ו מכריו ומודיע לרכים זיין

למועדים הנדפס בזאלקווא שנת תקי"ב (עי' "קריה נאמנה" סי' קכ"א). הג"מ יוסף סג"ל לגרא נמטר בזאלקווא ה' טבת תקכ"ו (ע"ש).

בהיות אז כמה שנים העברה. האט מען מתקן גיוועזן אז מען זאל מאכ'ן כאן קהילתינו הקרופקא מכל מ"מ ומכל הריחו הידוע וגם אין שוין בשנה העברה נכרו גיווארין בכרו חרם חמור בכל בתי כנסיות שבקהילתינו אז עש זאל נגמר ווערין דיא נתינה מהקרופקא ע"פ פונקטין וואש ווערין זיין מח"י כבוד המנהיגים. וכחיים האבין שוין כבוד המנהיגים מעיין גיוועזן במילי דמתא האט מען גיועהין אז עש איז לא סגי בלאו הכי באשר הקהילה ווערם נתמוטט אונ' כמה וכמה אנשים וענין פון זיך פורק עול מסי והשעה צריכא לכך גומר צו זיין דיא קרופקא. ועל שעה חרא איז נים מיגליך נוכר צו זיין כל הפונקטין וואש איז נוגע לעניני הקרופקא אזא האבין כבוד המנהיגים דער ווייל נימאכט איז הפונקטין וואש איז עלה במוסכם גיוועזן אצל כבוד המנהיגים כפי הכתב מהפונקטין מח"י כבוד המנהיגים וגם דיא איבריגה פונקטין וואש נצרך וענין לעניני קרופקא ווערין בקרב הכל נגמר ווערין בכך איז מען מכריז ומודיע לרבים אז אויף דיא פונקטין וואש איז שוין כבר נגמר גיווארין כמבואר בכתב מח"י כבוד המנהיגים איז מען מחדש כעת דען כרוו חרם חמור וואש בשנה ראשתקד איז נכרו גיווארין אז כל א' מבני קהילתינו זאל מקיים זיין אונ' זאלין געבין דיא קרופקא ע"פ פונקטין המוסכם מכבוד המנהיגים אונ' דיא קרופקא זאל זיך מהיום אן היבן אונ' מען האט בוחר גיוועזן אנשים הנבחרים מכבוד המנהיגים וואש זאלין זיך מתעסק זיין גובה צו זיין דיא נתינה מקרופקא ע"פ פונקטין. בכך וענין כבוד המנהיגים דען עולם מזהיר אז איטליכר זאל געבין זיין קרופקא וואש פון איהם קומט ע"פ פונקטין מכבוד הקהל אונ' זאל נישט מעלים זיין כדי אז דער זעלביגער זאל ח"ו נים נכשול ווערין בעון החרם הגדול וואש שון בשנה, העברה איז נכרו גיווארין, בכך זאל איטליכר זיך נים איבר רעכנין וואש פון איטליכס קומט קרופקא ע"פ פונקטין אונ' אזא בלד אז מען וועט ברחוב אויש רופן אז איטליכר זאל ברענגן זיין קרופקא זאל כ"א מבני קהילתינו קומין לפני כבוד האלופים הנבחרים אונ' זאל מסלק זיין זיין קרופקא ע"פ פונקטין בלי שום העלמה כלל. ובאם אז מען וועט בקומין על א' שום העלמה וועט דער זעלביגער גקנסת ווערין אונ' וועט מוויין געבין לקופת הקהל פר' א' גדול א' זהב ומלבר שאר עונשים וקנסים כדין העובר על החרם. והקנס אל יפסור את החרם והחרם אל יפסור את הקנס. אונ' דער זעלביגער וואש וועט עובר זיין על כרוו חרם הלז אונ' וועט נים גותן זיין קרופקא וואש אויף איהם קומט ע"פ פונקטין וועט אשמה תלוי בראשו זיין בכך זאל כל העולם נוהר דראן זיין זיך צו הימן אז זאל נים נלכד ווערין בעונש החרם והשומע יונעם וחבא עליו ברכת טוב.

הכרוו דמעכר לדרך נכרו ע"פ ציווי המנהיגים בבה"כ ישנה היום יום ה' ט"ו תמוז תקל"א צבי הירש משהגבוה דבה"כ הישנה הכרותי הכרוו המע"ל בבה"כ היום יום הנ"ל לראי' באתי על החתום יהודא ליב שמש גבו' דבה"כ הכרוו דמעיל נכרו בבה"ג ע"פ ציווי האלופים המנהיגים היום יום הנ"ל ולראי' באתי ע"ה הק' שמואל שמעלקא סג"ל איש הורוויץ שמש גבוה דבה"ג הכרוו הנ"ל ע"פ ציווי המנהיגים ולראי' באתי ע"ה"ה הק' משה כ"ץ שמש גבוה דבה"כ ר"א ר"י זל הכרותי הכרוו דמעיל בבה"כ דקופה יום הנ"ל ולראי' באתי על החתום יצחק שמש בבה"כ הנ"ל הכרותי בבה"ה דר' וואלף פאפרש לראי' מהימנא באתי על החתום היום יום ה' ט"ו תמוז תקל"א ל' הק' נפתלי הירש

שמש דב'ה"כ הנ"ל הכרותי בבית המדרש ולראי' באתי על החתום הק' ישראל
בהמנוח מהר"ר בנימין שמה וצ"ל הכרותי בבה"מ ש"נ הצעיר שרגא פ"בש
בהמנוח מ' ישראל וצ"ל.

ב"ט.

בהיות שגלוי וידוע ומפורסם לכל בני קהלתנו את גודל הצטרפות והוצאות
מרובים המכובדים על כלל קהלתנו יצ"ו בכמה ענינים שונים וכל הנתונים וכל
הגביות הנגבים פ"ק אינם מספיקים להחצי' מהוצאות הברחי' לגודל הצטרפות
הנוגע לכלל קהלתנו ואין לכסף שום מקום מוצא להמציא מזור ותרופה. והתעורר
א"ע איש אחד המיוחד מתושבי קהלתנו ה"ה האלוף התו' המופל' מוהר"ר יהודא
ליב בהמנוח מהר"ר ישראל זימלש ז"ל ובא מרצונו הטוב לפני השלחן המהור ובפני
כבוד אסיפה שלימה בהצעת דברי טעם ודעת קונה יש בו במענה פיו להיות
שירדע ומפורסם לכל אנשי קהלתנו שמנעוריו ה"י נושא בעול מס' וארגוניות ועסק
במשאו ומתנו באמונה ונהג א"ע כשורה. וכעת עינו ראו ולא זר את גודל הלחץ
זו הרחק אשר דחיקא שעתא טובא לכלל קהלתנו המפוארה יצ"ו והתנדב א"ע
מנדבת לבו המהור ומרצונו הטוב להתחסד עם זו הרחק אשר דחיקא שעתא
טובא לכלל קהלתנו המפוארה יצ"ו והתנדב א"ע מנדבת לבו המהור ומרצונו
הטוב להתחסד עם כלל קהלתנו והלוח לקופת הקהל לצורך הוצאות הברחיים
סך תשעה מאות זה' פו' באדומים רענדלך בהחשב כל אדום זה' שמונה עשר זה'
ע"פ האופנים והתנאים שיבוארו למטה. דהיינו כבוד אלופי מנהיגי הקהלה יצ"ו
קבלו מידו הסך תשעה מאות זה' דמי הלואה הנ"ל במוזמנים בתו' הלואה
גמורה ובתו' חוב וועקסל גמור הנהוג פ"ק ובכל המקומות ובכל המדינות לצורך
הצטרפות דבר גדול הנוגע לטובת כלל קהלתנו יצ"ו שיעלה עליו רוחים ככל
צדדי הותרים שבעולם ע"פ דתה"ק חמשה עשר לכל גדולים לכל שבוע ושבוע
עבור מס' וארגוניות והנתינות של מוהרי"ל כל ימי חייו. אין חל שום חיוב
על מוהרי"ל הנ"ל ליתן שום פרוטה לקופת הקהל לשום נתינה בעולם. ואף
שיהא מן ההכרח גדול מחמת השנים נוהגין שלא כסדרן לגבות שום גבי' או
שום נתינה או שום הערכה או שום דבר חרש אף שיהי' לצורך דבר נחוץ
והכרח גדול יהי' מה שיהי' מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. בכל זאת
חלילה וחתוכא דאיסורא לשום מנהיג בעולם או לשום בעלי התמנות דפ"ק
להבוע מן מוהרי"ל הנ"ל לשום דבר קטן או שום דבר גדול אף פ"א רק מן הכל
פטורים גמורים שרירים וקיימים למוהרי"ל הנ"ל מכבוד מנהיגי הקהלה יצ"ו מכל
הנתינות והמסים הן מעקר והן מעתיד. וחלילה וחתוכא דאיסורא על האלופים
שמאים או על האלופים בעלי הערכות אשר יהי' נבחרים מכבוד מנהיגי קהלתנו
יצ"ו מיום דלמטה והלאה עד כל ימי חייו של מוהרי"ל הנ"ל לעשות שומא על
מוהרי"ל הנ"ל או להעמיד אותו לשום הערכה בעולם. כי ע"מ כן נתן את
הלואה הנ"ל לקופת הקהל ע"פ האופנים הנ"ל שיהא פטור מכל וכל השייך
לקופת הקהל מקטן ועד גדול. והיתרון שני זה' רוחים מחוייב' כבוד המנהיגים
לשלם למוהרי"ל הנ"ל מקופת הקהל מדי שבוע בשבוע תמידין כסדרן מיום
דלמטה עד כל ימי חייו בלי שום השמטה ודילוג כלל וכלל ובלי שום דחי'
ואמתלא בעולם. ולצורך התשלומין שני זה' לכל שבוע הנ"ל שעברו כבוד

המנהיגים למוהרי"ל הנ"ל מדמי האורנדא גדולה של בשר שיהי' לו מקום לגבות לכל שבוע שני זה' מהאלופים שוכרי האורנדא הנ"ל בלי שום דחי' ועיכוב. ובאם שירצה מוהרי"ל הנ"ל ליקח בשר באמלסין אצל מוכרי בשר על קויטל שלו לכל שבוע בעד שני זה' מחויבים אלופי שוכרי האורנדי לקבל בחשבונם הקויטלך של בשר מה שיהי' מחי' מוהרי"ל הנ"ל לפ"ע לכ"ש שני זה'. וכבוד הקהל מחויבים לקבל הקויטלך הנ"ל מאלופי שוכרי האורנדי הנ"ל בחשבונם. ומוהרי"ל הנ"ל התחייב א"ע נגד כבוד המנהיגים יצ"ו שאין רשאי לתבוע כל ימי חייו שום פרוטה ממונהיגי הקהלה על הסך קרן דמי הלואה הנ"ל רק באופן שיתנו לו כבוד המנהיגים הרוחים מדי שבוע בשבוע כסדרן כנ"ל והקרן יהא קיימת ביד אלופי המנהיגים יצ"ו כל ימי חייו של מוהרי"ל הנ"ל. ולאחר העדרת מוהרי"ל הנ"ל ח"ו אינם רשאים כבוד המנהיגים לתבוע מיורשיו שום דמי קבורה אף שיהא נשאר אחריו סך רב ומסוים רק יוחלמו הסך חמשים אדומים דמי הלואה הנ"ל לקופת הקהל לחלוטין ולצמיתות בעד דמי קבורתו. ויורשי מוהרי"ל הנ"ל אינם רשאים לתבוע מאלופי המנהיגים שום פרוטה הן על הקרן והן על הרוחים כנ"ל לאחר העדרתו ח"ו. אמנם באם לפי ראות עיני כבוד המנהיגים יצ"ו יראו ויבינו שלא נשאר בעינינו לצאת ידי חובו כתובת אשתו או מחויבים כבוד המנהיגים יצ"ו להחזיר ולשלם מקופת הקהל סך ארבעה מאות זה' פו' מן הסך הנ"ל לכתובת אשתו או ליורשיו אחריו. וחלילה לתבוע מן מוהרי"ל הנ"ל שום דמי קבורה אף פ"א. ואף גם זאת ביקש מוהרי"ל הנ"ל מכבוד אסיפה שלימה שיהי' זאת ליכרון ולמשמרת שע"מ כן התגבד א"ע ללות לקופת הקהל הסך הנ"ל באופן שיקבלו ע"ע שלא להתמנות אותו לשום בעלי התמנות שבעולם הנהוג פ"ק כל ימי חייו. וכבוד המנהיגים יצ"ו קיבלו עליהם שיעמדו לימין צדקו של מוהרי"ל הנ"ל בכל והאופנים שיצטרך לו כמו לשאר בעלי סכומות הגבוהה מתושבי קהלתנו ולא יוגרע כחו משום דבר בעולם נגד שאר בעלי סכומות בקהלתנו. כל התנאים והאופנים הנ"ל הותנה בין מוהרי"ל הנ"ל ובין כבוד אלופי המנהיגים יצ"ו בתנאי כפול כתנאי בני גר וב"ד לכל הלקותיו שע"פ תחז"ל. וחלילה לשום רב או שום מנהיג או שום מושל לעורר או לבטל ולגרוע כח כתב זה אפי' במקצת ודברי המערער במלין ומבוסלין לא שרידין ולא קיימין. כל הנ"ל קבלו עליהם כבוד אסיפה שלמה לאשר ולקיים בח"ח ובשד"א בת"כ בפ"מ ובאלה ובשבועה לכל ישונה ואל יפול ממנו דבר ולא חצי דבר ארצה. ותמיד יהא כתב זה בתקפו ובחוקתו כאלו נעשה בכל תוקף מעשה כ"ד חשוב וכאלו נכתב באריכות בכל הבווארניש שבעולם בד"י ובדא"ה. ובאם שיעברו כבוד המנהיגים יצ"ו ולא יקיימו אף מאחת מהנה פרטי הדברים הנ"ל הרשות ביד מוהרי"ל הנ"ל להוציא מקופת הקהל את כל דמי הלואה הנ"ל עם כל הרוחים שיעמיתו מהם מיום דלמטה עד פ"א בכל כפיות ונגישות שבעולם ולירד עמהם לעמק יהושפט בד"י ובדא"ה. להיות שתוקף כתב הלז בתוקף כל האסיננצייש סגארבאווי ונוסף ע"ו מחויבים ליתן קנס חמשים אדומים על אדונינו האדא"ג החסיד הווייאוודי יר"ה וחמשים אדומים על התערוקצי' יר"ה כאם יעברו ולא יקיימו פרטי הדברים הנ"ל כל הנ"ל קבלו עליהם כבוד אסיפה שלימה רוזני נגידי מנהיגי הקהלה יצ"ו עליהם ועל כבוד המנהיגים הבאים אחריהם כל ישונה ממנו כקוצו של יו"ד ותמיד יהא בעל השטר על העליונה ויד המערער על התחתונה. ורשות למוהרי"ל הנ"ל להביא

תוקף כתב הלז בפנקס דמתא לחקוק בעט ברזל ועופרת.. להיות למשמרת. למען יעמוד ימים רבים לדורי דורות. ויקום בכל. תוקף ועוז ותעצומות ולראי' מהימנא ביד מוהר"ר יהודא ליב הנמ"ע באו כבוד רוזני מנהיגי קהלתינו יצ"ו רי"ט וע"ק וי"ס ובצירוף כבוד אלופי הבע"ח על החתום היום אור ליום ה' ח' אייר ל"ג למב"י. תקל"א לפ"ק קראקא נאם הק' מ' מענדל בהרבני מ' א' אייזיק ונאם אברהם אורי פייבש מואלקויע ונאם הק' א' אנשיל שמואל פרענקיל ונאם דוד הק' בלא"א מ"ו מהר"ר אברהם אבלי הלוי זצלה"ה ונאם הק' ישראל בהמנוח מ"ז אהרן זצ"ל ונאם משה בהמנוח כהר"ר אברהם זצ"ל ונאם איסרל בן לא"א כהר"ר פנחס ז"ל ונאם שמואל זנוויל בהר"י וואלש ז"ל ונאם משה בהר"ר שמואל ז"ל נאם נפתלי כהר"ר מנחם נחום זצ"ל ונאם צבי הירש כהר"ר וואלף זצ"ל ונאם אברהם כהר"ר יאקב ז"ל ונאם אברהם כהר"ר יצחק כ"ץ ונאם אברהם מרדכי כהר"ר בירך כ"ץ ונאם נתן כהר"ר זאב וואלף זצ"ל ונאם משה שלום שכנא חלפן ונאם ישראל כהר"ר חיים יצ"ו הק' זלמן פאס ונאם אברהם בהרבני מ"ו יחיאל מיכל זצ"ל ונאם משה בהמנוח מ"ו יוסף יאסקי ז"ל ונאם הק' שמואל בהרבני מוהרר"ץ הירש יצ"ו. ונאם יהודא ליב בהמנוח מ' משה זצ"ל ונאם הק' שמעון כוהר"ר שלמה זלמן זצ"ל ונאם יוסף בן כהר"ד פנחס ז"ל ונאם הק' אברהם בהמנוח הרב מו"ה יוסף סג"ל לנדא ז"ל ונאם קלונמוס קלמן בהמנוח מ' יהודא ליב זצ"ל ונאם הק' אלחנן כהר"ר יצחק ז"ל נאם הק' משה כוהר"ר פנחס יצ"ו.

כל הנ"ל והנ"מ העתקתי אות באות בלי שום שינוי וגידעון ותוספת כלל מגוף הכתב מח"י כבוד אלופי מנהיגי קהלתינו יצ"ו רי"ט וע"ק וי"ס וכבוד אלופים הבעלי חשבונות קצתי מהם חתמו א"ע. באנפאי בח"י ממש וקצתי מהם ניכר לי היטב ח"י ממש לראי' בעה"ח נאם משה בהמנוח הרב החסיד מוהר"א לעמיל זצ"ל ה"ה ספרא מתא דק"ק קראקא.

ג.

ע"ד מעשים רעים גדולים רבים שעשה רע ישראל כהר"ר אהרן וועלימשקר נגד ד' ונגד הבריות מעודו ועד היום אשר קצרה היריעה מהכיל וע"פ גביות עדות שלמראה עינינו כבוד רוזני נגידי מנהיגי קהלתינו ובצירוף כבוד הרבנים הדיינים יצ"ו וגוילות. וחמסים ליחידים ולרבים ולכל בני ק' יצ"ו אשר לא ימוד ולא יספר ומסר ממון ישראל ע"י עלילות שקרים וליחידים ולרבים ולכלל קהלתינו וע"פ גביות עדים וגם ולישובים ולאנשים אחרים ממקומות אחרים רע לשמים ורע לבריות ועשה מעשים רבים ורעים נגד דתה"ק עבריון על דת משה אשר כל השומע תצליגה אוניו ולא ניתן לכתוב גודל מעשיו הרעים הגדולים הרבים ומהראוי ה' לעשות לו חרפות וגדופים ובזיונות גדולות ולפרסם קלונו בכל ערי הגליל בכל תושבי יתגלע למען ישמעו ויראו ולא ויידון עוד ולמען יוסרו אך ורק אנחנו כבוד רוזני נגידי הקהלה ובצירוף כבוד הב"ד יצ"ו חסנו על כבוד משפחתו והקלנו עליו ענשו אף שיהי' מהראוי לענשו ולקנסו בעונשים קשים ומרים אשר לא יוכל שאת. בכן יצא מאתנו אסיפה שלימה שפה אחת ברורה בת' פסד"ג שהוא פסול לעדות ולשבעה לגמרי ויוחרם ויגודה בכל בתי כנסיות בחרמות ושמחות בקליטת ואזורים ולשים רביד הברזל על צוארו ולהשיב הגוילות אשר

גול והעשקים אשר עשק הן ליחידים הן לרבים גלעקל את כל רכושו בכל מקומות אשר המצא המצא ואשר השני יד כדי לעמוד בפרוע פרעות ולצאת י"ח נגד יחידים ורבים מה יעשה עלילות שקרים ונבלות בישראל ליחידים ולרבים וכל הדברים האלה יוחרתו ויוחקקו בעט ברול ועופרת בפנקס דמתא למשמרת לדורות לבני מרי הן לשמים הן לבריות ולא יהא לו חוקת הקהילה כלל ולא יהא לו ולורעו אחריי שום התמנות שבעולם וכל דברים האלה קבלנו עלינו ועל ורעינו אחרינו וכל המנהיגים הבאים אחרינו לעולם שדא יופחת ולא יוגרע שום גירעון כתב ולא יפול דבר ארצה מכל דברי הפסק הלוח בקוצו של יוד רק אדרבא כל המנהיגים הבאים אחרינו עד עולם יחזקו ויאמצו ויעודדו כל דברי הפסק הלוח בל ישונה כמלא נימא כדי שיהא גדר וסג לתורתנו הקדושה נגד עוברי עבירה ובקנסים עצימים על העובר על דברינו אלה מעתה ועד עולם על הבאים אחרינו להיות דבר אפי' חצי דבר מכל הנ"ל מאתים אדומים על האדון הגדול החסיד הווייוואדה וק"ן אדומים על היערדוקצי וק"ן אדומים על כבוד הקהל יצ"ו ומאה אדומים על קופת הצדקה הגבוהה והוא בכלל ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת ארור בו נידוי בו שמתא בו למען יהא מופת לרבים כל הנ"ל יצא מאתנו בתו' פסד"ג ויקיים בכל תוקף ועזו ותעצומות כ"ד כבוד רוזני נגידי מנהיגי הקהילה יצ"ו בצירוף כבוד הרבנים המופלגים דינים גבוהים יצ"ו היום אור ליום ג' ב' אייר תקלכ"ב לפק וליתר תוקף ועזו באו עה"ה כבוד רוזני נגידי מנהיגי הקהילה ר"מ ויחיד סגולה יצ"ו הק' יהיאל מיכל מקראקא נאם הק' שרגא פייבוש במוהר"ר אברהם נרו ונאם הק' שמעון במוהר"ר שלמה זלמן וצ"ל ונאם הק' צבי הירש במוהר"ר משה ז"י ונאם משה בהמנוח מהור"ר יודא ז"ל ונאם הק' מ' מענדל מקראקא ונאם איסרל בן לא"א כהר"ר פנחס ז"ל ונאם ישראל במוהר"ר חיים יצ"ו ונאם נתן כהר"ר זאב וזאלף וצ"ל ונאם צבי הירש כהר"ר וזאלף וצ"ל ונאם הק' מרדכי בהמנוח הר"ר יצחק ז"ל ונאם משה כהר"ר שמואל ז"ל ונאם נפתלי מקראקא ונאם יוסף נחמן בהמנוח הר"ר יהודא ליב וצ"ל ונאם אברהם כהר"ר מ' יהיאל מיכל וצ"ל הק' יאקב כהר"ר יוסף יצ"ו נאם יהודא ליב בן כהר"ר קלמן וצ"ל נאם יצחק אייזק כהמ"ר הר"ר אפרים ז"ל נאם יעקב בן הר"ר צבי הירש ז"ל ונאם הק' מרדכי מקראקא ונאם הק' אברהם משה אהרן הלוי ליפשיץ ונאם הק' הילל כהר"ר מ' ארה וצ"ל ונאם הק' יעקב אליעזר כהר"ר בהמנוח מ' יצחק ז"ל.

כל הנ"ל העתקתי אות באות בלי שום שינוי וגירעון והוספת כלל מגוף הפסק מה"י כבוד רוזני נגידי מנהיגי הקהל הרו"ט וע"ק וי"ס ובח"י הרבנים המופלגים הבר"ץ יצ"ו וניכר לי הישב כל ההתומי הנ"ל בה"י ממש לראי' בעה"ה נאם משה בהמנוח הרב החסיד מוהר"א לעמיל וצ"ל ה"ה ספרא מתא דק"ק קראקא.

נא.

יעלה בזכרון שחקק פה בפקודת כבוד המנהיגי יצ"ו למען התא למשמרת להורי דורות שבעת שהקאזמרק ה"י שיך לממשלת קיריה יר"ה הוכרחו כבוד המנהיגי ליתן אספקראציע והתחייבת ע"פ פקודת הקריוואט קיר"ה על כל החוב מהקרן מוידרקויף שהוא סך קצ"ו אלפים קב"ה זה שהי' שיך לכומרים (מאמרים צעונים 5)

עקסיעוויזשער המגיע מבלל קהלתינו מלכד הרווחי הנתעכב להם ממשיך השנים משערורי' שישולם הקרן ורוחי הנ"ל לממשלת קיר"ה. ומחמת זה עיקלו כל החוב הנ"ל מהקריו אמט ע"פ ציוות ממשלת קיר"ה מלכוב יום י"ט בחדשם אקטובר למספרם אלף תשע"ג שהוא הקל"ד לפ"ק. ואח"ז הוכרחו כבוד המנהיג ליתן אסעקראציע לממשלת קיר"ה על כל חוב הנ"ל שישולם לממשלת קיר"ה. ועד עתה אף גם שנחזר הקאזמרק לממשלת פלניא עם כל זאת האסיקראציע על כל חוב הנ"ל הוא תחת יד ממשלת קיר"ה.

נב.

דא לאזין בבוד רווני נגירי מנהיג קהלתינו יצ"ו מכרין ומוריע לרבים ויין בהיות אז מען האט שוין כמה פעמים מכרין גיוועזין בכל הבתי בנסות דקהלתינו ובכל רחוב היהודי קהלתינו אז עש זאל קיינר דער וועגן צו קופין משום דבר קטן או גדול פון קיין בעלי מלחמות ווארום איז איין גרושער שרפיר בפעל דרויף פון הקאמענדר מחיל עם העומדי' על הקאזמרק בקנסים אונ' תפיסה אונ' נאך פיל מער עונשים גדולים. בכן איז מען בעת עור הפעם מזהיר לכל בני קהלתינו עש זאל אימליכר נזהר ויין בדברים כאלה כלל נישט צו קופין. ווארום עש שמיט גרוש אחריות דרויף אונ' עש וועט קיינר נישט קאנין העלפין דער צו. גם איז מען מודיע אז עש איז געגנבט גיווארין אצל קאמענדי הנ"ל יום ב' בשבוע זו אחר ביקס גרושי. א' פאר פיסטולין. יאס ראר שטעקין. א' פאר שטייול גיטעקסטר. וועמין וועט מיך האבין גיטראפין צו פר קופין אבר פר זעצין אן צו זאגין. אבר ווען זיך וועט טרעפן ווארום איז גרוש אחריות דרויף ווער עש וועט מעלים ויין אונ' דער נאך וועט ארוש קומין. גם לאזין כבוד הקהל מכרין ויין בהיות אז האדונים מחיל עם הקאמענדי העומדי' על קאזמר הנ"ל האבין מזהיר גיוועזין לכבוד הקהל להיות זיא זעהין מתוך החלונות מהבתים או יהודים נעמין זיך קונים אוועק איינר דען אנדרין וע"י זה קומין ארוש קטמות ומריבות אונ' שלאגין זיא זאך אונד' וע"י קאן איין טומולט ארוש קומין אונ' קאנין אויף דער וואך גינומין ווערין. בכן זאל אימליכר פר ויין כיפה שמיין אונ' איינר דען אנדרין קיין קונה נישט אוועק נעמין אונ' קיין רעש מאכין. זונטשטין ווערין זיא אוף דער הופוואך גינומין ווערין מלכד שאר קנסים אונ' בזיונות האבין אונ' וועט אוף קיינס נישט הם ויין יהי' מי שיהי'. גם זענען כבוד המנהיגים מודיע להיות אז איז גלוי וידוע לכל בני קהלתינו אז מען האט שוין כמה וכמה פעמים לאיזה אנשים ריקנים חזקת הקהלה אפ גיזאנט ווייל האבין זיך שלא כהוגן גפירט. רק מחמת גורל טרדות הקהל וואש איז דא אין רגע בלי פגע איז עד עתה מחמת זה נישט גיקאנט ויין השנחה מעולה דארויף ויין וכחיום איז מען מזהיר לכל בני קהלתינו אז וועמין ידוע איז פון אותן אנשים ריקנים וואש זענען נישט עוסק במו"מ באמונה זאל זיך נישט דער וועגן מיט זעמני קיין שום התעסקות צו האבין אונ' קיין מעות מלוה צו ויין ווארום אותן וואש פירן זיך שלא כהוגן ווערן קיין חזקת הקהלה האבין. ואין צריך לומר אז אותן האנשים וואש מען האט זיא שוין לנג חזקת הקהלה אפ גיזאנט זאלן זיך כלל נישט דער וועגן צו קומין לרחוב היהודי וואף גם על הקאזמר ובמקום קראקא אונ' אוף אלי פאר שמעט. ווארום עש שמיט זיא גרוש אחריות דרויף ואין עונשי' אלא מזהירין. ובאם המצא ימצא על בני קהלתינו

או ווערן נישט משגיח זיין און ווערן דאך התעסקות האבין מיט זעמני לייט און ווערן נישט צייט זיין כפי הכרוז הלז וועט מען אוף זיא אוך נישט חס זיין און וועט זיא אוך חזקת הקהלה אפ זאגן. בכך זאל איזליכר גוהר זיין באזהרה גדולה וכל העם, ישמעו ויראו. הכרוז הלז נכתב עש"ק פ' מטות קלזיין לפ"ק הכרוז הלז הכרוזי כתבניתו וכצורתו בש"ק פ' מטות הנ"ל כפי שנעתק כאן מגוף הכרוז לראי' בעה"ח נאם משה שמש גבוה בבה"כ הישנה וספרא מתא דק"ק קראקא.

נג.

הערט צו כל הקהל הקודש דא לאזין כבוד רוזני נגיד מנהיגי קהלתנו יצ"ו מכריז ומודיע לרבים זיין. בהיות אז ידוע לכל בני קהלתנו אז מען האט שוין מכריז געזען בכל בתי כנסיות דקהלתנו להיות אז גיפינן זיך כמה וכמה אנשים פה קהלתנו וואש זענן עוסק במו"א שלא באמונה בחילוף מטבע אז זאל קיינר מיט דיא קיין שום התעסקות האבן און זיך נישט דער (וועגן) זיא מעות צו געבן על חילוף מטבע. בכך איז מען כהיום עוד הפעם מכריז ומזהיר לכל בני קהלתנו באזהרה גדולה שאין לאחר' כלום אז עש זאל קיינר דער וועגן הן סוחרים והן חלפנים דקהלתנו יהי' מי שיהי' זעמני לייט מעות פאר צו ליגן ומכ"ש אז עש זאל זיך נישט דער וועגן קיין שום סרסור זעמני לייט צו אינן זוא חילוף מטבע פירן וואש זעמני לייט קאן אז זענן אזוא עוסק בחילוף שלא באמונה. ווארום זעמני לייט ווערן קיין חזקת הקהלה מער נישט האבן. ובאם המצא ימצא אז הן סוחרים דפה קהלתנו והן חלפנים והן שאר בני קהלתנו וואש ווערן זעמני לייט פאר ליגן מעות לחילוף ולא ישגוהו בכל אזהרות והכרזות ומכ"ש ווען איזה סרסור וועט נישט משגיח און וועט פירן לאותן העוסקי' במו"מ שלא באמונה בחילוף כנ"ל וועט מען זיא ג"כ קנסנין בקנסים עצומים ולא יחוסו עליהם יהי' מי שיהי' ובאיבוד חזקת הקהלה. וגם זאת לדעה להיות אז ידוע לכל בני קהלתנו אז מען האט שוין לאותן הנפרטים פה בשמותם אפ גיואגט חזקת הקהלה ואלו הן יאקלי ב"ר הירש וואקס מאכר ואחיו שמעון אונ' שמואל בן אברהם קצב. בכך זאלן כל בני קהלתנו ווישן אז עש זאל זיך קיינר דער וועגן זיא קיין שום לינה לילה צו געבן יהי' מי שיהי' ומכ"ש קיין שום התעסקות בשום מו"מ וחילוף ובשום אופן בעולם מיט זיא גישט צו מאן צו האבן ווא מיט זעמני לייט וואש מען חזקת (הקהלה) האט אפ גיואגט והחויב איז מוטל על כל אחד מבני קהלתנו ווער עש וועט איין ידיעה האבן מאותן אנשים כנ"ל אן צו זאגן בעונש ובקנסים גדולים כנ"ל ווען עש וועט דער נאך נתוודע ווערן אז ער האט גווישט: וכל מי שיעבור על כל אחת מפרטי דברים האלה וועט מען אויף קיינס חס זיין כנ"ל וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. הכרוז הנ"ל הכרוזי כתבניתו וכצורתו בש"ק פ' עקב תקלזיין בבהכ"כ כפי שנעתק כאן מגוף הכרוז לראי' בעה"ח נאם משה בהמנוה הרב החסיד מוהרר"א לעמיל זצ"ל ה"ה ספרא מתא ישמש גבוה בבה"כ הישנה דפה קראקא.

נד.

בדבר שה' למראה עיני כבוד המנהיגים יצ"ו כתב ליוועראנסטווי מההימת יד האדה"ג אנדרוי זאמאינסקי פרעזעס אצל הקיסיסיע מהסינסין של

אדונינו האדיר החסיד המלך יריה הנעשה יום ח' בתשרי מאז למספרם אלף תשע"ח, ושם מבואר שהאלוף הר"ר הקצין מוה"ר אברהם בהמנוח הר"ש זלמן מסבדקוויץ הוא ליוועראנט לשלוח בסף להמינטיץ הנ"ל לע"מ ווארשי הוא לבדו פה קראקא כפ' שנכרז ג"פ בכל בתי כנסיות דקהלתינו בשנה העברה בפקידת האדון רעלאנט להודיע לרבים ע"פ הכתב מארה"ג הפרעזעס הנ"ל, וגם הי' למראה עיניהם כתב אנהונאנץ מהאה"ג לענטפסקי שופט יורדוקציע של אדונינו האדה"ג הדוכס הוואייזרי קראקפסקי יר"ה בדברים כהווייהן ע"פ הכתב מהאדה"ג הפרעזעס הנ"ל להודיע לרבים לכל בני קהלתינו שמוה"ר הנ"ל הוא ליוועראנט של כסף להמינטיץ לוארשי, ושלא יהי' רשאי לשום צורף דפה קהלתינו לעסוק במלאכת שמעלצין בביתו שום כסף רק אצל מוה"ר הנ"ל, וכבוד המנהיגים עיינו בדבר זה, ומצאו וראו שדבר זה קשה להתקיים שכל הצורפים העוסקים בשמעלצין כסף לא יעשו מלאכתם רק בבית מוה"ר הנ"ל ואין גוזרין כו' ככן עלה כמוסכם אצל כבוד המנהיגים ובריוצו מוה"ר הנ"ל שכל הצורפים דפה קהלתינו העוסקים במלאכת כסף וקונים ומיכרים כסף ועוסקים בשמעלצין מחייבים ליטבע שחלילה להם למכור הכסף שיהי' ת"י מהיום לשום אדם ולשום מקום רק למוה"ר ליוועראנט הנ"ל או לצורפים ערלים במקום קראקא ולי' ליהודים דפה קהלתינו למלאכתם ולזכותם חלילה וחלילה הרי זימנא חוץ כלים של כסף רשאים למכור לכל אדם, וגם ישבעו שחלילה להם לקנות שום כסף מה שיהי' חשש אחריות אי' חשש גניבה ח"י רק יקנו הכסף מן האנשים המוחזקים בעיניהם בשרים והגונים ומדומנא וכשושבעו כנ"ל אז יהא להם רשות לעסוק במלאכת שמעלצין כסף בביתם, ואם המצא ומצא על איזה מהעוסקים בקניות ומכירות כסף ומהצורפים דפה קהלתינו שיעברו על שבותם אזי יהא דינם חרוץ לעשה להם כעוברים על השבועה יהי' מי שיהי' לא יחוסו עליהם ומלבד הקנסים חרפות וכוונות כמבואר הכל באריכות באר היטב בהכתב מח"י כבוד המנהיגים יצ"ו הנעשה אות ליום ה' ט"ו מנחם תקלמ"ח, בכן ע"פ הכתב הנ"ל נשבעו בפנינו הח"מ בבה"מ האחים האלוף הר"ר זנוויל ורר"ר ליב ורר"ר משה בני המנוח הר"ר אדון צורף ז"ל והאלוף הר"ר שלמה צורף וחתנו הר"ר משה ב"ר מיכל ב"ר ר"מ אישכנו ורר"ר יאקלי צורף ובנו ר' יהודה ליב צורף האלוף הר"ר יוסף בחר"ר מאיר צורף ורר"ק גרש ח"ה זנוויל צורף, כל אלו עשרה אנשים הנקופים בשמותם כנ"ל נשבעו בבה"מ בנק"ה בפנינו הח"מ לאשר ולקיים כנ"ל דברים כהווייתן, ורר"ה מוה"ר שלמה חתן וחתן מוה"ר בער פופיליש קבלו עליהם בפנינו הח"מ ע"פ ק"ג א"ס בכאיה"מ ע"פ החו"ל במקום השבועה לאשר ולקיים כנ"ל כרי שום שינוי כלל, וחרפות וכוונות כדון העוברים על השבועה הנעשה בפ"מ את כל הנ"ל נעשה בפנינו הח"מ ע"פ הכתב מח"י כבוד המנהיגים וע"פ הריצוי ה"ה מוה"ר אברהם ליוועראנט הנ"ל לראי' באט על החתום היום יום ד' ב"ד מנחם תקלמ"ח לפ"ק קראקא נאם משה בהמנוח הרב החסיד מוה"ר א' לעמיל וצ"ל ה"ה שמש גבוה בבה"מ ישנת הק' הוד בהמנוח הר"ר מנחם מן ז"ל.

העתקתי אות באות מנוף הכתב שהוא בח"י דלמטה ובח"י הר"ר דוד בחר"ר מנחם מן מוה"ר אצל אלופי הקהל לראי' בעת"ח נאם משה שמש הנ"ל וסגרא מתא דק"ק קראקא.

נה.

בהתאסף האלופים ראשי עם יחד ראשי אלפי ישראל רוזני נגיד קציני
מנהיגי עיני העדה. להורה ולהעירה חכמי חירה. דפק"ק קראקא יצ"ו לעיין
ולפקה בעינינו במילי דמתא להביא עצה לעשות פלילה. להסיר מבשילה ולישר
המסילה. להקן שבילי דמתא לבוננה על תילה. כיסוד כוסד מעמד ומצב פה
ק"ק קראקא יצ"ו ועלה על רעיני לבבינו להיות זה היום החילת מעשינו להוציא
מבה אל הפועל הניון לבבינו. אשר עלה במחשבתנו. זה רבות השנים אמרנו
וענינו. נעשה ראש איש אשר יצא לפנינו. ועל משמרתו יעמוד משמרת הקודש
כל עניני צורכי קהלתנו. והנה זה האיש ידענו. איש מהיר במלאכתו חזונו.
גבור הכס ואיש הבונה. לפני שרים ומלכים יתיצב בצרכי ציבור באמונה.
חכמה בחוץ תרונה. ומצליח בכל אשר יפנה. ה"ה כבוד הראש הרבני הנגיד
הקצין המפורסם מ' ש' פייבש נ"י בהנגיד מ' אברהם נין וכד להגאון מ' משה
ענולש⁽¹⁾ וצ"ל. אשר השביל להטיב עמנו ופנה מכל עסקנו ויט שכמו לסביל
עבודה הציבור באברהם יסיד עלינו. להושיע משופטי נפשינו. ומעשה ידי כוננו
וגמרנו אומר להשיבי בראש ולהכתירו בזר הפארה בנעימה קדושה. ובשפה
ברירה. כשרגא יסגיא נהורה. וזה יהי שכרו. כי חפצנו ביקרו. ועד הנה לא
הי' לאל ידינו לחדש דבר אשר אין זכרון לראשונים. בדי רשיון והסכמות
אדונינו האדון הגדול החסיד וואיוואדי קראקפסקי יר"ה. ועתה עתה ברוך ד'
אשר נתן בלב אדונינו יר"ה להתעורר באמונתו וחסדו הגביר עלינו להסכים בכל
ארשת שפתנו ובשמו הרים קרני ידו תיכון עמו וזורעו תאמצנו. בהקפ פתשנ
הכתב אשר ביד הרבני הנגיד מו"ה ש' פייבש הנ"ל מאדונינו החסיד יר"ה. וזה
היום שקיינו את שאהבה נפשינו ראינו. לזאת אנחנו מסבימים כולנו באיש
אחד למנות את ה"ה כבוד הראש הנגיד מוהר"ר פייבש הנ"ל להיות עולה על
גבינו. עמרת ראשינו כבודינו ולאכיר הרועים פרנס הכולל. ביפיו מוכלל
ושיהיה ויהולל. בזאת יתהלל המתהלל. בעז ומכלל. לההנשא לכל ראש
גולת אריאל. ראש לכל אצילי בני ישראל. ויתנהג נשיאותו ברמה ככל משפטי
והתנהגות הפרנסים הכוללים משאר קהלות מפוארים. ובאופן שיהי' למובה כלל
קהלתנו. וכה יהי' וכה יקום פ"ק לכבוד מו"ה ש' פייבש הנ"ל על משך ששה
שנים ולא יחולל בדיתו ולא ימיר לזולתו ויארזך ימים על ממשלתו. הב"ד
ראשי רוזני נגיד קציני רוי"ט ווי"ס וגבאי' הגבוהי' ור"ח הראשי אלפי ישראל דפה
ק"ק קראקא הבאים על החתומים היום יום א' ר"ח אדר ראשון תקמ"ם לפ"ק
נאם הק' צבי הירש בה"ה מ' משה ר' יוסכש ונאם הק' פנחס סג"ל איש הורוויץ
ונאם הק' מ' נחום רצ"פ ונאם הק' שלמה זלמן בהמנוח הר"ר יהודא ליב פאס
ו"ל ונאם משה בהמנוח כהר"ר אברהם ו"ל ונאם קלונמוס קלמן במוהרר"ל ו"ל
ונאם הק' ישראל בהמנוח מ' חיים ליכרש ו"ל ונאם הק' יששכר בער כהר"ר
שמואל וצ"ל ונאם אברהם פנחס הלוי איש הורוויץ סופר ונאמן דפ"ק ונאם
אברהם כהרבני מ' יחיאל מיכל וצ"ל ונאם הק' חיים בהמנוח הר"ר יואל אורגלר
ו"ל ונאם הק' יהודא ליב במ' מאיר ו"ל ונאם צבי הירש כהר"ר וואלק וצ"ל

(1) הוא הג"מ משה בהג"מ נפתלי הירש שור, הנקרא ר' משה ר' ענולש, שהיה פה
רב"ד אחרי מות הג"מ משה בהגאון בעל "מגיני שלמה" (עי' הערה לס' ל"ב) ביצנת תס"ח.

נאם הק' אליעזר כמ' שלמה זלמן יצ"ו ונאם שמואל זנוויל כהר"ר אהרן ז"ל ונאם
הק' יהודא כהר"ר שרגא פייבל ז"ל ונאם הק' י"מ יאנמלעל בהמנוח מ' שלום זצ"ל
ונאם יששכר בער ככ"ה זאב ז"ל ונאם הק' שמעון כהר"ר משה ישראל סג"ל.
כבוד אלופים הבע"ח. נאם הק' אברהם כהר"ר יצחק כץ ונאם הק' ישראל מ'
מענדל ר' יעקלש ונאם הק' משה בהנגיד מ' אהרן ז"ל ונאם איסרל בן לא"א
כהר"ר פנחס ז"ל ונאם הק' שמעון במוהר"ר שלמה זלמן זצ"ל ונאם מרדכי בן
כהר"ר חוד ז"ל ונאם הק' שמואל בהמנוח מוהר"ן הירש ז"ל ונאם הק' אברהם
אליעזר בהמנוח מו"ה משה זצ"ל ונאם הק' שמואל זנוויל וואלף ונאם הק' אלהנן
כהר"ר יצחק זצ"ל ונאם הק' מרדכי גומפל בהמנוח הר"ר מגלה ז"ל ונאם יוסף
כהר"ר פנחס ז"ל ונאם הק' יצחק בהרב ה"ה מ' יואל ז"ל ונאם הק' אברהם
כהר"ר ש זלמן זצ"ל ונאם משה בהמנוח מו"ה יודא ז"ל ונאם אפרים פישל בהמנוח
מ' אברהם ז"ל ונאם הק' זעלקי בן כהר"ר מהר"ן ז"ל. כבוד אלופי הגבאים
הגבוהים נאם הק' מרדכי בהמנוח הר"ר יצחק ז"ל ונאם הק' ישראל בהמנוח
כהר"ר מנשה ז"ל ונאם יוסף נחמן בהמנוח הר"ר יהודא לייב ז"ל ונאם יקותיאל
זלמן בהרב ה"ה מ' שאול ז"ל ונאם הק' מרדכי בהרבני מ' פנחס ג"ל הורוויץ
ונאם הק' צבי הירש כהר"ר משה יצ"ו ונאם הק' שלמה זלמן כמ' שמעון יצ"ו
ונאם הק' שלמה כמ"ה מנחם נחום רצ"פ ונאם אברהם משה בהמנוח כהר"ר
יעקלי ז"ל ונאם הק' צבי הירש כהר"ר יוסף ונאם הק' עזריאל כהרבני מוהר"ר
ישראל יצ"ו ונאם הק' אלוי בהמנוח מ' יצחק אייזיק זצ"ל יאליש ונאם הק' יחיאל
מייכל ב"ה זאב וואלף ז"ל ונאם הק' יששכר בערוש בהמנוח מ' יחיאל מייכל זצ"ל
ממונה ודיין ונאם יצחק איצק בהמנוח הר"ר אפרים ז"ל. אלופי הממונים נאם
הק' שלמה זלמן כהר"ר אפרים פישל יצ"ו ונאם יעקב שמשון בהמנוח הר"ר
הירש זצ"ל ונאם הק' בצלאל בהמנוח כהר"ר פרץ ז"ל ונאם הק' משה בהמנוח
מ' יושיע העשיל זצ"ל ונאם הק' אברהם אורי כהר"ר שמואל זנוויל וואלש ונאם
הק' יחיאל מייכל כהרבני מ' אברהם אליעזר יצ"ו ונאם נפתלי הירש במוהר"ר
אליעזר כץ ונאם יוסף כהר"ר צבי הירש יצ"ו. אלופי התשעה אנשים נאם הק'
אביגדור ב"ה משה זצ"ל ונאם הק' בצלאל כהרבני המופל מ' הילל יצ"ו ונאם
הק' שלמה כהרבני מו"ה יהודא לייב יצ"ו ונאם יהודא לייב כהר"ר חוד ז"ל ונאם
הק' יעקב כהר"ר שמואל יצ"ו ונאם שרגא פייבל בהמנוח הר"ר אלהנן
ז"ל ונאם אברהם כהר"ר מנחם נחום ז"ל ונאם שלמה בן כהר"ר הירש וואלש
ז"ל ונאם יששכר בעריל בהמנוח הר"ר שמואל ז"ל. וגם אנחנו בע"ה ונאם יהודא
לייב בהמנוח הר"ר אהרן סג"ל ז"ל ונאם אברהם כהר"ר יעקב ז"ל ונאם יששכר
בער בהמנוח כהר"ר יאקב ז"ל ונאם אלכסנדר זימל בהמנוח כהר"ר אהרן סג"ל
ונאם יאקב בן כהר"ר יצחק קאמקיש יצ"ו ונאם פנחס בהמנוח כהר"ר יעליג ז"ל
ונאם אפרים ב"ה הענדל יצ"ו ונאם יהודא לייב ב"ה שמעון יצ"ו ונאם זאב וואלף
כהר"ר הירש ז"ל ונאם יצחק בן כהר"ר שמואל ז"ל ונאם אברהם זלמן רייזילש
ונאם אברהם בן כהר"ר גרשון סג"ל ונאם הק' יעקב בהתו' מ' מרדכי גומפל יצ"ו
ונאם משה ב"ה יוסף זצ"ל ונאם יששכר בער כהר"ר זצ"ל ונאם יעקב משה בן
כהר"ר אברהם ז"ל ונאם הק' ישעי כהנא בהמנוח כהר"ר עזריאל כץ ונאם יושע
טעביל בן כהר"ר משה ז"ל ונאם הק' מרדכי בהמנוח מ' נפתלי הירש זצ"ל ונאם
בצלאל מקראקא ונאם הק' שמואל במוהר"ר שמעון יצ"ו ונאם הק' מנחם בן

בהרבני מ' ראובן יושע ועליג יצ"ו ונאם קאפל בן כ"ה ברנך סג"ל ז"ל ונאם
הק' אברהם אליעזר ב"מ משה יצ"ו ונאם הק' צבי הירש בהר"ר ישראל יצ"ו ונאם
הק' יעקב בהמנוח מו"ה יוסף יצ"ל ונאם הק' יוסף במוהר"ם יצ"ל ונאם צבי
הירש בהמנוח מ"ה שמואל יצ"ל נאם הק' שלמה זלמן בהר"ר מנחם מן סג"ל ח' ה'
חיים ליברלש.

אף שדרכי כבוד אלופים רוזני נגירי מנהיגי עדת ישורן ובצירוף כל אלופי
נגירי בעלי התמנות דקהלתינו יצ"ו הנאמרים באמת וביושר כמבואר באריכות
כנ"ל א"צ חיוק רק לאלומי למלתא יתירים בתוקף מעשה ב"ר בכ"ה ב"ר יפה
אנחנו מאמצים ומחזיקים כראי מוצק כל פרטי דברים דמעלה ולעטרו להכתירו
בזר תפארה לכבוד הרבני הנגיד המפורסם הראש והקצין מ' ש' פייבש נ"י בכל
המבואר באריכות מעלה הכ"ד בד"ץ כת גבוה ודקהלתי יצ"ו היום יום ג' שהוכפל
בו כי טוב ב' אדר ראשון תקמ"ם לפ"ק ק"ק קראקא נאם שמואל הקמן מקראקא הק'
משה מרדכי מקראקא ונאם הק' יעקב שמואל מקראקא ונאם הק' ראובן יושע ועליג ונאם
הק' אברהם משה אהרן הלוי ליפשיץ ונאם הק' הילל בהרבני מ' אברהם יצ"ל ונאם
יוסף אליקים ועלקי הק' שאול מגיד ⁽¹⁾ ונאום שם מאיר ⁽²⁾ קאלשיר ונאם נח אלעזר
ב"מ דוד הלוי וצלה"ה ⁽³⁾ ונאם הק' יצחק ב' וואלף הלוי מואלקווי ונאם הק'
בנימין זאב במו"ה שמואל נ"י ונאם הק' יצחק אייזק בהמנוח הר"ר צבי הירש
ז"ל ונאם הק' אברהם בהמנוח מו"ה אשר שמואל יצ"ל ונאם הק' בנימין שמעון
בהמנוח הרבני מהר"ר מרדכי זלה"ה ונאם הק' חיים בהמנוח הר"ר אברהם יצ"ל.
וגם אנחנו בע"ה הכ"ד אלופים גבאים דבה"כ ר"א ר' יעקלש נאם הק' שלום
שכנא בהמנוח מ' אשר ז"ל ונאם הק' יוסף בהרבני המופל' מ' פנחס סג"ל ונאם
הק' צבי הירש בן מוהר"ר בצלאל סג"ל חאטש ונאם יוסף אלוי בהמנוח בהר"ר
שלמה יצ"ל ונאם הק' יהורא ליב בהמנוח בהר"ר יוסף אליעזר יצ"ל סג"ל.

מי ראה את אלו יוצאים בשיר וקול תודה ה"ה כבוד אלופים רוזני קציני
מנהיגי קהלתינו יצ"ו ובצירוף כל אלופים בעלי התמנות וכל נתח וירך טוב
ומדור בפני עצמם לכבוד ה"ה הרבני המופלגים הבר"ץ דקהלתינו יצ"ו ואמרנו
ועינינו באסיפה הח"ק דב"ח ות"ת למה אנחנו מחשים מליבתר עטרה אשר לו
יאתה והוא גם הוא ראשון מאלופים הגבאים דקהלתינו יצ"ו הנ"ל ה"ה הרב
הנגיד המפכר כבוד מוהר"ר פייבש בהרבני הנגיד מ' אברהם שהוא נתמנה לגד
גדי לעטרו בזר תפארה בעטרה החולמתו בהדרה לה"ה הרב הנגיד המפסר
הפרנס הכולל דקהלתינו ק"ק קראקא יצ"ו הכ"ד אור ליום השישי ה' אדר ראשון
תקמ"ם לפ"ק נאם שמואל בן מוהר"ר משה יצ"ל פ"ה ונאם מאיר בהמנוח הררי"ל
ז"ל ספרא מתא דק"ק קראקא ונאם נתן בהר"ר משה יצ"ל ונאם הק' יהורא ליב
בהמניח בהר"ר מנשה ז"ל ונאם ידל בהמנוח מ' שלום שכנא ז"ל ונאם הק' אברהם
שמואל במוהרש"ו יצ"ל ונאם משה בהמנוח הרב החסיד מוהר"א לעמיל יצ"ל ה"ה

⁽¹⁾ ר' שאול (ב"ר אברהם זאב) מגיד היה לפניס אב"ר בבראדי ואח"כ דרשן ודיין
בקראקא ונפטר פה בשנת תקנ"ג (עי' נוסח מצבתו בעיר הצדק עמ' 187 סי' נ"ח).

⁽²⁾ הנ"ל בס"י מ"ה והערה.

⁽³⁾ ר' נח אלעזר ב"ר דוד הלוי (לעזענעלד), ר' משה מרדכי, ר' יעקב שמואל, ר' בנימין
זאב ור' אברהם ב"ר אשר שמואל באו התומכים על החרם נגד החסידים (עי' "קדמוניות
מפסקאות" עמ' 64) בשנת תקמ"ו בין מנהיגי עירנו ודייניה ואב"ר בראשם.

ספרא מתא דק"ק קראקא ונאם הצעיר באלפי ישראל יוסף שאול בהמנוח מ' מאיר זצ"ל ונאם שרגא פייבש בהמנוח מ' אפרים ז"ל נאמן דבת"ה ונאם הק' שלום בהררי"ל זצ"ל ונאם הק' יצחק בהרבני מ' שמואל נאמן ז"ל ונאם יוסף בן כהר"ר מנחם ז"ל ונאם הק' זאב וואלף בהמנוח מוה"צ"ה מקראקא ונאם הק' אברהם בהמנוח הרצ"ה ז"ל נאמן אצל ח"ק דת"ת ונאם הק' צבי הירש כהר"ר חיים זצ"ל. אף שדברי כבוד מנהיגי נגיד קהלתנו יצ"ו ורבים מבני קהלתנו יצ"ו ההתומים לפנינו אינם צדיקים כל חזק והמה ביתר אשר לא תמוש לעולם אעפ"כ אף גם אנחנו החתומים למטה באנו להיות צירוף לרברי החתומים לפנינו להיות ברבות עם ישמח מלך ושפיץ שפיר קאמרי כי לו נאה ויאה ליצא בלבוש מלכות ועמדת תפארת ראש וראשון לכל פרנס קהלתנו יצ"ו עולה על גביהם הרבני הנגיד הקצין אביר הרועים המפסד מ' שרגא פייבש בהרבני מ' אברהם יצ"ו שהיה פרנס הכולל אשר יצא לפני העם ראש וראשון ולחיות ידונו הכון עם החתומים הנ"ל באנו ע"ה היום יום א' ו' אדר ראשון בעלי אסיפת דחברא קדישא ע"ש יורי ית"י קודש לפ"ק הק' צבי הירש בהחסיד מוהר"ר אהרן זצלה"ה ונאם הק' יהודא כמ' משה נ"י ונאם יעקב בהרבני מוהר"ר פנחס יצ"ו ונאם הק' צבי הירש במוהר"ר קלונימוס קלמן נ"י הק' יהודא ליב בהמנוח הר"ר אברהם ז"ל שמואל ונוויל במ' ש' וואלף יצ"ו הק' שרגא פייבש בן מוהר"ר שמואל יצ"ו נאם הק' אהרן במוהר"ר אליעזר הלוי ונאם הק' שמעון רייכש מנקר ונאם אלכסנדר סעגנר ח"ר קלמן יעקב שמשון בן כהר"ר קלמן סג"ל זצ"ל ונאם אברהם מוצאנו.

נו.

בהיות שכבר עלה במוסכם באסיפה שלומה ובראשם כבוד אדמו"ר הרב הגאון המפורסם אב"ד ור"מ ⁽¹⁾ דקהלתנו והגליל יצ"ו לקבל פה קהלתנו דאקמר קבוע שיחור בקביעות פה קהלתנו ברחוב היהודים להיות שכבר הזהירו חז"ל שאסור לדור בעיר שאין בה רופא מומחה ובפרט פה קהלתנו יש לנו רחוב יהודים מיוחד ודלתותיו נעולות בלילה ובלתי אפשר להשיג על שעה חדא כשהשעה צריכה לכך דאקמר מרחיב ערילי. כמבואר הכל באדיקות באר היטב בהכתב עלה במוסכם בח"י כבוד אדמו"ר הרב הגאון ובח"י כבוד המנהיגים ר"מ וע"ק וי"ס ובצירוף כבוד האלופים הבעלי חשבונות. והנה כאן נמצא וכאן הי' זה איזה חדשים העברו שכבר בא לבאן חכם בחור ישבחנה בשבחא דאתי מעלמא ובשבחא דגופא גרירה בתר רישא ועיקרא מנוע ישרה ה"ה הב"ח המופל' הרופא מומחה מוהר"ר שמעון במוהר"ש ונוויל מפ"פ דאדר ⁽²⁾ שהי' נוצא וגבסם אצל כמה חלאים מאנשי קהלתנו ואתמחי גבסא ואתמחי רפואתו ויהי איש מצליח והוא איש ירא אלקי ותם וישר והי' משגיח לשקוד על דלתו חולאי עניים ואביונים בלי שום תשלומין שכל מרחא ושכר הליכה ושם משמעון הולך וגדול רוח המקום ורוח

⁽¹⁾ הג"מ יצחק (בהג"מ מרדכי הלוי מלבוב, ר"מ שם, וחתן הג"מ אריה ליב אב"ד לרוב ואמשיטודס) שהיה אב"ד ור"מ בלעשניב ונעלמא ונחבול פה לאב"ד ולר"מ בשנת תקל"ו ונפטר פה בשנת תקנ"ט (עי' "כלילת יופי" ח"א קל"ה ע"א ו"אנשי שם" סי' ש"ת).

⁽²⁾ הרופא מומחה ר' שמעון ב"ר שמואל ונוויל מפסד"א נפטר בשנת תקס"ט ויהי גם מופלג בתורה וכתוב עליו על מצבתו (אשר נוסחתה נמצאה ב"לוחות זכרון" סי' פ"ג) : "הרב המופלג הרופא מומחה", "שהלך בתמימת כל ימיו עם עניי ואביונו חולים בני ישראל".

הבריות נוחה הימנו. ככן עלה במוסכם באסיפה שלימה להרים בחור ~~החם~~ וקבלנו את הב"ח המופל רופא כופחה לרבים מוהר"ר שמעון הנ"ל להיות הוא דאקטר קבוע פה קהלתנו ע"פ האופנים הפונקטין שיבואו למטה. דהיינו שהרופא מוהר"ש הנ"ל יקבע דירתו פה ברחוב היהודים וישבור לעצמו דירה קבוע ברחוב היהודים לפי כבודו, וכבוד המנהיגים יתנו לו מקופת הקהל לצורך סיועה שבירות והוצאות הדירה עשרה אדומים לכל שנה ושנה. ומוהר"ש הנ"ל קבל ע"ע שהלילה לו לעסוק בשום מהי' ומ"מ הן ברחוב היהודים והן על הקאזמרק או במקום קראקא רק שיעסוק בעניני רופאים ובהלואה ליהודים. וזאת זה לא יעסוק בשום שאר מהי' ומ"מ בעולם, נגד זה יהי' פטור הרופא מוהר"ש הנ"ל מכל נתינות המסים וארנו"ט וכל שאר הנתינות דפה קהלתנו הן כסדרן והן שלא כסדרן ואף מהנתינות שיוגבה פ"ק ע"פ חרמות ושמתות מן הכלל יהא מוהר"ש דאקטר הנ"ל פטור ולא ישמע קול נוגש עבור שום נתינה בעולם. ואצ"ל זו יהא מוהר"ש הנ"ל הפשי מכל האורנדש הנהוג פ"ק ויהא לו חירות להביא לעצמו בשר שחובה מחוץ לרחוב או לשחוט עופות ובהמות דקי' ברחוב בלי שום תשלומין דמי אורנדא לצורך ביתו לבדו. וגם יהא נקי מן אורנדא של מי דבש וי"ש ושאר אורנדש הנהוגים פה מן הכלל יהא הוא פטור ליתן אף פ"א. ויהי' לו פה קהלתנו חזקת הקהלה לדור בקביעות פה קהלתנו, נגד זה התרצה א"ע מוהר"ש דאקטר הנ"ל כשיקרא לו לאיזה חולי שיהי' פה קהלתנו ר"ל הן קטנים או גדולים מחויב לילך בדיקות ואף לעניים ואביונים ובמו כן בהקדש מחויב לילך כשיקרא אותו בלי שום עצלות והתרשלות, ואצל עניים ואביונים לא יתבע שום פרומה הן שכר הליכה או שכר כתובות רפצעפמין בכל זאת מחויב הוא הכל לעשות באמונה, ואצל עשירים וביונים לא יתבע יותר רק בפעם ראשון כשילך להחולי יתבע רק שני' זה' ולא יותר ובפעם שנית ויותר לא יתבע יותר מן א' זה' דהיינו עם כריבת רעצעפמין. וכשיבא א' לביתו שיכתוב לו רעצעפמ לא יתבע יותר מן א' זה' מן עשירים וביונים. אמנם מן עניים ואביונים לא יתבע אף פ"א כנ"ל. ואם בא יבא לכאן דאקטורים אחרים ממקומות אחרים לא יהא לשום א' חזקת הקהלה פה קהלתנו ולא יהי' לו שום רשות והורמא לקבוע דירתו ברחוב היהודים. אמנם אם א' מבני קהלתנו יתקשר א"ע בקישור השירוק עם איזה דאקטר ממקום אחר ויקבע דירתו פה קהלתנו יהי' אותו הדאקטר כא' משאר אנשי קהלתנו שמחויב ליתן כל המסים וארנו"ט ושאר כל הנתינות וגם מחויב לסבול עליו עול נתינות דמי האורנדש מכל האורנדש הנהוגים פה קהלתנו את הכל מחויב ליתן כשאר אנשי קהלתנו רק שמוהר"ש דאקטר קבוע דפה קהלתנו הוא פטור מכל הנתינות ומכל דמי האורנדש כנ"ל ולא שום אדם אחר. כל הנ"ל עלה במוסכם באסיפה שלימה וקבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו לאשר ולקיים כל הנ"ל בלי שום שינוי כלל. ובפירושו אתמר שכל הפונקטין הנ"ל שיתנו לו מקופת הקהל לסיוע שכר והוצאות דירתו לכל שנה ושנה עשרה אדומים וגם יהא הפשי ונקי מכל הנתינות וארנו"ט ודמי אורנדש כנ"ל לא יהא לו תוקף רק על משך שלשה שנים רצופים מיום דלמטה אמנם בכלות שלשה שנים הנ"ל יהי' הכל לפי האות עיני כבוד המנהיגים שיהי' בימים ההם, ותוקף כתב הלז כתוקף כל הכתבים הנכתבים באריכות וכתוקף כל מעשה הקהל, ויבא תוקף הכתב הלז בפנקס הקהל שיהא למשמרת למען יעמוד ימים רבים. את כל הנ"ל עלה במוסכם

ונגנקה מפי חבורה שלימה ויקוי' בכל תוקף ועוז הכ"ד כבוד אסיפה שלימה האלופים רוזני נגידו מנהיגי קהלתנו יצ"ו ר"ש וע"ק וי"ס ובצירוף כבוד האלופים הבעלי חשבונות וכבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו ובראשם כבוד אדמ"ו הרב הנאון הגדול המפורסם אב"ד ור"מ דקהלתנו והגליל יצ"ו הבאים על החתום מש"ק אור ליום א' ד"ח אדר ר' ישלח רפואה שלימה לכל חולי ישראל לפ"ק פ"ה ק"ק קראקא נאם משה בהמנוח בהר"ר אברהם וצ"ל ונאם הק' שמואל ונוויל וואלש ונאם אברהם בהרבני מ"ו יחיאל מיכל וצ"ל ונאם הק' שלמה זלמן בהמנוח הר"ר יהודא ליב פאס ו"ל ונאם הק' משה סג"ל בהנגיד מ"ו אהרן סג"ל ו"ל ונאם הק' ישראל מ' מענדל ר' יעקלש ונאם הק' מ' מענדל במוהר"א ו"ל ונאם הק' מרדכי בהרבני מ' בנימין פנחס סג"ל ונאם הק' שלמה זלמן בנ' שמעון יצ"ו ונאם הק' ישראל בהמנוח הר"ר מנשה וצ"ל ונאם הק' פנחס בנימין סג"ל איש הירוויץ ונאם הק' צבי הירש ביה"מ משה ר' יאסקיש וצ"ל ונאם הק' מנחם נחום רצ"פ ונאם הק' ישראל ליברלש ונאם הק' צבי הירש מפינטשון יע"א ונאם הק' י"שכר בער בהר"ש ו"ל ונאם יצחק אייזק בהרבני מ' חיים וצ"ל ונאם הק' חיים בהמנוח הר"ר יואל אורגלר ו"ל ונאם צבי הירש בהר"ר וואלף וצ"ל ונאם הק' מרדכי בהמנוח הר"ר יצחק ו"ל ונאם הק' אלעזר ב"מ שלמה זלמן יצ"ו ונאם הק' יהודא ליב ב"ה מאיר ו"ל ונאם הק' שמואל ונוויל בהר"ר ארון ו"ל ונאם שמואל בן מוהר"ר משה ו"ל ונאם הק' יצחק אייזק בהמנוח שלמה זלמן ו"ל ונאם הק' שמעון במוהר"ר שלמה זלמן וצ"ל ונאם הק' אלחנן ב"מ יצחק ו"ל ונאם הק' משה במוהר"ר פנחס יצ"ו ונאם הק' יצחק בהרב המאה"ג מ' יואל נ"י ונאם יעקב יצחק ועליג ב"ה מוהר"ר אפרים ו"ל ונאם יוסף בהר"ר פנחס וצ"ל ונאם הק' ועלקי בן בהר"ר נחמן ו"ל ונאם הק' אברהם בהר"ר שלמה זלמן וצ"ל ונאם הק' מרדכי גומפל בהמנוח הר"ר מנשה ו"ל ונאם הק' אברהם בהר"ר יצחק כ"ץ ונאם הק' שלמה במוהר"ר מנחם נחום רצ"פ ונאם יוסף נחמן בהמנוח הר"ר יהודא ליב ו"ל ונאם הק' צבי והירש בהר"ר משה יצ"ו ונאם הק' שלמה זלמן בהר"ר אפרים פישל יצ"ו ונאם צבי והירש בהר"ר יוסף יצ"ו ונאם הק' יצחק אייזק בהמנוח הר"ר אפרים ו"ל.

דברי רוזני נגידו מנהיגי קהלתנו ורוזני יחידו סגולה דקהלתנו אין צריכין חיזוק ולרא' באתי עה"ה הק' יצחק הלוי מלכוב חו' בק' קראקא וגליל יצ"ו ואף גם אנכי הח"מ קבלתי עלי לאשר ולקיים את כל הפונקצין הנאמרים בדרך הדבוק מה שהתמצית א"ע ע"פ הפונקצין והאופנים הנזכרים בדרך הדבוק שבה יהי' וכה יקום לבל יפול ממנו דבר ולא חצי דבר ארצה ומחויב אני את הכל לאשר ולקיים בלי שום שינוי כלל וכלל. לראי' בהע"ח יום א' ויקרא ד"ח אדר לפ"ק הק' שמעון בר"ו מפפ"ד אדר פה ק"ק קראקא.

באנפאי הח"מ הא"ע התו' המופל' הרופא מומחה לרבים מוה"ר שמעון במוהר"ר ונוויל מפפד"א הנ"ל בח"י ממש ואשרתי וקיימתי כדחוי יום הנ"ל נאם משה בהמנוח הרב החסיד מוהר"א לעמיל וצ"ל ה"ה ספרא מתא דק"ק קראקא. כל הנמע"ל והנ"ל העתקתי אות באות בלי שום שינוי וגירעון ותוספת כלל מנוף הכתב הנכתב על נייר סמטמפיל שהוא בח"י כבוד המנהיגים ר"מ וע"ק וי"ס וכבוד האלופים בעלי חשבונות וכבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו ובח"י כבוד אדמ"ו הרב הנאון נ"י וניכר לי היטב ח"י ממש לראי' בעה"ח נאם משה ספרא מתא דק"ק קראקא הנ"ל.

נז.

בדבר מה שמבואר בהכתב שת"י הרופה מומחה לרבים הת' הבח' מוהר"ר שמעון במוהר"ז מפפד"א שנתקבל לדאקטור קבוע פה קהלתנו ע"פ הפונקטין והאופנים המבוארים באריכות בהכתב קבלה שלו הנעשה אור ליום א' ד"ח אדר תקמ"ל העבר ומבואר שם בכתב הלז בזה"ל ובפירוש אתמר שכל הפונקטין הנ"ל שיהנו לו מקופת הקהל לסיוע שבר והוצאות דירתו לכל שנה ושנה עשרה אדומים וגם שיהא חפשי ונקי מכל הנתינות וארנונות ודמי אורנדש כנ"ל לא יהא לו תוקף רק על משך שלשה שנים רצופים מיום דלמטה. אמנם בכלות שלשה שנים הנ"ל יהי' הכל לפי ראות עיני כבוד המנהיגים שיהי' בימים ההם, וכחיום מצאו וראו כבוד המנהיגים דאינדא שרוח הבריות אנשי קהלתנו יצ"ו ודעת הבריות נוחה הימנו ומרוצה הוא לאנשי קהלתנו, לזאת עלה במוסכם באסיפת כבוד המנהיגים שגם מהיום והלאה יהי' נשארים השני פונקטין הנ"ל ג"כ בתוקף ועזו שיהי' מוהר"ש הנ"ל חפשי מכל הנתינות וארנונות ודמי אורנדש הנתיג' פה קהלתנו מקטן ועד גדול מן הכל יהי' מוהר"ש פטור מליתן אף פ"א וגם שיתנו לו כבוד המנהיגים יצ"ו מקופת לסיוע שכרו והוצאות דירתו לכל שנה ושנה עשרה אדומים על משך שלשה שנים רצופים מיום דלמטה, ואחר כלות שלשה שנים הנ"ל יהי' עם שני פונקטין הנ"ל לפי ראות עיני המנהיגים שיהי' בימים ההם, אמנם גוף הכתב שביד מוהר"ש נשארים בתוקף ועזו ע"פ הפונקטין המבוארי' שם. ומוהר"ש הנ"ל קבל ע"ע ג"כ לאשר ולקיים את כל הפונקטין המומלי' עליו המבוארי' בהכתב הנ"ל באריכות, כל הנ"ל עלה במוסכם ויקוי' בכל תוקף לכתב הלז בתוקף גוף הכתב שת"י מוהר"ש הנ"ל ובתוקף כל מעשה הקהל, הב"ה כבוד אלופים רוזני נגידי מנהיגי קהלתנו יצ"ו הבאי' על החתום יום ה' י"ט כסלו תקמ"א"ל נאם הק' אברהם, ביהר"ר שלמה זלמן זצ"ל וגאם הק' פנחס הלוי איש הורוויץ וגאם קלונימוס קלמן ובתנאי שידור ברחוב היהודים וגאם הק' מנחם נחום רצ"פ וגאם הק' צבי הירש כהר"ר ישראל יצ"ו ובתנאי שידור ברחוב היהודים וגאם הק' יעקב במ"ה מרדכי גומפל ג"י.

נח.

בהיות שה"ה הרבני המופלג מוהר"ר יעקב חיים בהרבני המופלג מוהר"ר יהושע כהנא מק' יערסלב אחת שאל מאת כבוד אלופי רוזני נגידי מנהיגי קהלתנו יצ"ו ואותה ביקש והציע דבריו ע"י בנו הרבני המופלג מוהר"ר אברהם נתן נטע כץ והדבר אשר עליו אדני שאלתו הוטבעו היות שמפורסם לרבים כי מיום עמדו על דעתו הלך תמים בדרכיו ועסקו באמונה עשה יום שכמו לסבול על תורה ודרך ארץ שאנן הוא מעזריו טעמו לא פג ודחו לא גמר כאשר יעידון יודעיו, והנה בעת זה ימים בעו"ה נשתנו שביולי מדינות קיר"ה בכמה ענינים שונים לשיכים ולצינים בשמך חוקים חדשים אשר לא שערסם מקדם ומי יודע עד היכן הדבר מגיע, כי לא ניכר דל לפני שוע, כולם יחלו ממשא הלך ושרים, ולסיבה הזאת הוא נודד ללחם איזו להטריף כדי גורותיו נפשות ביתו עבור כי דרכי המדינה הלז נשמה היו הדלו ארחות הולכי נתיבות להביא סחורות שונות והוצאה יתירה על הכנסה לפלס נתיבותיו למחוי חפצו לבדו, ונפשי אותה לקיים מאמר חז"ל מאן דביש ל"י בהאי מתא בו ויסתוהו שרעפיו לעקור דירתו מעיר מולדתו

ולתקוע יתר אהלו כל יצען במקום נאמן אצל בנו הנ"ל פה קהלתנו. וביקש
מאת כבוד רוני נגיד מנהיגי קהלתנו יצ"ו שיתנו לו דשות והורמנא על חוקת
הקהלה פה קהלתנו שיהי דשאי לקבוע דירתו בכאן ברחוב היהודים ולהיות בא'
מאנשי קהלתנו להחיות נפשו ונפשות ביתו ובעד זה רוצה לסלק סך מסוים
לקופת הקהל למען יהי כאחד מבני קהלתנו. והנה כבוד המנהיגים בידעי
ומכירי אותו ואת שיעורו כי יך וישר פעלו ותמים במעשיו וכהן שדעתו יפה
אמרתיו כנים אין בהם נפתל נכוחים חמה למבין ושמעו הטוב הולך למרחקים
חיכו ממתיקים שמו נודע לאורה ולתעודה וכו' מן דין ראוי למלאות שאלתו
ובפרט שרוצה לסלק סך מסוים לקופת הקהל. לזאת עלה במוסכם אצל כבוד
אסיפה שלימה בשפה אחת ונתנו לה"ה הרבני מוהר"ר יעקב חיים כהנא הנ"ל
חוקת הקהלה פה קהלתנו ונתנים לו כח ורשות לקבוע דירתו פה קהלתנו
ברחוב היהודים עם אשתו וכו"ה והרי הוא כאחד מאנשי קהלתנו בכל מילי וכבר
סילק בעד זה סך מסוים. ובפירוש הותנה שבעד הסך אשר סלק לקופת הקהל
יהי חפשי שנה ראשונה מיום קביעת דירתו בכאן קהלתנו מכל הגתונות שיהיו
נגבים פה קהלתנו בשנה זו הן כסדרן ושלא כסדרן חוץ דמי האורגניש הנהוגי
פה חל עליו תיכף מיום קביעת דירתו בכאן. ומשנה ראשונה ואילך מחויב
מוהר"ה הנ"ל ליתן מסים קווארטליך ושאר נתינות הן כסדרן ושלא כסדרן כפי
אשר יעריכו אותו השפאלי כאחד מאנשי קהלתנו להיות מיום שיקבע דירתו פה
קהלתנו ע"א וכו"ה הרי הוא בא' משאר אנשי קהלתנו לכל מילי כנ"ל. כל הנ"ל
עלה במוסכם ונזקקה מפי חבורה שלימה וקבלו כבוד אסיפת המנהיגים יצ"ו עליהם
ועל הבאים אחריהם לאשר ולקיים כל הנ"ל בלי שום שינוי כלל. ויהא תוקף
כתב זה כתוקף כל מעשה הקהל הנכתבים באדיבות בכל שופרא דשטרי לבל
יפול ממנו דבר ולא חצי דבר ארצה. ולהיות ליתר תוקף ועז ותעצומות בא'
כבוד אלופי רוני נגיד מנהיגי קהלתנו רז"מ וע"ק וי"ם וכבוד האלופים הבע"ח
על החתום היום יום א' ו"ד אייר תקמ"ה ל' פה ק"ק קראקא נאם הק' צבי הירש
כה"ה מו' משה זצ"ל נאם הק' מרדכי בהרבני מ' פנחס סג"ל הורוויץ נאם הק'
אפרים פישל בהמנוח הר"ר אברהם זצ"ל וגאם יוסף נחמו בהמנוח בהר"ר יהודא
ליב ז"ל נאם אברהם חיים הכהן נאם הק' מנחם נחום רצ"פ נאם הק' צבי הירש
בהר"ר יוסף יצ"ו נאם יעקב יצחק ועליג בהמנוח הר"ר אפרים ז"ל נאם הק' צבי
הירש בהרבני מ' קלמן ג"י הק' יעקב שמשון סג"ל נאם הק' מנחם מענדל ב"ה
אברהם כץ נאם קאפיל בן ברוך סג"ל זצ"ל נאם הק' יהודא בהר"ר שרגא פייבל
זצ"ל הק' יעקב מרדכי בהמנוח הר"ר יצחק ז"ל נאם הק' צבי הירש בהר"ר מרדכי
יצ"ו נאם הק' יעקב בהר"ר צבי הירש זצ"ל נאם הק' יצחק איצק מווארסלוב
נאם מיכל בהר"ר ליפמן ז"ל.

נמ.

נוסה הכרוז שנכרו בבה"ב ובב"מ בשבת קודם ראש השנה תקנח"ה
פ' נצבים תקנ"ו.

הערט צו כל הקהל הקודש דא לאוין כבוד רוני נגיד מנהיגי קהלתנו
יצ"ו בצרוף כבוד הרבני המופלג דינים מומחים ומובהקים כת גבוה דקהלתנו

יצי' ובראשם כבוד אדמו"ר הרב הנאון המפורסם מאור הגולה האב"ד ⁽¹⁾ נר"ו מכריו ומודיע לדבים זיין. היות חדשים מקרוב באו בדפוס איזה ביכלך המכונים בשם צוואות ריב"ש וליקוטי יקרים. פינדן זיך דרינן דברים זרים אשר לא נתנו לכתוב וכ"ש לקרות. ביותר כל משמעות דבריהם למעט לימוד הש"ס ופוסקים אשר הוא חינו ואורך ימינו וכבר אמרו חז"ל ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית הוא תורה שבע"פ. בכך איז מען גוזר שחלילה וחתוכא דאיסורא לשום אדם לקרות מתוך הביכלך הנ"ל ובכל מקום שהם מעונים גניזה ולא יראו ולא ימצאו והשומע לדברינו תבא עליו ברכת טוב.

נוספות להערותי על "דברי הפיץ" מפנקסי הקהל בקראקא.

(א) (לסי' ר' והערה 2) להקדוש ר' יהואל מיכל הו"ד, ראש ישיבה בנעמירוב, היה בן ישמו משה משולם דיין בקראקא, שנמצא חתום פה בפנקס על פס"ד משנת ת"ו בין הדיינים "במהר" אברהם ר"מ ר"ו (הוא ר' אברהם ה' ר' משה ר' יוסבש בעל "שארית יוסף", עי' "דברים עתיקים" "האשכול" כרך שני סי' 167) סי' כ"ה והערה 2 שם) וכמהר"ר יונה כהר"י ז"ל מורפטישין (הוא ר' יונה ב"ר יהואל קראכמאל, ספרא וריונא, שחתום על תקנות ההנדק והלמוד בקראקא בשנת שצ"ח, עי' "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 8 סי' א'). וכן החתום: "משה משולם ביה"ר יהואל הו"ד, עי' להלן ב"נוספות" סי' ז).

(ב) (לסי' ו' והערה 2) בעל "לוחות זכרון" סי' ג' עמ' 50 כותב כי זקנו של הקדוש ר' מתת' קלוהרי הג"מ ישראל שמואל קלוהרי מחבר "ישמח ישראל", וזה הוא ללא אמת. על שאלת החכם ד"ר בראנן את בעל "לוחות זכרון" (עמ' 92) מנין לו שר' ישראל שמואל קלוהרי היה זקנו של ר' מתת' קלוהרי, משיב לו בעל "לוחות זכרון" (שם עמ' 92) כי יענין ב"כלילת יופי" ח"א דף כ"ד וב"עיר הצדק" צד 70 (בהערות), כמו דעה זו נמצאה בספרים האלה. ובאמת אין הדבר כך ובעל "לוחות זכרון" בודה בשם דברים שלא נאמרו ולא נמצאו בהם כלל. הג"מ ישראל שמואל מחבר "ישמח ישראל" היה אמנם אחי ר' משה ב"ר שלמה קלוהרי (כמבואר בפירוש שם "בכלילת יופי") כלומר אחי אביו ולא זקנו של ר' מתת' (ב"ר דוד ב"ר משה ב"ר שלמה) קלוהרי (עי' "דברים עתיקים" סי' י"ז ו"דברי הפיץ" סי' י"א). בעל "לוחות זכרון" זה דרכו לעקם עלינו את הבתובים ודבריו בכלל צריכים בדיקה בכל מקום ואינו בר סמכא (פי' "דברים עתיקים" סי' כ"ה הערה 2 ומאמרי "קושטא קאי שקרא לא קאי בה"אשכול" כרך שני עמ' 80—279).

(ג) (לסי' ה' הערה **) מלבד הג"מ "מגלה עמוקות" שהיה נתן הקצין ר' משה ר' יעקלש היו חתניו לוקחי בנותיו גם הנאונים ר' אברהם חיים פולק מווינא והקדוש ר' מרדכי אחי בעל "איתן האזרחי" ולכן קורא האחרון (שם ח"ב פ' ראה) את ר' משה ר' יעקלש בשם "סחותנו". אמו של ר' משה ר' יעקלש היתה אחותו של הג"מ ישראל יהואל הביתן רפאפארט (עי' "דור ישרים" עמ' 23 ועמ' 26) ולכן קורא בנו בעל "איתן האזרחי" (שם) את ר' משה ר' יעקלש גם בשם "קרובי".

(ד) (לסי' כ"ה) אולי "מהר"ר ישעיה" המובא בסי' כ"ה הוא ר' ישעיה המובא בסי' ט"ז, שכנו ר' נטע היה חתן ר' ר' העשיל (ע"ש סי' ט"ז) והוא אביו של ר' שלמה (ב"ר ישעיה) שחתום בסוף סי' כ"ז בין "האלופים הרוזנים הקצינים" מפה משנת תמ"ג. לפ"ז נמצא כי היו לר' ישעיה שני בנים והיוו שלמה ונטע (חתן הג"מ ר' ר' העשיל) ולא נטע בן ישמו שלמה (בשם דודו אחי אביו) חתן הג"מ יונה ב"ר יהואל קראכמאל (עי' סי' ל"ו והערה שם להלן (בנוספות) סי' ז).

(ה) (לסי' ל"א) הרב מהר"ר שמעלקא כג"ל הירבין הונה ק"ק "טארנא" הוא כנראה הג"מ

(1) הוא הג"מ יצחק הלוי מלובב שהטיל חרם על החסידים בקראקא הוא וכל הב"ד וכל ט"מ פה (עי' "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 62 סי' ל"ט).

שמעלקא סג"ל הורבין, אבי וקנס של האחים הנאינים ר' שמעלקא אב"ד נ"ש ור' פנחס אב"ד פפד"מ בעל "המלאה והמקנה" ו"פנים יפות".

(1) (לפי' ל"ד והערה 2) ר' חיים אורגלר היה מלכד רב בביה"ב. ר"ו פאפד. כמ"ט ב"כלילת יופי" ח"א ס"א ע"א) גם ר"ו בקראקא, כחתנו בעל "עולת המיד ועולת שבת" ור"ו פנקס הח"ק (דף ר"ו ע"א); "זכור אלקי" את נשמת הצדיק החסיד זקן ושבע ימים דיון כל ימיו וגם רב בב"ה ר"ו פאפד. ז"ל פנקס כל ימיו בתורה ובחסידות כמש' הורתו היתה אמונתו מותר"ר חיים במותר"ר ה' יהודה הי' נקרא בפי כל ר' חיים אורגלר "צאה נשמתו הקדושה כיום" כ' ט"ו חשון ונקבר ביום הנ"ל כחבתי זאת למשמרת. שתהא מיתתו על הדור מכפרת". לא נזכר באיזה שנה נפטר, ומהזכרת הנפטרים לפניו ולאחריו נראה כי נפטר בשנת תמ"ט.

(2) (לפי' ל"ו והערה 2) הדיין ר' יונה קראכמל חותן ר' שלמה ר' נטע חתן הג"ט ר' ר' העשיל (ע'י' סי' ט"ז), הוא ר' יונה ב"ר יחיאל מורפטישק שמוכא בט"ו חשון משפ"ט סי' סי' ע"ב וחתום בין הר"ינים הגבוהים ובעל "הבח" בראשם על תקנות החנוך והלמוד בקראקא בשנת שצ"ח (ע'י' "קדמוניות מפנקסאות ישנים" עמ' 7-3). פעם מובא בשם "יונה בן סנ"ה יחיאל" ופעם—"יונה בן מו"ה חיים" (ע"ש עמ' 8 ועמ' 7) ופעם—"יונה ר"א חיימש" (ע'י' "דברים עתיקים" סי' ל"ב). וכלם איש אחד הם ור"ת "ר"א" הוא "ר' אלתר" היינזר' יחיאל בשם הקדש. ב"עיר הצדק" עמ' 180 סי' כ"ח נמצא נוסח מצבתו כזה: "פה נטמן הרב הדיין כהו' יונה רא"ח קראכמל"י, ור"ת "רא"ח" הוא "ר"א חיימש" כמ"ש בפנקס (ע'י' "דברים עתיקים" סי' ל"ב).

(3) (לפי' ל"ח והערה 1) אחרי כי אבי הג"מ "גבריאל מקראקא" נקרא ר' ליב הנדלש נמצא כי היה להג"מ גבריאל עיר אח אחר והוא "האלוף כהר"ר מיכל בהמנוח מהר"ר ריב הנדלש" שנמצא חתום כן בפנקס על ש"ח משנת ת"ל (ע'י' סי' ט"ז). בשם "גבריאל מקראקא" נמצא חתום בפנקס גם אחד הר"ינים בקראקא שבאו פה חתומים על ההרס נגד החסידים בשנת תקס"ו (ע'י' "קדמוניות מפנקסאות ישנים עמ' 64). בעל "לוחות זכרון" (סי' פ"ד) בחביא שם את נוסח מצבתו כותב עליו: "אשר חתם א"ע "בכל מקום" בשם "גבריאל מקראקא", כמו הדיין הזה הנמצא חתום על החרס, נמצא חתום במקומות הרבה ונודע בחתימתו זו כשפ"ט בהסכמות, כהג"מ "גבריאל מקראקא", אב"ד במיץ ובנ"ש.